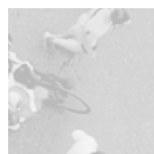
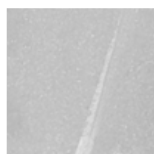
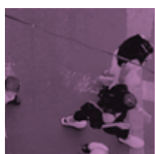

uztaila ■ 2025

Asoziazionismoa eta migrazioa Euskadin

Larraitz N. Zumeta Sánchez (koord.)

Edukia

Koordinazioa: Larraitx N. Zumeta Sánchez

Ikerketa-taldea: Larraitx N. Zumeta Sánchez, Julia Shershneva Zastavnaia, Maite Fouassier Zamalloa, Ane Estebaran Delgado, Lía González Estepa

ESKERRAK

Eusko Jaurlaritzaren Migrazio eta Asilo Euskal Foroko Herriarren Partaidetza, Kultura eta Sentsibilizazio Batzordea: Ukraina-Euskadi Elkarte (erakunde koordinatzailea), Agintzari, ASME, Famek, Gurutze Gorria, FEDAIB, Clara Campoamor Elkarte, Novisi Elkarte (Togo-Euskadi), Pertsonalde, UN Etxea, Bilboko Udala, Gasteizko Udala, Arabako Aldundia, Biltzen.

Immigrazio Gaierako Bilboko Kontseilua, bereziki honako hauek osatutako lan-batzordea:

Sierra Maestra Elkarte, Mulisol, ACAEUS, ASES, AESCO, Mugarik Gabeko Emigratuak, Intikokone, Emakume Migratu Ekintzaileak Elkarte eta Nueva Ciudadanía Elkarte.

Gainera, honako hauek lagundu eta parte hartu dute: “Afro” Egoiliar Afroamerikarren Elkarte, Agharas, Agintzari, Aholku Sarea, ASME Mauritania Euskadi, Argentinos del País Vasco, Asocolvas, Bilboko Udala, Gasteizko Udala, Bidez Bide, Elurra Rekalde Zentroa, Clara Campoamor Elkarte, Kolonbia Euskadi, Eleaniztasunaren Ikerketa Batzordea, Madre África Abesbatza, Arabako Foru Aldundia, Emakume Migratu Feministak-Cuidadoras Sociosanitarias, Famek, FEDAIB, Begirune Fundazioa, Ellacuría Fundazioa, Haurralde Fundazioa, Matiz Fundazioa, Goian, Goiztiri, Musika Taldea, Otoitz Taldeak, Gurutze Gorria, Harresiak Apurtuz, Ideasur, Iker Barbero, Jatorkin, Malen Etxea, Emakumeak Aniztasunean, Novisi Elkarte (Togo-Euskadi), Ongi Etorri Errefuxiatuak, Ongi etorri eskolara, Parte Hartuz, Migratzaileen Pastoralta, Pertsonalde, Prestaturik- Arabako Atzeritar Profesionalen Elkarte, Emakume Arrazializatuen Sarea, Caritaseko arropa-bilketa, Saregune, Sartu Taldea, Sortzen, SOS Arrazakeria Gipuzkoa-Errenteria, SOS Arrazakeria Gipuzkoa-Donostia, Bizkaiko immigrazio-teknikariak, Gipuzkoako immigrazio-teknikariak, Ukraina-Euskadi Elkarte, UES, UN Etxea, Wayra, Emakumeak Elkarteak, Zapalan Elkarte, CEAR, Zehar Errefuxiatuekin.

Urtea eta lekua: 2025, Bilbo

Dokumentazioa: Antonio Gómez Parada, Ikuspegi – Immigrazioaren Euskal Behatokia

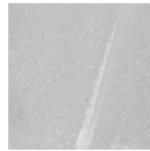
Diseinua eta maketazioa: Ikuspegi – Immigrazioaren Euskal Behatokia
Emilia Oleaga

AURKIBIDEA

1. Sarrera	5
Aurrekariak eta ikerketa-proiektua sortzea	6
Terminologia eta erreferentzia-esparrua: “migratzaile” kategoriari buruzko gogoeta egitea analisi sozialean	8
Euskadiko migrazio-testuingurua: iraganean migratzaile, gaur egun hartzaile	10
Asoziazionismo migratzailea herritartasun aktiboaren praktika gisa	14
2. Helburuak eta metodologia	17
Metodologia	18
3. Parte-hartze soziala eta parte hartzeko moduak	27
Zer da parte hartzea? Parte-hartze sozialaren zentzua, erabilerak eta ikuspegiak	27
Parte-hartzearen ereduak eta mailak: ordezkarietatik elkarrekin erabakitzea	29
Parte-hartze sozial komunitarioa: parte hartzeko moduak, baldintzak eta ondorio psikosozialak	31
Parte hartzea izateko eta existitzeko: migrazioa, komunitatea, eragiletza eta errekonozimendua	37
Zergatik hitz egin parte-hartzeaz eta ez integrazioaz soilik?	39
4. Parte-hartze sozial eta politikoaren egoera Euskadin	41
Parte-hartze sozial eta politikoa Euskadin (2007-2022)	41
Atzeritar jatorriko helduek elkarrekin mota desberdinetan duten parte-hartzea (2010-2023)	43
5. Migratzaile-jatorriko pertsonen parte-hartze sozialaren eta asoziazionismoaren bilakaera	49
2010. urtea baino lehenagoko mugarriak: migratzaileen asoziazionismoa eta horrekin lotutako egitura instituzionala eta soziala sortzea eta garatzea	50
2010-2014: migratzaileen asoziazionismoa sendotzea eta bultzada instituzionala indartzea	59
2015-2017: krisi- eta elkartasun-garaiak	65
2018-2019: hazkunde ekonomikoa, aurrerapen politiko eta sozialak	67
2020-2024: pandemia, migratzaileen feminismoa eta parte-hartze sozial eta politikorako modu berriak	70

6. Euskadiko migratzaileen elkarte-ekosistema irudikatzen duen atlasa	77
Migratzaileen Elkarte Ekosistemaren Esne Bidea	77
Migratzaileen Elkarte Ekosistemaren Loturak	81
Migratzaileen elkarte-ekosistemaren lotura-matrizea	84
Migratzaileen Elkarte Ekosistemaren gupila	88
Harremani buruzko atlasetik ateratako ekarpenak eta proposamenak	92
 7. Migratzaileen asoziazionismoari eta parte hartze sozialari buruzko diskurtsoak eta hitzak ..	95
Parte-hartzeari eta parte-hartzeak dituen ondorioei buruzko hitzak eta diskurtsoak migratzaileen asoziazionismotik	96
Boluntariotza-esperientziei eta migratuen parte-hartze sozialari buruzko hitzak	135
Instituzioaren eta lurraldearen artean: laguntza tekniko eta asoziatibo mistoaren hitzak ...	148
 8. Ondorioak	169
Migratzaileen parte-hartze soziala eta asoziazionismoa, gizarte zibilaren funtsezko zati eta herriar aktiboen espazio gisa	170
Parte-hartze soziala eragiletza errekonozitzeko eta gauzatzeko, “gizarteratsetik” haratago .	170
Oztopo estrukturalak eta sinbolikoak, Euskadiko migratuek erabateko parte-hartzea izatea mugatzen dutenak	171
Migratzaileen asoziazionismoaren erresilientzia eta eragiletza-gaitasuna	173
 9. Proposamenak	175
Beste hari batzuekin ehunduz: migratzaileen parte-hartze sozialaren kultura izateko proposamenak	176
Migratzaileen elkarte-ekosistema indartzeari buruzko proposamenak	177
Migratzaileen asoziazionismoa sustatzeko eta indartzeko proposamenak	179
Parte-hartze garrantzitsua lortzeko bidean: parte-hartze soziala eta komunitarioa eta boluntariotza indartzeko proposamenak	180
Laburbilduz	181
 10. Ikerketa egitean izandako zailtasunak eta mugak	183
 11. Erreferentziak	185
 12. Eranskinak	195

Sarrera

Azken hamalau urte honetan, testuinguru sozial, politiko eta ekonomikoan bilakaera nabarmena izan da, eta aldaketa handiak izan dira Euskadiko migratzaileen asoziazionismoan. Gertaera batzuek, hala nola aldaketa politikoek, krisi ekonomikoak, mugimendu feministaren goraldiak, Covid-19a agertu izanak eta Ukrainaren inbasioak eragina izan dute Euskadiko migratzaileen elkarre-egituraren sorreran, antolamenduan eta funtzionamenduan. Gai horri buruz 2010ean egindako eta 2012an argitaratutako diagnostiko bat (Maza, 2012) eta beste azterlan batzuk dauden arren (adibidez, Aparicio Gómez eta Tornos Cubillo, 2010; Cares Mardones & Themme Afan, 2020; Murua eta Eguía, 2015), elkarteen eta erakundeen iritziz, migratzaileen asoziazionismoaren indarrak, ahuleziak, aurrerapenak eta atzerapenak aztertu behar dira, baita migratzaileek euskal gizartean duten parte-hartze sozial eta politikoari dagokionez migratzaileen asoziazionismoak duen eginkizuna ere.

Europako Batzordearen Integraziorako eta Inklusiorako 2021-2027 Ekintza Planean (2020) nabarmentzen da migratzaileen elkarrekin garrantzi handia dutela oinarritzko espazio gisa migratzaileek harrera-gizarteetan inklusioa lortzeko, eta aldi berean, jatorrizko herrialdeekiko loturak gordetzeko. Halaber, plan horretan nabarmentzen da sustatu behar dela migratzaileek parte-hartze aktiboa izatea tokiko, eskualdeko, estatuko eta Europako gizarte-politikak diseinatzeko eta aplikatzeko prozesuetan. Esparru horrek onartzen du elkarrekin garrantzi handia dutela laguntza-sareak eraikitzeko eta gizarte-errealitate berrietara egokitutako erantzunak sortzeko garaian.

Testuinguru horretan, ikerketa honen helburua da ideia horiek biltzea eta, ikuspuntu kualitatiboan oinarrituta, Euskadiko migratzaileen asoziazionismoari buruzko diagnostikoa egitea. Azterlanaren helburua da, alde batetik, eraldaketa sozialak eta premia berriak azaltzea, eta, bestetik, dokumentatzea elkarrekin nola lagundu duten erronka berriei erantzuten eta nola jarrai dezaketen indartzen euskal gizarte inklusiboagoa eta parte-hartzaileagoa eraikitzeko duten zeregina.

Aurrekariak eta ikerketa-proiektua sortzea

Funtsezkoa da migratuak¹ eta haien elkarrekin jakintza legitimoen sortzailetzat hartzea beti. Jakintza horiek Euskadira migratu duten pertsonen parte-hartze sozialaren errealitate konplexuak argitzen dituzte, eta, horregatik, pertsona horien iritziak entzungo dira lehenik, Euskadiko migratzaileen elkarrekin-egituraren eta parte-hartze sozialean funtsezkoak diren beste eragile batzuen iritziekin batera.

Guk geuk, geure izate honetatik², ikerketa kualitatiboa egin dugu sorkidetzarako eta ikerketaren garapen parte-hartzailearako espazio bat sortzeko asmoz. Gune horretan, inplikaturako migratzaileak eta gainerako funtsezko eragileak ezinbestekoak izan dira aurre egin behar dieten errealitateak eta egiturak interpretatzeko (eta eraldatzeko). Horregatik, ikerketa-diseinua Ikerketa IEP (Ekintza Parte-hartzailea) ikuspuntuaren alderdi batzuekin erlazionatu da. Ikerketa hau egiteko prozesuan, honako jardura hauek burutu dira: maiz erkatu da Migrazioaren eta Asiloaren Euskal Foroaren³ Herritar Parte-hartzea, Kultura eta Sentsibilizazio Batzordearekin (HPKS), elkarriketa sakonak egin zaizkie zenbait eragileri, eztabaida-taldeak, sorkuntza kolektiboko tailerrak eta erkaketa-tailer bat. Horrela, espazioak sortuz eta metodologia batzuk aplikatuz, sustatu da ikerketa honetan parte hartu dutenek eginkizun nagusia eta aktiboa izatea ezagutza sortzeko garaian (ikus metodologiari buruzko atala).

Planteamendu hori bat dator ikerketa honen ideiarekin garapenarekin. Proiektua sortu zen kolektiboak premia bat zegoela onartu zuelako. Premia hori 2021ean identifikatu zen Immigrazio Gaietarako Bilboko Kontseiluan. Kontseiluko

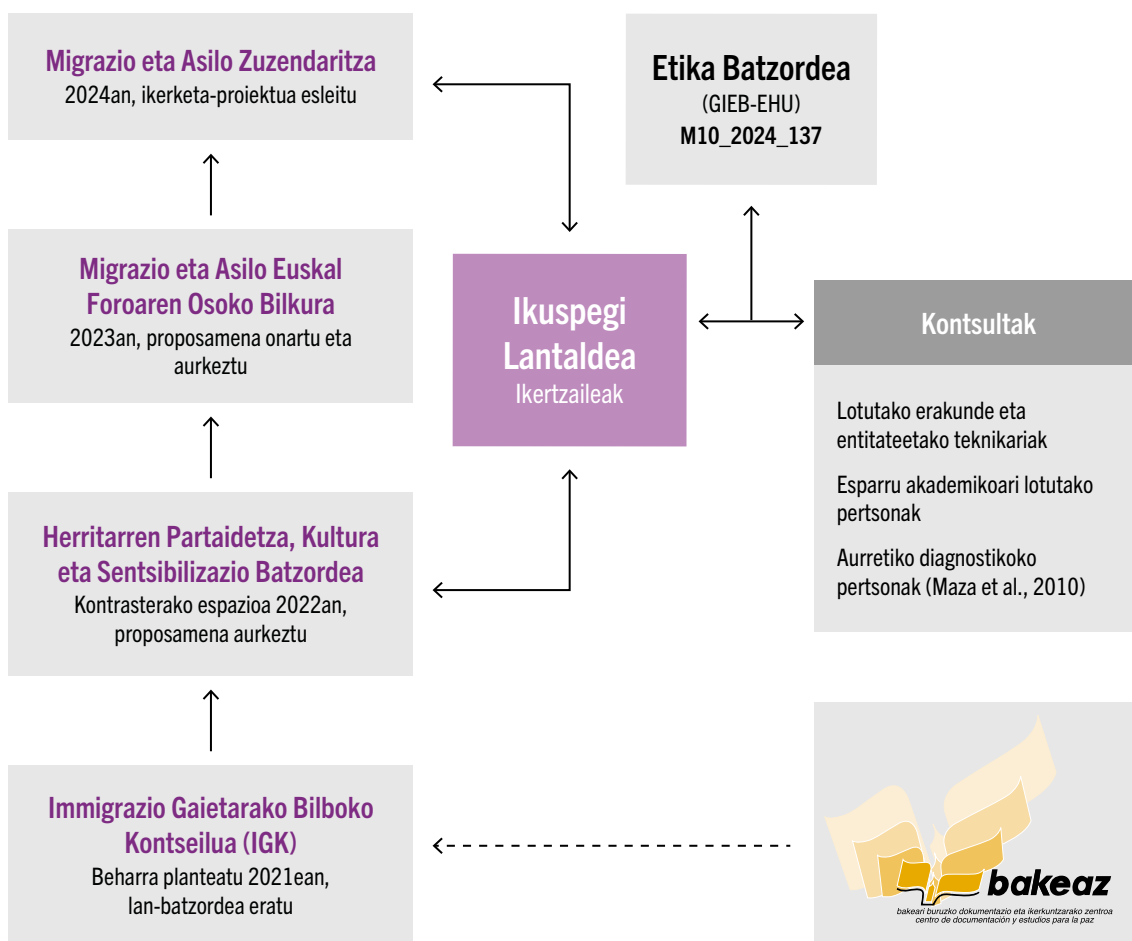
1. Dokumentu honetan, “*migratuak*” terminoa erabili da nazioarteko mugak zeharkatu ondoren, beren bizilekua aldatu eta, dela aldi baterako, dela modu iraunkorrean, Euskadin finkatu diren pertsonak adierazteko.

2. Ikuspegiko unibertsitate-ikertzaile garen aldetik, gure ibilbide akademikotik eta hizpide dugun esparru instituzionalean. Baita emakume garen aldetik ere, kasu batzuetan ama garen aldetik, eta beste batzuetan migratu edo arrazializatu garen aldetik.

3. Migrazioaren eta Asiloaren Euskal Foroa kontsultarako, informaziorako eta aholkularitzarako kide anitzeko organoa da. Eusko Jaurlaritzako Migrazio Zuzendaritzan du abiapuntua eta Gazteria eta Erronka Demografikoaren Sailburuordetzaren barruan dago. Foroaren helburua da immigrazioari buruzko politika aktibo integrala garatzen laguntzea, gizarteratzea eta atzerriar jatorriko etorkinen eskubideak eskuratzea oinarri dituela. Politika horretan pertsona horiek parte hartuko dute Euskal Administrazio Publikoekin, unibertsitateekin, Euskal Autonomia Erkidegoko gobernu kanpoko erakundeekin, elkarrekin, sindikatuarekin eta enpresaburuekin batera.

kide diren elkarteek adierazi zuten garrantzitsua zela migratzaileen elkarte-mugimenduari eta mugimendu horren testuinguru historikoari buruzko diagnostiko eguneratua egitea. Eskaera horri erantzuteko, Immigrazio Kontseiluaren barruan migratzaileen bederatzi elkarte osatutako lantalde bat sortu zen, eta lantalde horrek ikerketaren parametroak eta helburuak zehaztu zituen. 2022an, Bilboko Udalaren Immigrazio Bulego Teknikoak egin zuen proposamena Migrazioaren eta Asiloaren Euskal Foroaren Herritar Parte-hartzea, Kultura eta Sentsibilizazio Batzordean. Bulego hori Batzordeko parte aktiboa da. Batzordeak autonomia-erkidegoaren eremura zabaldu zuen proiektua, eta 2024ko urtarrilean, Foroaren Osoko Bilkurak ekimena onartu zuen. Eusko Jaurlaritzako Migrazio eta Asilo Zuzendaritzak Ikuspegi Immigrazioaren Euskal Behatokiari eskatu zion ikerketa egiteko. Prozesu horrek, sortzez parte-hartzailea denak eta babes instituzionalarekin garatu denak, ikerketa egitea ahalbidetu du, eta, aldi berean, ikerketaren legitimitatea eta irismena indartu ditu (1. irudia).

1. irudia. “Migratzaileen asoziazionismoa eta parte-hartze soziala”ri buruzko ikerketa egin eta garatzea

Iturria: Geuk egina

Terminologia eta erreferentzia-esparrua: “migratzaile” kategoriari buruzko gogoeta egitea analisi sozialean

Giza mugikortasunari, aniztasunari eta parte-hartzeari buruzko edozein ikerketak aurre egin behar dion funtsezko erronketako bat diskurtsoa akademikoa, instituzionala eta mediatikoa egituratzen duten kategoria analitikoaren erabilera kritikoa eta gogoetatsua da. Txosten honen abiapuntua migrazio-fenomenoaren ikuskera dinamikoa da, eta bestetasun- edo bazterketa-logikak errepika ditzaketen ikuspegi esentzialistak saihesteko ahalegina egin dugu.

“Migratzaile” terminoa asko erabiltzen bada ere, ez da kategoria neutral eta homogeneoa. Egile batzuek adierazi dutenez, gerta daiteke etiketa horrek deskribapen hutsa izateari uztea eta *identitate esleitu*, *iraunkor* eta *estigmatizatzaile* bihurtzea (Alvites, 2024; De Genova, 2002; Sayad, 1999). Migrazio-gertaeratik haratago doanean, migratzaile terminoa, azkenean, atzeritar jatorriko pertsonaren, arrazializatuaren edo kulturalki desberdina denaren sinonimoa da, batez ere desberdintze sozialaren ardatz gisa jarduten duten elementu edo ezaugarriekin erlazionatzen denean, halanola fenotipoarekin edo gehiengoarenak ez diren ezaugarri fisikoekin, hizkuntzaren doinuarekin edo erabilerekin, praktika erlijioso eta/edo kulturekin erlazionatzen denean. (Anderson, 2013).

Etiketa horrekin jarraitzen da egonaldi-epe luzeen, nazionalizazio-prozesuen edo gizarteratze formalaren ondoren. Etiketa horrek hainbeste irauten du, ezen migrazio-gertaeraren ondorengoko belaunaldiei ere “migratzaile” deitzen jarraitzen baitzaie, eta “bigarren belaunaldiak” bezalako esapideak agertzen dira migrazio-prozesuari erreferentzia argia eginez eta atzeritartasun- edo bestetasun-logika indartuz (Alvites, 2024). Logika horrek alde sinbolikoa ezartzen du, pertsona horiek gizarteko kideatzat erabat hartzea eragozten duena, eta hierarkia inplizitua finkatzen du gizarteko “kide” direnen eta “iritsi” direnen artean, leku berean jaio eta hazi badira ere (Anderson, 2013; Sayad, 1999).

Gainera, kategorizazio horrek, denboran luzatu denak, laguntzen du kategorizazio hori —hala nola arrazismoa, prekariedade, ezegonkortasuna edo irregulartasun administratiboa— duten pertsonen bizi duten prozesu estrukturaletatik arreta desbideratzen. Prozesu horiek ez dira naturalak, migratzaileak arrazializatu eta prekarizatzen dituzten eraikuntza legal, sozial eta politikoen emaitza baizik (De Genova, 2002).

Illo horretan, bizilagun berriek “migratzaile” kategoriarekin jarraitzea ez da deskribapen hutsa egiten duen etiketa jartzea, baizik eta arrazagatiko eta kulturagatiko bereizketari eusten dion barne-muga ere izan daiteke, baita formalki inklusiboak diren gizarteetan ere (Anderson, 2013). Kasu askotan, kategoria hori ez da nazionalizazioarekin edo sustraitzearekin desagertzen,

eta belaunaldiz belaunaldi igarotzen den atzerriartasun sinbolikoaren modu bat betikotzen du (Alvites, 2024). Era berean, migrazio-gertaeraren irudikapen soziala edo irudi estatikoa indartzen du, errotzearen ibilbide ugariak, kide izatearen pertzepzioa eta herritar aktiboak ikusezin bihurtzen ditu, eta, aldi berean, mugatu egiten ditu migrazioari lotutako jatorria duten pertsonen eta familien bizitza sozial eta komunitarioan erabateko onarpena eta parte-hartze berdinzalea izateko aukerak.

Euskal testuinguruan, nazionalizazio-prozesuek eragin nabarmena izan dute. Datu ofizialen arabera, 2024. urtean 14.088 pertsonari eman zitzaien naziotasun-aitorpena EAEn bizi diren bizilagunei, eta kalkulatu da 2010. urtetik aurrera 98.000 pertsona inguruk (ikus 1. taula) eskuratu dutela Espainiako naziotasun-aitorpena EAEn (EIN – Estatistika Institutu Nazionala, 2024). Datuetan ikusten denez, Euskadin modu iraunkorrean bizi diren atzerriar jatorriko pertsonak herritar osoak izateko joera sendoa dago, eta hor sartzan dira, jakina, eskubideak formalki eskuratzea, betebeharrak, politikan parte hartzea eta ekintza politikoa.

1. taula. Euskadin bizi diren pertsonen nazionalitatea (2010-2024)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Nazionalizazioak	3.456	3.789	4.012	4.305	4.678	5.123	5.489	5.876	6.234	6.789	7.345	8.012	8.678	9.966	14.088

Iturria: EIN 2024

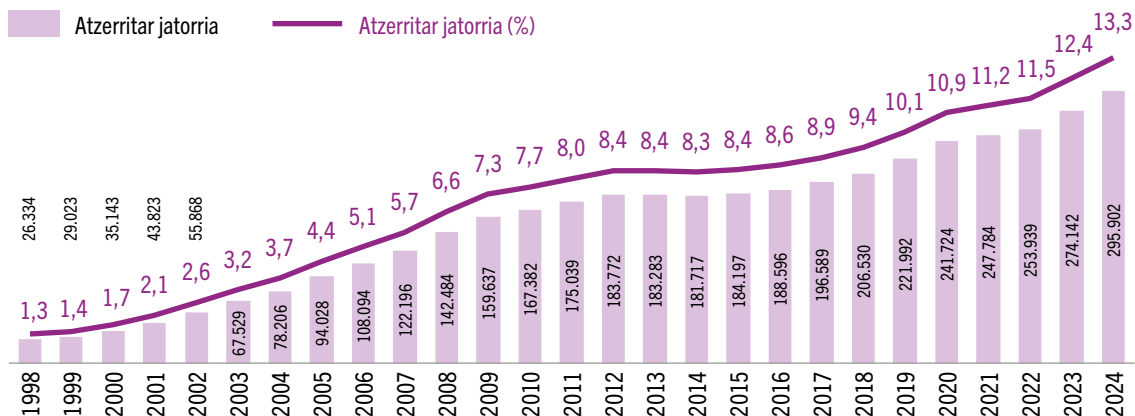
Laburbilduz, txosten honetan migrazioa biografia- eta testuinguru-prozesutzat hartzen da, eta ez baldintza finkotzat edo kategoria identitriotzat. Iraganean migratu duten pertsonak ez dira nahitaez “migratzaileak” gaur egun, eta are gutxiago herritartasun sozialari, gizarteko kide izateari edo eragiletza sozialari dagokionez. Pertsonen sailkapen sozialari aplikatutako dikotomia klasikoak (adibidez, bertakoak/atzerriarrak edo nazionala/migratzailea) gaingitu nahi dituzten ikuspegi dekolonialak eta migrazio ondokoak hartu dira kontuan (adibidez, Gutiérrez Rodríguez eta Reddock, 2021). Beste ikuspuntu batzuk ere hartu dira kontuan, hala nola herritartasun aktiboa praktika jakin batzuen multzotzat hartzen dutenak. Praktika horiek dira, hain zuzen ere, pertsonen bizitza publikoan aktiboki parte hartzeko, eskubideak eskuratzeko eta beren legezko estatusetik, nazionalitatetik edo administrazio-egoeratik haratago dauden kide izateko moduak baliatzeko aukera ematen dietenak (Sassen, 2003). Planteamendu hori bereziki baliagarria da pertsona askoren errealitatea migrazio-testuingurutan interpretatzeko, are gehiago pertsona jakin batzuen egoera kontuan hartzen denean. Pertsona horiek dira herritartasun formalik ez dutenak, baina elkarrekin, komunitate-sareetan, boluntariorik, ekintza kolektiboetan eta tokiko gizarte-ehuna eraikitzen parte hartzen dutenak, eta herritartasuna egiteko, erabiltzeko eta eraikitzeko moduen pluraltasunaren adibide direnak.

Euskadiko migrazio-testuingurua: iraganean migratzaile, gaur egun hartzaile

XX. mendearen amaiera arte, Euskadi gizarte emigratzailatzat hartzen zuten bertako biztanleek eta beste herrialde batzuek. Hau da, gizarte horretan, pertsona askok, etorkizun hobe bilatu nahian, Euskaditik alde egiten zuten beste herrialde batean kokatzeko eta bizitzeko (joaten zirenak iristen zirenak baino gehiago ziren). Milaka euskaldunek, XX. mendearen amaiera arte, atzerrira emigratu zuten –batez ere Latinoamerikara eta Europara– bizi-baldintza hobeen bila. Bestalde, 70eko hamarkadara arte, Euskadira ere iritsi ziren Espainiako Estatuko beste eskualde batzuetatik etorritako migrazio handiak, industria-garapenak eta garapen-sektoreetako lan-eskaintzak erakarrita. Sektor horiek siderurgia eta eraikuntza ziren nagusiki (Aierdi-Urraza eta Apalategi, 2010). Baina Euskadin ez zen 90eko hamarkadaren amaiera arte (ia milurteko berrira arte) hasi migrazio-ziklo berria. Aipatutako hamarkadan Latinoamerikako, Afrikako, Europa Ekialdeko eta Asiako atzerritarrak etorri ziren. Aldaketa hori gertatu zenean, Espainia osoak hazkunde eta garapen ekonomikoko garaia bizi zuen; izan ere, garai hartan higiezin *booma* gertatu zen, sektore prekarizatueta eskulanaren premia zegoen eta atzerritartasunaren arloan zenbait lege aldatu ziren (Murua eta Eguía, 2015).

Mende berriaren lehenengo hamarkadan, migrazio-fenomenoak garrantzi estrukturala eta sinbolikoa hartu zuen, beste herrialde batzuetako pertsonak etortzea eta hartzea fenomeno egonkor eta iraunkor bihurtu baitzen euskal gizartean (Murua eta Eguía, 2015). EInen datuen arabera (2025), 2000. urtean atzerritar jatorriko 35.000 pertsona inguru bizi ziren Euskadin, hots, biztanle guztien % 1,7. Hurrengo hamarkada amaitu zenean, zifra hori laukoiztu egin zen: 2010ean, atzerrian jaiotako 167.000 pertsona baino zertxobait gehiago zeuden, hau da, biztanle guztien % 7,7 inguru (EIN, 2025). Errealitate berriaren ondorioz, gizartea aldatu egin zen; izan ere, jada ez zen nagusiki barnekoa eta nahiko homogeneoa zen migrazioa jasotzen zuen gizartea, nazioarteko migrazioa –jatorri, hizkuntza, kultura eta bizi-ibilbide askotakoa– jasotzen zuena baizik (1. grafikoa).

1. grafikoa. Atzeritar jatorriko biztanleriaren bilakaera EAEn (1998-2025)

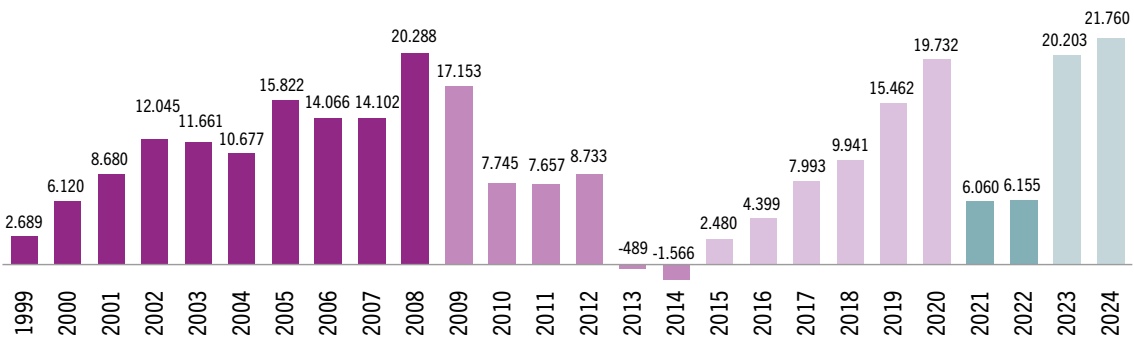
Iturria: EIN, 2025. Biztanleen errolda jarraituaren eta urteko zentsuaren estatistika. Biztanleen udal-errolda

2010. urtea inflexio-puntua izan zen hainbat alderditan: atzeritar jatorriko biztanleriaren masa kritikoa lortu zen, fenomenoaren errekonozimendu instituzionala sendotu zen eta migratzaileek espazio publikoan parte hartzeko, komunitatean antolatzeko eta espazio horretan presentzia izateko praktikak nabariago sortu ziren (Ikuspegi, 2019). Aldaketa horrek eragina izan zuen diskurtso sozialean eta politikoan. Zenbait kontzeptu, hala nola kulturartekotasuna, bizikidetzeta edo herritartasun inklusiboa hizkuntza instituzionalean, akademikoan eta mediatikoan agertzen hasi ziren. Administrazio publikoak, autonomikoak nahiz tokikoak, harrera-planak, gizarteratze-programak eta politika espezifikoak egiten hasi ziren oinarritzko eskubideak, hala nola hezkuntza, osasuna, enplegua edo parte-hartze soziala eskuratzen laguntzeko (Eusko Jaurlaritza, 2018). Laburbilduz, Euskadiraizko migrazio-prozesuak XX. mendearen bukaeratik aurrera hasi ziren ikusgai egiten, baina 2010. urtetik aurrera beste egoera bat finkatu zen: Euskadi askotarikoa, anitza eta hartzailea zen, nazioarteko migrazioak salbuespena izateari utzi zion eta paisaia demografiko eta sozialaren zati bihurtu zen.

Harrezkero, atzerrian jaiotako biztanleen kopuruak gora egin du, eta egoera ekonomikoak, sanitarioak edo EAEko lan-merkatuaren premiek asko baldintzatuta. Horrela, beraz, krisi ekonomikoak zuzeneko eragina izan zuen migrazio-fluxuetan. Hasieran (2009-2012), pertsonen etorrera asko moteldu zen, baina hazkundeak lehengo berean jarraitu zuen. Krisiaren ondorengo fasean (2013-2014) jaitsiera hori areagotu egin zen, EAEn bizi ziren atzeritar jatorriko pertsonen kopurua murriztu egin baitzen. Atzeraldi ekonomikoa gainditu ostean, Euskadiraizko migrazio-zikloak leheneratu egin ziren eta atzeritar jatorriko pertsonen kopurua berriro ere handitu egin zen pixkanaka. 2020an, COVID-19ak eragindako osasun-krisialdiaren eta mugak ixtearen ondorioz, etorrera kopuruak behera egin zuen berriro. Hala ere, osasun-krisialdia gainditu zenean, etorreren kopurua nabarmen igo zen berriro ere, urte bakoitzean 20.000 pertsona baino gehiago etortzen baitziren, 2008ko krisi ekonomikoa baino lehen edo, pandemiaren aurretik, 2018an eta 2019an bizi izandako egoeraren ildotik. Beraz, datu horiek adierazten dute goranzko joera

iraunkorra izan dela, eta horren ondorioz, nabarmen aldatu dela lurraldearen osaera demografikoa, kultura- eta gizarte-aniztasuna gero eta handiagoa baita biztanleria-egituran (2. grafikoa).

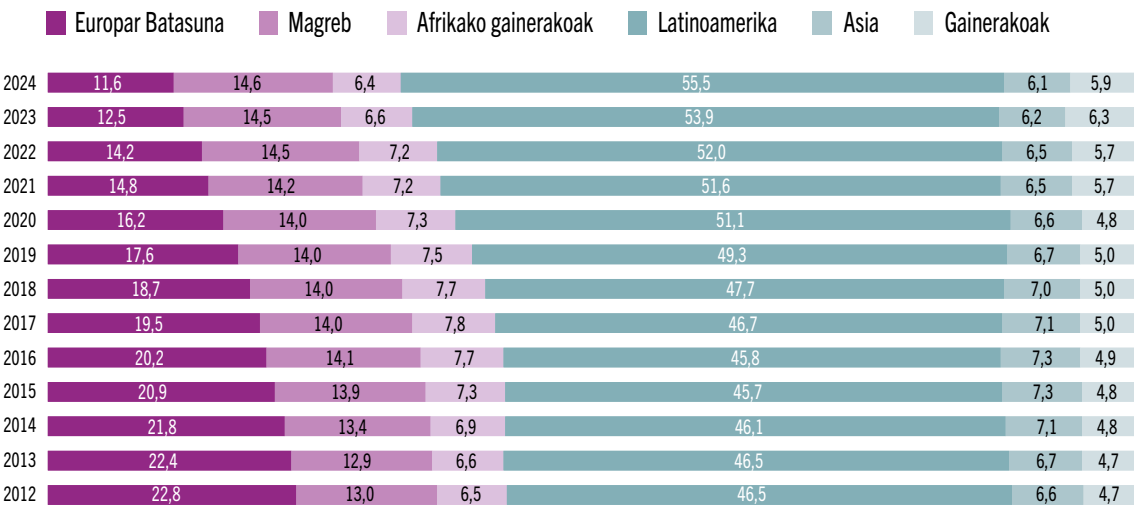
2. grafikoa. Atzeritar jatorriko biztanleriaren urtetik urterako hazkundearen bilakaera EAEn (2003-2025)

Iturria: EIN, 2025. Biztanleen errolda jarraituaren eta urteko zentsuaren estatistika. Biztanleen udal-errolda

Bestalde, Euskadiko 2010etik 2024ra bitarteko biztanleria-estatistiken azterketak (EIN, 2025) erakusten du aldaketa nabarmenak izan direla migrazio-fluxuen osaeran nahiz dinamikan. Jatorri-eremuen proportzio erlatiboa aztertuz gero, ikusten da egonkortze-, hazkunde- edo jaitsiera-prozesuak daudela jatorri geografikoaren arabera. Prozesu horiek funtsezko bi dinamikak eragiten dituzte. Alde batetik, Amerikatik –eta neurri txikiagoan Magrebetik– etorritako fluxuak finkatu dira, eta, bestetik, Europar Batasuneko biztanleriaren pisu erlatiboa jaitsi egin da pixkanaka (3. grafikoa).

3. grafikoa. Atzeritar jatorriko biztanleriaren bilakaera, jatorri-eremuen arabera (%), 2010-2024

Iturria: EIN, 2025. Biztanleen errolda jarraituaren eta urteko zentsuaren estatistika

Oharra: Urteak erroldaren erregistro-urteari dagozkio

Latinoamerika izan da Euskadin erroladatutako atzeritar jatorri nagusia denboraldi osoan. Atzeraldi ekonomikoa gertatu zenean, haren pisu erlatiboa zertxobait jaitsi zen, 2010ean migratzaileen % 47,8 baitzen; 2016an, aldiz, % 45,8. Alabaina, krisialdi ekonomikotik ateratzean eta migrazio-fluxuak berraktibatu zirenean, Latinoamerikako etorreren kopurua nabarmen igo zen, eta, horren ondorioz, haien pisu erlatiboa handitu egin zen. Izan ere, atzerrian jaio eta 2024an Euskadin bizi ziren pertsona guztien artetik, % 55,5 Latinoamerikako herrialderen batekoak ziren.

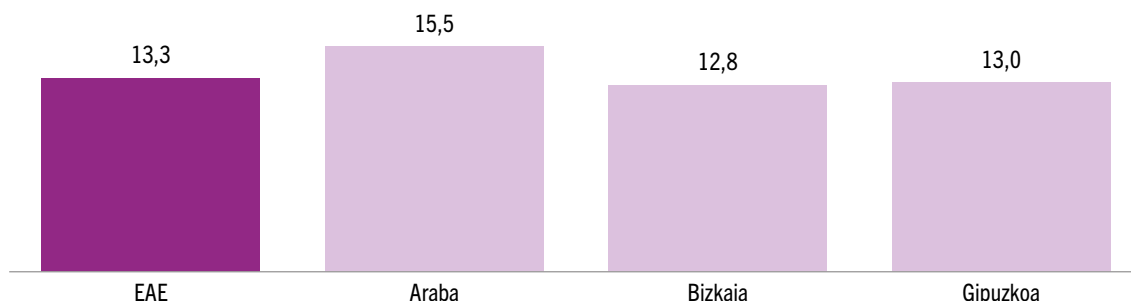
Afrikatik etorritako pertsonei dagokionez, gehienek Magrebeko herrialdeetakoak izaten jarraitzen dute, eta herrialde horien pisuak igoera etengabea eta inkrementala izan du migrazio-fluxuetan. Bestalde, Afrikako gainerako herrialdeek bilakaera irregularragoa izan dute, haien pisu erlatiboak gora egin baitzuen 2018ra arte, baina gero zertxobait jaitsi da: % 6,4 2024an.

Goranzko prozesu hori ez dator bat Europar Batasuneko biztanleriaren errealitatearekin, biztanle horien kopuruak behera egin baitu, argi eta garbi. 2010eko hamarkadaren hasieran, Europar Batasuneko herrialderen batetik etorritako biztanleria atzerrian jaiotako lau pertsonatik bat zen; zifra hori, gaur egun, % 11,6raino jaitsi da. Litekeena da jaitsiera hori lotuta egotea etorrera kopurua jaitsi izanarekin, beste eremu batzuetako etorrerak asko handitu izanarekin —batez ere Latinoamerika edo Magreb— edo jatorrizko herrialdera edo beste leku batzuetara itzuli izanarekin. Hori gertatu da bereziki Errumaniaren kasuan.

Oro har, datuek erakusten dute migrazio-profila etengabe berreratzen ari dela Euskadin; izan ere, Amerikaren pisua etengabe igo da jatorrizko eskualde gisa, Afrikako fluxuen egonkortasun erlatiboa dago eta Europak protagonismoa galdu du atzeritar jatorriko biztanleriari dagokionez. Egoera horrek erronka espezifikoak planteatzen ditu harreraren, ordezkartzaren eta gero eta anitzagoa den gizartera egokitutako inklusio-politiken arloan.

Euskadin bizi diren atzeritar jatorriko pertsonen banaketari dagokionez, lurralde historikoak kontuan hartuta (4. grafikoa), ikusten da Bizkaian daudela Euskadin bizi diren atzeritar jatorriko pertsonen ia erdiak, hau da, Euskadira bizitzera etortzen diren bi pertsonatik batek Bizkaia aukeratzen dute (% 50,3; 148.904 pertsona), heren batek Gipuzkoa (% 32,0; 94.635); eta gainerakoak, hamar pertsonatik bi baino gutxiago (% 17,7; 52.363), Araban bizi dira (EIN, 2025). Datu horiek, eta, zehazkiago, biztanleria horrek lurralde bakoitzean duen pisua sakon aztertzen badugu, ikusiko dugu Araban bizi diren pertsona guztien % 15,5 atzerrian jaio direla. Ehuneko hori EAEko batez bestekoa baino handiagoa da. Bigarren postuan Gipuzkoa dago (% 13) eta haren ondoren, oso hurbil, Bizkaia: % 12,8.

4. grafikoa. Atzeritar jatorriko pertsonen ehunekoa guztizko biztanleriaren gainean (%)

Iturria: EIN, 2025. Biztanleriaren urteko zentsua

Generoaren arabera azterketak erakusten du 2024an, Euskadin, atzeritar jatorriko pertsonen % 52,2, eroldaren arabera, emakumeak direla. Hala ere, emakumeen banaketa hori ez da berdina jatorri geografikoaren arabera. Izan ere, emakumeak Euskadira iristen diren latinoamerikarren % 59,6 dira; aitzitik, Afrikatik etorritako pertsonen artean gehienak gizonak dira, emakumeak % 36,4 baitira. Horrek erakusten du Euskadin lan-nitxoaren egitura dagoela, atzeritar jatorriko pertsonentzako lan-aukerak eta -eskaintzak bilatzearekin lotutako migrazioa erakartzen duena. Alde batetik, afrikar jatorriko pertsonen kontratazio-aukera handiagoa dute tradizionalki gizonen presentzia handiagoa duten sektoreetan (adibidez, arrantza, eraikuntza, tailerrak eta industria) eta familia berriz elkartzeko presentzia txikiagoa dute hasierako etapetan; zerbitzuen eta zaintzaren sektoreek, aldiz, kontratatzeko aukera handiagoa eskaintzen diete emakume latinoamerikarrei.

Asoziazionismo migratzailea herritartasun aktiboaren praktika gisa

Asoziazionismoa, berez, tresna bat da, zeinaren bidez gizarte zibila osatzen duten pertsonak modu kolektiboan antolatzen baitira dagozkien gai publikoetan esku hartu edo eragin ahal izateko. Beraz, politika publikoen hartzaile pasiboak izateaz gain, herritarrek protagonista aktibo gisa parte hartzen dute politika publikoak diseinatu eta egikaritzen, eta, horrela, demokraziaren izaera parte-hartzailea sendotzen da (Garreta Bochaca, 2016). Hau da, gizarte demokratiko batean, bizitza politikoa elkarre-egitura handi eta zaindu batean oinarritzen da nahitaez. Egitura horrek estatu demokratikoaren gobernua elkartu eta atzeraelikatzen du herritarren premia eta interesetara egokitutako politika publikoak egiteko (Pérez-Pérez *et al.*, 2020).

Asoziazionismoazeta immigrazioaz hitz egiten denean, migratzaileek sustatutako erakundeak sortu eta sendotzeko egiten zaio erreferentzia. Erakunde horiek

migratzaileen eskubideak bultzatzeko, gizarteratzen laguntzeko eta harrera-gizartean parte har dezaten sustatzeko sortzen dira. Ikuspegi kontzeptualetik begiratuta, migratzaileen asoziazionismoa honela definitzen da: atzeritar jatorriko pertsonen erakundeak sortu eta kudeatzea, beren komunitateen premiak betetzeko, gizarte- eta kultura-integrazioa sustatzeko eta parte-hartze zibikoa eta politikoa bultzatzeko (Aparicio Gómez & Tornos Cubillo, 2010; Cloquell Lozano eta Lacomba Vázquez, 2020; Mori3n-Castro eta Aboussi, 2016). Cloquell Lozano eta Lacomba Vázquez (2020) egileek migratzaileen asoziazionismoaren ekintzek nazioz haraindiko ikuspuntua dutela nabarmendu dute eta, gainera, tokiko ekintzak ere egiten dituzte. Horrela, nazioz haraindiko ekintza-espazioak sustatzen ditu Espainiaren eta jatorrizko lekuen arteko sare mistoetatik, garapen-proiektuak sortzen dira eta azpiegitura komunitario globala bermatzen dute.

Migratuen elkarteek eginkizun bat baino gehiago dituzte, besteak beste, hauexek: lehen premia biziko zerbitzuak ematea, hala nola lege-aholkularitza eta laguntza enplegu bila dabiltzanean, eta jarduera kulturalak eta hezigarriak sustatzea kultura-aniztasuna ezagutzen laguntzeko (Aparicio Gómez & Tornos Cubillo, 2010; Mori3n-Castro eta Aboussi, 2016). Gainera, erakunde horiek oso garrantzitsuak dira diskriminazio-egoerak salatzeko eta giza eskubideak defendatzeko garaian, aldaketa sozial eta politikoaren eragile gisa jarduten baitute. Elkarreek orokorrean, eta baita migratuek ere, elkartzeko, elkarri laguntzeko eta norbera eta komunitatea ahalduntzeko espazio gisa jarduten dute, eskaera kolektiboak antolatzea eta instituzio publikoekin hitz egitea errazten baitute.

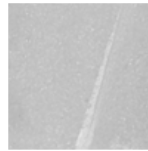
Hala ere, migratzaileen asoziazionismoak bere garapena eta eraginkortasuna mugatzen duten erronka askori egiten die aurre. Erronka horien artean daude prekarietate ekonomikoa, dirulaguntza publikoekiko mendekotasuna, antolamendu-kudeaketari buruzko prestakuntzarik ez izatea eta hedabideetan ez ezik, erabakiak hartzeko espazioetan ere agerikotasun txikia izatea (Maza, 2012; Mori3n-Castro eta Aboussi, 2016). Zailtasun horiek okerragotu egiten dira ingurune politikoaren eta sozialaren ondorioz; izan ere, ingurune horrek dituen jarrerak immigrazioarekiko anibalentzetat har daitezke.

Azken hamarkada hauetan, migratuen asoziazionismoak bilakaera nabarmena izan du Euskadin, eta oinarrizko osagaia da euskal gizartea eratzeke. Nabarmendu behar da zeregin aktiboa izan duela gizarte-ehuna eraikitzeke eta giza eskubideak aldarrikatzeko garaian, eta, gainera, gizarte inklusiboagoa eta parte-hartzaileagoa garatzen lagundu duela. Horri dagokionez, migratzaileen asoziazionismoak egokitzapenerako eta erresilientziarako gaitasun handia duela erakutsi du, migratzaileen premia espezifikoek erantzuten dieten ekimenak garatu baititu eta gizarte-kohesioa sustatu du gero eta anitzagoa den testuinguruan (Ben Salem *et al.*, 2023).

Elkarte horiek herritartasun inklusiboagoa eraikitzen lagundu dute, eta herritartasun horretan, migratzaileen parte-hartzea balio erantsitzat hartzen da gizarte osoarentzat. Sistema politiko formalerako sarbidea estatus legalak, hizkuntza-oztopoek edo desberdintasun estrukturalak mugatzen duten testuinguruetan, elkarrekin herritartasun aktiborako mikroespazioak dira (Isin, 2008). Zaintzeko, elkarri laguntzeko eta irauteko sareak sortzen dira, eta haien bidez, behetik eusten zaio migratzaileen bizitzari. Beraz, migratzaileen asoziazionismoa ezin da gizartean parte hartzeko eta gizartea antolatzeko modutzat bakarrik hartu. Biziraupen kolektiboko estrategia bat, praktika politiko bat eta emozioen espazio bat da ororen gainetik, eta asoziazionismo horretan, migratzaileek beren burua berreraiki eta berridazten dute desplazamenduaren, diskriminazioaren eta bazterketa instituzionalen kontrako baldintzen aurka.

Estatuan, 1994an egin zen migratzaileen elkarteei modu aktiboan entzuteko lehen urratsa: “1994an, Etorkinak Gizarteratzeko Foroa sortu zenean, Estatua behartu zen elkarteei entzutera kontsulta bidez.” (Inklusio, Gizarte Segurantzza eta Migrazio Ministerioa, 2010).

Euskadiren kasuan, abuztuaren 30eko 200/2002 Dekretuarekin, Euskal Autonomia Erkidegoko Herritar Etorkinen Integrazio eta Partaidetza Sozialerako Foroa sortu zen. Foro hartan, Eusko Jaurlaritzak onartu zuen garrantzitsua dela migratzaileen elkarteei eta laguntza-erakundeei modu aktiboan entzutea. Foro horrek migratzaileen elkarteek migrazioaren arloko politika publikoak diseinatu eta ebaluatzeko garaian parte hartzea erraztera bideratutako plataforma instituzional gisa jardun du, eta parte hartzeko espazioa izateko asmoarekin sortu zen, hau da, migratzaileen elkarte-ehunaren eta Eusko Jaurlaritzaren arteko zubi izateko asmoarekin. Gaur egungo Migrazioaren eta Asiloaren Euskal Foroa, maiatzaren 67/2023 Dekretuaren bidez ezarri zena, aurreko Foroaren bilakaera gisa sortu zen. Eraldaketa hori gertatu zen, alde batetik, migrazio-politikak egungo dinamiketara egokitu behar izan direlako, migrazio-fluxuak gero eta anitzagoak eta konplexuagoak baitira, eta, bestetik, nazioarteko babesa eskatzen duten pertsonen kopuruak gora egin duelako eta bidaiderik gabeko adingabeen kopuruak ere bai. Eraldaketa horren bidez lortu nahi da immigrazioari ez ezik, asiloari eta kultura-aniztasunari ere modu integralagoan heltzeko premiari erantzutea. Foro berriaren osaera handitu egin da, sektore gehiagotako ordezkariak parte hartzen baitute (administrazioa, gizarte zibila, sektore akademikoa eta sektore pribatua) eta kulturarteko ikuspegia hartu zuen, Eusko Jaurlaritzako Herritartasunaren, immigrazioaren eta asiloaren Kulturarteko VI. Planarekin (2022-2025) bat etorriz. Gainera, Foro horrek eragiteko zuen gaitasuna indartu egin zen ekimen zehatz batzuk sustatuz (besteak beste, migratzaileen botoa sustatzeko kanpainak, errefuxiatuentzako lan-gidak edo herritarrek parte hartzeko kanpainak), eta, horrela, espazio aktiboago eta proposatzaileago gisa finkatu da Euskadiko politika publiko inklusiboak egiteko garaian. Testuinguru horrek erronka bat sortzen du, baina baita aukera bat ere elkarriketa-mekanismoak indartzeko eta mekanismo horiek gobernantza parte-hartzaileko prozesuetan duten zeregina indartzeko.

Helburuak eta metodologia

Gero eta aniztasun sozial eta kultural handiagoa dagoen testuinguru honetan, elkarleen rola eta migratzaileen parte-hartze sozialak –eremu formalean zein informalean– garrantzi estrategikoa hartzen du Euskadin bizi diren atzerritar jatorriko pertsonen herritartasun inklusiboa eta parte-hartzailea eraikitzeko garaian. Horregatik, lehendik dauden dinamikak, erronkak eta dinamika horiek eraldatzeko duten ahalmena ulertzea funtsezkoa da politika publiko egokiagoak eta bidezkoagoak diseinatzeko.

Esparru horretan, azterlan honen helburu nagusia da Euskadin bizi diren atzerritar jatorriko herritarren elkarre-erlazioaren errealitatea aztertzea. Bereziki, herritar horien premia espezifikoak identifikatze gain, eragiteko gaitasuna duten subjektu aktibo gisa eremu publikoan egiten duten ekarpena agerian jarri nahi dugu. Zenbait gizarte-entitate eta -eragileren ustez, migratzaileen asoziazionismoaren indarrak, ahuleziak, aurrerapenak eta atzerapenak aztertu behar dira, baita migratzaileek euskal gizartean duten parte-hartze sozial eta politikoari dagokionez migratzaileen asoziazionismoak duen eginkizuna ere.

Helburu espezifikoak

1. Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren antolamendua deskribatzea (egiturak, jarduerak, giza baliabideak eta baliabide ekonomikoak).
2. Euskadiko gizarte-ehunean elkarrekin indartzeko programa eta baliabideei buruzko informazioa lortzea.
3. Migratzaileen elkarrekin mugimenduari buruz zer ikuspegi eta jarrera duten jakitea, baita koordinatzeko eta sareko lana egiteko espazioetan sartzeko zer aukera duten eta zenbaterainoko parte-hartzea duten jakitea ere.
4. Migratzaileen elkarrekin-ehunak gizartean eta politikan duen parte-hartzeari buruzko diskurtsoetan sakontzea.
5. Migratzaileen asoziazionismoak duen parte-hartze sozial eta politikoaren jarduerak izandako bilakaera alderatzea lurraldean egindako aurretiko azterlanak kontuan hartuta.
6. Migratzaileen elkarrekin-eraketak Euskadiko asoziazionismoaren errealitateari buruz zer pertzepzio eta iritzi dituzten jakitea.
7. Migratzaileen elkarrekin-eraketak kudeaketaren eta funtzionamenduaren arloan dituzten indarrak eta ahuleziak identifikatzea.
8. Ekintzarako proposamenak biltzea migratzaileek eremu publikoan duten parte-hartzea eta egiten duten ekarpena sustatzeko elkarrekin.

Metodologia

Aurreko atalean proposatutako helburuak lortzeko, diagnostiko honetan oinarritzat hartu den metodologiak Ekintza Parte-hartzailearen Ikerketarekin lotutako alderdi metodologiko kualitatiboak barne hartzen ditu nagusiki, eta, horrela, hurbilpen parte-hartzailea eta adierazgarria egitea bermatzen da. Horretarako, teknika kualitatibo ugari erabili dira, eta teknika horiei esker, Euskadiko migratzaileek duten parte-hartze sozial eta politikoaren dinamikei buruzko azterketa zehatza egin ahal izan da. Dinamika horien artetik, honako hauek nabarmendu behar dira: alde batetik, elkarriketa sakonak, ikuspuntu indibidualak jasotzeko profil desberdinetatik; bestetik, eztabaida-saioak, esperientzia eta iritziei buruzko ikerketa kolektiboa egitea ahalbidetu zutenak; eta, azkenik, tailer parte-hartzaileak, ezagutzaren sorkidetzara eta emaitzen eraketara bideratuak. Ondorengo azpiataletan, ikerketa-faseak eta burutu diren prozedura metodologikoak zehaztuko ditugu.

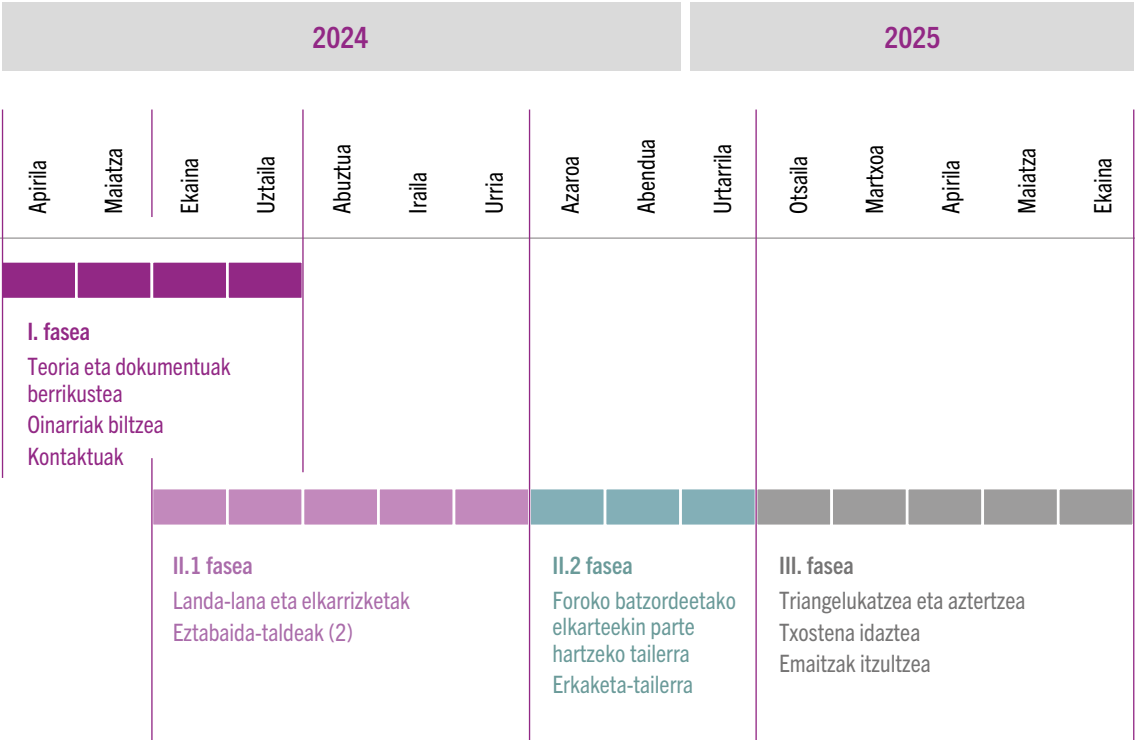
Ikerketaren prozedurak

Ikerketa honen landa-lana egiten hasi aurretik, ikerketaren diseinua, laginketa, gidoia eta gaiarekin lotura duten materialen berri eman zitzaion Euskal Herriko Unibertsitateko Gizakiekin lotutako Ikerketetarako Etika Batzordeari (GIEB). Kide anitzeko organo horrek ebaluatu zituen eta egin zien jarraipena datu pertsonalak erabiltzea dakarten ikerketa-proiektuei.

Beraz, dagokion ebaluazio-prozesuaren ondoren, TI0708 proiektua - Migratzaileen asoziazionismoa (NoRefCEID: M10_2024_137) izeneko proiektua ontzateman zuten batzorde horrek, eta egiaztatu zuen ikerketak gomendio etikoak betetzen zituela eta parte-hartzaileen eskubideak eta konfidentzialtasuna babesten zituela.

Ikerketa egiteko prozesua hiru fasetan egituratu zen. I. fasean, elkartearen erregistroak bildu ziren, zegoen elkarte-esparruari buruzko hurbilketa egiteko aukera ematen zuten eta eskura zeuden base batzuetatik lortu ziren datuak, landa-lana egiteko aukera emango zuen base zabal eta sendoa egitearren eta migratzaileen elkarte-ehunak Euskadin gaur egun duen egoerari buruzko nahikoa informazioa biltzearen (2. irudia).

2. irudia. Ikerketaren garapena eta prozedurak

Lehendik zeuden baseen egoera ebaluatzeko kontsultatutako iturrien artetik, honako hauek kontsultatu ziren:

- Biltzen: Elkarteen Borondatezko Erregistro Basea.
- Hirugarren Sektorearen Behatokia: Asoziazionismoarekin eta migrazioarekin lotutako eremuetan lan egiten duten gobernu kanpoko erakundeekin eta gizarte-erakundeekin erlazionatutako erregistroak.
- Saregune: Gizarteratzeko eta herritarrek parte hartzeko Arabako ekimenei lotutako baliabide digitalak eta sozialak.
- Gasteizko Udala: Udalerrian erregistratuta dauden eta migratzaileak ardatz dituzten elkarteei buruzko informazioa.
- Bilboko Udala: Migratzaileen komunitateei laguntzera bideratutako tokiko elkarteen datuak eta Immigrazio Gaietarako Bilboko Kontseiluan parte hartu duten elkarteen zerrenda.
- Eusko Jaurlaritzako Elkarteen Erregistroaren Open Data.

II. Fasean, landa-lana egin zen. Lehendabizi, elkarrizketa sakonak egin zitzaizkien ikerketaren gaiarekin eta 2010eko diagnostikoarekin lotura duten pertsonen, eta, ondoren, administrazio teknikaiei eta migratzaileen elkarte-ehuna indartzen duten entitateei. Elkarre mistoetako eta/edo laguntza-elkarteetako pertsonen ez ezik, migratuen elkarteetako kideei ere egin zitzaizkien elkarrizketak. Elkarrizketak egiten amaitutakoan, eztabaida-taldeak egin ziren eta, geroago, sorkidetzatailer. Ondorengo grafikoa (3. irudia), II. Fasean erabilitako teknikak eta prozedurak zehaztuko ditugu.

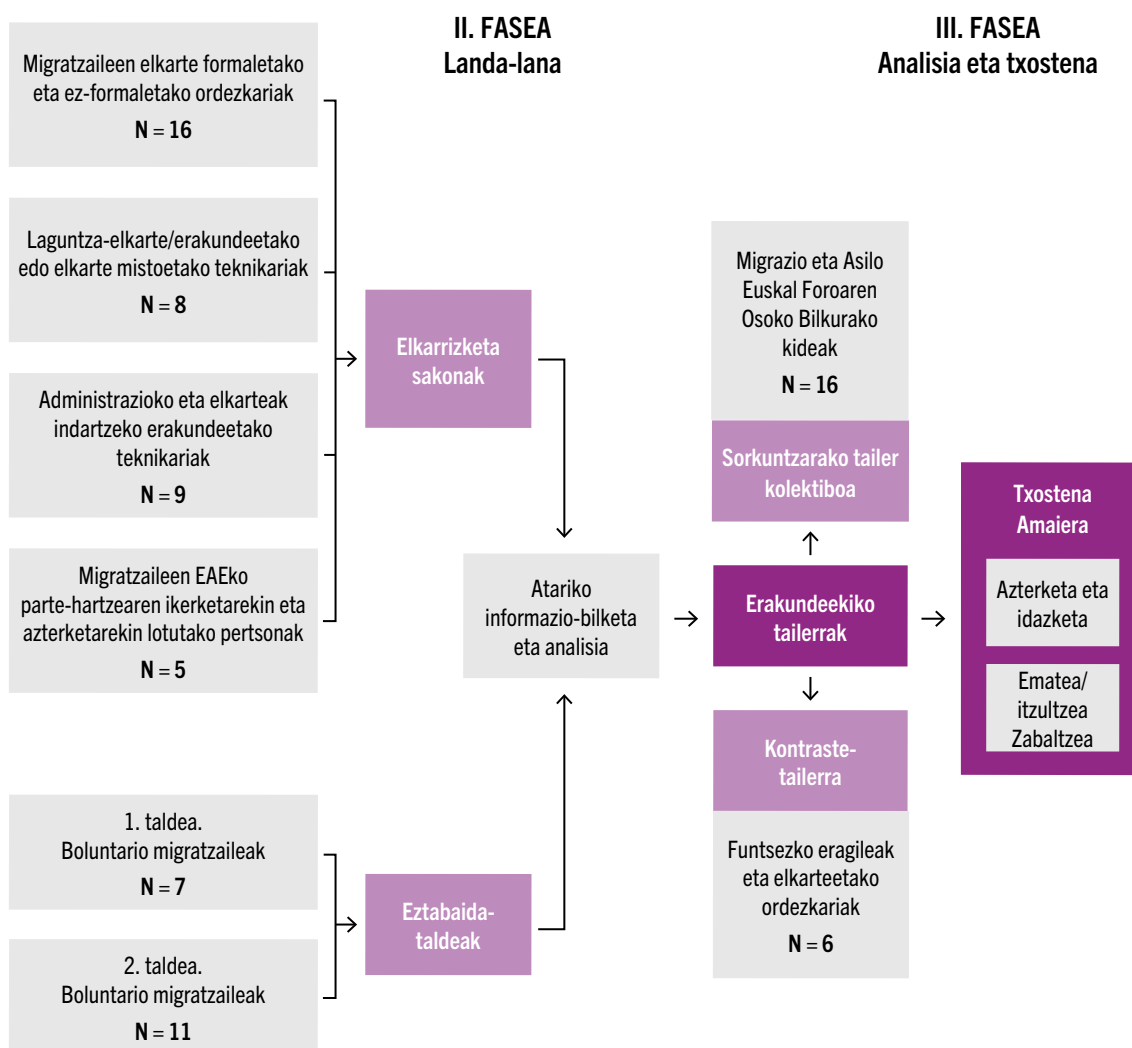
3. irudia. II. fasea: Ikerketaren prozedurak

Iturria: Geuk egina

Sorkidetza-tailerra talde-lanaren bidez egin zen. Tailerraren lehen zatian, bertan zeuden entitate eta elkarteei eskatu zitzaien elkarlaneko jardura batean parte har zezatela. Jardura horren helburua zen migratzaileen elkarte-ekosistemaren eta haren harreman-ereduen dinamikak grafikoen bidez irudikatzea. Mapak sortzeko ariketan, intentsitateen kodifikazio bisualak (gezien lodiera), noranzkoak (noranzko bakarrekota/noranzko bikoa) eta loturaren ezaugarriak (jarraitua, aldizkakoa, onuragarria) adostu ziren. Tailerraren bigarren zatiaren hasieran, bertaratutako erakunde eta elkarteei eskatu zitzaien elkarlaneko jardura batean parte har zezatela. Jardura horren helburua zen denboralerroa sortzea eragina izan duten eta Euskadiko migratzaileei buruzko elkarte-ehunaren egungo egoera eratu duten mugarri eta gertaera historiko nagusiekin. Ondorengo irudian (4. irudia), ikerketa-teknika bakoitzean dauden egiturak, prozedurak, metodologia eta laginak laburbildu ditugu.

4. irudia. Ikerketaren metodologia eta prozedura

Lagina

Ikerketa honetan, guztira, 85 pertsonak parte hartu dute eta beren iritziekin eta ikuspuntuarekin lagundu dute Alde batetik, 38 elkarrizketa sakon egin dira (haietatik 8 taldean egin ziren; guztira 46 pertsona elkarrizketatu ziren). Elkarrizketetan parte hartu dutenen % 50 migratzaileak dira, eta % 40,5 migratzaileek osatzen dituzten elkarteen ordezkariak. Generoaren arabera banaketari dagokionez, parte hartu dutenen artean, gehienak emakumeak dira (% 73,9).

Generoen banaketa ere ez da berdina azterketa-taldeetan; kasu honetan, elkarrizketetan migratzaileen elkarteak ordezkatzeko dituztenen taldea da emakume kopuru handiena duena (% 81,3), gehienetan emakumeak baitira elkarrekin liberatzen dituztenak edo denbora partzialerako kontratatzen dituztenak elkarrekin kudeaketa- eta arreta-lanak egiteko. Ildo horretan, elkarte batzuen ikuspegi feministak ere laguntzen du, elkarte batzuk atzerriko jatorriko emakumeen elkarteak baitira espezifikoak. Gainera, nolabait ere, laguntzako, akonpainamenduko eta zaintza komunitarioko espazio horietan ez ezik, gizarte-arloko ikerketetan ere, emakumeak gehiago izaten dira. Alde batetik, gizonen ordezkariak handiena duen taldea (% 27,3) administrazio publikoetako eta laguntza-erakundeetako teknikarien taldea (ikus 2. taula).

2. taula. Elkarrizketa sakonak: generoaren arabera banaketa, %

	Emakumeak	Gizonak
A1. Administrazioak	63,6	36,4
A2. Migratzaileen aldeko entitateak	72,7	27,3
A3. Migratzaileen entitateak	81,3	18,8
B1. Eremu akademikoa	75,0	25,0
Guztira	73,9	26,1

Iturria: Geuk egina

3. taulan zehaztu denez, goiko horiei eztabaida-taldeak gehitu zaizkie. Talde horietan, atzerriko jatorriko 18 pertsonak parte hartu dute. Parte-hartzaile horietatik, % 38,9 Latinoamerikakoak dira (Peru, Kolonbia, Venezuela eta Brasil) eta beste % 33,3 Magrebekoak (Maroko, Aljeria, herri berbereak) eta Ipar Afrikakoak; eskualde horietakoak dira gehienak. Hirugarren postuan, Afrikako gainerako herrialdeak daude (Kongoko Errepublika Demokratikoa, Mauritania, besteak beste); parte-hartzaileen % 16,7 herrialde horietakoak dira. Azkenik, Ekialdeko Europa dago: % 5,6. Eztabaida-taldeetan, parte-hartzaileen % 44 emakumeak dira.

Sorkidetze-tailerrera 50 entitate baino gehiago gonbidatu ziren, Migrazioaren eta Asiloaren Euskal Foroaren partaide diren administrazioetako teknikari eta

eragileez gain. Azkenean, 16 pertsonak parte hartu zuten. Ordezkar horien lanbide-ibilbidea honako hauekin lotzen da: Agintzari, Aholku Sarea, Argentinos del País Vasco, Goiztiri Elkarte, Bilboko Udala, Gasteizko Udala, Begirune Fundazioa, Biltzen, Langile Etorkinentzako Informazio Zentroa (CITE), Arabako Foru Aldundia, Eraberean Sarea, Ellacuria Fundazioa, Migrantoria, Pertsonalde, Prestaturik –Atzerriko Profesionalen Elkarte, Sartu Álava Elkarte, Ukraina-Euskadi Elkarte, Zehar Errefuxiatuekin. Parte-hartzaile gehienak emakumeak ziren (% 75) eta % 37,5 migratuak.

Azkenik, erkaketa-tailerrean 5 pertsonak parte hartu zuten; % 50 emakumeak ziren eta % 66 migratuak.

3. taula. Parte-hartzaileen ezaugarri soziodemografikoak

	Kop.	Jatorri migratzailea (%)	Emakumeak (%)
Elkarrizketa sakonak	46 pertsona	50	73,9
Eztabaida-taldeak	18 pertsona	100	44
Tailer kolektiboa	16 pertsona	37,5	75

Iturria: Geuk egina

Edukiaren eta diskurtsoaren azterketa kualitatiboa

Azterlan honetan, migratzaileen elkarte-ehunaren ordezkariak, instituzio publikoetako teknikariak eta inplikaturako boluntarioek adierazitako iritziak eta diskurtsoak interpretazio-ikuspuntu kualitatibotik aztertu dira; ikuspegi horrek edukiaren azterketaren ikuspuntua (Krippendorff, 2004) eta diskurtsoaren azterketaren ikuspuntua (Fairclough, 1995; Van Dijk, 1999) hartu ditu oinarri. Aukeraturako metodologia horri esker, uler daiteke elkarrizketatutako pertsonen zer esaten duten eta nola esaten duten, zer testuingurutan esaten duten eta haien diskurtsoetatik abiatuta zer esanahi soziopolitiko eraikitzen diren.

Ikuspegi kualitatiboak logika konstruktibista eta hermeneutikoari erantzuten dio, non ezagutza ikertzailearen eta jasotako diskurtsoen arteko interakziotik sortzen den (Flick, 2015). Psikologia sozial kritikoaren (Parker, 1992) eta ezagutzaren soziologiaren (Berger eta Luckmann, 1966) arabera, uste dugu elkarrizketetan esandakoak ez duela errealitate objektiboa soilik adierazten, baizik eta une eta leku jakin batzuetako kontakizunak direla, iritzi, tentsio, erresistentzia eta esanahi partekatuak azaltzen dituztenak. Hizkuntza praktika sozial gisa hartzen du ardatz (Fairclough, 1995), betiere ulertuta diskurtsoak mundua deskribatzeaz gain, eratu, legitimatu eta eraldatu egiten duela. Ildo horretan, diskurtsoaren analisiak aukera ematen du migratzaileek espazio publikoan duten parte-hartzean eragina duten botere-harremanak, desberdintasun estrukturalak eta arau-esparruak adierazteko.

Ikerketa honen azterketa egitean, genero-ikuspuntua eta sektore arteko ikuspegia sartu dira eta migratzaileek bizi dituzten desberdintasun-maila anizkunak errekonozitu dira (generoa, etnizitatea, administrazio-egoera, gizarte-maila). Lehentasuna eman zaio iritzi desberdinak sartzeari eta nork bere burua ordezkatzeari errespetatzeari, baita parte-hartzaileen konfidentzialtasuna gordetzeari ere. Gainera, ikerketa kokatuaren ikuspegia aplikatu da (Haraway, 1988), ikertzaile taldeak aztertutako testuinguru sozialei buruz duen iritzia onartu da eta hausnarketa egiteko ahalegina egin da etengabe.

Edukiaren analisia

Analisiaren corpusa gorago aipatu diren funtsezko lau profili egindako elkarrizketa erdiegituratuak osatzen dute. Hauexek dira profil horiek: (a) migratzaileen elkarrekin ordezkariak, (b) administrazio publikoetako teknikariak, (c) elkarrekin indartzeko prozesuetan laguntzen duten entitateak eta (d) migratzaileen parte-hartzearekin lotura duten gaietako ikertzaileak. Era berean, bi eztabaida-talderen diskurtsoaren analisia gehitu zen. Talde horiek zenbait elkarrekin, GKE eta proiektutan boluntario gisa parte hartzen duten eta migratzaileen elkarrekinaren zati aktibo diren migratzaileak osatzen dituzte.

Elkarrizketak galdera irekiez osatutako eta aurretik zehaztutako gidoi bat oinarritu hartuta egin ziren. Gidoia proiektuaren matrizean zehaztutako zortzi helburu estrategikoen inguruan egituratuta zegoen. Matrize horrek ikuspegi mistoa erabiliz bideratu zuen gaikako kodifikazioa. Alde batetik, ikuspegi deduktiboa erabili zen, alde aurretik ezarritako kategoriak oinarri hartuta, eta, bestetik, ikuspegi induktiboa, kategoria berriak sortzera irekita dagoena, teoria funtsatuaren printzipioei jarraikiz (Glaser eta Strauss, 1967; Charmaz, 2006). Elkarrizketa guztiak hitzez hitz transkribatu ziren, eta, ondoren, zentzu-unitateetan segmentatu zen. Analisia antolatzeke, ikerketaren helburuetan oinarrituta eratutako dimentsioak barne hartzen dituen matrize analitiko egituratua erabili zen. Hitzez hitzeko aipamen bakoitza kategoria horien arabera sailkatu zen, eta profilen arteko barne-triangulazioa egin ahal izan zen (elkarrekin, teknikariak, boluntarioak), baita esandakoen arteko analisi konparatiboa ere. Analisia gaikako analisiaren teknikaren bidez egin zen (Braun eta Clarke, 2006), diskurtsoaren analisia egiteko tresnekin osatu zen eta diskurtsoaren analisia egiteko berezko tresnekin aberastu zen; esate baterako, hauekin: (a) Interpretazio-esparruak identifikatzea (Goffman, 1974), (b) Diskurtso-estrategien analisia (Van Dijk, 1999) eta, (c) hizketa-ekintzei, iritziei eta isiluneei arreta eskaintzea (Austin, 1962; Davies eta Harré, 1990). Ikuspegi horri esker, diskurtsoaren eduki esplizituak ulertu ahal izan dira, baita pertsonen parte hartzeko testuinguruetan zer jarrera hartzen duten, esanahiak nola negoziatzen dituzten eta beren identitatea eta eragiletza kolektiboki nola eraikitzen duten ere.

Harreman-mapen analisia

Tailer kolektiboetan sortutako harreman-mapen analisia egiteko, metodologia kualitatibo eta estrukturala erabili da. Metodologia horrek Sare Sozialen Azterketaren (SSA) elementuak konbinatzen ditu eduki bisualaren analisiaren ikuspegiekin eta analisi narratibo bisualaren osagaiekin. Analisia Sare Sozialen Azterketaren printzipioetan oinarritzen da (Wasserman eta Faust, 2013), eta printzipio horiek ikuspegi parte-hartzailera eta interpretaziozkora egokituta daude. Mapa bakoitzaren abiapuntua da funtsezko eragileak (nodoak) eta eragile horien arteko loturak (harremanak) identifikatzea, hainbat aldagai kontuan hartuta, hala nola harremanaren noranzkoa, intentsitatea, maiztasuna eta izaera (instrumentala edo sinbolikoa). Horretarako, parte-hartzaileekin adostutako arau grafikoak erabili ziren, harremanak kodifikatzen dituzten formen, koloreen eta lerro moten bidez. Kodifikazio horri esker, elkarte-egiturari buruzko irakurketa estrukturala egin ahal izan zen, eta eragileen arteko lotura-, zentralitate- eta isolamendu-ereduak agertu ziren.

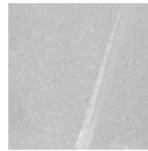
Analisi estrukturalaz gain, eduki bisualari buruzko azterketa egin zen, mapen alderdi sinbolikoa interpretatzeko (Rose, 2022). Analisi-maila horrek zenbait elementu hartu zituen kontuan, hala nola metafora bisualak (adibidez, sarea “Esne Bide” gisa irudikatzea), nodoen kokapen espaziala, aukeraketa kromatikoa edo eragile jakin batzuen arteko loturarik eza. Alderdi horiek aukera ematen dute egitura formala gainditzeko duten eta harreman-sareko pertzepzioak, balorazioak eta tentsioak adierazten dituzten esanahiak eskuratzeko. Era berean, mapen izaera narratiboa hartu zen kontuan, mapak parte-hartzaileek bizi izandako harreman-esperientziaren kontaketa bisual gisa ulertuta (Machin, 2013). Gezien ibilbideak, hierarkia bisualak, baliabideen fluxuak eta loturen bilakaera aztertu ziren, eta elkarte-ehunaren bizipen kolektiboa kontatzeko eta antolatze modu gisa interpretatu zen mapa.

Migratzaileen elkarte-ehunaren inguruko harreman-mapa horiek sortu dituzten pertsonak sare horren parte direnak edo sare horri lotuta daudenak dira. Pertsona horiek zuzeneko esperientzia dute eta mapak sortzen parte hartu dute. Horri esker:

- a. Dauden loturen konplexutasuna agerian jar daiteke, bestela deskribapen linealetan ezkutuan geratuko liratekeen sistemaren aberastasuna eta tentsioak erakuts baitaitezke.
- b. Adostasuna eta eskuratze kolektiboa susta daitezke; izan ere, mapak modu parte-hartzailean sortzean, bertaratutakoek kontaktak partekatzen dituzte eta elkarrekin adosten dute nodo desberdinak nola erlazionatzen diren.

- c. Analisi estrategikoa erraztu daiteke; izan ere, interakzio-ereduak ikusi ondoren –intentsitateak, noranzkoak, aldizkakotasunak –errazagoa da indarrak, botila-lepoak eta hobetzeko aukerak identifikatzea, eta esku-hartze eraginkorrak diseinatzeko abiapuntu gisa erabil daiteke.
- d. Ikuspuntu asko biltzen dituzten mapak eduki daitezke; izan ere, mapa bakoitzak GKEetako, federazioetako, administrazioetako eta plataforma komunitarioetako ordezkarien baterako pertzepzioa jasotzen du, eta bermatzen du emaitza ez egotea ikuspuntu bakar baten mende, akordio plural baten mende baizik.

Metodologiak konbinazio horri esker, harreman-mapei buruzko irakurketa sakona eta kokatua egin daiteke: harreman-eskema gisa ez ezik, esperientziak, iritziak eta proposamenak laburbiltzen dituzten adierazpen kolektiboko gailu gisa ere. Hartutako ikuspuntuak egiturekin, sinboloekin eta kontaketarekin zerikusia duen oro barne hartzen du eta elkarte-egitura askoz hobeto eta xehetasun handiagoz ulertzen da protagonisten ikuspegitik.

Parte-hartze soziala eta parte hartzeko moduak

Parte hartu gabe ezin duzu ezer egin... pertsonak parte hartzen badute, pertsona horiek komunitate bihurtzen dira

(Mannarini eta Fedi, 2009:218)

Zer da parte hartzea? Parte-hartze sozialaren zentzua, erabilerak eta ikuspegiak

Parte-hartzea kontzeptuak esanahi bat baino gehiago ditu eta esanahi horiek testuinguru-egoerarekin lotura handia dute. Parte hartu aditzak latinezko *participare* hitzean du jatorria eta “parte-hartzaile egitea” esan nahi du. Hitz horretatik *particeps*, -cipis izenondoa eratortzen da eta “zerbaitetan parte hartzen duena” adierazten du. Hori dela-eta, bi adiera ditu: alde batetik, kolektibo edo prozesu bateko kide izatea, eta, bestetik, kolektibo edo prozesu baten alde jartzea, hau da, nahita edo iritziak emanez esku hartzea. Dualtasun semantiko horrek alderdi objektiboak (jardutea, laguntzea) eta subjektiboak (zerbaiten parte dela sentitzea) adierazten ditu. Ildo horretan, Mannarini eta Rochira (2014) egileek esaten dutenez, parte-hartzea ez da presentzia izatea bakarrik, jakintzak, gaitasunak eta baliabide sinbolikoak praktikan jartzea ere bada, pertsonak beste pertsona batzuekin eta ekintza kolektiboarekin lotura garrantzitsuak ezarri ahal izateko.

Parte-hartzea zer den ulertzea asko baldintzatzen du hura aztertzeke erabiltzen den diziplina-ikuspegiak. Hala ere, zenbait esparruren arabera —esate baterako, esparru soziologikoen, politikoen, komunitarioen edo hezkuntza-arlokoen arabera—, parte-hartzea prozesu bat da, zeinaren bidez pertsonak edo kolektiboek beren eragiletza erabiltzen duten testuinguru partekatuetan, eta beren interesak adierazten dituzte eta modu aktiboan parte hartzen dute beren

eguneroko bizitzan eta beren ingurunean eragina duten erabakiak hartzen (Gurutze Gorria, 2014; Hart, 1992; 2013).

Ikuspuntu kritikotik begiratuta, parte hartzea ez da soilik “presente egotea” edo kontsultatua izatea, baizik eta bizitza sozialean, kulturalan edo politikoan eragina duten erabakietan eta ekintzetan esku-hartze kontzientea, borondatezkoa eta deliberaziozkoa izatea eskatzen du (Gutiérrez Rodríguez *et al.*, 2024). Herritartasuna modu aktiboan erabiltzeko modu bat da, autonomiatik eta konpromiso partekatutik abiatuta, eta ez eskuordetzen den edo helburu instrumentalekin erabiltzen den zerbait bezala (Pérez-Pérez *et al.*, 2020). Ikuspegi hori ikuspegi dekolonialean lotzen da. Ikuspegi horien arabera, parte-hartzea desberdintasun eta bazterketa historikoei aurre egiteko tresna bat da, bereziki migrazioak eta aniztasunak markatutako testuinguruetan. (Gutiérrez Rodríguez eta Reddock, 2021).

Parte hartzea, zentzu zabalean, helburuak definitzen, erabakiak hartzen eta kide den taldean eragina duten ekintzak ezartzen dituzten prozesu kolektiboetan modu aktiboan eragina izatea da (Arnstein, 1969; Cornwall, 2008). Ikuskera horretan bertan, psikologia sozial komunitarioaren ikuspegitik, parte hartzeak ez dakar bakarrik instituzioetan edo elkarteetan egotea, bizitza kolektiboan aktiboki parte hartzea ere badakar, gizarte-ehuna eraikitzen, lotura garrantzitsuak sortzen eta eskubideak, identitatea eta aintzatespena aldarrikatzen lagunduz. (Maya-Jariego, 2008). Pérez-Pérez *et al.* (2020) lanean adierazten denez, animazio soziokulturalaren esparrutik begiratuta, parte hartzeak berekin dakar bazterketa estrukturalaren aurka jarduteko gaitasun handiagoa izan nahi duten komunitateek loturak garatzea, ideia partekatuak sortzea eta espazio publikoa jarduteko eremu legitimo gisa hartzea. Esperientzia subjektiboa ere bada, pertsonen komunitatean duten eginkizunaren gainean eraikitzen dituzten irudikapen sozialen, kide izatearen zentzuaren, erantzukizun partekatuaren eragina duena; horrenbestez, alderdi sinboliko eta eraldatzailea indartzen da. (Mannarini eta Rochira, 2014).

Parte-hartzea, beraz, praktika kokatu bat da, baldintza materialen, sinbolikoen eta instituzionalen eragina duena. Migrazio-jatorriak, generoak, hizkuntzak, maila administratiboak edo kapital kulturalak eragin zuzena dute parte-hartze garrantzitsua izateko benetako aukeran (Niemi *et al.*, 2019). Horregatik, parte-hartzeaz hitz egitean botere, errekonozimendu eta justizia sozialez ere hitz egin behar da. Esparru horretan, parte-hartzea ezin da ulertu ekintza instituzionaletik kanpo: parte-hartzearen irismena eta eraginkortasuna herritarrek parte hartzeko politikak tokiko gobernuek nola planifikatu, antolatu, gidatu eta kudeatzen dituzten baldintzatuko dituzte, neurri handi batean (Xie *et al.*, 2022).

Parte-hartzearen ereduak eta mailak: ordezkartzatik elkarrekin erabakitzaera

Parte-hartzearen kalitatea aztertzeko tresnak diseinatzeko garaian eragin handiena izan duten ereduetakoa bat “Parte-hartzearen Eskailera” da. Tresna hori 1969an proposatu zuen Sherry Arnstein-ek eta gaur egun indarrean jarraitzen du, kasu batzuetan aldaketa batzuekin. Parte-hartzearen eskailerak, hasieran, zortzi parte-hartze maila proposatu zituen, behetik gora eta modu progresiboan antolatuak, parte-hartzea ez izatetik hasita (maila sinbolikoak edo manipulatuak edo terapeutikoak) benetako parte-hartze partekatua izateraino (lankidetzeta eta boterea eskuordetzea), non pertsonak edo kolektiboek benetako boterea duten erabakiak hartzeko eta ekintzak gauzatzeko. Hart-en arabera (1992, 2013), prozesu “parte-hartzaile” asko eskaileraren lehen mailetan geratzen dira. Kasu horretan, kolektibo edo komunitate jakin batzuetako pertsonen presentziak (batez ere kalteberatutako gazteak edo kolektiboak) legitimazio sinbolikoaren funtzioa du ekintzak planifikatzeko eta gauzatzeko benetako eragile edo botere izatearena baino gehiago. Ondorengo taulan (4. taula) Arnstein-en (1969) Parte-hartzearen Eskaileraren zortzi mailen ereduak eta eredu horrek Hart-en (1992, 2013) bertsio berrikusiarekin duen paralelismoa azaltzen dira batera, eta eskailera horren maila bakoitzari dagokion benetako botere-maila eta protagonismoa agertzen dira:

4. taula. Parte-hartze mailak Parte-hartzearen Eskaileraren arabera

Maila	Parte-hartze mota	Arnstein (1969)	Hart (1992, 2013)	Deskribapen bateratua
1	Ez da parte hartzen	Manipulazioa	Manipulazioa	Parte hartzen delako itxura egiten da propaganda-helburuekin. Komunitateaz baliatzen dira, hura ulertu gabe eta haren benetako baimenik gabe
2	Ez da parte hartzen	Terapia	Dekorazioa	Komunitatea “sendatzen da” edo “integratzen” da. Pertsonak ekitaldi edo jardueretan “presentzia izateko” bakarrik sartzen dira, inolako eraginik izan gabe ekitaldi edo jardura horietan
3	Ez da parte hartzen	Informatzea	Totemismoa	Komunitateari informazio edo hitz sinbolikoa ematen zaio, baina ez zaio mekanismo eraginkorrik ematen erabakietan eragina izateko
4	Parte-hartze mugatua	Kontsulta	Esleitua baina informatua	Dagoeneko diseinatuta dauden ekintzetan parte hartzera gonbidatzen da eta ekintzei buruzko iritzia eskatzen zaio, baina ez zaio helburuak aldatzeko aukerarik ematen
5	Benetako parte-hartze oinarritzakoa	Lasaitzea	Kontsulta egin zaio eta informazioa eman zaio	Iritziak seriotasun handiagoz jaso eta kontuan hartzen dira, baina erabakitzeak kontrola agintariak dute oraindik
6	Elkarlaneko parte-hartzea	Elkartzea	Ekintzak hasita daude, baina erabakiak elkarrekin hartzen dira	Administrazioak eta komunitatearekin batera erabakiak hartzen dituzten kudeatzaileek hasitako proiektuak; baterako erantzukizunak errekonozitzen dira
7	Benetako parte-hartzea	Botere eskuordetua	Komunitateak hasia eta bideratua	Komunitateak proiektuak gidatu eta bideratzen ditu kudeatzaileekin edo administrazioarekin, baina laguntza gisa bakarrik; horrela, benetako botere autonomoa lortzen du ekintzen gainean
8	Benetako parte-hartze estrategikoa	Herritarrek kontrolatzea	Komunitateak hasia eta kanpoko eragileekin partekatua	Komunitateak programak diseinatu, kudeatu eta ebaluatzen ditu, eta erabakiak estrategikoki partekatzen ditu instituzioekin/ administrazioarekin kasuak horrelakorik eskatzu gero

Iturria: Geuk egokitua

Parte-hartzearen eskailera honen ondorioz garatu eta aplikatutako ereduak analisia egiteko tresna bat dira, eta tresna horrek ahalbidetzen du parte hartzeko modu sinbolikoagoak (instrumentalak, dekoraziozkoak) eta ahalduntzea, benetako eragiletza eta gizarte-eraldaketa dakarten moduak bereiztea. Gainera, egile askok berriro hartu dute eta eguneratu dute; beraz, kontzeptuaren eta metodologiaren aldetik funtsezko erreferentea da prozesu parte-hartzaileen kalitatea, sakontasuna eta benetakotasuna aztertzeko gizartearen, hezkuntzaren eta komunitatearen eremuetan. Era berean, haren egokitzapenak normalean erabiltzeko tresna bat dira hainbat erakunderentzat (adibidez, Nafarroako Gobernuarentzat, Gurutze Gorriarentzat eta abarrentzat).

Bestalde, nabarmendu behar da parte-hartze soziala, berez, ez dela ustekabeko elementu bat, estrategien eta tokiko gobernuek egindako kudeaketaren emaitza baizik. Hau da, herritarren benetako parte-hartzearen arloko ekintzak planifikatu, antolatu, gidatu eta kontrolatzen dituzten heinean, nolabaiteko emaitza-maila eta eraginkortasun-maila ikusten dira. Ildo horretan, herritarren parte-hartzea kudeatzeko tresnak ematen ditu: prozesuen mapa, fitxak, mapa funtzionalak eta interfaze funtzionalen kudeaketa; tokiko gobernuetan behar bezala parte hartzeko ekarpen garrantzitsua egiten du. Elementu horiek guztiak jarraibideak dira tokiko gobernuek ekintzak egin ditzaten gertakarietan eta esperientzietan oinarritutako herritarren parte-hartzearen kudeaketa sustatzeko.

Horrekin batera, parte-hartzea sustatu eta aztertzeko beste ikuspegi batzuk daude —Lansdown-ek (2010) proposatutakoa, adibidez—. Ikuspegi horiek eskubideetan oinarritutako parte-hartzearen alde egiten dute. Ekitatearen printzipioa, beraz, funtsezkoa da kolektibo guztiek —bereziki tradizionalki baztertu izan direnek— parte hartzeko eskubidea erabiltzeko.

Analisi hau oso garrantzitsua da, migratuak ordezkaritza-espazioetan sartzeak presentzialtasunaren logikari erantzuten dio beste ezeri baino gehiago, baina beti ez da bermatzen politiketan edo haien parte-hartzea baldintzatzen duen egituretan eragina izateko edo erabakiak hartzeko garaian parte hartzeko gaitasuna izango dutenik (Aparicio Gómez eta Tornos Cubillo, 2010). Ildo horretan, Ben Salem *et al.* (2023) egileen lanean nabarmentzen da migratzaileen elkarre askok irauteko eta solidarizatzeko moduak garatu dituztela erakundeen esparruetatik haratago eta ordezkaritzarako erabiltzen diren bide formalak gainditzen dituzten parte-hartze komunitarioko dinamikak sortu dituztela.

Parte-hartze sozial komunitarioa: parte hartzeko moduak, baldintzak eta ondorio psikosozialak

Parte-hartze sozial komunitarioak inplikatzeko modu ugari barne hartzen ditu, hala nola eguneroko eta bat-bateko ekintzak eta eskala handiagoko prozesu antolatu eta kolektiboak (Mannarini eta Fedi, 2009). Parte-hartze hori hainbat mailatan adieraz daiteke. Eremu zibikoan, boluntariotzaren bidez, auzokoen jardueretan lagunduz, elkarte kulturaletako kide izanda edo tokiko ospakizunak antolatuz parte hartzen da. Praktika horiek erantzukizun partekatuaren zentzuak eta guztien ongizatea lortzen laguntzeko nahiak eragin ohi dituzte. Maila politikoan, iritzi ideologikoaren modu esplizituagoak hartzen ditu, hala nola alderdietako kide izatea eta kanpainetan, manifestazioetan edo mugimendu sozialetan parte hartzea. Bi kasuetan, esku-hartzeak norbanakoaren interesei erantzuteaz gain, lotura komunitarioak indartzen ditu, kide izatearen zentzua sortzen du eta eragin positiboak izan ditzake norbanakoaren, taldearen eta kolektiboaren ongizatean. Parte hartzeko modu hori errealitate soziala eraldatzera bideratuta dago eta ondorioak ditu erabaki publikoetan eta botere-egituran.

Hirugarren eremu garrantzitsua parte-hartze adierazgarria edo sinbolikoa da. Parte-hartze hori jolas-, erritu- edo kultura-jardueretan adierazten da —adibidez, jaialdi komunitarioetan, ospakizun edo topaketa sinbolikoetan— eta kide izate kolektiboa eraiki, indartu eta adieraztea du helburu. Parte hartzeko modu horrek laguntzen du komunitate barruan balioak eguneratzen, ikur partekatuak transmititzen eta emozio-loturak indartzen. Ildo horretan, identitate kolektiboa eta gizarte-kohesioa sendotzen duten praktiketan gauzatzen da, lotura handia baitu lotura emozionalarekin eta kide izatearen sentimenduekin (Pizarro *et al.*, 2020).

Bestalde, parte-hartze soziala era askotakoa izan daiteke eta interes desberdinei erantzun diezaieke; horietako bat parte-hartze instrumentala da. Modalitate horren oinarria emaitza espezifikoak edo helburu zehatzak (indibidualak edo kolektiboak) lortzea da. Ikuspegi horretan, parte-hartzearen balioa —eta iraunkortasuna— eraginkortasunari buruzko pertzepzioaren araberakoa da neurri batean, hau da, pertsonen parte hartzeko egin dituzten ekintzek helburu horiek lortzen benetan lagundu ote duten jakiteko egiten duten ebaluazioaren araberakoa (Gaventa, 2004). Ikuspuntu horretatik begiratuta, parte-hartzea mantendu egiten da planteatutako helburuak lortzeko baliagarritzat edo eraginkortzat hartzen den neurrian. Bazterketa- edo prekariedade-testuinguruetan, ikuspegi horrek esku-hartze soziala erabiltzeko modu pragmatiko bat adieraz dezake, eta horren ondorioz, eraldaketa estrukturala mugatu dezake, baina, aldi berean, presazko premia zehatzei erantzun diezaieke. Cornwall-ek (2008) adierazten duenez, parte-hartzea ez da eskailera finko bat, negoziatzeko eta eztabaidatzeko espazio dinamiko bat

baizik, eta espazio horretan, benetako eragina izateko aukera aldatu egiten da nork parte hartzen duen, nola parte hartzen duen eta zer baldintzatan egiten duen kontuan hartzen badira.

Era berean, egitura formaletatik eta instituzionaletatik kanpo ere parte har daiteke; horri parte-hartze ez-formala deitzen zaio. Esku-hartze mota horren barnean sartzen dira bat-bateko ekimenak eta ekintzak, elkarri laguntzeko sareak, bizilagunen edo talde informalen arteko laguntza, hau da, ofizialki beti errekonozitzen ez diren praktika komunitarioak. Inor konturatu gabe gertatzen badira ere, parte hartzeko modu horiek besteak bezain garrantzitsuak dira eta konpromiso sozial handia izaten dute, ezarritako erakundeetan sartuta egon beharrik izan gabe (Cornwall, 2008). Horren haritik, baliagarria da Miraftabek (2004) proposatutako bereizketa, hots, parte hartzera gonbidatutako espazioen eta asmatutako arteko bereizketa gehitzea. Gonbidatutako espazioak instituzio publikoek edo pribatuek antolatutakoak dira. Espazio horietan, herritarrak parte hartzera gonbidatzen dira alde aurretik ezarritako esparruetan. Aitzitik, asmatutako espazioak behetik hasita sortzen dituzte gizarteko eta komunitateko eragileek, ekintza kolektiborako eta adierazpen politikorako beren bideak sortuz. Ikuspuntu horrek aukera ematen du parte-hartzea espazio formaletatik haratago ulertzeko, eta kolektibo batzuen eragiletza errekonozitzen da, esate baterako migratzaileen elkarreana, nahiz eta horiek instituzionalizatu gabeko eremuetan jardun askotan. Espazio ez-formal horiek irauteko, komunitatea eraikitzeke eta egunerokotasunetik abiatuta gizartea eraldatzeko praktikak bihur daitezke.

Parte-hartze sozial komunitarioak are garrantzi handiagoa du egiturazko oztupoek, diskriminazioak edo deserrotzeak markatutako prozesuen zailtasunak igaro ondoren, Euskadin finkatu diren migratzaileen kasuan. Testuinguru horretan, gizartean parte hartzea funtsezkoa da inklusio, ahalduntze eta eraldaketa komunitarioa lortzeko. Ikuspegi kritikotik begiratuta, Serrano-García (2014) egilearen ustez, parte-hartzea praktika politiko bat da. Praktika hori ez da espazio formaletan presentzia izatera bakarrik mugatzen, baizik eta boterea birbanatzea, jakintza komunitarioak errekonozitzea eta autonomia kolektiboa sustatzea dakar. Ikuspegi horrek aukera ematen du parte-hartzea prozesu emantzipatzaile gisa ulertzeko. Prozesu hori bereziki garrantzitsua da erabakiak hartzen diren espazioetatik historikoki baztertu izan direnentzat.

Ikuspuntu hori Gizarte Garapenerako Nazio Batuen Ikerketa Institutuaren (UNRISD, 2000) ikuspegi estrukturalarekin osatzen da. Izan ere, ikuspegi horren arabera, parte-hartzea gizarte-garapenaren eta justizia globalaren funtsezko osagaia da, eta kohesio- eta ahalduntze-tresna gisa duen balioa indartu egiten du. Hala ere, parte-hartze hori faktore material eta sinbolikoek baldintzatzen dute: generoak, migrazio-jatorriak edo kapital kulturalak eragin zuzena dute prozesu kolektiboetan eragiteko benetako gaitasunean.

64 azterlan berrikusi ondoren, Niemi *et al.* (2019) egileek migratzaileen parte-hartze sozialari buruzko kontzeptu-eredu bat proposatu zuten. Eredu horren arabera, migratzaileen, errefuxiatuen edo asilo-eskatzaileen parte-hartze soziala prozesu konplexu gisa ulertu behar da. Prozesu horren barnean faktore estrukturalak eta eragiletza-faktoreak (subjektiboak) sartzen dira, eta modu dinamikoan eragiten diote elkarri. Ikuspegi estruktural horretatik begiratuta, parte-hartzea harrera-herrialdeko espazio, baliabide, jarduera eta sareetarako sarbide erreala izatearekin lotzen da. Horren barruan sartzen da elkarreetan, auzo-erakundeetan eta kultura-, hezkuntza- edo politika-arloko ekimenetan parte hartzeko aukera, baita herritartasun aktiboa izateko aukera ematen duten eskubideak eta zerbitzuak eskuratzea ere. Baldintza material eta legal horiek gabe —hala nola bizitzeko, lan egiteko edo politikoki parte hartzeko eskubidea— parte-hartzea mugatuta dago, eta, beraz, parte-hartze horren ondorioz lor daitezkeen onurak ere bai. Bestalde, eragiletzak esan nahi du pertsonak bizi diren ingurunean jarduteko, eragiteko eta entzunak izateko duten gaitasuna nola hautematen duten. Horren barnean sartzen dira autoefikaziaren sentimendua, pertsona horiek egiten dituzten ekarpenak ingurune sozialak errekonozitzea, eta uste osoa izatea haien parte-hartzeak benetako ondorioak izan ditzakeela. Azterlanean adierazten da, halaber, bi alderdien —estrukturala eta eragiletzakoa— arteko interakzioak ahalbidetzen duela parte-hartzeak eragin positibo zehatzak izatea. Nabarmentzen da alderdi hori oso garrantzitsua dela, zeren, parte hartzeko baliabide formalak edo espazioak badaude ere, pertsonak ez badute sentitzen parte hartzeko eskubidea, zilegitasuna edo gaitasuna dutela, prozesuak ezerezean geldituko baitira. Gainera, adierazten da partaidetza soilik sinbolikoa edo azalekoa bada (erabakitzeak benetako ahalmena izan gabe), kaltegarria ere izan daitekeela, frustrazioa sortuko baitu edo bazterketa-esperientziak indartuko baititu. Beraz, oinarritzakoa da parte hartzeko benetako egoerak sortzea; egoera horiek ez dezatela sarbide formala bakarrik eskaini, baizik eta ahaldundutze, errekonozimendu eta eraldaketa soziala ere susta dezatela. Horregatik, parte-hartze soziala eta harekin lotura duten alderdiak ulertzeko, parte-hartze horretan sartzen diren botere, errekonozimendu eta justizia sozialeko dinamika aztertu behar dira (Maya-Jariego, 2008; Xie *et al.*, 2022).

Parte-hartzea eragiten duten alderdiak

Esan dugun bezala, parte-hartzea ez da hutsean gertatzen, eta ez da berez edo banaka bakarrik sortzen. Hala eta guztiz ere, pertsona bat bere ingurunean era aktiboan inplikatzeko eta gizartean parte hartzeko, lotura hori, maila subjektiboan nahiz kolektiboan, eragin eta errazten duten alderdiak ere izan behar dira.

Parte-hartzeari buruzko egungo literaturaren nabarmentzen den faktoreetako bat komunitate-zentzua da (Rochira *et al.*, 2019; Talò *et al.*, 2013). Talde bateko

kide izatearen pertzepzioa, beste pertsona batzuekin lotura afektiboak izatea, harremanetan elkarrekikotasuna izatea eta ahalegin kolektiboaren bidez premia komunak bete daitezkeela uste izatea da komunitate-zentzua izatea. Sentimendu horrek segurtasun sinbolikoa emateaz gain, partekatutako espazioa zaindu, mantendu eta eraldatzeko nahia sustatzen du.

Azterlan ugaritan nabarmendu da erlazio positiboa dagoela komunitate-zentzuaren eta parte-hartze sozial eta politikoaren maiztasunaren edo intentsitatearen artean. Pertsona batek komunitate bateko kide dela sentitzen duenean —komunitate horretan bizi delako ez ezik, errekonozitu eta baloratzen dutela eta komunitatea garatzen laguntzeko gaitasuna duela sentitzen duelako—, sentimendu horrek parte hartzeko ekintzetan inplikatzeko bultzatzen du. Ekintza horiek hainbat modutakoak izan daitezke, boluntariotzatik eta ekimen komunitarioetatik hasita ekintza politikoarekin edo mobilizazio sozialarekin bukatzeraino, guztiak bizitza kolektiboa hobetzera eta bizitza hori osatzen dutenen eskubideak defendatzera bideratuak (Rochira *et al.*, 2019; Taló *et al.*, 2013).

Iritsi berriak direnen, kalteberatasun-egoeran edo bazterketa-arriskuan daudenen kasuan, komunitate-zentzua lantzea eta mantentzea are garrantzitsuagoa da. Sarritan, lehen urratsa da lotura garrantzitsuak sortzeko ez ezik, ahalduntze kolektiboa eta tradizionalki ikusezinak izan diren espazio publikoetan lehiatzeko gaitasuna lortzeko ere. Rochira *et al.* egileek (2019) adierazten dutenez, komunitate-zentzuak parte-hartzea sortzen dituen lotura afektiboen bidez bultzatzen du; horrez gain, “parte hartzea”k esan nahi duenari buruzko ordezkartza sozial partekatuak moldatzen ditu, eta, horrela, kolektiboa den horretan pertsonak nola inplikatu behar duten baldintzatzen du.

Prozesu horrek komunitate-zentzu partekatua sortzen du, iristen direnak ez ezik, haiek jasotzen dituztenak ere eraldatzen ditu. Hombrados-Mendieta *et al.* (2009) egileek erakutsi zuten Málagako bizitegi-blokeetan migratzaileen presentzia izatea eta haiekin egunero interakzioa izatea komunitatean parte-hartze handiagoa izatearekin eta bloke horietan bizi diren autoktonoek segurtasunari, kohesioari eta elkarrekiko laguntzari buruz duten pertzepzioa hobetzearekin lotzen dela. Osagarri gisa, Millán-Franco *et al.* (2020) egileek ustez, komunitate-zentzua positiboki erlazionatzen da parte-hartze sozialarekin eta migratzaileen egokitzapen biopsikosozialari buruzko ondorio zehatzekin, eta pertsona horien inklusioa eta ongizatea indartzen du. Beraz, ingurune komunitario inklusiboak, emozioen aldetik garrantzitsuak eta sozialki bidezkoak, sustatzen badira, gizarte-kohesioa indartzeaz gain, parte-hartzea praktika politiko kokatu gisa bultzatzen da, egunerokotasunetik abiatuta eraldatzeko gaitasuna izanik.

Hainbat azterlanek erakutsi dute, baldintza materialez edo arau-arlokoetz gain, emozioek zeregin erabakigarria dutela parte-hartzea sustatzeko garaian.

Ekintzarekin batera agertzeaz gain, hura eragiten dute, mantentzen dute eta zentzua ematen diote. Bereziki, itxaropena oso garrantzitsua da parte-hartze sozialeko prozesuetan. Ez da emozio pasiboa, lor daitekeen eta desio den aldaketaren ikuspegia ematen duen afektu politikoa baizik (Włodarczyk *et al.*, 2017). Agostini eta van Zomeren (2021) egileek diotenez, etorkizuneko eraldaketarako itxaropena —bereziki justiziarekin eta errekonozimenduarekin lotzen denean— parte-hartze kolektiboaren iragarle indartsuenetako bat da. Emozio horrek mobilizatu egiten du, ahaleginek zentzua duten, hitzak entzuten diren eta loturak indartzen diren egoera irudikatzeko aukera ematen duelako.

Partekatutako esperientzia horiek parte-hartze sozialaren jarraitutasunaren eta jasangarritasunaren katalizatzaile gisa jarduten dute. Bereziki, etorkizuneko jardura kolektiboetan esku hartzeko intentzioa sustatzen dute (lotura duen helburu zehatzarekin), baita elkarri laguntzera bideratutako jokabide prosozialak izateko intentzioa ere (Pizarro *et al.*, 2022). Katalizatzaile hori migratuengan zein autoktonoengan ikusten da parte hartzeko ekintzak mistoak direnean, baina oso indar handia hartzen du migratzaileentzat, parte hartzeko espazioak giza eskubideak eta migratzaileek espazio horietan sartzeko aukera dutela agerian jartzeko eta defendatzeko esplizituki diseinatuta daudenean (Zumeta *et al.*, 2020). Hala, parte-hartzearen alderdi afektiboa funtsezko osagaia da hark irauteko, parte hartzen dutenen eta parte-hartze hori partekatzen dutenen arteko motibazioa, konpromisoa eta elkartasuna sustatzen baititu, baita gizarte-espazio berean duen esanahia ere.

Parte-hartzearen ondorio positiboak

Bere alderdi politiko edo estrukturaletik haratago, parte-hartze sozialak nabarmen eragiten du maila pertsonalean eta harreman-mailan. Hainbat ikerketak agerian utzi dute bizitza kolektiboan aktiboki parte hartzeak —elkarteen, ekintza komunitarioen edo lotura informalen bidez— ondorio positibo garrantzitsuak eragin ditzakeela maila indibidualean, taldean/kolektiboan eta maila sozialean. Onura horiek bereziki garrantzitsuak dira migratzaileen eta kalteberatasun-egoeran dauden beste kolektibo batzuen kasuan; izan ere, haienentzat, parte-hartzea bide jakin bat izan daiteke identitatea berreraikitze, inklusiorako eta ahalduentze indibidual eta kolektiborako.

Maila indibidualean, jardura kolektiboetan esku hartzeak ongizate subjektiboa hobetzen du, autoestimua handitzen du eta autoefikaziaren pertzepzioa indartzen du (Zumeta *et al.*, 2021). Gainera, ekintza kolektiboetan inplikatzeko emozio garrantzitsuak sortzen ditu —hala nola itxaropena, esker ona edo inspirazioa—. Emozio horiek lotura sozialak indartzen dituzte eta ahalduentzea eta ongizate pertsonala bultzatu (Pizarro *et al.*, 2022). Topaketa komunitarioetan, manifestazioetan edo ospakizunetan sortzen diren prozesu emozional partekatuek funtsezko zeregina betetzen dute lotura afektiboak eraikitze, elkarrekiko

konfiantza indartzeko eta ahalduntze kolektiboa garatzeko. Hainbat azterlanetan, parte-hartzeak dakartzan onura psikosozialak dokumentatu dira, bereziki kolektibo zaurgarrietan —esaterako, migratzaileen kasuan—. Adibidez, ikusi da migratu duten pertsonen kasuan, identitateak eta parte-hartzeak konnotazio garrantzitsuagoa dutela beren bizitzarekin pozik egoteko, eta horrek adierazten digu gizarte berri batean integratzeko eta, aldi berean, ongizatea bultzatzeko bide bat egon daitekeela (Rodríguez *et al.*, 2010). (Zumeta *et al.*, 2021).

Niemi *et al.* (2019) egileen metaanalisiak adierazten duenez, parte-hartze arrakastatsuen ondorio positiboen artean, maila indibidualean, hauek daude: autoestimua eta kide izatearen sentimendua indartzen dira, isolamendu soziala murrizten da eta hautemandako babes soziala handitzen da, osasun mentala hobetzen da eta ongizate psikologiko orokorra handitzen da.

Parte-hartze soziala eta hautemandako babes soziala, parte-hartze sozialaren kasuan areagotzen dena, estuki lotuta daude pertsonen gizarteratzeari buruz duten pertzepzioarekin. Martínez *et al.* (2014) egileen arabera, bizileku dugun gizartean parte hartzea gizarteratzeko eta gizarte-kohesioa lortzeko modu berriak eskuratzeko tresna izan daiteke.

Bestalde, badakigu parte-hartzeak gizarte-kohesioa lortzen ez ezik, kultura aberasten ere laguntzen duela. Ikuspegi kolektibotik edo taldeko ikuspegitik begiratuta, parte-hartzeak taldearen efikazia-zentzua indartzen du, hau da, baterako ekintzaren bidez ingurune soziala eralda daitekeela uste izatea guztiek (van Zomeren *et al.*, 2008). Horrek migratu duten pertsona taldeen barne-kohesioa indartzeaz gain, kapital soziala eta komunitate desberdinek elkarren artean konfiantza izatea sortzen du (Rupp *et al.*, 2019). Testuinguru horretan, migratzaileen elkarteek bitartekari gisa jarduten dute migratzaileen komunitateen eta harrera-gizartearen artean, baliabideak eta zerbitzuak eskuratzeko laguntzen dute eta gizarte-kohesioa sustatzen dute. Esan daiteke erakunde horiek kapital sozialaren modu bat direla, gizarte hartzaileen integratzea errazten duena (Toral, 2018).

Maila sozialean, migratzaileen asoziazionismoa eraldaketa demokratikoaren eragilea da. Eskaintzen dituen zerbitzuez gain, funtsezko zeregina betetzen du herritartasun aktibo, kritiko eta plurala eraikitzen (Ben Salem *et al.*, 2023). Erakunde horiek komunitateen eta administrazioen arteko zubi-lana egiten dute, eta, horretaz gain, konfiantzazko inguruneak sortzen dituzte, migratu duten pertsonen loturak berreraiki, jakintzak partekatu eta herritartasun modu kolektiboak probatzeko aukera izan dezaten.

Illo horretan, asoziazionismoaren lana laguntzea baino zerbait gehiago da, pedagogia soziala egiten baitu behetik hasita, elkarrekiko errekonozimendua, erantzukidetasuna eta eraldaketa demokratikoa sustatuz (Ben Salem *et al.*, 2023; Toral, 2018). Robert D. Putnam-ek *Making Democracy Work* (1993) lan

eraginkorrean jasotzen duen ikuspegitik ondoriozta daitekeenez, gizarte baten bizitza demokratikoaren kalitatea estuki lotuta dago elkarte-sareen kopuruarekin eta bizitasunarekin; izan ere, komunitate batean zenbat eta elkarte eta sare zibiko gehiago izan, orduan eta aukera gehiago egon daitezke herritarrek elkarren artean konfiantza izateko, guztion onerako lankidetzan aritzeko eta bizitza publikoarekin eta/edo komunitarioarekin konprometitzeko (Aparicio Gómez & Tornos Cubillo, 2010; Putnam, 1993; Pérez-Pérez *et al.*, 2020).

Kapital sozialaren ideia hori zuzenean lotzen da migratzaileen asoziazionismoaren esperientziarekin, asoziazionismo horrek berehalako beharrei erantzuteko ez ezik, komunitate-azpiegitura gisa ere jarduten baitu, konfiantza, kide izatearen sentimendua eta eragiletza politikoa sortzeko. Ildo horretan, elkarte batean parte hartzea ez da soilik praktika instrumental bat, baizik eta kolektiboki eta politikoki “munduan egoteko” modu bat, non loturak probatzen diren, identitateak negoziatzen diren eta herritartasuna egiten den behetik hasita. Espainiaren kasuan dokumentatu denez (Aparicio Gómez & Tornos Cubillo, 2010), migratuen elkarteak funtsezko espazioak dira inklusioa, kulturarteko bizikidetzak eta konpromiso demokratikoa indartzeko. Kapital soziala, identitate kolektiboa eta proiektzio politikoa sortzeko gaitasunaren ondorioz, migratzaileen asoziazionismoa funtsezko pieza bat da migratu duten pertsonen benetako inklusioa eta kulturalki desberdinak diren gizarteetan kohesioa indartzeko (Rupp *et al.*, 2019; Zumeta *et al.*, 2021).

Parte hartzea izateko eta existitzeko: migrazioa, komunitatea, eragiletza eta errekonozimendua

Migratzea ez da bizileku den lekua aldatzea bakarrik, hau guztia ere bada: bizitza berregitea ziurgabetasunetik abiatuta, maite dena atzean uztea, norberaren identitatea berreraikitzea tentsioen, egokitzearen eta erresistentzien erdian, espazio berriarekin eta gizarte berriarekin talka egitea, leku berri bat aurkitzea, lotura berriak egitea eta bizitza berri bat sortzea. Migrazioa ez da mugimendu indibiduala bakarrik, eraldaketa sakona dakar, tokia, harremanak eta kodeak aldatzen baitira, eta, beraz, beste pertsonekin egoteko eta harremanak izateko modua ere eraldatzea dakar. Egoera horretan, parte-hartze soziala ezin da “integrazioaren” adierazle soil gisa ulertu, baizik eta errekonozimenduaren, eragilearen eta errotzearen funtsezko alderdi gisa ulertu behar da (Isin, 2008; Yuval-Davis, 2011).

Ikuskera tradizionaletan, migrazioaren analisia asimilazio-ereduen inguruan egituratu zen (Gordon, 1964). Eredu horien arabera, gizarteratzea herrialde hartzailearen kulturara eta arauetara alde bakarrez egokitzea zen, eta, horren ondorioz, jatorrizko komunitatearekiko loturak galdu egiten ziren pixkanaka.

Ondoren, eredu kulturantzunak, kultura-identitate desberdinak espazio berean elkarrekin bizitzea proposatzen zutenak, sortu ziren (Kymlicka, 1995). Hala ere, ikuspegi horiek ere zalantzan jarri dira kulturak esentzializatzen dituztelako, hau da, ezaugarri kulturalak murriztu, homogeneizatu eta finkatzen dituztelako. Ikuspegi horrek estereotipoak indartu ditzake eta “gu” menderatzailearen eta mendeko “haien” arteko harreman hierarkikoak sortzen lagundu dezake; horrez gain, botere-dinamikak, ibilbide historikoak eta eraldaketa kulturalak errekonozitzea eragotz dezake (Yuval-Davis, 2011). Azken hamarkadetan, kulturarteko ikuspegiak hartu du indarra, batez ere Europan. Ikuspegi horrek kulturen arteko interakzioa defendatzen du, baita kulturek elkar errekonozitzea ere. Hala ere, zenbait egilek (Espinosa Miñoso, 2010; Lugones, 2008) adierazi dute kulturartekotasuna funtzionala izan daitekeela, baldin eta botere-harremanak, arrazakeria estrukturala eta boterearen, izatearen eta jakintzaren kolonialtasuna arazo gisa planteatzen ez badira. Egile horiek diotenez, begirada kritikorik gabe, hurbilketa horiek logika estrukturalista edo sekuritarioetan (segurtasunean oinarritutako praktikak) harrapatuta geratzen dira, migratzaileen esperientziaren alderdi subjektiboak, harreman-arlokoak eta politikoak alde batera utzita.

Horri aurre egiteko, gaur egun planteatzen da ikuspegi konplexuago bat behar dela, migrazioa esperientzia kokatutzat hartuko duena, bazterketa-baldintzak izango dituen, baina baita parte hartzeko eta herritartasuneko praktika aktiboak izango dituen ere. Ildo horretan, Isin-ek (2008) herritartasun-ekintzen kontzeptua sartu du. Kontzeptu horrek pertsonen, beren estatus juridikoa edozein dela ere, eskubideak, ikusgarritasuna eta errekonozimendua eskatzeko erabiltzen dituzten praktikei –formalei edo informalei– egiten die erreferentzia. Hala, migrazio-testuinguruetan parte-hartzeaz hitz egiten denean, onartu behar da migratzaileek eragiletzarako gaitasuna dutela, bizileku dituzten espazioak birdefinitzeko ahalmena dutela, baita laguntza-sareak berrantolatzeko, zaintza-praktikak sortzeko eta bazterretatik politikoki eragiteko ahalmena ere (Marzana *et al.*, 2020). Praktika horiei ez zaie beti “parte-hartzaile” etiketa jartzen, baina gizartean esku hartzeko eta elkarri eragiteko modu baliagarriak dira.

Ildo horretan, zer gertatzen da ama migratzaile batek zaintzaileek elkarri laguntzeko sare bat antolatzen duenean, seme-alabak zaintzeko garaian txandakatzeko? Edo kolektibo arrazializatu batek hitza hartzen duenean gaitzerrendan egon gabe? Hori parte-hartzea al da? Ikuspegi kritiko eta kokatu batetik begiratuta, parte-hartzea da, argi eta garbi. Horregatik, proposatzen da parte-hartzearen kontzeptua zabaltu egin behar dela, migratzaileen praktika sozialak bere konplexutasunean eta aberastasunean irakurri eta ulertu ahal izateko. Modu horiek, garrantzitsuak badira ere, ezkutatu egiten dituzte parte-hartze informala, egunerokoa eta harreman-arlokoa izateko dauden adierazpen anizkunak. Adierazpen horiek, askotan, izaera formalagoa dutenak edo aitortzen instituzionala dutenak bezain eraldatzaileak edo haiek baino eraldatzaileagoak dira (Niemi *et al.*, 2019; Marzana *et al.*, 2020).

Parte-hartzea errekonozitzeko gai gisa ere ulertu behar da, Axel Honneth-ek (1995) ematen dion zentzuan; izan ere, egile horrek dioenez, errekonozimendu soziala ezinbesteko baldintza da identitate pertsonala eta kolektiboa garatzeko. Gainera, Fraser (2005) egileak iradokitzen duenez, justiziak kultura-errekonozimendu sinbolikotik haratago joan behar du eta baliabide materialen birbanaketa eta ordezkapen politiko eraginkorra ere kontuan hartu behar ditu. Zehazki, egile horrek justizia sozialaren ikuskera tridimentsionala proposatzen du, hots, gizarte egoki eta bidezko batek helburu izan beharko lukeen justizia. Elkarren mendeko hiru maila bereizten ditu: errekonozimendua, birbanaketa eta ordezkaritza. Egile horrek kulturaren errekonozimenduan soilik oinarritzen diren eta desberdintasun estrukturalak eta materialak kontuan hartzen ez dituzten ikuspegiak kritikatzeko, horrela jardunez gero, “errekonozimendu hutsala” egin baitaiteke, birbanaketa eta benetako ordezkaritza gehitzen ez badira. (Fraser, 2005).

Ikuspegi horretatik, historikoki baztertutako kolektiboek –migratzaileek edo arrazializatuek, adibidez– parte-hartzeko, benetako baldintzak izan behar dira hori lortu ahal izateko: eskubideak, baliabideak eta erabakiak hartzeko espazioak benetan eskuratzea. Ez da nahikoa diskurtso inklusiboak edo keinu sinbolikoak izatea; kontua da bizitza kolektiboa osatzen duten egitura sozial eta politikoetan eragina izateko gaitasuna bermatzea. Horrela, beraz, parte-hartzea praktika eraldatzaile bihurtzen da, bazterketaren logikak interpelatzeko dituen eta herritartasun demokratikoagoa, pluralagoa eta bidezkoagoa lortzeko aukerak eskaintzen dituen (Fraser, 2005).

Zergatik hitz egin parte-hartzeaz eta ez integrazioaz soilik?

Migrazioetarako Nazioarteko Erakundeak (OIM; 2020) adierazi duenez, integrazioa *“bi noranzkoko prozesua da. Prozesu horretan, migratzaileek eta gizarte hartzaileek elkarrekin lan egiten dute harrera-gizarteko eremu ekonomiko, sozial, politiko eta kulturalean migratzaileek parte-hartze aktiboa izan dezaten laguntzeko, eta, aldi berean, kultura-aniztasunarekiko errespetua eta inplikaturako pertsona guztien oinarritzko eskubideak aitortzen dira”* (106. or.).

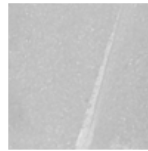
Bestalde, “integrazioaren” kontzeptua politika publikoetan eta diskurtso instituzionaletan asko erabili da, kategoria nagusi gisa, migratzaileak harrera-gizarteetan gizarteratzeari buruz aritzeko. Hala ere, gaur egungo ikuspegi kritikoetan zalantzan jarri da kontzeptu horren anbiguotasun semantikoa, baita sarritan noranzko bakarreko egokitzapen-ereduekin edo ikuspegi asimilazionistekin lotzea ere (Grzymala-Kazłowska eta Phillimore, 2017).

Honako hau argudiatzen baitute: integrazioari dagokionez, erakundeek nabarmentzen dute “egokitzearen” erantzukizuna bakarrik migratzaileena dela, eta ez dituzte aipatzen migratzaileek helmuga-herrialdeetan aurre egin behar dieten eragozpen estrukturalak, oztopo instituzionalak eta desberdintasun sozioekonomikoak. Ildo horretan, Glick Schiller (2011) egileak adierazi du ikuspegi horiek “onuradun” kategoriara murrizten dituztela migratzaileak eta eraldatzeko gaitasuna kentzen dietela.

Muga horien aurrean, zenbait egilek partaidetzan oinarritutako ordezkoi ikuspegiak proposatu dituzte, herritartasunaren funtsezko alderdi gisa. Adibidez, Ben Salem *et al.* (2023) egileek nabarmendu dute inklusioa/bazterketa dikotomietatik haratago joan behar dela, komunitate-ehuna ertzetatik osatzen duten praktika autoantolatuak eta askotan ikusezinak errekonozitzeko. Modu horiek eragiletzarako eta herritartasun aktiborako espazio garrantzitsuak dira. Niemi *et al.* (2019) egileek azpimarratzen dutenez, parte-hartzearen kontzeptua “integrazioa” rena baino emankorragoa eta oparagoa izan daiteke, subjektuen eragiletza behatzeko aukera ematen duelako, sistemara edo harrera-gizarera zenbateraino “egokitzen” diren neurtu beharrean. Azken ikerketen arabera, baita Euskadin egindakoetan ere (Cares Mardones & Themme Afan, 2020), parte-hartze soziala oso lotuta dago errotzearen pertzepzioarekin eta behetik hasita eraikitzen diren herritartasun moduekin.

Muga horien aurrean, parte-hartzearen kontzeptuak esparru dinamikoagoa, kokatuagoa eta eragiletzagoa eskaintzen du. Parte hartzeak ez du bakarrik esan nahi lehendik dauden egituretara egokitzea edo haietan integratzea, baizik eta egitura horietan esku hartzea, esanahi berria ematea eta aniztasun kultural, epistemiko eta politikotik eraldatzea ere esan nahi du. Alde horretatik, parte-hartzea ez da integrazioaren emaitza, baizik eta errekonozimendua eta herritartasun aktiboa eratzen dituen alderdia da (Isin, 2008; Fraser, 2000; Honneth, 1995). Parte hartzeak ingurunearekin loturak sortzea, guztionan den horretan eragitea eta kide izatearen zentzua eraikitzea dakar. Hainbat azterlanetan adierazi denez, parte-hartze horrek ondorio positiboak ditu osasun mentalean, ongizate psikologikoan eta gizarte-kohesioan, bai migratzaileentzat, bai harrera-gizarte osoarentzat (Niemi *et al.*, 2019; Zumeta *et al.*, 2020).

Ikuspegi hori bereziki egokia da Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren kasuan; izan ere, kasu horretan, migratuen kolektiboek ez dute soilik baliabideen erabiltzaile gisa parte hartzen, baizik eta laguntza informaleko sareetatik abiatuta, proposatzeko, mobilizatzeko eta komunitatean antolatze gaitasuna duten eragile politiko izatera iritsi arte izan duten bilakaeraren arabera egiten dute (Ben Salem *et al.*, 2023).

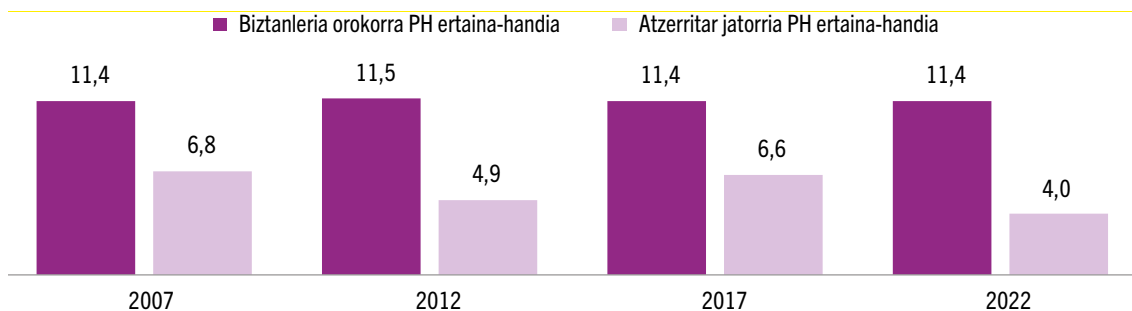

Parte-hartze sozial eta politikoaren egoera Euskadin

Parte-hartze sozial eta politikoa Euskadin (2007-2022)

Euskadiko parte-hartze sozial eta politikoari buruzko datuek (Eustaten Kapital sozialaren inkesta, 2023) lau boladatako informazioa jasotzen dute (2007, 2012, 2017 eta 2022). Hor ikusten denez, nolabaiteko egonkortasuna dago biztanleria orokorraren parte-hartze sozial eta politikoaren mailetan, 15 urteko eta gehiagoko biztanleek atzerriko biztanleen parte-hartze sozial eta politikoaren aurrean emandako erantzunetan oinarrituta (5. grafikoa). Biztanleria orokorrak, aztertutako aldi osoan, % 11,4 inguruko parte-hartze sozial eta politikoa izan du, batez beste eta etengabe, aldakuntza txiki batzuk izan badira ere: 2007ko % 11,4tik 2012ko % 11,5era. Atzerritar jatorriko biztanleriak, berriz, maila nabarmen baxuagoak izan ditu. 2007an, biztanleria horrek % 6,8ko batez besteko parte-hartze balioa zuen, 2012an % 4,9ra jaitsi zen, eta 2017an pixka bat suspertu zen (% 6,6), baina 2022an berriz ere behera egin zuen, % 4,0raino jaitsi baitzen, aldi horretako mailarik txikiena izanik, Covid-19aren aro pandemikoak eraginda ziurrenik.

5. grafikoa.EAeko 15 urteko eta gehiagoko biztanleriaren parte-hartze sozial eta politiko ertaina-handia (%)

Iturria: Kapital sozialaren inkesta, Eustat 2023

Datuek adierazten dutenez, desberdintasun nabarmenak eta iraunkorrak daude atzerritar jatorriko biztanleriaren parte-hartze sozial eta politikoari dagokionez, Euskadiko biztanleria orokorrarekin alderatuta gutxienez % 40 txikiagoa baita. Badirudi desberdintasun horiek faktore garrantzitsuek eragiten dituztela, hala nola oztopo estrukturalak eta juridiko-administratiboak, eskubide politikoak eskuratzeko aukerarik ez izateak, baliabide eta denbora gutxi izateak eta migratzaile askok aurre egin behar dieten gizarte-bazterketako esperientziek. Era berean, ikusten da kolektibo horrek kalteberatasun handiagoa duela gertaera sozioekonomikoen ondorioen aurrean, eta horrek azal litzake parte-hartze mailen gorabeherak eta beheranzko joera, batez ere higiezinaren burbuilaren eztearen (2012) ondoriozko krisi ekonomikoari edo Covid-19aren pandemiaren eragin sozioekonomikoari lotutako urteetan, hor minimo historikoetara iritsi baitzen.

Elkarteetan parte hartzea Euskadin (2007-2022)

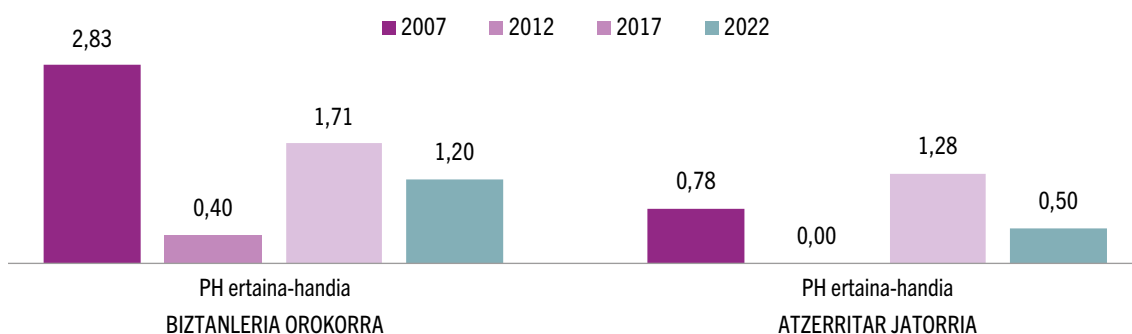
Euskadin bizi diren pertsonen elkarrekin duten parte-hartzea denboran aztertuz gero, desberdintasun nabarmenak ikus daitezke biztanleria orokorraren eta atzerritar jatorriko biztanleriaren artean. Eustatek egindako Kapital sozialaren inkestaren datuak (2023) oinarri hartuta, esan daiteke parte-hartze sozialaren mailak, oro har, oso txikiak diren arren, migratzaileek elkarrekin duten inplikazioa are txikiagoa dela, eta bilakaera bat izan duela. Bilakaera horretan, gertaera historikoak eta krisiek eragin handiagoa dute eta, horren ondorioz, gorabehera handiak daude.

2007an, biztanleria orokorraren % 2,8k esan zuen elkarrekin duten parte hartzen zuela, eta atzerritar jatorriko pertsonen kasuan, berriz, % 0,8k baino ez. Hasierako alde horrek agerian uzten zuen oztopo estrukturalak zeudela elkarrekin bizitzan. Krisi ekonomikoan, 2012an, biztanleria orokorraren % 0,4k bakarrik adierazi zuen elkarrekin duten parte hartzen zuela, eta atzerritar jatorriko taldeak, berriz, ez zuen inork ere adierazi (% 0,0). Beherakada

horrek erakusten du prekarietate-testuinguruek desberdin eragiten dietela kolektiboei, batez ere kapital sozial txikiena eta integratzeko oztopo handienak dituztenei eragiten baitie. 2017an susperraldi partziala izan zen: parte-hartzea % 1,7koa zen biztanleria orokorraren kasuan eta % 1,3koa atzeritar jatorriko pertsonen artean. Hala ere, joera hori ez zen mantendu. 2022an, bi zifrak jaitsi egin ziren berriro: % 1,2 biztanleria orokorraren kasuan eta % 0,5 atzeritar jatorriko biztanleriaren kasuan. Zifra horietan eragina izango dute, ziurrenik, pandemiaren osteko ondorioek eta elkarte-ehuna ahuldu izanak (6. grafikoa).

Nabarmentzekoak dira atzeritar jatorriko pertsonak izandako parte-hartze ertain-altuan dauden aldeak, parte-hartze hori ez baita % 1,3ra iritsi; aitzitik, biztanleria orokorraren kasuan, zifrak oso txikiak badira ere, % 1,2tik gora mantendu da aztertutako lau urteetatik hirutan. Arrakala hori dela eta, zailtasun jarri beharko genituzke parte hartzeko egungo ereduak eta elkarteetan parte hartzeko gaur egun dauden ereduaren eraginkortasuna eta irisgarritasuna ere bai. Ikusten da behar-beharrezkoa dela parte hartzeko espazioak birpentsatzea, kolektibo guztientzat hurbilak, erakargarriak eta garrantzitsuak izan daitezen.

6. grafikoa. Atzeritar jatorriko 15 urtetik gorako pertsonak, elkarteetan parte hartzea lortu dutenak (2007-2022), %

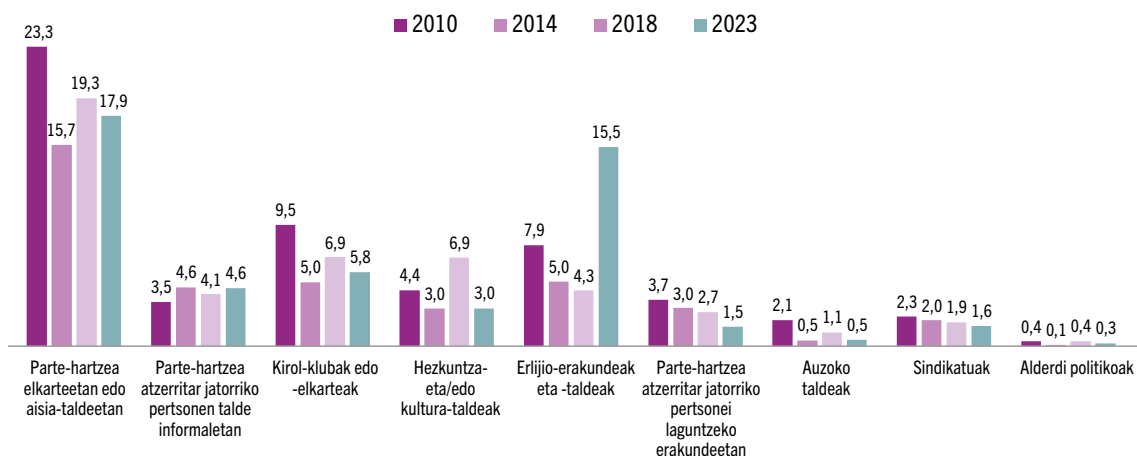

Iturria: Kapital sozialaren inkesta, Eustat 2023

Atzeritar jatorriko helduek elkarte mota desberdinetan duten parte-hartzea (2010-2023)

Atzeritar jatorriko helduek elkarte mota desberdinetan duten parte-hartzeari dagokionez, Atzeritar Jatorriko Biztanleriaren Estatistikak (EPOE, lehen EPIE) oso datu baliotsuak ematen ditu Euskadin bizi diren pertsonen parte-hartze sozialari buruz. Inkesta horretan, 18 urteko eta gehiagoko atzeritar jatorriko biztanleen informazioa jasotzen da, lau boladatan, eta asoziazionismoak denboran zehar izan duen bilakaera ikusteko eta talde mota desberdinetan izandako parte-hartzea bereizteko aukera ematen du (ikus 7. grafikoa).

7. grafikoa. Atzerritar jatorriko helduak, hainbat motatako elkarte eta erakundeetan parte hartzen dutela esaten dutenak (EPIE, 2010; 2014; 2018; EPOE 2023), %

Iturria: EPIE 2010, 2014, 2018 eta EPOE 2023. Eusko Jaurlaritzak. Ongizate, Gazteria eta Erronka Demografikoaren Saila. EOE

2010ean, atzerritar jatorriko helduen parte-hartze soziala aisialdiko elkarte edo taldeetan zegoen batez ere (% 23,3), eta, ondoren, kirol-taldeetan (% 9,5) eta erlijio-erakundeetan (% 7,9). Parte-hartzea txikiagoa zen hezkuntza- eta/edo kultura-taldeetan (% 4,4), migratzaileei laguntzeko elkarteetan (% 3,7) eta migratuen talde informaleetan (% 3,5). Atzerritar jatorriko pertsonak ia ez dute parte hartzen beste elkarte batzuetan, esate baterako auzoko taldeetan, sindikatuetan edo alderdi politikoetan, parte-hartzea % 3tik beherakoa baita eta jaisten ari da etengabe. Parte-hartzearen irudi hori ez da estatikoa izan denboran, bolada bakoitzean aldaketa txikiak izan baitira. Aldaketa horiek parte-hartze sozialaren egungo egoeraren berri ematen dute. 2014an, atzerritar jatorriko helduen parte-hartze sozialak behera egin zuen, orokorrean, aztertutako parte-hartze espazio guztietan, atzerritar jatorriko pertsonen talde informaleetan duten parte-hartzeak izan ezik, parte-hartze hori 2010ean % 3,5ekoa baitzen, eta, 2014an, aldiz, % 4,6koa. Hala eta guztiz ere, aisialdiko espazioetan (% 15,7), eta kirol-arlokoetan eta erlijio-arlokoetan (% 5) daude parte-hartzearen ehuneko handienak.

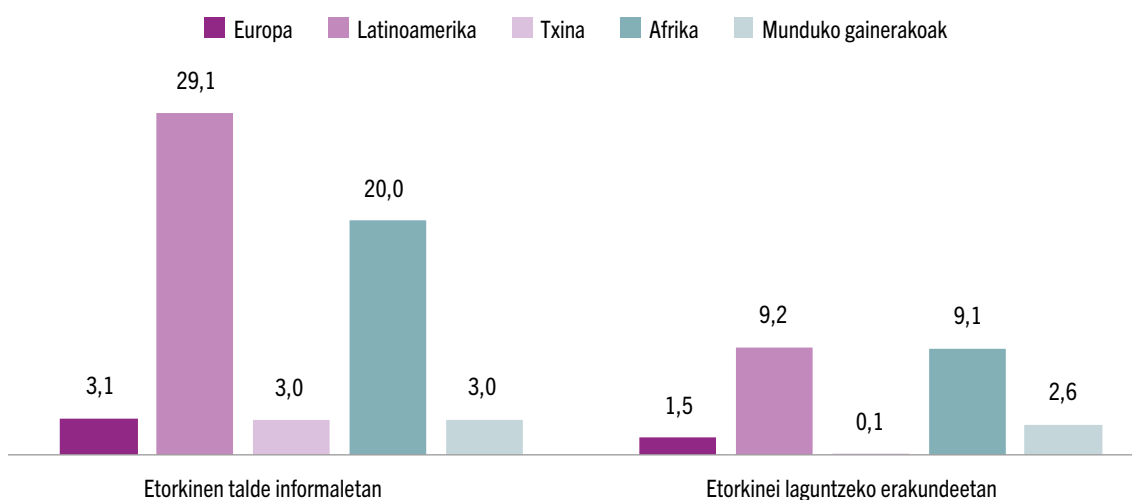
2018ko azterlanean ikusi zen atzerritar jatorriko pertsonen parte-hartzearen suspertze partziala izan zela orokorrean, baina ez eremu guztietan. Esate baterako, parte-hartzeak gora egin zuen aisiaren arloan (% 19,3), kirol-arloan eta hezkuntza-arloan (% 6,9), baina gainerako espazioetan zertxobait jaitsi zen. Azkenean, 2023. urtean berriro aldatu zen. Erligio-erakundeetan izandako parte-hartzea nabarmen igo zen, % 15,5era iritsi baitzen. Beraz, esan daiteke presentzia handiena duen elkarte mota dela, aisia-taldeen ondoren, nahiz eta talde horietan izandako parte-hartzea zertxobait jaitsi zen (% 17,9). Atzetik, hirugarren postuan, migratzaileen talde informaleetan izandako parte-hartzea dago: % 4,6. Ikusten denez, beste eremuetan izandako parte-hartzearekin erkatuta, alde handia dago.

Ikerketa batzuek nabarmentzen dutenez, Covid-19aren pandemiak alderdi espirituala sustatu zuen eta erlijio- eta espiritu-ekintzak bultzatu zituen mundu osoan. Joera horrek eragina izan du Euskadiko migratzaileek elkarteetan parte hartzeko dinamiketan. 2010ean, erlijio-entitateetan parte hartzen zuten atzerritar jatorriko helduak % 7,9 ziren, baina 2018an kopuru hori jaitsi egin zen, % 4,3ra, hain zuzen ere. Hala ere, 2023an aldaketa handia gertatu zen: erlijio-entitateetan izandako parte-hartzea nabarmen igo zen, % 15,5 izatera iritsi baitzen. Erlijioaren eta espirituaren arloan izandako gorakada hori ez zen EAEn bakarrik gertatu eta are gutxiago atzerritar jatorriko pertsonen kasuan. Hori adierazten da, behintzat, ikerketa batzuetan; izan ere, ikerketa horien arabera, beldurrari, galerari eta ziurgabetasun orokorrari aurre egiteko erantzun emozional kolektiboa ematearen ondorioz gertatu da gorakada hori. Bentzen-ek (2021) erakutsi zuen otoitz egitea areagotu egin zela COVID19aren krisialdian eta igoera horren ehuneko batek bere horretan jarraitu duela, nahiz eta eremu guztietan aldaketa garrantzitsuak izan diren epe ertain eta luzean. AEBko ikerketa-zentro independenteak (Pew Research Center) erlijio-tradizio handia duten herrialdeetan 2021ean egindako inkestetan ikusi zen biztanleriaren zati handi batek adierazi zuela bere fedea indartu egin zela krisialdian, esate baterako Brasilen (% 33), Mexikon (% 26) eta Estatu Batuetan (% 28). Ikerketa horretan bertan jakinarazi zen herrialde sekularizatuenetan edo erlijio instituzionalen pisu sozial txikiagoa dutenetan, sinesmena eta erlijio-praktika gutxiago indartu zirela Covid-19aren ondoren; hori gertatu zen, adibidez, herrialde hauetan: Japonian (% 3) edo Espainian (% 10). Beste ikerketa batzuetan (Sahgal eta Connaughton, 2021; Wake Up Platform, 2022) adierazten denez, mendebaldeko herrialdeetan, bereziki Alemania, Erresuma Batua edo Australiako hiriguneetan, *mindfulness*, reikia edo astrologia bezalako praktiken hazkundearen bidez adierazi zen espirituala edo transzendentala denaren bilaketaren eraldaketa edo berrindartze hori. Beraz, erlijio instituzionaletara masiboki itzuli ez den arren, komunitate sekularizatuenetan behintzat, espiritualitateen ekosistema anitza finkatu da. Espainiaren kasuan, hori argi eta garbi ikusten da, migratzaileen komunitateetan erlijio-elkarteak agertzen ari baitira berriro. Ikerketa berrienetan (Bentzen, 2021; Evans *et al.*, 2025 in Pew Research Center, 2025) adierazten denez, ondorio horiek jarraitzen dute Covid-19aren ondoren ere, baina neurrian.

Atzerritar jatorriko biztanleen parte-hartzearen inkestan, (EPOE) (2023) elkarte-ehunarekin lotutako bi espazio zehatzetan parte hartzen dutenen jatorriaren arabera banaketa ikus daiteke (8. grafikoa). Alde batetik migratzaileen talde informalak (% 4,6) eta, bestetik, migratzaileei laguntzeko erakundeak (% 1,5). Aztertutako arlo guztietan, talde informaletan izandako parte-hartzea laguntza-erakundeetan izandakoa baino handiagoa da. Horrek esan nahi du asoziazionismoa edo antolamendu informala dela migratzaileek sozializatzeko, elkarri laguntzeko eta kide izateko aukeratzen duten lehentasunezko bidea, agian espazio horietara errazago iristen direlako, sinpleagoak direlako edo beren espazioak direla eta eragozpen gutxiago jartzen dizkietela sentitzen

dutelako. Hala eta guztiz ere, parte-hartze mailak txikiak dira. Parte hartzen duten pertsonen artean, ikusten da Latinoamerikatik etorritakoen multzoa dela handiena bi espazioetan, batik bat talde informaletan (%29,1 eta %9,2, hurrenez hurren). Multzo horren ondoren afrikar jatorria dutenak daude. Pertsona horiek, migratzaileei laguntzeko erakundeen kasuan, antzeko presentzia dute (%20 eta %9,1). Bi multzoak gainerako jatorriak dituztenak baino askoz ugariagoak dira.

8. grafikoa. Atzerritar jatorriko helduak, migratzaileei laguntzeko talde eta erakundeetan parte hartzen dutela esaten dutenak (EPOE 2023), %

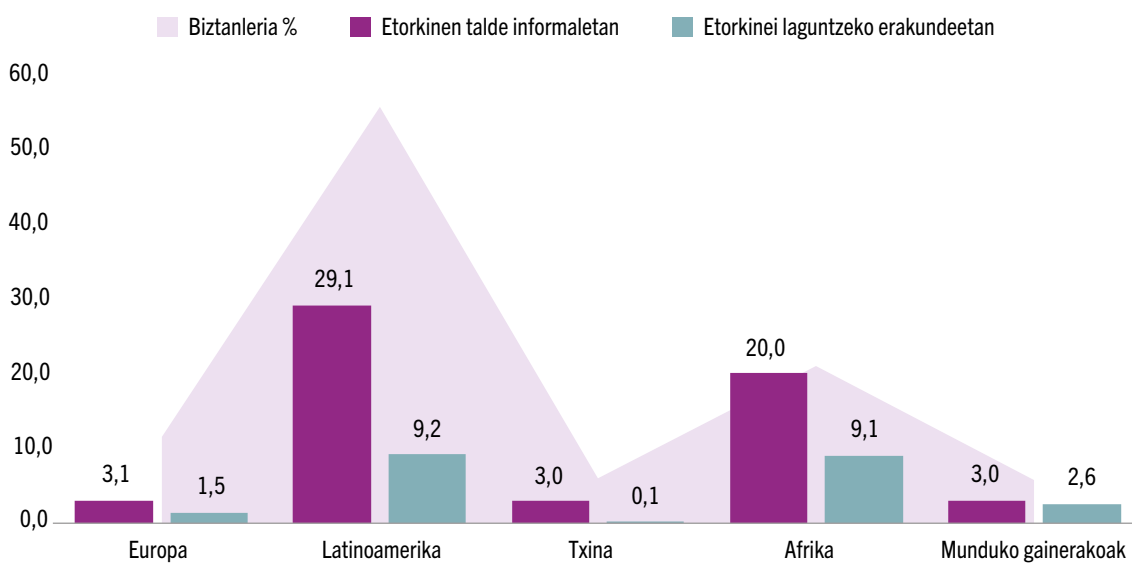

Iturria: EPOE 2023. Eusko Jaurlaritza. Ongizate, Gazteria eta Erronka Demografikoaren Saila. EOE

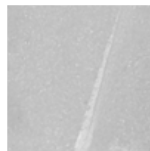
Datuak migratzaileen jatorriak Euskadiko biztanleriaren artean nola banatzen diren kontuan hartuta aztertzen baditugu (EINen arabera, 2025), hau da, jatorri bakoitzak guztizko migratzaileetan duen pisua eta aztertzen ari garen parte-hartze espazioetan duten presentzia alderatuta, jakin dezakegu proportzionalki zer kolektibok parte hartzen duten gehien. Talde informaletan duten parte-hartzeari dagokionez, afrikar jatorrikoak dira, proportzionalki, gehien parte hartzen dutenak (9. grafikoa). Termino absolutuetan, talde ugariena ez badira ere, inplikazio-maila handiagoa dute migratzaileen multzoan duten kopuruarekin alderatuta. Beste horrenbeste gertatzen da migratzaileei laguntzeko erakundeetan, hor ere afrikarrak baitira parte-hartze handiena dutenak proportzioan. Afrikarren ondoren, munduko gainerako herrialdeetatik etorritakoek ere parte-hartze nabarmena dute bi espazioetan. Bestalde, Latinoamerikako jatorria dutenek, Euskadin, orokorrean, eta parte hartzeko espazioetan asko badira ere, talde horietan ordezkari txikia dute. Hala eta guztiz ere, haien parte-hartzea proportzionalki handiagoa da talde informaletan laguntza-erakundeetan baino. Aipatu behar den kasu berezi bat txinatar jatorriko biztanleriarena da, biztanle horiek ez baitaude laguntza-erakundeetan ordezkaturik, baina nolabaiteko presentzia dute talde informaletan, Europar jatorrikoek dutena baino askoz handiagoa.

Garrantzitsua da gogoratzea migratzaileen parte-hartzean eragiten duten faktoreen artean, migrazio-ibilbidearen eta jatorrizko testuinguruaren arabera, kontuan hartu behar direla elkarrekin, erakundeetan edo kolektibo jakin batzuei laguntzeko taldeetan parte hartzeari lotuta egon ohi diren elementuak –hala nola motibazioa, instituzioekiko konfiantza, denbora izatea edo aldaketa pertsonala edo soziala gertatuko delako itxaropena–, baina baita migrazio-esperientzia Euskadin izatean agertzen diren faktore espezifikoak ere. Faktore horien artean daude hurbiltasun edo distantzia kulturalaren pertzepzioa, harrera-gizartean laguntza-sareak ezartzeko beharra, kalteberatasun sozioekonomikoko eta juridikoko egoerak, aurretiazko diskriminazio-esperientziak, eskura dagoen kapital soziala eta hizkuntza-oztopoak. Elementu horiek ez dira taldeen berezko ezaugarritzat hartu behar, parte hartzeko aukeretan eta moduetan eragina izan dezaketen egitura- eta testuinguru-egoeratzat baizik. Elementu horiek modu konplexuan eragiten diote elkarri eta egoera jakin batean dauden pertsonen inplikazio aktiboa izatea mugatu edo erraztu dezakete elkarre-espazio batzuetan edo besteetan. Ondorengo grafikoan (9. grafikoa), parte hartzen duten migratzaileen ehunekoa ikus daiteke, jatorrizko kontinentearen arabera.

9. grafikoa. Atzeritar jatorriko taldeen proportzioa eta migratzaileei laguntzeko talde eta erakundeetan duten parte-hartzea (EPOE 2023; EIN 2023), %

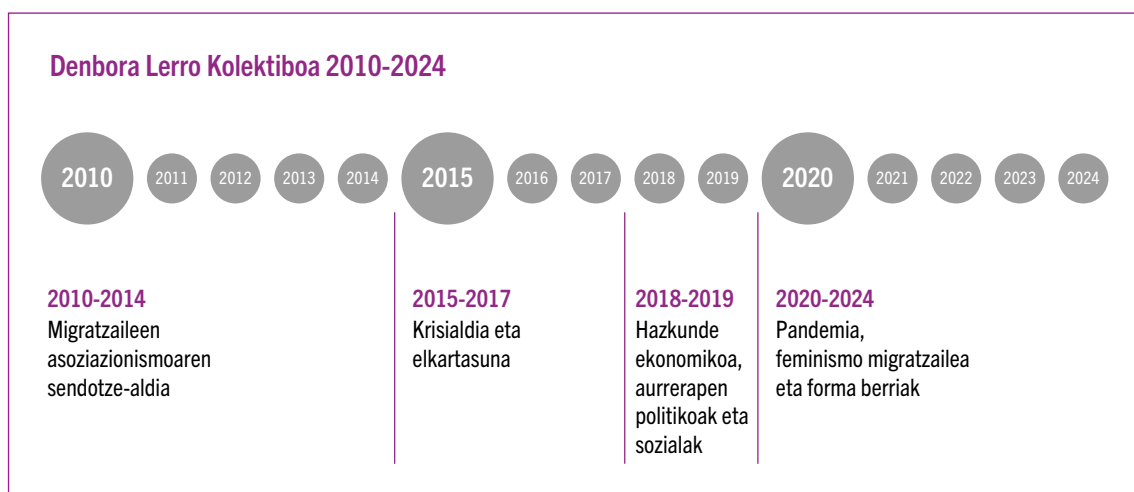
Iturria: Geuk egina Oinarria: EPOE 2023 eta EIN 2023

Migratzaile-jatorriko pertsonen parte-hartze sozialaren eta asoziazionismoaren bilakaera

Tailerrean parte hartu zuten erakunde eta entitateekin egindako sorkuntza kolektiboaren bidez, denbora-lerro bat diseinatu da (ez zehatza), eta, horri esker, 2010etik 2024ra bitarteko mugarri nagusietako batzuk identifikatu dira. Hainbat une historikoren bidez, euskal gizartea eta elkarte-ehuna erronka globalei eta tokiko erronkei erantzuten joan dira, eta Euskadira iritsi diren atzerritar jatorriko pertsonen sarrerara ere egokitu dira, oinarritzko giza eskubideak sustatuz eta horiek errespetatzearen alde borrokatuz, are gehiago aldaketa- eta aniztasun-testuinguruetan (5. irudia).

5. irudia. Migratzaileen elkarte-ehunaren mugarri garrantzitsuen kategorizazioa

Iturria:Geuk egina

Hemen aurkezten dugun denbora-lerro kolektiboa kategorizatu egin da analisi-sintesi bat emateko. Kronologia hori ez dago itxita, eta ez du zehaztasuna ziurtasun historikoz lortu nahi, ez da hori bere helburua. Gogoan izan, tailerraren deialdira joan ziren pertsonak adierazitako ekitaldi nagusien ildoak da. Parte-hartzaileek, oroitzapen espontaneoz, Euskadiko parte-hartze sozialaren eta migratzaileen elkarte-ehunaren garapenean eragina izan ahal izan duten mugarrak adierazi zituzten. Beraz, helburu bakarra du: Euskadin migratzaileen parte-hartze soziala eta elkarte-ehuna finkatu eta garatu den antolamendu- eta gizarte-testuingurua nola moldatu den islatzea.

Aipatutako ekitaldien artean, parentesi artean, saioan behin baino gehiagotan adierazi ziren mugarrak nabarmendu dira, eta zenbaki hori da hitzaldian mugarri hori agertu zen aldien adierazlea. Zehazki, hamalau mugarrik aipamen bikoitza izan zuten, eta bi mugarri hiru aldiz aipatu ziren.

Beste ikuspegi batzuk txertatzeko asmoz, ikerketa-taldeak Euskadin asoziazionismoaren ibilbide historikoa duten pertsonak kontsultak egin dizkie, eta garapen historikoan eragina izan zuten legegintza- eta gizarte-mugarri batzuk txertatu dira. Gehitutako mugarri horiek beste kolore batez seinatu dira, lehen instantzian planteatutakoetatik bereiz daitezten. Adibide gisa, mugarri izan daitezke atzeritarrei buruzko lehen Lege Organikoa, ezohiko erregularizazioak, etab.

2010. urtea baino lehenagoko mugarrak: migratzaileen asoziazionismoa eta horrekin lotutako egitura instituzionala eta soziala sortzea eta garatzea

Diagnostiko honen denbora-abiapuntua 2010etik aurrera kokatzen bada ere, denbora-lerroa egiteko tailer kolektiboan, parte-hartzaileek diagnostikoaren helburuetarako funtsezkotzat jo zituzten aldez aurreko hainbat ekitaldi agertu ziren, modu espontaneo eta errepikatuan. Erreferentzia historiko horiei esker, hobeto uler daiteke Euskadiko migratzaileen lehen antolaketa-bulkaden testuingurua, bai eta denboran zehar gizarteko, erakundeetako eta aurretik zegoen elkarte-ehuneko hainbat sektorek eman dituzten erantzunak ere. Ildo horretan, garrantzitsua da nabarmentzea eta balioestea Euskadiren elkarte-ibilbidea, erakunde komunitarioaren eta partaidetza sozialaren kultura errotuarekin, ekosistema bat sortzen lagundu baitu, non migratzaileen partaidetza soziala artikulatu den, eta, gainera, migratzaileek bultzatutako elkarte berriak gehitu diren. Hala, migratzaileen elkarte-ehuna lehendik dauden egiturekin elkarriketan eratzen bada ere, egitura horien eraldaketan aktiboki parte hartzen du, praktikak aldatuz, elkarriketa-esparruak zabalduz eta gizarte orokorrarekin eta administrazio publikoekin parte hartzeko espazio mistoak finkatuz.

80ko hamarkadaren erdialdetik, Espainiako estatuak atzerriartasunari buruzko lehen arau-esparruak ezarri zituen, eta lehen erregularizazio-prozesuak aktibatu zituen. Prozesu horiek, benetan mugatuak izan baziren ere, abiapuntutzat har daitezke testuingurua eta garapena ematen duten gertaerei dagokienez. 1985ean, atzerritarrei buruzko Estatuko lehen legeria onartu zen Espainian (7/1985 Lege Organikoa). Asoziazionismoari dagokionez, arau horren 8. artikuluan, “legez dauden” atzerritarrei elkarteak sortzeko eta horietan parte hartzeko eskubidea aitortzen zaie, “hori arautzen duten legeen arabera”, legezko bizilekua duten pertsonen elkarte-gaitasunari irekitasuna emanez Estatu mailan⁴. Hurrengo urtean, 1986an⁵, ezohiko lehen erregularizazio-prozesua egin zen, eta ia 40.000 pertsonarentzat izan zen onuragarria Estatu mailan⁶.

Euskal Autonomia Erkidegoan, espainiar nazionalitateari ez duten atzerritar jatorriko pertsonen elkartzeko eskubideari dagokionez, 1988ko martxoaren 21ean sartu zen indarrean Eusko Legebiltzarraren 3/1988 Legea, Bazkunei buruzkoa. Lege horrek ez zuen naziotasunik eskatzen, eta ez zuen dokumentu zehatzik aurkezteko beharrik zehazten: nahikoa zen elkartearen sortzaileen “identifikazio fede-emailea” (5.-6. art.). Irizpide horri esker, euskal ertzain-etxeak Atzeritarren Identifikazio Txartela (AIT) ematen hasi zirenean, Elkartearen Erregistro Orokorreko inprimakiek “NAN/Pasaporte” aipamenaren ordez “NAN/AIZ” jartzea lortu zuten, eta laurogeiko hamarkadaren amaieratik aurrera Euskadin AIZ (Atzeritarren Identifikazio Zenbakia) onartu zen *de facto*.

90eko hamarkadaren hasieratik, bigarren erregularizazio berezi bat jarri behar izan zen abian (1991)⁷. Horren ondorioz, 110.000 pertsonak lortu zuten estatuko dokumentazioa. Horrek agerian uzten du migrazioaren fenomenoak gero eta konplexuagoa dela eta esparru juridikoa eta administratiboa egokitu egin behar direla egoera eta testuingurua aldatu ahala.

Hurrengo urtean, 1992an, Lucrecia Pérez⁸ hilketak arrazista gertatu zen, Madrilan. Haren heriotzak bultzada soziala eragin zuen Estatu mailan migratzaileen eskubideen aldeko borrokarako mobilizazioan. Hilketak hori

4. 1985az geroztik egindako kontsulten arabera, atzeritar batek bertan legalki jarraitzen duela egiaztatzen duen edozein agiri nahikoa izango da elkartzeko eskubidea normaltasunez gauzatzeko.

5. Gobernuak Atzeritarrei buruzko Legea garatzeko erregelamendua ere onartu zuen (1119/1986 Errege Dekretua); horren ondorioz, are gehiago arautu zen elkartzeko eskubidea, betebeharrak hau ezarri baitzitzaizkien elkarteak: “Espainiako nazionalitatea ez duten kideak onartzen dituzten elkarteek Barne Ministerioari jakinarazi beharko diote, bazkide atzeritarren kopurua guztizkoaren erdia gehi bat baino handiagoa denean, egoera hori gertatzen denetik hamabost eguneko epean” (1119/1986 Errege Dekretuaren 71. artikulua).

6. Hainbeste gizarte-erakundek salatu zituzten legea aplikatzearen ondorioz sortzen ziren urratzeak, ezen Arartekoak konstituzio-kontrakotasuneko errekurtoa aurkeztu zuela Konstituzio Auzitegian, eta horren ondorioz, uztailaren 7ko 115/1987 epaia eman zen. Epaia horren bitartez arauaren hainbat manu deuseztatu ziren, hala nola biltzeko eta elkartzeko eskubideei mugak jartzen zizkieten manuak, parte-hartze politikorako funtsezko eskubide diren aldetik.

7. Idazkariordetzaren 1991ko ekainaren 7ko Ebazpena, langile atzeritarrak erregularizatzeari buruzko 1991ko ekainaren 7ko Ministro Kontseiluaren Erabakia argitaratzea xedatzen duena.

8. Lucrecia Pérez: Espainian ofizialki errekonozitu zen lehenengo krimen arrazistan hil zuten. Informazio gehiago nahi izanez gero, ikus RTVEk emandako programa berezia: «Lucrecia Pérez: 30 años del primer crimen racista en España» (<https://www.rtve.es/noticias/2021112/lucrecia-perez-30-anos-del-primero-crimen-racista-espana/2408768.shtml>)

migratzaileei laguntzeko eta arrazakeriaren eta xenofobiaren aurka eta giza eskubideen alde borrokatzeko hurrengo urteetan sortu ziren erakunde askoren sortze-ekitalditzat hartzen da.

92. urtearen ondoren, Euskal Autonomia Erkidegoan hainbat harrera-elkarte sortu ziren, euskal herritarrek sustatutako migratzaileen eskubideekin konprometituta, migratzaile-jatorriko pertsonen eragiten zien kalteberatasun-egoerari erantzuteko. SOS Arrazakeria eta antzeko erakundeak Bizkaian, Nafarroan, Araban eta Gipuzkoan lan oso garrantzitsua egiten ari dira, bai migratzaileei aholkularitza administratiboa eta juridikoa ematen, bai arrazakeriaren eta xenofobiaren aurka borrokatzen, sentsibilizatuz, gizartea mobilizatuz eta diskriminazio- eta arrazakeria-egoerak salatuz. Urte horietan sortu ziren, halaber, CEAR (Errefuxiatuei Laguntzeko Espainiako Batzordea), nahiz eta urte batzuk gehiago behar izan zituen ofizialki erregistratzeko, Bilbo Etxezabal, Etorkinekin bat eta Harresiak Apurtuz (Euskadiko hiru lurralde historikoetako Etorkinei laguntza emateko GKEen Koordinakundea), besteak beste. Era berean, urte horietan sortu ziren Euskadiko migratzaileen lehen kultur elkarteak, eta horien artean daude Ekuador eta Magreb jatorri dutenak, besteak beste.

1994an, gutxi gorabehera bi urte geroago, Gasteizko Udalak migratzaileei zuzendutako lehen udal-planetako bat bultzatu zuen⁹, eta migrazio-arloko zerbitzuak jarri zituen abian; hala, erreferentzia bihurtu zen Araban eta Euskadin. Testuinguru horretan, Bilboko Udalak migratzaileentzako doako orientazio juridikoko zerbitzua aktibatu zuen (1995). 1996an, José María Aznarren gobernupean, beste ezohiko erregularizazio bat gauzatu zen, eta Estatu mailan 21.300 pertsonak lortu zuten dokumentazioa.

1997an asilo- eta babes-eskubidearen aldeko lehenengo Ibilaldia egin zen Pasaiatik Donostiara. Amnesty International, SOS Balkanak eta Cáritas erakundeekin batera egin zen, eta gaur egun bizirik jarraitzen duen mobilizazio sozialeko mugarri bat ezarri zuen.

1998an, Bazkunei buruzko 3/1998 EAeko Legea argitaratu zen. Horri esker, legezko bizilekua duten baina Espainiako nazionalitatea ez duten pertsonen elkarteak erregistratu ahal izan zituzten, eta elkarte horien nortasun juridikoaren parte izan. Urte horretan eta hurrengoetan ikusi zen migratzaileak elkartearen nortasun juridikoan sartu zirela, udal-eremutik eta hirugarren sektoretik bultzatutako espazio komunitarioetan eta hainbat programatan.

Aipatutako mugarriek agerian uzten dute 90eko hamarkadan errealitate demografiko, juridiko eta sozial berriak eratzen hasi zirela Euskadin, giza

9. Vitoria-Gasteizko Udala - Bizikidetzeta eta Aniztasun Zerbitzua - Historia pixka bat: https://www.vitoria-gasteiz.org/wb021/was/contenidoAction.do?idioma=eu&uid=u_1dc1e845_14a0e91afa2__7e5f

eskubideen eta bizikidetzaren inguruko antolamendu kolektiboko prozesu hasiberriekin (1. koadroa).

1. koadroa. Migratzaileen asoziazionismoaren bilakaerarako mugarri historiko garrantzitsuak: 90eko hamarkada

2000. urtea baino lehen
1985
> Atzerritarrei buruzko Estatuko lehen legeria: Atzerritarrei buruzko lehen araudi espezifikoak Espainian 7/1985 Lege Organikoa, uztailaren 1ekoa, atzerritarrek dituzten eskubide eta askatasunei buruzkoa.
1986
> Estatuko lehen ezohiko erregularizazioa, 40.000 pertsona erregularizatu ziren.
1991
> Estatuan 110.000 pertsona ingururi mesede egin zien ezohiko erregularizazioa.
1992
> Migratzaileen lehenengo kultur elkarteak: Ekuadorreko eta Magrebeko elkarteak.
> Lucrecia Pérezen hilketak arrazista Madril.
1994
> Gasteizen migrazioan aitzindariak diren planak eta zerbitzuak sortzea.
1995
> Migratzaileen lehenengo elkarteak euskal gizarte-ehunean sartzea, Cáritas eta antzeko sareetan eta tokiko gizarteratze-ekimenetan parte hartuz.
> Atzerritarrentzako orientazio juridikoko zerbitzua Bilbon.
1996
> José María Aznarren gobernuan, beste erregularizazio bat egin zen, eta 21.300 pertsona inguruk parte hartu zuten.
1997
> Harresiak Apurtuz sortzea (2).
> Trintxerpetik Donostiara lehenengo ibilaldia SOS Arrazakeria, SOS Balkanak, Amnesty International eta Cáritas erakundeek eskutik.
1998
> EAEko Bazkunei buruzko otsailaren 12ko 3/1988 Legeak Elkarteak Erregistro Orokorra arautu zuen eta legezko bizilekua izan eta nazionalitate ez duten pertsonen elkarteak erregistratu ahal izatea.
> Urte horietan migratzaileen lehen elkarteak agertu ziren erregistroan.

Iturria: Lan osagarria (parte hartzeko tailerra, ikerketa-taldea eta laguntzaileak).

Oharra: Tailerreko ekarpenak kolore morez daude, eta ikerketa-taldeak hartutakoak, berriz, grisez. (2) eta (3) jarrita duten mugarriak behin baino gehiagotan aipatu ziren gertaerak dira

2000ko urtarrilean, Estatu mailako immigrazioari buruzko bigarren legea onartu zen, 4/2000 Lege Organikoa, eskubide politikoak (elkartea eta bilera) eta sozialak (osasuna eta hezkuntza) areagotu zituen. Lege horrek atzerritar

guztiei aitortu zien elkarteak eratzeko eskubidea, egoiliar izanik, baina atzerritar guztiei zabaltzen zien elkartzeko eskubidea, egoera administratiboaren bereizketarik gabe.

*“Espainian dauden atzerritar guztiek izango dute elkartzeko eskubidea, espainiarrentzat eskubide hori arautzen duten legeen arabera. Egoiliarrek soilik sustatu ahal izango dituzte”
(8. artikulua. Elkartzeko askatasuna)*

Bestalde, 2000ko otsailaren 5etik 7ra bitartean, hainbat gertakari izan ziren El Ejidon (Almeria), eta Almeriako berotegietan langile atzerritarrek jasaten zituzten ustiapen-baldintzak argitara atera zituzten (Martínez Veiga, 2001; SOS Racismo, 2001). Hala ere, agerian utzi zuten ATIME-Marokoko Langile Etorchinen Espainiako Elkartea eta beste kolektibo batzuen ordezkaritza eta negoziatzeko gaitasuna.

Immigrazioari buruzko 8/2000 Lege Organikoaren “kontrarreformak”, egitura mantendu bazuen ere (eta aurreko legearen erreformaren izena), 4/2000 Lege Organikoaren espirtua eta edukia nabarmen aldatu zituen. Funtsean, kanpoko mugen kontrolaren logika polizialera itzultzen zen lege bat izan zen, bai eta egoera irregularrean zeuden eta jada lurraldearen barruan zeuden pertsonen jazarpena eta eskubide politiko eta sozialen murrizketara ere, egonaldi- edo bizileku-baimena zuten atzerritarrei mugatu zitzairen elkartzeko eskubidea barne:

*“Atzerritar guztiek izango dute elkartzeko eskubidea, espainiarrentzat eskubide hori arautzen duten legeen arabera. Atzerritarrek eskubide hori egikaritu ahal izango dute, Espainian egonaldi-baimena edo bizileku-baimena lortzen dutenean”
(8. artikulua. Elkartzeko askatasuna)*

Arrazagatiko Diskriminazioa Ezabatzeko Nazioarteko Eguna zela eta, 2000ko martxoaren 19an, igandean, Gipuzkoan arrazakeriaren eta xenofobiaren aurka antolatutako III. “Martxa” ofiziala egin zen, Medicus Mundi, Gipuzkoako Cáritas, Komite Internazionalistak, SOS Balkanak, Mugarik Gabe eta Emauseko Trapuketariak erakundeek eta UGTko Gizarte Ekintza Sailak sustatua. Ibilbidea Trintxerpen hasi zen (Karmengo Ama Birjinaren elizatik), Donostiako Boulevarderaino, eta hainbat GKEk eta gizarte-taldek parte hartu zuten, jarrera xenofoboak baztertzeko eta migratzaileen asilo-eskubidea aldarrikatzeko. 2025ean, XXVIII. edizioa egin da martxoan.

Euskadin, 2001ean, Eusko Jaurlaritzako Immigrazio Zuzendaritza ezarri zen. Lehen zuzendaria Omer Oke izan zen, Beninen jaioa. Omer Oke izan zen Eusko Jaurlaritzaren postu politiko bat lortu zuen lehen migratzailea, 2001. eta 2006. urteen artean.

Atzerritarrei buruzko Legearen “kontrarreformaz” gain, 2001eko urtarrilean Ekuadorko zenbait jornalari hil ziren Lorcan (Murtzia) izandako zirkulazio-istripu batean, eta horrek Estatu osoan zabaltzen ziren hainbat borroka eta mobilizazio sozial eragin zituen, itxialdi eta greben bidez, hala nola Bartzelonan, Valentzian, Murtzian, Andaluzian edo Madrilen (Barbero, 2012, 2013). Gobernuak erregularizazio-prozesu batzuk ireki zituen “Paperak guztiontzat!” eskaeraren eta mobilizazio sozialaren aurrean LOEx delakoak jasotzen zituen “arrazoi humanitarioak eta salbuespenezko inguruabarrak” oinarri hartuta. Prozesu horren bidez, Estatuan ia 335.500 pertsonari eman zitzaizen administrazio-erregularizazioa (2002).

Elkartzeko eskubidea arautzen duen martxoaren 22ko 1/2002 Lege Organikoa onartzea mugarririk izan zen asoziazionismoaren historian, oro har, Espainian, eta eragin bereziki nabarmena izan zuen migratzaileengan eta elkarrekin formalki eratzeko eta parte hartzeko gaitasunerako. Lege horrek 1964ko Konstituzioaren aurreko araudia ordezkatu zuen, eta elkartzeko eskubidea modernizatu, sinplifikatu eta zabaltzen zuen, Konstituzioaren 22. artikulua arabera. Legedi berriari esker, entitate misto zein migratzaileen entitate ugari formalizatu ahal izan ziren, eta, horrez gain, dirulaguntza publikoak eskuratu, administrazioekin hitzarmenak sinatu eta atzerritar jatorriko pertsonen ordezkaria-organismoetan parte hartu ahal izan zuten. Kontsultatutako erakundeak arabera, ordea, eskubide hori eskuragarria zen egoitza-baimena zuten pertsonentzat, Euskadin behintzat¹⁰.

2003. urtean, Eusko Jaurlaritzaren Immigrazioari buruzko I. Euskal Plana onartu zen, migrazioaren errealitateari heltzeko. Plan horren barruan, euskal migrazio-politikarako funtsezko egiturak sortu ziren. Immigrazioari buruzko I. Euskal Plana aktibatu zuten egiturak eta erakundeak (Heldu izan ezik, 2010ean itxi baitzen) gaur egun ere erreferentzia-esparru dira demografia- eta kultura-aniztasunaren kudeaketa publikorako. Horien artean:

- **Migrazio eta Asilorako Euskal Foroa**, administrazioen, gizarte-erakundeak eta migratuen arteko elkarlanketa-gune gisa.
- **Heldu**, egoera irregularrak dauden etorkinentzako arreta juridikoan espezializatutako zerbitzua.
- **Ikuspegi**, Immigrazioaren Euskal Behatokia, lurraldeko migrazio-fenomenoari buruzko ezagutza sortzeko.
- **Biltzen**, kulturen arteko bitartekotza-zerbitzua.
- **Immigrazioko teknikarien udal-sarea** garatzea, I. Planaren babespean, tokiko koordinazio teknika bultzatuz.

10. 1988an, Euskadik Elkarrekin buruzko Legea onartu zuen, otsailaren 12ko 3/1988 Legea, hain zuzen.

Urte horretan bertan, Migratzaile eta Errefuxiatuen Elkarteen Federazio Nazionala (FERINE) ere eratu zen, eta 20 urte baino gehiago geroago aktibo jarraitzen du. Beste mugarri esanguratsu bat Munduko Arrozak egitasmoaren lehen edizioa izan zen (kulturarteko jai herrikoia espazio publikoan, arroza elementu integratzaile gisa hartuta), Bilboko San Frantzisko auzoan ospatu zen 2003an, eta Bilbo Zaharra, San Frantzisko eta Zabala auzoetako 150 pertsona inguruk parte hartu zuten.

2002an, ekainaren 25eko 155/2002 Dekretua aldarrikatu zen, immigrazioaren arloko jarduerak egiteko laguntzak emateko prozedura arautzen duena. Jarraian, 2003ko apirilaren 29ko Agindua, kulturartekotasuna sustatzeko laguntzei buruzkoa, eta 2004ko otsailaren 16ko Agindua, herritar migratzaileak gizarteratzeko programak garatzen dituzten irabazi-asmorik gabeko erakundeei laguntzeari buruzkoa, argitaratu ziren.

Garai horretan bertan, “Etorkinen ahotsa” egunkaria atera zen. Egunkari horretan, parte-hartzeari buruzko albisteak eta iritzi-artikuluak agertzen ziren, baina, batez ere, migratzaileen kultura-jardueren eta aldarrikapen-ekintzen berri ematen zuen.

2005. urtean, Estatuko azken ezohiko erregularizazioa egin zen (“normalizazioa” deitu zitzaion), gaur egun duela 20 urte, Rodríguez Zapateroren gobernuak sustatuta (2004-2008 eta 2008-2011). 580.000 pertsona baino gehiagoren egoera administratiboa erregularizatzea ahalbidetu zuen, eta Estatuaren oraintsuko historiako formalizazio administratiborik zabalena izan zen. Urte horretan bertan, Bilboko Udalak migratzaileen elkarreentzako lehen dirulaguntza espezifikoa bultzatu zituen, eta horrek toki-administrazioaren aldetik migratzaileen asoziazionismoaren aitorpena ekarri zuen.

Ildo horretan, hurrengo urtean (2006), ekosistemari gehitu zitzaizkion funtsezko erakunde batzuk eratu ziren, hala nola Ellacuria Fundazioa eta Munduko Jendeen Federazioa Gasteizen, besteak beste.

Urte horietan, mendearen lehen hamarkadan, emakume migratzaileen elkarte berriak sendotzen hasi ziren, bereziki Amerikako erdialdeko eta hegoaldeko eta Afrikako erdialdeko eta hegoaldeko emakumeek osatutakoak. Fenomeno horrek etapa esanguratsua markatu zuen emakume migratzaileek Euskadiko elkarte-ehunean duten zeregina ikusarazteko eta indartzeko. Era berean, prozesu horrek euskal gizarteak migrazio-fluxuei buruz duen pertzepzioa aldatzen lagundu zuen, emakumeak ez baitziren laguntzaile gisa ikusten, baizik eta subjektu aktibo eta autonomo gisa migrazio-prozesuaren barruan. Lan-merkatuan gero eta gehiago sartzen ari dira, batez ere zerbitzuen sektorean eta zaintza-lanen eta etxeko lanen esparruan, eta horrek agerian uzten du euskal ekonomian duten zeregina, bai eta lan-eremu horietan dauden genero- eta etnizitate-desberdintasunak ere.

2007. urteak migratzaileen kultur aktibismoaren hedapen sozial esanguratsua ekarri zuen, Damba Festival edo Afrika Eguna jaialdien bultzadarekin, besteak beste. Ospakizun horiek kultura- eta demografia-aniztasuna ikusarazten lagundu dute, baita komunitateen identitate- eta politika-baieztapenerako plataformak ere. Erkidego- eta elkarte-mailako hazkunde- eta garapen-etapa hori bat-batean geldiarazi zuen finantza-krisi globalak, 2008an aktibatu zenak, baina haren ondorioek gero eta eragin handiagoa izan zuten euskal gizartean 2013ko amaierara arte. Finantza-krisi globala kolpe handia izan zen migratu askorentzat eta migratzaileen asoziazionismorako, eta bereziki eragin zien sektore prekarioetan eta informaltasunaren eragin handia duten sektoreetan lan egiten zutenei.

Bestalde, Konstituzio Auzitegiaren zortzi epaik 2007an ebatzi zituzten 8/2000 Lege Organikoaren aurka jarritako konstituzio-kontrakotasuneko errekurtsio ugariak, eta ondorioztatu zuten biltzeko, elkartzeko eta sindikatzeko eskubideei buruzko “kontrarreforma” horren artikulua Konstituzioaren aurkakoak zirela, egonaldi-, bizileku- edo lan-baimena eskatzen baitzuten (ikus, bereziki, Konstituzio Auzitegiaren 236/2007 Epaiaren 17. oinarri juridikoa). Erabaki horien ondorioz, gobernuak atzerritarrei buruzko Legea aldatu behar izan zuen, eta gaur egungo 2/2009 Legea sortu zuen, elkartzeko eskubidea edo biltzeko eta manifestatzeko askatasuna “atzeritar guztiei” zabaltzen diena:

“7. artikulua. Biltzeko eta manifestatzeko askatasunak.

1. Atzeritarrek espainiarren baldintza berberetan dute biltzeko eskubidea.

8. artikulua. Elkartzeko askatasuna.

Atzeritar guztiek elkartzeko eskubidea dute, espainiarren baldintza berberetan”

2009an, Bizkaiko Etorkinen Elkarteen Federazioa ere jarri zen abian. Urte horretan, asilo-eskubidea eta babes subsidiarioa arautzen dituen Estatuko lege berria onartu zen (12/2009 Legea), eta nazioarteko babesa eskatzeko eta emateko prozesuetan inplikazioak zituen. Aldi berean, atzeritarrei laguntza juridiko-soziala emateko zerbitzua itxi zen: HELDU. Ondoren, 2010ean, Biltzen Juridikoa - atzeritartasunaren arloko arreta juridikoko zerbitzu bat aktibatu zen, migratzaileen arretarekin eta gizarte-zerbitzuekin lotutako profesionalei arreta espezifikoa emateko.

Hurrengo koadroan (2. koadroa) laburbilduta jasotzen dira 2000. eta 2010. urteen artean aipatutako mugarrak, hurrengo urteetan Euskadin migratzaileek parte hartzeko eta antolatzeko prozesu garaikideen aurretik zeudenak eta horiei forma ematen dietenak.

2. koadroa. Migratzaileen asoziazionismoaren bilakaerarako mugarri historiko garrantzitsuak: 2000-2009

2000-2009
2000
> LOEx 4/2000: elkartzeko, biltzeko eta manifestatzeko eskubidea ireki zien atzerritar guztiei. > El Ejidoko gertakariak (Almeria). > LOEx 8/2000: egoera irregularrean zeuden pertsonak elkartzeko eta biltzeko eskubideak murriztu zituen. > Atzerritarrei buruzko 8/2000 Legeak herritartasunik ez zuten pertsonen parte-hartze politikoa tokiko sufragiora mugatu zuen, Espainian 5 urte edo gehiago bizi izan baziren eta elkarrekikotasun-hitzarmenaren mende bazeuden. > Estatuan 153.000 pertsonaren dokumentu-erregularizazioa. > Arrazakeriaren eta xenofobiaren aurkako I. Martxa Donostian.
2001
> Mobilizazioak, "Paperak guztiontzat" lelopean. > 232.000 pertsona inguru erregularizatu ziren arrazoi humanitarioengatik eta aparteko inguruabarrengatik. > Elkarrekin erregistratzeko araudia aldatu zen, migratzaileen kolektiboen erregularizazioa ahalbidetzeko. > Indar handiagoarekin agertu ziren etxebizitza eskuratzearen, erregularizazioaren eta lan-eskubideen arloetan, besteak beste. > Lucrecia Pérezen hilketak arrazista Madril: arrazismoaren aurkako borroka aktibatu eta zaurgarritasun espazioak ikusarazi zituen mugarria. > Eusko Jaurlaritzako lehen migrazio-zuzendaria Omer Oke izan zen, jatorri maliarrekoa. Eusko Jaurlaritzaren postu politiko bat izan zuen lehen migratzailea.
2002
> Elkarrekin Legea (1/2002 Lege Organikoa). > 155/2002 Dekretua: immigrazioaren arloko jarduerak egiteko laguntzak.
2003
> Euskadiko Immigrazioari buruzko I. Euskal Plana: euskal erakundeek konpromisoa migrazioaren errealitateari modu integralean heltzeko; honako erakunde hauek garatzeko oinarriak ezarri zituen: – Migrazio eta Asiloko Euskal Foroa (3). – Heldu (etorkinen arreta juridikorako). – Ikuspegi (Immigrazioaren Euskal Behatokia). – Biltzen (Integratzearako eta Kulturen arteko Bizikidetzarako Euskal Zerbitzua). – Immigrazioa Teknikarien Udal Sarea, Immigrazioari buruzko I. Euskal Planaren babespean sortua. > Migratzaile eta Errefuxiatuen Elkarrekin Federazio Nazionala (FERINE) eratzea. > 2003ko apirilaren 29ko Agindua, kulturartekotasuna sustatzeko laguntzei buruzkoa.
2004
> Munduko Arrozak I. edizioa Bilbon, San Frantzisko auzoan. > 4/2000 Lege Organikoa, eskubide politikoak (elkarrekin eta bilera) eta sozialak (osasuna eta hezkuntza) areagotzeko buruzkoa. > 2004ko otsailaren 16ko Agindua, herritar migratzaileak gizarteratzeko programak garatzen dituzten irabazi-asmorik gabeko erakundeei laguntzeko buruzkoa.

2005
> Azken erregularizazio garrantzitsua, Rodríguez Zapateroren gobernuan, 580.000 pertsona baino gehiago. > Migratzaileen elkarten edo laguntza-elkarten mantenurako eta jardueretarako dirulaguntza.
2006
> Ellacuría Fundazioa (3). > Munduko Jendeak jaialdia (3). > Munduko Jendeen Federazioa ezarri zen (Gasteiz). > Emakumeen lehen elkarteak (ekuatortarrak eta senegaldarrak).
2007
> Elkarten Legea (lehenengo bertsioa, ondorengo aldaketak 2011n) (2). > Migratzaile-jatorriko elkarteek gidatutako proiektu handien etaparen hasiera (adibidez, Damba Festival, etab.) > Afrika Eguna. > 8/2000 Lege Organikoaren konstituziokontarakotasun-epaia: egoera irregularrean zeuden pertsonen biltzeko eta asoziazionismoarako eskubideak mugatzen zituen.
2008
> Finantza-krisi globala.
2009
> Bizkaiko Etorkinen Elkarten Federazioa. > Helduren desagertpena. 2010eko ekainaren 15ean itxi zen. > Atzeritarrei buruzko 2/2009 Legea, elkartzeko eskubidea edo biltzeko eta manifestatzeko askatasuna "atzeritar guztiei" zabaltzen diena. > 12/2009 Legea, Asilo-eskubidea eta Babes Subsidiarioa arautzen dituen.

Iturria: Lan osagarria (parte hartzeko tailerra, ikerketa-taldea eta laguntzaileak).

Oharra: Tailerreko ekarpenak kolore morez daude, eta ikerketa-taldeak hartutakoak, berriz, grisez. (2) eta (3) jarrita duten mugarrak behin baino gehiagotan aipatu ziren gertaerak dira

2010-2014: migratzaileen asoziazionismoa sendotzea eta bultzada instituzionala indartzea

Fase hau, programatutako analisiaren lehenengoa izanik, narratiba kolektiboaren kate-maila bat gehiago da, tailerrean parte hartu duten pertsonen eta ikerketa-taldeak kontsultatu dituen pertsonen oroitzapenekin eratu dena. Denbora-tarte horretan, 2010 eta 2014 artean, sareak indartu eta lidergo komunitarioak sortu ziren, 2008ko krisi ekonomiko globalak markatutako testuinguruan. Krisi hori atzerapenez iritsi zen Euskadira, eta gogor eragin zuen urte horietan eta horrek euskal gizartean izan zituen ondorioetan. Sendotze-fase bat islatzen du, hau da, migratzaileen elkarten kopuru jakin bat formalki egituratu zen garaia, gero eta ikusgarritasun handiagoarekin eta erakundeekin eta administrazio publikoarekin hitz egiteko gaitasun handiagoarekin. Harrera Protokoloak, dirulaguntzen zenbait deialdi espezifikoak eta kulturarteko jaialdi eta ekitaldien sendotzeak eta hedapenak interakzioaren eta atzeraelikaduraren testuinguru bat islatzen dute gizarte-partaidetzako ekosistemaren eta migratzaileen asoziazionismoaren

funtsezko eragileen artean, eta testuinguru horretan parte hartzen eta bultzatzen dute migratzaileen elkarteek, elkarte, erakunde eta plataforma mistoek eta/edo migratzaileei laguntzeko plataformek, lotutako beste erakunde batzuek, toki-administrazioek eta Eusko Jaurlaritzak. Aldi berean, migratzaileen eskubideen muga nabarmenak sortzen dira, hala nola egoera administratibo irregularrean dauden pertsonentzako osasun-murrizketak edo atzerritarrei buruzko Estatuko legeriaren aldaketa murriztaileak, atzerritarrentzako lan-kupoen blokearen izoztea edo Espainian atzerritarrak barneratzeko zentroetan (CIEak) migratzaileen atxiloteta sustatu zuten neurriak.

2010. urtea une garrantzitsua izan zen Euskadiko asoziazionismoarako oro har, eta bereziki migratzaileen asoziazionismoarako. Urte horretan krisi ekonomiko gogor bat izan zen, etengabe hazten ziren langabezia-zifrekin. Aldi berean, aurreko urteetako ahaleginek fruitua eman zuten, eta aurrerapen esanguratsuak gertatu ziren herritarren harreran, ikerketan eta mobilizazioan. Urrats horietako bat Harrera Protokoloak programa sendotzea izan zen (2010-2015), Euskadira bizitzera iristen ziren atzerritar jatorriko pertsonentzako udal-mailako harrera-protokoloak egitea bultzatu zuena. Protokolo horiek foru-aldundiek bultzatu zituzten, erakundeen arteko koordinazioan oinarrituta, harrera duinagoa eta egituratuagoa bermatzeko, euskal udalerrien aniztasunera egokituta.

Urte horretan, diziplina anitzeko talde bat hasi zen lanean, eta ahalegin handia egin zuen Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren errealitateari buruzko diagnostiko bat egiteko (Maza, 2012). Erreferentziazko puntua izan zen migratzaileen elkarte-ehuna ezagutzeko. Aldi berean, Getxoko Etorkinen Plataforma sortu zen, udalerrian eta euskal hiriburuetatik kanpo jarduten zuten migratzaileen elkarteak elkartzeko, koordinatzeko eta ordezkatzeko lehen tokiko egitura formaletako bat. Aurretik ere baziren elkarteak eta sektoreko federazio batzuk, hala nola FERINE (Espainiako Migratzaile eta Errefuxiatuen Elkartearen Federazio Nazionalea) edo FEDAIB (Bizkaiko Etorkinen Elkartearen Federazioa), baina Getxokoak ikuspegi espezifiko, tokiko, autonomo eta artikulatua planteatu zuen. Arlo soziokulturalean, 2010ean Damba Festibalaren lehen edizioa egin zen Bilbon. Afrikako kolektiboek sustatutako ekitaldia da, beren kultura espazio publikoan ospatu eta partekatzeko. Mugarri bat da komunitate afrikarren ikusarazte positiboan, eta komunitate horien antolaketa eta indartzea ere bultzatu du; gainera, biztanleria migratzailea Euskadiko hiri- eta gizarte-paisaiaren parte bizi gisa aitortzea sustatu du. Donostian, Gipuzkoa Solidarioaren lehen edizioa egin zen, SOS Arrazakeria Gipuzkoa-Mugak elkarteak antolatuta, migratzaileek Gipuzkoako gizartean egiten duten ekarpena ikusarazteko eta aitortzeko. 600 pertsona baino gehiago bertaratu ziren, eta erakunde nagusiak ere bertan izan ziren (Eusko Jaurlaritzak, Aldundia, Udala).

Hurrengo urtean (2011), bultzada horrek legegintza-forma hartu zuen, eta aurrerapen esanguratsuak egin ziren migratzaileen parte-hartzearen instituzionalizazioan, atzerritartasunaren eta enpleguaren arloan. Bilbon,

Immigrazioaren Tokiko Kontseilua kontsultarako eta partaidetzarako organo gisa ezarri zen, eta, gaur egun ere, erakundeetako eta migratzaileen elkarteetako ordezkariak biltzen ditu, immigrazioaren, bizikidetzaren eta inklusioaren arloko udal-politikak eztabaidatu eta proposatzeko. Barakaldon Sumando-Gehituz Federazioa ere eratu zen. Migratzaileen elkarten plataforma bat da, udalarekiko elkarrikeria antolatzen duena eta Getxon dagoenarekin bat egiten duena. Aldi berean, autonomia-erkidegoan, Erlijio Aniztasunaren Partaidetzarako Mahaia sortu zen. Askotariko erlijio-komunitateak, gizarte-erakundeak eta administrazio publikoak biltzen dituen espazio anitza da.

Aldi berean, hainbat erreforma egin ziren lege-esparruan. Etxeko langileen araubide berezia Gizarte Segurantzako araubide orokorrean sartzea onartu zen, eta hori aurrerapen bat izan zen ia langile guztiak emakumeak diren eta emakume migratzaileen ordezkariak handia duen sektore bateko lan-baldintzak hobetzeko. Erreforma zenbait muga baditu ere, urrats garrantzitsua izan zen zaintzaren, laguntzaren eta etxeko enpleguaren arloko langileen lan-eskubideak aitortzeko bidean.

Europako Kontseiluak bultzatutako Kulturarteko Hirien Sarea (RECI) ere eratu zen, “Intercultural Cities” programa europarraren esparruan. RECI Kulturarteko Hirien Elkarteak kudeatzen du. 2017an eratu zen, eta hiru helburu ditu: kulturartekotasunaren, demokraziaren eta hirietako bizikidetzaren zibikoaren balioak eta printzipioak sustatzea eta zabaltzea. Donostia, Getxo eta Bilbo hiri sortzaileen artean zeuden.

2011ko abenduan, Samba Martine hil zen, 38 egunez Alucheko (Madril) atzerriarrak barneratzeko zentroan (CIE) arretoa mediko egokirik jaso gabe egon ondoren. 34 urteko kongoar jatorriko emakume horren heriotza zentro horietan barneratutako pertsonen muturreko zaurgarritasunaren erakusgarri izan zen, eta gizartearen haserre-bolada bat sortu zuen, ixteko eta migrazioa kudeatzeko aukera gizatiarragoak bilatzeko eskaerak berpiztu zituen. Ehunka lagunek protesta egin zuten barneratutako pertsonen baldintzengatik. Sare sozialetan ere kanpaina bat egin da, “CIE No” eta “Justicia para Samba” leloekin, bai eta CEAR, SOS Arrazakeria, Pueblos Unidos eta Coordinadora de Barrios erakunde garrantzitsuen adierazpenekin ere, besteak beste. Ekintza horiek barneratze-sistemaren egiturazko gabeziak ikusarazi zituzten, eta bultzada eman zioten CIEak ixteko Estatuko kanpainari. Kanpaina horrek lurralde-dimentsioa hartu zuen hurrengo urteetan, hala nola Valentzian,artzelona, Sevillan, Irunen eta Bilbon.

Mariano Rajoyren lehen agintaldian (2011-2015), Espainiako Gobernuak migrazio- eta gizarte-politiketan aldaketa garrantzitsua ekarri zuten hainbat neurri hartu zituen, eskubideetan eta inklusioan oinarritutako ikuspegi batetik aldenduz. Krisi ekonomiko globalaren eta defizit publikoa murrizteko nazioarteko presio handiaren testuinguruan, kontrolean, aurrekontuei eustean

eta araudia gogortzean oinarritutako eredu bat ezarri zen. 2012tik aurrera, Estatuko gobernuak hainbat erreforma abiarazi zituen, eta horiek eragin zuzena izan zuten migratzaileen bizi-baldintzetan eta eskubideetan. Atzeritarrei buruzko Estatuko legeria berririk onartu ez zen arren, 4/2000 Lege Organikoan aurretik sartutako aldaketak gogorrago aplikatu ziren, familia berriz elkartzea, gizartean eta lanean errotzea eta baimenak berritzea zailduz. Urte horretan bertan, ESS/2445/2012 Aginduaren bidez, “zero kupoa” deiturikoa ezarri zen, eta de facto itxi zen lan-arrazoiengatik edo lanagatik sartzeko legezkota bidea. Horrez gain, profil etnikoaren arabera polizia-sarekaden eta identifikazioen gorakada dokumentatu zen, batez ere Afrikako eta Latinoamerikako pertsonen zuzenduta, CIEetako barneratzeak areagotu baitzituzten. Besteak beste, SOS Arrazakeria, Arartekoa eta Amnesty International erakundeek praktika horiek salatu zituzten diskriminazioa indartzeagatik eta zirkulazio-askatasuna mugatzeagatik. Aldi berean, Herritartasun eta Integrazio Plan Estrategikoaren finantzaketa ezabatu zen, eta horrek Harrerari eta Integrazioari Laguntzeko Funtsean ixtea ekarri zuen. Eskumenak autonomia-erkidegoetara bideratu baziren ere, berariazko zuzkidurarik gabe bideratu zituzten, oinarritzko migratzaileen elkarteak eta gizarteratzeko tokiko programa ugari larriki ahulduz. Neurri horiek kontrol- eta austeritate-politika bat islatzen dute, eskubideetan eta parte-hartze sozialean eragin erregresiboak dituen.

Eskubideetan eragin handiena izan zuen murrizketetako bat 16/2012 Errege Lege Dekretua onartzea izan zen, egoera administratibo irregularrean dauden atzeritarrei osasun publikorako sarbidea murrizten diona, larrialdietan, haurdunaldietan edo adingabeak izatearen kasuetan izan ezik. Neurri hori oso kritikatu izan zen. Euskadin, elkarte-mugimenduaren, osasun-profesionalen eta gizarte-erakundearen presioaren ondorioz, Eusko Jaurlaritzak osasun-estaldura unibertsalari eutsi zion, nahiz eta erabaki hori hartzeak Estatuko gobernuarekin konfrontazioa ekarri. Hala, Eusko Jaurlaritzak osasun-arreta bermatu zien bere lurraldean bizi diren pertsona guztiei, haien egoera administratiboa edozein zela ere.

2013an, Donostiako Udalak Kultura Aniztasunaren Departamentua (KAD) sortu zuen, aniztasuna modu eraginkorrarekin kudeatzeko eta herritar guztientzako eskubideak eta aukera-berdintasuna bermatzeko, jatorria edozein dela ere.

Bestalde, tailerreko gure iturriek 2013an kokatzen dute ZAS! – Zurrumurruen Aurkako Sarea ekimena jendaurrean agertzeko unea. Zurrumurruen aurkako ekintza batzuk 2011tik garatzen ari ziren Euskadin, baina ZAS! – Zurrumurruen Aurkako Sarea ekimena 2015ean aurkeztu zen publikoki sare gisa, Donostian, eta 2018an erregistratu zen elkarte gisa.

Euskadin, Eusko Jaurlaritzako Immigrazio Zuzendaritzaren desagerpena (2013) funtsezko erreferentzia izan zen Immigrazioari buruzko lehen Euskal Plana onartu zenetik, eta inflexio-puntua izan zen Euskadiko migrazio-politikan.

Aldi berean, erakundeek eta herritarrek kulturartekotasunaren aldeko apustua egin zuten espazio publikoan. Ordurako garatzen ari ziren beste ekintza batzuen artean (Munduko Jendeak jaialdiaren VII. edizioa Bilbon, Nazioen VII. Jaialdia Gasteizen; Munduko Arrozen X. edizioa Bilbon eta Euskadiko hainbat herritan (Errenteria, Durango, Donostia, etab.). 2013an, Bilbon, Kulturarteko Hirien Jardunaldiak egin ziren Euskadin, Europako Kontseiluaren eta Europako Batzordearen ekimen bateratu baten barruan, bai eta “Bizilagunak - La familia de al lado- Family Next Door” jardunaldiaren lehen edizioa ere. Azaroko azken igandean, kulturarteko hainbat bazkari egin ziren etxeetan, eta 500 pertsona helduk baino gehiagok hartu zuten parte. Bazkari bakoitza etorkinek eta harrera-herrialdeko herritarrek partekatzen dute, mahai baten inguruan.

2014. urtea migratzaileen ikusgaitasun publikoak eta horiek bizi dituzten egoerek markatu zuten. Otsailean, El Tarajaleko tragedia gertatu zen. Guardia Zibilak gomazko pilotekin eta ke-potoekin uxatu zituen migratzaileak Espainiako kostaldera iristea eragozteko, eta, ondorioz, 15 pertsona hil ziren. Horren harira, mobilizazio sozialak aktibatu ziren, baita Euskadin ere, eta salaketa kolektiboarekin bat egin zuten, migrazioaren kontrolean indarra erabiltzeagatik. Urte horretako bigarren erdian (2014), Etorkinen ahotsa egunkaria atera zen, parte-hartzeari buruzko albiste eta iritzi-artikuluekin, baina, batez ere, migratzaileen kultur jardueren eta aldarrikapen-ekintzen bozgorailua zen.

Euskadin, lehen aldiz, genero-indarkeriako kasu baten tratamendu mediatiko eta soziala jatorriaren aldagaia izan zen, Adis Pegueroren hilketa. Gertaera horrek gizarte-mailan ireki zuen Euskadin arrazializatuta dauden emakumeek jasaten dituzten askotariko diskriminazioei buruzko eztabaida.

Komunitateari dagokionez, Gipuzkoako SOS Arrazakeriak sustatutako Bizilagunak mugimendua sendotu egin zen, eta Euskadi osora zabaltzen, bizikidetzarako tresna eraginkor bihurtuz. Halaber, Auzoko programak garatu ziren, euskara, aniztasuna eta herritartasun aktiboa sustatzeko, eta Topagune gazteen topaguneetan eta kulturartekotasunean ardaztu zen. Gipuzkoan, abian jarri zen Ongi Etorri Eskolara: 2014an beste herrialde batzuetako familiak gizarteratzeko eskoletan hasitako programa, eskola-komunitatetik hasita.

Jarraian aurkezten den koadroan (3. koadroa) 2010 eta 2014 bitartean tailerretan (ikerketa-taldeak gehitutakoez gain) nabarmendu diren mugarriak eta dinamikak laburbiltzen dira, berrikuspen sakona izan gabe.

3. koadroa. 2010-2014: migratzaileen asoziazionismoa sendotzea eta bultzada instituzionala indartzea

2010-2014

2010

- > Harrera Protokoloak, 2010-2015 (2).
- > Kulturantzatasunaren eta Eleaniztasunaren ikerketa, lehen diagnostikoa.
- > Krisi ekonomikoaren eragina Euskadin.
- > Sarekada arrazisten, profil etnikoko identifikazioen eta deportazioen aurkako mobilizazioak Euskadin (Irun).
- > Biltzen Juridikoa, profesionalentzako arreta juridikoko zerbitzua.
- > Gipuzkoa Solidarioaren lehen edizioa, SOS Arrazakeria -Mugak.
- > Getxoko Etorkinen Plataformaren sorrera.
- > Afrikako kultura ospatzen duen Damba Festival jaialdiaren I. edizioa Bilbon.

2011

- > Immigrazioaren Tokiko Kontseilua sortzea Bilbon.
- > Aholku Sarea (Atzeritartasunaren arloko Arreta Juridikorako Euskal Sarea).
- > Erlijio Aniztasunaren Partaidetzarako Mahaia sortzea.
- > Espainian etxeko langileen araubide berezia Gizarte Segurantzako araubide orokorrean sartzea onartu zen.
- > Atzeritarrek Espainian dituzten eskubide eta askatasunei buruzko 4/2000 Lege Organikoa behin baino gehiagotan aldatu da, eta 2009an eta 2011n egindako erreformak nabarmendu behar dira, aldaketa esanguratsuak ekarri baitzituzten familia-sustraitzearen eta familia berriz elkartzearen arloan.
- > Kulturarteko Hirien Sarearen (RECI) federazioen sorrera eta lehen topaketak Getxon, Bilbon eta Donostian.
- > Zas! - Zurrumurruen Aurkako Euskal Sarea garapena.
- > Sumando-Gehituz Federazioa – Barakaldo.
- > Samba Martinezen heriotza laguntza medikorik gabe CIE batean.

2012

- > Familia berriz elkartzeko, errotzeko eta egoitza-baimenak berritzeko baldintzak gogortzea (aplikazio murriztailea, 2011ko 4/2000 Lege Organikoaren erreforma).
- > “Zero kupoa” (ESS/2445/2012 Agindua), lan-kupoak ixtea migrazio-plangintzarako eta enplegu-politikarako tresna gisa.
- > Polizia-sarekaden eta profil etnikoaren arabera identifikazioen gorakada dokumentatu zen.
- > Espainian atzeritarrak barneratzeko zentroetan (CIE) barneratzeko prozedurak eman ziren.
- > Herriartasun eta Integrazio Plan Estrategikoaren (PECI) estatu-finantzaketa ezabatu zen, eta baliabiderik gabe utzi zuen Harrerari eta Integrazioari Laguntzeko Funtza.
- > Osasun-sarbidearen murrizketak (16/2012 Errege Lege Dekretua) egoera administratibo irregularreko pertsonentzat (2).
- > Euskadin, Eusko Jaurlaritzak kontrako jarrera hartu nahi zuen, eta osasun-estaldura unibertsalari eutsi.

2013

- > Eusko Jaurlaritzako Immigrazio Zuzendaritza desagertzea.
- > Kulturartekotasuna indartzea gune publikoetan, jaialdietan eta kulturarteko jardunaldietan, topaketarako eta ikusarazteko gune gisa, euskal erakundeen eta migratzaileen elkarrekin laguntzarekin.
- > Donostiako Udalak Kultura Aniztasunaren Departamentua (KAD) sortu zuen.

2014

- > Bizilagunak mugimendua sendotzea Donostian eta Euskadira hedatzea (2).
- > Auzoko eta Topagune programak.
- > El Tarajaleko ezbeharrak eta mobilizazio sozialak.
- > Lehen aldiz, Gasteizko Adis Peguero emakume migratzaile bat genero-indarkeriaz erail izana agerian geratu zen Euskadiko komunikabideetan.
- > Ongi Etorri Eskolara abian jarri zen Gipuzkoan.
- > Etorkinen ahotsa egunkaria agertu zen, jarduera kulturalen eta migratzaileen kolektiboen aldarrikapen-ekintzen bozgorailua.

Iturria: Lan osagarria (parte hartzeko tailerra, ikerketa-taldea eta laguntzaileak).

Oharra: Tailerreko ekarpenak kolore morez daude, eta ikerketa-taldeak hartutakoak, berriak, grisez. (2) eta (3) jarrita duten mugarrak behin baino gehiagotan aipatu ziren gertaerak dira

2015-2017: krisi- eta elkartasun-garaiak

2015 eta 2017 artean, Euskadin erronka sozialak areagotu ziren, krisi ekonomiko globalak, austeritate-politikek eta Ekialde Ertaineko gatazken (batez ere, Sirian) ondorioz errefuxiatuen etorrera handitzeak markatuta. Testuinguru horri esker, elkartasun-sare berriak sortu ziren eta herritarrek gehiago mobilizatu ziren. Europako migrazio-krisi horrek eragin nabarmena izan zuen Euskadin.

Gizarte zibilak aktiboki erantzun zuen Ongi Etorri Errefuxiatuak plataformak sortuz hainbat lurralde, hiri eta herritan, migratzeko eskubidea eta behartutako arrazoiengatik lekualdatutako pertsonen eskubideak defendatzeko helburuarekin. Plataforma horiek pertsonen eta erakundeek osatzen zituzten, eta errefuxiatuenganako elkartasuna bideratu zuten hainbat ekintzen bidez, hala nola babesa erakusteko manifestazioak eta kontzentrazioak antolatuz, ikastetxeetan sentsibilizazio-kanpainak eginez, elikagaiak eta arropa bilduz eta herritarrek hartzeko sareak sortuz. Gainera, Boluntariotzaren urriaren 14ko 45/2015 Legea onartuta, herritarrek boluntariotzako jardueretan elkartasunez parte hartzeko lege-esparru bat ezarri zen.

Lan-arloan, etxeko langileen kotizazioetan erreformak egin ziren, eta haien lan-baldintzak kaltetu. Urte berean, osasunaren esparruan, emakumeen mutilazio genitala prebenitzeko estatu-mailako protokolo bat ezarri zen (2015), “Emakumeen genitalen mutilazioari aurre egiteko osasun-jarduketarako protokolo komuna”, Osasun, Gizarte Zerbitzu eta Berdintasun Ministerioak onartua, elkarte mistoen, migratzaileen eta erakunde feministen arteko lankidetzaren emaitza gisa. Urte berean, Bilboko Udalak Emakumeen Genitalen Mutilazioaren (EGM) Prebentziorako erakunde arteko lehen protokoloa ezarri zuen Euskadi osoan.

Euskal Autonomia Erkidegoan, Eusko Jaurlaritzak **“Emakumeen genitalen mutilazioa prebenitzeko gida”** argitaratu zuen 2016ko urtarrilean. Osasun-, hezkuntza- eta gizarte-arloetako profesionalei zuzenduta dago, eta Euskadin kasuak detektatzeko eta prebenitzeko jarraibideak ditu. Urte horretan bertan, Ongi Etorri Errefuxiatuak mugimenduak bere lehen manifestazio handia antolatu zuen Bilbon, eta milaka pertsona bildu zituen errefuxiatuen alde. Bitartean, Donostia Europako Kultur Hiriburu izendatu zuten, artearen eta kulturaren bidezko bizikidetza sustatuz (DS2016SS).

Euskadiko Hirugarren Sektore Sozialari buruzko maiatzaren 12ko 6/2016 Legea onartu zen, hirugarren sektore sozialeko erakundeak eratu eta indartu zituen. Era berean, Auzolana I programa ezarri zen, errefuxiatuei harrera egiteko babes komunitarioko ekimen pilotu bat, Eusko Jaurlaritzak sustatua, gizartearen eta udalen laguntzarekin.

Hurrengo urtean (2017), migratzaileen eskubideen aldeko ekintzak egiten jarraitu zuten. Ildo horretan, urte horretako proiekturik esanguratsuenetako bat izan zen Aita Mari agertu zela Mediterraneoan, Itsas Salbamendu Humanitarioa GKEak kudeatutako erreskate-ontzi bat, itsasoan migratzeko prozesuan bizi-arriskuan zeuden migratzaileen bizitzak salbatzeko. Gainera, hegoaldeko mugan beroan itzultzeko politikei erantzunez, manifestazioak egin ziren Euskadin praktika horiek salatzeke. Beste mugarri garrantzitsu bat, eta, gainera, oihartzun mediatiko handia izan zuena, kaleko salmenta bizirauteko modu gisa erabiltzen zuten pertsonen egoera izan zen, udaltzaingoak lekualdatu ohi zituenak; egoera horri erantzuteko, manteroen plataforma bat sortu zen Bartzelonan, eta Top Manta moda-marka sortu, saltzaile ibiltariak ikusarazi eta ahalduntzen zituen. Eragin argia izan zuen euskal manteroengan, baina Euskadiko manteroen lehen sindikatuak urteak beharko zituen iristeko. Azkenik, migrazio-memoriaren artxiboen proiektuak ere abiarazi ziren, Euskadiko migratzaileen bizi-historiak eta ekarpenak gordetzeko (ikus 4. koadroa).

4. koadroa. 2015-2017:Krisi- eta elkartasun-garaiak

2015-2017
2015
> Europako migrazio-krisia, Siriako pertsonen lekualdaketatik eta haien eraginagatik: migratzaileen elkarrekin, iritsitako pertsonen arretan laguntzen. > Ongi Etorri Errefuxiatuak plataformak sortu ziren. > Boluntariotzaren Legea (boluntariotza-elkarrekin arautzea). > Erakundearen nahitaezko erregistroa eta egokitzapen-aldia. > Etxeko langileen kotizazioekin lotutako lan-erreforma (kotizazioen erreforma 2015-2016) (2). > Eskuin muturreko mugimenduen berpizkunde publikoa Europan eta Espainian. > ZAS! - Zurrumurruen Aurkako Euskal Sarea (2018an formalizatu zen) (2).
2016
> Ongi Etorri Errefuxiatuak mugimendua, Bilbon milaka pertsonak parte hartu zuten lehen manifestazioa. > Donostia, Europako Kultur Hiriburua - DS2016SS. > Euskadiko Hirugarren Sektorearen Legea eta Hirugarren Sektorearen Behatokia sortzea. > Errefuxiatuen aldeko lehenengo manifestazio handia Bilbon. > Lehenik, udal-integratze plan espezifikoak (Bilbo eta Gasteiz). > Auzolana I egitasmoaren hasiera (Eusko Jaurlaritzaren programa, gizartearen eta udalen laguntzarekin). > Emakume migratzaileen ikusgaitasun handiagoa mugimendu feministetan Emakume Migratzaileen Kolektiboak Euskadiko eztabaida intersektionalen buru izaten hasi ziren, generoaren, arrazaren eta migrazio-estatusaren arabera askotariko diskriminazioak lehen lerroan jarri. > Euskadin emakumeen genitalen mutilazioaren aurkako eta nesken babesaren aldeko protokoloa, migratzaileen elkarrekin eta erakunde feministen arteko lankidetzaren garaipena .
2017
> Beroan egindako kanporaketak hegoaldeko mugan eta manifestazioak Euskadin. > Aita Mari mugimendua (erreskatea Mediterraneoan). > Gizarte-kohesiorako eta kulturartekotasunerako dirulaguntzak Bilbon. > Manteroen lehen plataformak eta sindikatuak sortzea Espainian (Bartzelona). > Migrazio-memoriaren artxiboak sortzea (2017). Migratzaileen bizi-historiak, Euskadin egiten duten ekarpen sozial eta kulturala gordetzeko.

Iturria: Lan osagarria (parte hartzeko tailerra, ikerketa-taldea eta laguntzaileak).

Oharra: Tailerreko ekarpenak kolore morez daude, eta ikerketa-taldeak hartutakoak, berdez, grisez. (2) jarrita duten mugarrak behin baino gehiagotan aipatu ziren gertaerak dira

2018-2019: hazkunde ekonomikoa, aurrerapen politiko eta sozialak

Hurrengo bi urteetan, 2018-2019 aldian, Euskadik hazkunde ekonomikoko eta gizarteratze-politiketako aurrerapenak izan zituen, esparru publikoan migratzaileek izan zuten protagonismoaren pixkanakako hazkundeak markatuta.

Euskadiko Migratzaile Jatorriko Familien Sarea 2018 inguruan hasi zen modu informalean antolatzen, baina 2019an eratu zen espazio egituratu eta aitortu gisa. 2018. urtearen amaieran, Kultur Connectionek (EDE Fundazioa, Biltzen eta Ellacuria Fundazioa) **migratzaileen asoziazionismoari buruzko lehen jardunaldia** egin zuen Bilbon, migratzaileen elkarte-ehuna indartzeko eta gizarte-partaidetzako guneetan aniztasuna sustatzeko. Gainera, Eusko Jaurlaritzak bultzatutako Auzolana I komunitate-harreraren sendotze-urtea izan zen, eta errefuxiatuen harrerarako eredu berritzailea garatzen jarraitu zuen, erakundeen eta gizarte zibilaren arteko lankidetzan oinarrituta. Urte horretan bertan, Donostia Kulturarteko Hiri (KSI) izendatu zuen RECIk.

2018ko martxoaren 8a mugarri historikoa izan zen Euskadiko feminismoarentzat eta emakume migratzaileen kolektiboen parte-hartze politikoarentzat. Emakume horiek funtsezko lekua hartu zuten lehen greba feministan eta mobilizazioan, ahotsa altxatuz eta lehen lerroak hartuz beren genero, jatorri eta egoera administratiboagatik aurre egiten dieten askotariko diskriminazioak ikusarazteko. Modu kolektibo eta irmoan, euskal ekoizpen-ereduari eusteko duten funtsezko eginkizunaren aitortza publikoa eskatu zuten, bereziki zaintza-sistemaren zutabe gisa, prekarietateak, gizarte-aitorpen eskasak eta lan-eskubideen urraketa sistematikoak markatutako lan-eremua baita.

2018ko udan, iragaitzazko migrazioa ikusarazi zen: batez ere gizonak, baina baita Ginea Konakrytik, Boli Kostatik edo Senegaldik etorritako emakumeak eta adingabeak ere, Frantzia, Belgika edo Alemaniara joateko, Irunen, Donostian edo Bilbon geratzen baitziren, Frantziak barneko mugako kontrolak berrezartzearen ondorioz (Barbero, 2017, 2018; Barbero eta Blanco 2022; Begirune 2023). Gutxienez bederatzi migratzaile hil ziren urte horietan Pirinioetako mugaren mendebaldean (Aranguren Elozegi, 2023).

Egoera horren aurrean, hasieratik elkartasun-dinamikak sortu ziren iragaitzazko migratzaileekin, hala nola Irungo, Baionako, Donostiako, Bilboko, Arteako eta Arrigorriagako herri-plataformekin eta beste askorekin (Aierbe, 2020; Donadio, 2022; Lendaro eta Sommer-Houdeville, 2022), zeinak, lehen mailako arreta (hala nola ostatua edo mantenua) eskaintzearekin batera, polizia-kontrolak ezabatzea eta erakundeen inplikazioa ere eskatzen zuten. Inplikazio hori hainbat ekimenetan islatu zen: iragaitzazko migratzaileei premiazko arreta emateko erakunde arteko koordinazio-mahaia sortu zen, harrera-zentroak ireki ziren, hala nola Irun, Baiona, Bilbo, Berriz edo Oñatikoak, Gurutze Gorriak, EDE Fundazioak eta Zehar-Errefuxiatuekin kudeatutakoak eta milaka migratzailek igaro dituztenak (Barbero eta Blanco, 2022), eta adierazpen instituzionalak ere egin ziren, besteak beste, Iñigo Urkullu Eusko Jaurlaritzako lehendakariarena eta Jean René Etchegaray Iparraldeko mankomunitateko lehendakariarena, 2021eko azaroaren 29koa.

Migrazioaren eta aniztasunaren arloan erakundeek egindako aurrerapen garrantzitsuek markatu zuten 2019. urtea Euskadin, bai eta arrazakeria- eta diskriminazio-adierazpenen aurrean gizarteak emandako erantzun aktiboak ere. Mugarri garrantzitsuenetako bat azaroaren 30ean Gasteizen Migraziorako Euskal Itun Soziala aurkeztea izan zen. Akordio hori Eusko Jaurlaritzak sustatu zuen, gizarte-erakundeek ordezkaritza zabal batekin batera, eta euskal gizartearen konpromiso kolektiboa izan zen migratzaileen bizikidetzaren eta gizarteratzea sustatzeko, eskubideen eta erantzukidetasunaren ikuspegitik.

Aldi berean, erlijio-aniztasuna kudeatzeko urrats garrantzitsu bat eman zen, Kultu Lekuen, Zentroen eta Erlijio Aniztasunaren lege-proiektua onartu baitzen (Erlijio Aniztasunaren Euskal Plana ere esaten zaio). Araudi horren helburua zen erlijio-askatasunerako eskubidea bermatzea eta lurraldean hainbat konfesioren presentzia modu positiboan kudeatzea. Erakunde-ekintzako beste fronte bat familia-erreferenterik gabeko adingabeen babesa eta haien egoera izan ziren. Urte horretan, harrera-protokoloak indartu ziren eta profesionalentzako prestakuntza-jardunaldiak egin ziren, egoera oso ahulean dauden gazte horien beharrei erantzun integrala eta egokitua emateko.

Euskadin, Emakunde mugarri instituzional bat ezarri zuen Cony Carranzari (Concepción María Carranza Castro) aitortza eginez. El Salvadorko psikologoa eta herri hezitzaile feminista da, eta 2019ko Berdintasunerako Emakunde Saria jaso zuen. Sari horrek, merezimenduzko aitortzen gain, begirada instituzionala ikuspegi kulturantzunago eta inklusiboago baterantz zabaltzea ekarri zuen.

Estatu-mailan, 2019ko martxoan, arrazoi humanitarioengatik venezuelarrei aldi baterako bizileku-baimenak ematea onartu zen, baldin eta alde aurretik asilo-eskaera ukatu bazitzairen. Neurri horrek Venezuelako krisi humanitario larria aitortzea ekarri zuen, eta dagoeneko Estatuan zeuden pertsona askoren egoera aldi baterako erregularizatzea ahalbidetu zuen.

Laburbilduz, urte horietan, migratzaileen elkarte-ehuna indartu zen, eta euskal erakundeek inplikazio handiagoa izan zuten politika inklusiboen sustapenean. Hala ere, agerian utzi du jarrera arrazistek jarraitzen dutela eta gizarte justuago eta bidezkoago baten alde lan egiten jarraitu behar dela. Gainera, urte horietan, Mugak Zabalduz karabana batzuk egin ziren (EH, Pirinioak-Alpeak, Calais, Melilla, Kanariak...), euskal kolektiboen presentzia handiarekin, Europako eta Estatuko mugen politika amaitzea eta migratzaileen eskubideak errespetatzea aldarrikatzeko (5. koadroa).

5. koadroa. 2018 – 2019: Hazkunde ekonomikoa, aurrerapen politikoak eta eskaera sozialak

2018-2019 Hazkunde ekonomikoa, aurrerapen politikoak eta eskaera sozialak
2018
> Migratzaileen asoziazionismoari buruzko jardunaldiak Bilbon eta Gasteizen (Kultur Connection). > Komunitatea indartzeko programak finkatzea (Auzolana I). > Lehen greba feminista, Euskadin emakume migratzaileen kolektiboek rol zentralean parte hartu zuten, eta zaintza-lana ikusaraztea eskatu zuten. > Iragaitzako migrazioak eragindako heriotza (Irun), eta gizarte-mobilizazioa erantzuna eta babesa emateko.
2019
> Migrazioarako I. Euskal Itun Sozialaren aurkezpena. > Erlijio-aniztasunari buruzko Legea: Euskal Autonomia Erkidegoko kultu-lekuak, -zentroak eta erlijio-aniztasuna (Gobernu Kontseilua, 2019-06-25). > Bakarrik dauden adingabe atzerritarrek hartzeko protokoloa. > Aurrerapausoak eskubideetan Venezuelako herritarrentzat ("arrazoi humanitarioko" txartela). > 2019an, Cony Carranzaren aitortpena Emakunderen eskutik.

Iturria: Lan osagarria (parte hartzeko tailerra, ikerketa-taldea eta laguntzaileak).

Oharra: Tailerreko ekarpenak kolore morez daude, eta ikerketa-taldeak hartutakoak, berriz, grisez

2020-2024: pandemia, migratzaileen feminismoa eta parte-hartze sozial eta politikorako modu berriak

2020 – 2024 zikloa, bai Euskadin, bai munduan, COVID-19aren pandemiak markatu zuen sakon, dinamika sozialak, politikoak eta antolamendukoak eremu guztietan eraldatu baitzituen. Migratzaileen komunitateek egoera bereziki ahulean egin zioten aurre osasun-, ekonomia- eta gizarte-krisi horri, baina antolaketa, salaketa eta zaintza kolektiboko prozesu garrantzitsuen protagonista ere izan ziren. Zailtasunak zailtasun, kolektibo horien malgutasunak eta erresilientziak ekintza kolektiboa birkonfiguratzeko eta elkartasun modu berriak ikusaraztea ahalbidetu zuten. Zaintza erantzun komunitarioen erdigunean kokatu zen, ematen dutenak aitortuz eta baloratuz, batez ere etxeko eta zainketen arloko langileak. Zentralitatearen posizionamendu horrek funtsezko lan gisa aitortu izana indartu zuen, eta eskubideak aldarrikatzeko espazioak zabaldu zituen, funtsezko ardatz politiko gisa sendotuz. Testuinguru horretan, gero eta garrantzi handiagoa hartu du emakume migratzaileek Euskadiko bizitza sozial, kultural eta komunitarioan duten parte-hartzeak. Hainbat ibilbidetatik, emakume migratuak begirada baliotsuak eta beharrezkoak ematen ari dira, berdintasunari, bizikidetzari eta justizia sozialari buruzko eztabaida

publikoa aberasten dutenak, kultura- eta generoaniztasunarekiko hurbilketa inklusiboagoa eta errespetuzkoagoa bultzatuz.

COVID-19aren pandemiak, hartutako neurri murriztaileekin eta haien albo-ondorioekin batera, pandemia osteko aro berri bat ekarri zuen, eta horrek eragin handia izan zuen bizitzaren hainbat alderditan, bereziki parte-hartze sozialean eta egunerokotasunaren digitalizazioan. Testuinguru horrek Internet bidezko konektibitatea bizkortu zuen, Zoom, Microsoft Teams eta antzeko plataformen gorakadan agerian geratu zen bezala, bilera, eskola eta topaketa komunitarioak egiteko. Era berean, sareko lana indartu zuen arazo sozialak konpontzera bideratutako lankidetzak-ekimen birtualen bidez, mugimendu globalek tokiko ekintzetan zuten eragina handitu zuen —*Black Lives Matter* edo *Fridays for Future*, esaterako—, eta horiek hedatzeko eta egituratzeko funtsezko kanal bat aurkitu zuten sare sozialetan. Giza harremanen nazioartekotzea ere areagotu egin zen, eta hori ikaskuntzan, kultura-trukean eta aktibismo globalean diharduten nazioz gaindiko komunitate digitalen hazkundean islatu zen.

Pandemiaren etorrera ustekabeko kolpe bat izan zen, eguneroko bizitza nahasi zuena eta salbuespenezko neurriak hartzera behartu zuena. Bat-bateko trantsizio horrek arrakala digital sakona utzi zuen agerian, eta horrek bereziki eragin zien jada desberdinkeria-egoeran bizi zirenei: baliabiderik gabeko familiei, adinekoei, konektibitate gabeko ikasleei eta migratzaileei. Ziurgabetasunaren, beldurraren eta babesgabetasunaren aurrean, elkarte-ehuna ez zen gelditu, ezta migratzaileen elkarte-ehuna ere. Aitzitik, berrantolatu egin zen, zoritxarretik indarra atera eta erantzuteko gaitasuna handitu zuen. Autolaguntzako eta autosostenguko sareak sortu ziren, arlo komunitariotik bultzatuak, eta elikagaiak, babes emozionala, aholkularitza, laguntza eta entzutea eskaini zituzten egitura ofizialak heltzen edo iristen ez zirenean. Jasotako testigantzek eta ikerketek erakusten dute euskal elkarte-ehun osoak, baita gizarteak ere, beren komunitateen eta behar zuenaren zerbitzura jarri zuela zuten guztia. Migratzaileen elkarteek ekintza solidarioa bezain politikoa izan zen. Gure gizarteak berriki bizi izan duen unerik gogorrenetako batean, sostengu, sare, babesleku eta erresistentzia izan ziren beren komunitateentzat.

Urte horretan bertan, “Regularización Ya” mugimenduak indarra hartu zuen Estatuan. Legegintzako herri-ekimen horrek Atzeritarrei buruzko Legea aldatzea proposatzen zuen, egoera administratibo irregularrean zeuden migratzaileen ezohiko erregularizazioa lortzeko. Proposamen hori babes sozial handiarekin aurkeztu zen Kongresuan (700.000 sinadura inguru), eta Espainiako estatu osoan hedatutako kanpainaren ahaleginari esker egin zen, euskal kolektiboek sustatutako ekintzak barne.

Bestalde, Estatu Batuetan George Floyd-en hilketak nazioartean izan zuen oihartzuna Euskadin ere nabaritu zen. *George Hollow* mugimenduak —talde batzuek hartutako izena— egiturazko arrazakeriari buruzko gogoeta publikoak

sortu zituen gure gizarteetan, eta diskriminazio instituzionalari buruzko eztabaida piztu zuen, batez ere polizian, hezkuntza-sisteman eta osasunean. Urte horretan bertan, Ekuatore Ginean jaiotako Rita Bosaho Alacanteko diputatua izan zen 2015etik, eta Tratu Berdintasunerako Estatuko zuzendari nagusi izendatu zuten 2020an. Ezaugarri horietako postu bat lortu zuen lehen emakume migratzailea izan zen.

2021ean, tailerreko parte-hartzaileek nabarmendu zuten Getxoko Udaleko Harrera Plana sortu zela, herritartasunaren, kulturartekotasunaren eta immigrazioaren eremuan jarduteko V. plana, eta Bizikidetzaren eta Kulturartekotasunaren Euskal Plana onartu zela (2021-2024), erakundeen arloan urrats garrantzitsuetako bat den aldetik. Tresna horiek aniztasunaren kudeaketa positiboaren aldeko apustua egin zuten, eskubideen eta herritartasun aktiboaren ikuspegitik.

2022. urtea Ukrainako inbasioari emandako erantzun solidarioak markatu zuen, eta horrek eragin zuen harrera-mekanismo instituzionalak eta herritarrak laguntzeko sareak aktibatzea. Aldi berean, atzerriartasunari buruzko Estatuko legeriaren erreforma garrantzitsu bat gertatu zen, gizartearen eta lanean errotzeko prozedura batzuk malgutu zituen, eta Estatuan lotura sendoak zituzten pertsonen erregularizazioa erraztu zen.

Lan-eskubideen arloan, 2022ko ekainaren 28an Espainiak LANEren 189. Hitzarmena berretsi zuen, eta hori aurrerapauso bat izan zen etxeko langileentzat, horietako asko migratzaileak baitira. Langabezia-prestaziorako eskubidea aitortu zitzaion, eta hori sektorea formalizatzeko eta duintzeko urrats baten sinboloa da. Urte hori, halaber, hainbat lidergo politiko sortu zirelako nabarmendu zen, Bilboko eta Gasteizko udal-hauteskundeetan migratzaileen hautagaitzak aurkeztuta, benetako ordezkartza politikoaren eskaera ikusaraziz.

2023an, Migrazio eta Asilorako Euskal Foroa zabaldu zen erregulazio-dekretu berri baten bidez (ikus sarrera), eta batzorde tematiko berriak sartu ziren. Lege mailan, etxeko langileei langabezia-prestaziorako eskubidea eman zieten erreformak ezarri ziren. Urte horretan, halaber, istilu arrazistak izan ziren, hala nola afrikar gazteen aurkako erasoak Gasteizen, eta beste mobilizazio batzuk bultzatu zituzten eta arrazakeria instituzionalari buruzko eztabaida piztu zuten¹¹.

11. Arrazakeria instituzionala dira premia handieneko gizarte-taldeek desabantaila-egoera sortzen edo betikitzen duten jardunbideak, talde horiei mendeko eta desabantailako egoeran iraunarazita. Fernandez Aragonek eta Shershnevak (2017) adierazi dutenez, instituzionalizatutako arrazakeria da "erakunde publikoetatik jarrera arrazisten adierazpen librea, gizarte osoari eraginda (...). Erakundeak gehiengoaren diskurtso sozialaz jabetzen direnean eta diskurtso hori babesten dutenean agertzen da arrazakeria instituzionalizatua eta/edo politikoa" (2017, 151. or.). (Fernández Aragón eta Shershneva, 2017).

Bestalde, M8an, zaintza-grebak milaka emakumek, horietako asko migratzaileak, eusten duten lan ikusezinaren balioa jarri zuen erdigunean. Urte horretan bertan, “Paperak guztiontzat” kanpaina berraktibatu zen, Euskadiko migratzaileen elkarteek bultzatuta, atzerritarrei buruzko legeria aldatzeko Estatuko ekimen baten parte gisa.

2024an, Harreragunea inauguratu zen Bilbon, migratzaileentzako harrera- eta orientazio-guneaitzindaria, bai erkidegokoentzat, bai erkidegotik kanpokoentzat. Zerbitzu publiko hori, Eusko Jaurlaritzak eta Bilboko Udalak sustatua eta Zehar- Errefuxiatuekin erakundeak kudeatua, Euskal Harrera Ereduaren hedapenaren parte da. Helburua da migratzaileei hirian kokatzeko prozesuan laguntzea, eskubideak eta baliabideak berdintasunez eskuratzeko aukera emanez. Eskaintzen dituen zerbitzuen artean, erroldatzeari, atzerritartasun-izapideei, osasun-txartelari, eskolatzeari, hizkuntzak ikasteari, lan-orientazioari eta parte-hartze sozialari buruzko informazioa daude.

Urte horretan bertan, Mujeres Migrantes Diversas elkarteak sari bat jaso zuen, ikuspuntu intersektionaletik giza eskubideen defentsan egindako lan nabarmenagatik. Feminismoa, antirrazismoa eta migrazioa lantzen ditu, emakume migratzaileek aurre egiten dieten askotariko diskriminazioak ikusarazi eta haien ahalduntzea sustatu, prestakuntza-ekintzen, eragin politikoaren eta laguntza komunitarioko sareen bidez (6. koadroa).

6. koadroa. 2020-2021 Pandemia, migratzaileen feminismoa eta mobilizatzeko modu berriak

2020-2024
Pandemia, migratzaileen feminismoa eta mobilizatzeko modu berriak
2020
> COVID-19a eta haren eragina: telebilerak, telelana eta arrakala digitala (pandemiaren eragina) (3). > Regularización Ya mugimendua (2): kongresuan aurkeztutako herri-ekimena. > Autolaguntza- eta autosostengu-sareak sortzea pandemiaren ondorioz. > George Floydekin (“George Hollow”) lotutako mugimendu sozialak arrazakeria instituzionalari buruzko gogoeta eragin eta sortu zuen. > Migratzaile-jatorriko lehen kargu politikoa, Estatuko erreferentziazko postua: Rita Bosaho.
2021-2023: Aurrerapenak, parte-hartze politikoa eta erronka berriak
2021
> Getxoko Udaleko Harrera Plana sortzea. > Bizikidetzaren eta Kulturartekotasunaren Euskal Plana (2021-2024).

2022

- > 4/2000 Lege Organikoaren erreforma: Pertsonak lan- eta gizarte-sustraitzeagatik erregularizatzea errazten duten aldaketak egin ziren.
- > **Erantzun sozial eta instituzional solidarioa Ukrainako inbasioaren aurrean (2).**
- > Migratzaileen hautagaitza Bilboko eta Gasteizko toki-hauteskundeetan, migratzaile-jatorriko pertsonak aurkeztu ziren, askotariko ordezkaritza politikoaren beharra ikusaraziz.
- > Saria Mujeres Migrantes Diversas elkarteari, generoaren, arrazaren eta migrazioaren arteko elkargunea ikusarazteko egindako lana nabarmenduz.
- > Espainiak LANEren 189. Hitzarmena berretsi zuen 2022ko ekainaren 28an, etxeko langileen eskubideen aurrerapen garrantzitsua, bereziki migratzaileena. Langabezia eta bestelako prestazioak jasotzeko eskubidea aitortzea eta etxeko enplegua formalizatze eta babesteko aurrerapenak.

2023

- > **Migrazio eta Asilorako Euskal Foroa zabaltzea, batzorde berriekin (2).**
- > **Etxeko langileei langabezia-eskubidea ematen dieten lan-aldaketak (2).**
- > **Atzerriko tituluen homologazioa: izapideak arintzeko eta prozesuak deszentralizatze erreformak (2).**
- > Euskadin jazoera arrazistak eta Gasteizen afrikar gazteei egindako erasoak salatu ziren, eta mobilizazioa aktibatu zen.
- > M8, zaintza-greba Euskadin. Zaintzak erdigunean jarri zituen.
- > “Paperak guztiontzat” kanpaina, Euskadiko migratzaileen elkarrekin lege-ekimen batean amaitu zen kanpainan murgildu ziren.

2024

- > **Harreragunea sortzea Bilbon.**
- > **Ikasle migratzaileen lan-sustraitzeari eta eskubideei buruzko epaia.**
- > **Asiloaren Legearen aldaketak.**

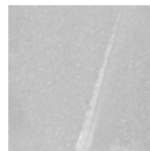
Iturria: Lan osagarria (parte hartzeko tailerra, ikerketa-taldea eta laguntzaileak).

Oharra: Tailerreko ekarpenak kolore morez daude, eta ikerketa-taldeak hartutakoak, berriz, grisez. (2) eta (3) jarrita duten mugarriak behin baino gehiagotan aipatu ziren gertaerak dira

2010. urtea baino lehenagoko mugarrien berrikuspenean sartzeak aukera ematen du aitortzeko Euskadiko migratzaileen asoziazionismoa ez dela berez edo duela gutxi azaleratu, baizik eta hainbat hamarkadatan prozesu mailakatu, metatzaile eta sakon sustraitua dagoela Euskadin bizi diren migratzaileen bizitza, antolaketa eta erresistentziako esperientzia zehatzetan. 80ko hamarkadako atzerriartasunari buruzko lehen arau-esparruetatik 90eko hamarkadako lehen sare eta zerbitzu instituzionalak finkatu ziren arte, migratzaileek euskal gizarte-bizitzan modu antolatuan parte hartzea ahalbidetu zuten baldintzak ezartzen joan ziren. Migratzaileen lehenengo kultura-elkarteen sorrerak, naziotasunik behar izan gabe elkarteen erregistrora juridikoki irekitzeak eta udalerrri batzuek zerbitzu aitzindariak ezartzeak migrazio-fenomenoarekiko irekiera instituzional mailakatu islatzen dute. Irekiera hori, ordea, tentsio sozialek, indarkeria arrazistak eta egiturazko bazterketek ere markatutako testuinguru batean gertatu zen, eta migratzaileen komunitate asko beren burua antolatzea bultzatu zituzten, bizirauteko, zaintzeko eta beren eskubideen alde borrokatzeko estrategia gisa.

Hemen jasotako gertaerek, tailerrean eta ondorengo eransketetan azaleratu direnak izanik, (baina ez dauden guztiak), agerian uzten dute migratzaileen asoziazionismoa une garrantzitsuen bidez eratzten joan zela –horietako batzuk oso nabarmenak eta ezagunak, baina beste asko ez oso ezagunak–, eta une horiek modu erabakigarrian lagundu dutela gaur egun Euskadin migratzaileen parte-hartzeari eta ordezkartzari euskarria ematen dion gizarte- eta erakundeehuna eratzten. Beraz, behe-behetik eraikitako historia bat da, borrokek, ikaskuntzek eta aliantzek zeharkatzen dutena, eta egungo solaskidetzako eta antolamendu-sendotzeko prozesuek sustrai historiko sendoak eta zilegitasun metatua dituztela erakusten du. Oro har, Euskadin migratzaileen asoziazionismoa garatu den testuinguru sozial eta politikoa moldatu duten erakundeen aldaketak eta erantzun komunitarioak nabarmentzen dituzte. Legeerreformek (adibidez, Atzeritarrei buruzko Estatuko legediaren aldaketak 2022an) eta funtsezko programa instituzionalek (adibidez, Migratzaile Euskal Planak, Auzolana I eta/edo Harreragune zerbitzuaren irekiera) eskubideetan eta parte-hartzean egindako aurrerapen esanguratsuenak islatzen dituzte, nahiz eta ekitatearekin eta irisgarritasunarekin lotutako erronkek jarraitzen duten (adibidez, osasun-arretaren murrizketak edo arrakala digitala). Bestalde, ekimen komunitarioek eta asoziazionismoak krisi globaletara egokitzeko eta erantzun solidarioak, inklusiboak eta erresilienteak artikulatzeko duen gaitasuna azpimarratzen dute (adibidez, pandemiaren aurreko autolaguntza-sareak, harrera-sareak, boluntariora, etab.). Era berean, gizarte-mobilizazioko ekintzek (adibidez, eraso arrazisten aurreko manifestazioak, herri-ekimenak, etab.) eragin nabarmena izan dute euskal gizartean, eta eztabaida erabakigarriak ireki dira Euskadin migratuek dituzten egiturazko oztopoei buruz. Azterketa horrek erakusten du migratzaileen asoziazionismoa, gizarteratzean funtsezko eragilea izateaz gain, Euskadiko egiturazko aldaketaren motorra ere badela.

Kapitulu hau ekintza kolektiboko modu berrietan proiektatzen den ondare historiko horren aipamen osatugabea da, eragiteko gaitasun handiagoa duten tokiko eta eskualdeko sareak nola finkatzen diren azaltzen duena, eta migratzaileek, beren ahots eta esperientzietatik, Euskadiko herritarren, parte-hartzearen eta demokraziaren zentzua birformulatzen jarraitzen duten modua erakusten duena.

Euskadiko migratzaileen elkarte-ekosistema irudikatzen duen atlasa

Partaidetzako eta lankidetzako tailer baten esparruan, Migrazioaren eta Asiloaren Euskal Foroan parte hartzen duten elkarte, entitate eta erakundeetako ordezkariak Euskadiko migratzaileen elkarte-ekosistema irudikatzen duen atlasa, harremanei buruzko lau mapaz osatua, egin zuten elkarrekin. Horrela, lau lantaldeetako bakoitzak bere mapa sortu zuen, migratuei lotutako elkarte-ekosistemaren ikuspegi partekatua identifikatzera eta egituratzera bideratutako irudiak eginez. Prozesu horren bidez, Euskadin gizarte-ehun hori osatzen duten eragile nagusien arteko harreman, interakzio eta dinamiken irudikapen sozialak kartografiatu ziren, haien konplexutasuna, indarrak eta erronkak kolektiboki hobeto ulertzeko.

Zeregin horri esker, harreman-mapek aukera ematen dute loturak nola hautematen diren eta eragileek elkarri nola eragiten dioten ikusteko, eta, horrela, tresna baliagarria da Euskadin migratzaileek parte hartzen duten elkarte-ekosistema eta sarea aztertzeko. Horrela, argazki kolektiboa eduki daiteke, eta horrek, aldi berean, hausnarketa estrategikoa eta etorkizuneko koordinazioa bultzatzeko aukera ematen du.

Migratzaileen Elkarte Ekosistemaren Esne Bidea

Harremanei buruzko lehenengo mapari “Esne Bidea” deitu zioten mapak sortu zituztenek. Eskema horretan, migratzaileen kolektiboa erdi-erdian dago, eguzkia bezala irudikatua, eta horren inguruan biratzen dira nodo edo eragile

aldizkakoak direla adierazten dute. Bestalde, entitateen artean lotura-lerrorik ez badago, hau da, sareko funtsezko bi erakunde edo eragile lotzen dituen lerrorik ez badago, horien artean ez dagoela harremanik esan nahi du. Harreman-kode horrek duen beste azterketa-ardatz bat geziaren muturrak adierazten edo seinalatzen duenarekin lotuta dago: harreman mota (noranzko bikoa edo noranzko bakarrekkoa), harremanaren baliabide edo onuren hartzailea edo, harreman hori instrumentala denean. Aldi berean, geziaren muturraren intentsitateak azterketa-kodeak jartzen ditu agerian, gehiago nabarmendutako edo intentsitate handiagoz betetako gezien bidez; noranzko horren indarra geziaren muturra betez edo bete gabe azpimarratzen da eta haren intentsitatea adierazten da. Hizkuntza grafiko horrek, lehen begiratuan, aukera ematen du, harremanei buruzko mapa hori egin dutenen iritziz, funtsezko eragileak nortzuk diren hautemateko ez ezik, haien artean eta migratuen elkarteekin zer erregularitasunez erlazionatzen diren ere hautemateko. Hain zuzen ere, horretan jarriko dugu arreta analisisian.

5. taula. I. mapa: Migratzaileen elkarte-ehunaren egituraren dauden harremanei buruzko funtsezko oharrak

Eremua	Harreman motak migratuen elkarteekin	Funtsezko oharrak
Elkarte mistoak	Noranzko bakarrekkoa, aldizkakoa, geziaren muturra nabarmendua entitate mistoetara. Noranzko bakarrekkoa, jarraitua, geziaren muturra hutsik, migratuen elkarteetarantz	Gezi desberdinekin markatu den harreman bakarra da. Baterako ekimenetan lehendabizi interakzioa eta ezagutza- eta lankidetzak-eskaera azpimarratzen dira. Eskaera horiek elkarte eta erakunde mistoek egiten dizkiete migratuen elkartei. Baina, era berean, aldizka, migratuen elkarteetan baterako ekimenetan babesa eta lankidetzak eskatzen dira
Zerbitzuak / Zuzendaritzak	Noranzko bakarrekkoa, ertaina-handia	Deialdiak, jarraibideak eta jardunbide egokiak migratuen elkartei zuzentzen zaizkie
Plataformak	Noranzko bakarrekkoa, aldizkakoa, geziaren muturra nabarmendua	Informazio, eskaera eta proposamenen harreman-fluxua elkarteetan sortzen da eta plataformetara bideratzen da
Tokiko gizarte-entitateak	Noranzko bikoa, handia	Gizarte-entitateek espazioak eta baliabideak ematen dituzte (instalazioak, boluntariotza), eta kultura-ezagutza eta sentsibilizazioa jasotzen dituzte elkarteetan aldetik; harremanaren intentsitatea aldatu egiten da proiektuaren arabera, baina harremana hurbilekoa eta etengabea da
Administrazioa	Ez dago zuzeneko gezik. Beste eragile batzuen arteko harremana agertzen da	Elkarteek lan-mahaietan eta proiektu publikoetan parte hartzen dute, baina beste eragileen bidez egiten dira eta eragile horien bitartez dute harremana, hala nola EJKo zuzendaritza-zerbitzuen, plataformen, gizarte-entitateen eta abarren bidez
Kanpoko beste kolektibo eta elkarte batzuk	Noranzko bikoa, ertaina	Migratzaileen elkarteek erlijio-, hezkuntza- eta kultura-arloko kanpoko beste kolektibo eta elkarte batzuekin partekatzen dute esperientzia eta egiten dituzte trukeak. Une jakin batzuetan, baita beste gizarte-eragile batzuekin ere, hala nola unibertitateekin edo hedabideekin
Europar Batasuna / Estatua	Beste galaxia batean	Deialdi eta funtsetarako sarbide mugatua; harremana administrazioarekin baino ez dago, eta administrazio beste eragile batzuen bidez erlazionatzen da migratuen elkarteekin. EBK ez du laguntza teknikorik ematen, ez eskatutako maila teknikoa lortzeko, ezta proiektuak esleitu ondoren ere

Harremanen analisian (5. taula), migratuen elkarteek eragile guztien informazioa, baliabideak eta eskaerak jasotzen dituzte, eta, era berean, proposamenak, proiektuak eta ikaskuntzak itzultzen dituzte sarera. Mugimendu bikoitz horrek haien rol aktiboa eta dinamikoa azpimarratzen du; izan ere, finantzaketa, prestakuntza eta egitura lortzen dituzte, baina, era berean, sarea elikatzen dute beren ekimenekin, premia espezifikoei arreta emanez eta elkarlanean arituz.

Zerbitzu eta zuzendaritza sektorialek modu bertikalean eta formalean bideratzen dituzte deialdiak, gidalerro estrategikoak eta jardunbide egokiak migratzaileen elkarteetarantz, intentsitate ertain-handiarekin. Nahiz eta entitate horiek parte hartzeko espazioak egituratzen dituzten arauak transmititzen dituzten arren, hautematen denez, ez dute elkarrekin diseinatzeko edo feedback arina egiteko espazio iraunkorrik, eta, horren ondorioz, mugatu egiten da migratuen elkarteek politika publikoetan aktiboki eragiteko duten gaitasuna.

Tokiko mailan dago loturarik sendoena eta elkarrekikoena. Hurbileko gizarte-entitateek, udalek eta mankomunitateek bereziki, baina baita erlijio-konfesioek, kirol-klubek eta Ikasleen Guraso Elkarteek ere espazio fisikoak, ekipamendua eta boluntarioak eskaintzen dituzte; migratzaileen elkarteek aldiz, dinamizazio soziala, kulturen arteko sentsibilizazioa eta lehen eskuko ezagutzak eskaintzen dituzte. Bi noranzko dituen truke iraunkor eta orekatu hori izango da, ziurrenik, migratzaileen elkarte-ekosistemaren oinarriarik sendoena.

Aldi berean, eragile espezializatuek —elkarte mistoek, plataformek, koordinakundeak eta eragin-sareek— migratuen elkarteek aldizka egiten dituzten eskaeren berri ematen dute. Aldi berean, GKEek eta elkarte mistoek, oro har, ohiko harremana izaten dute migratuen elkarteekin.

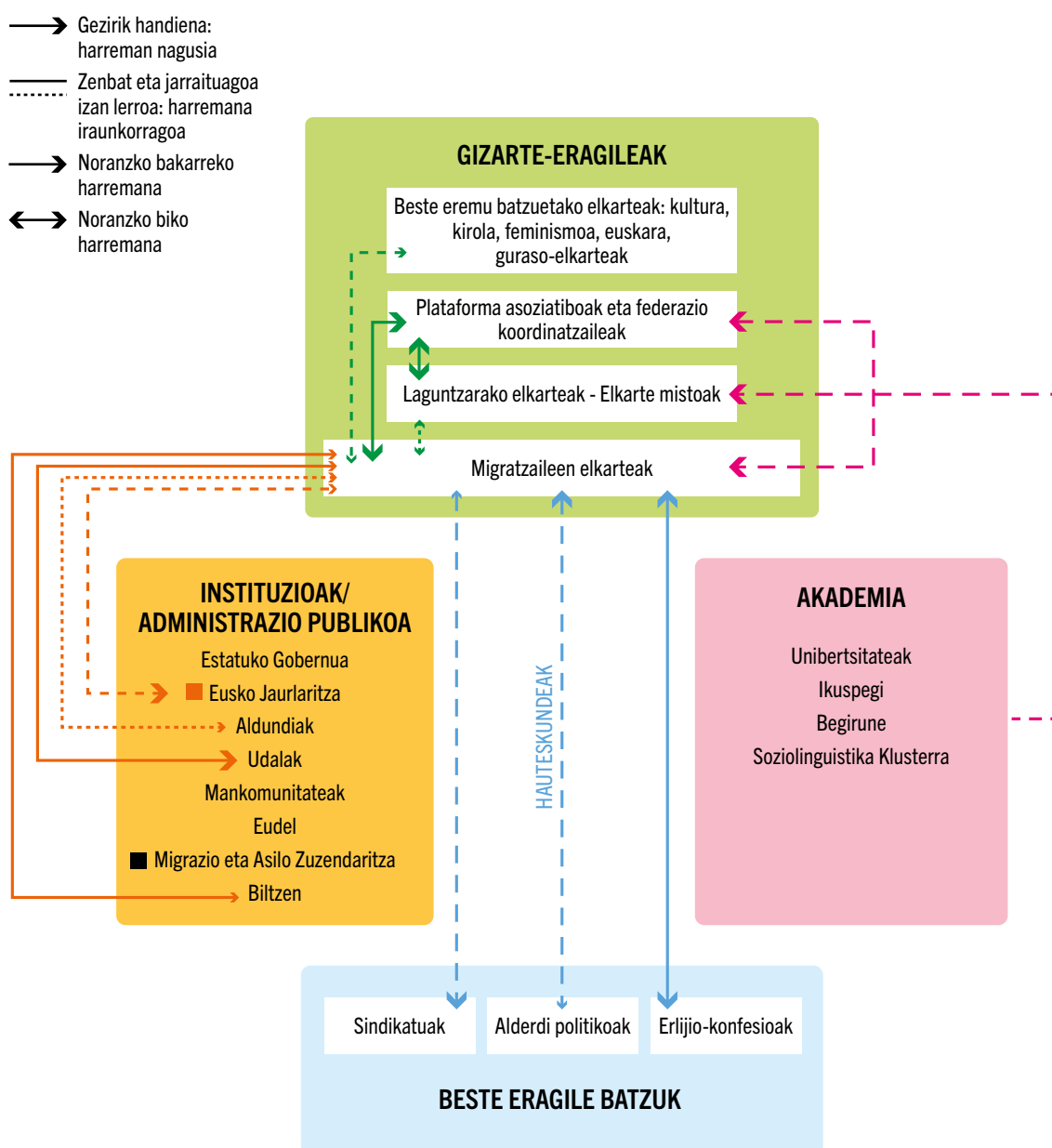
Bestalde, plataformek eta sareek ez dute ohiko harremanik izaten.

Mapa horretan, Estatuko Administrazioak ez du lotura zuzenik Euskadiko migratuen elkarteekin; haien arteko elkarrizketa zerbitzu sektorialen, plataformen edo gizarte-entitateen bidez egiten da. Bitartekaritza anitz horrek harreman instituzionalak duen garrantzia gutxitzen du, proiektuen kudeaketa moteltzen du eta kontuak ematea zailtzen du. Azkenik, Europar Batasunarekiko eta gobernu zentralarekiko komunikazioa “beste galaxia batean” kokatu dute tailerreko parte-hartzaileek: komunikatzeko bideak zeharkakoak dira eta ez dute laguntza teknikorik; horren ondorioz, migratzaileen elkarteek eragozpenak dituzte eskualdez gaindiko ekimenak proposatzeko eta egiteko.

Migratzaileen Elkarte Ekosistemaren Loturak

Bigarren mapan elkarren artean konektatuta dauden eragile moten lau multzo handi agertzen dira (ikus II. mapa). Multzo horiek koloretako ataletan edo “moduluetan” antolatu dira, eta horien bidez eman zaio forma eta egituratuta da harremanen mapa hori. Mapa horretan, modulu bakoitzari kolore bat esleitu zaio; modulu bakoitza eragile mota bat edo eragile mota bat da, eta kolorearen bidez nabarmendu da haren izaera berezia.

II. mapa: Migratzaileen Elkarte Ekosistemaren Moduluak

Iturria: Parte hartzeko tailerra

Mapa honetan harreman-kode simple bat ikus daiteke. Gezien lerroak jarraituak badira, harremana sendoa eta jarraitua dela adierazten da; marradun lerroek edo lerro etenek, berriz, aldizkako harremanak adierazten dituzte, eta zenbat eta jarraituagoak izan aldizkako lerroak, orduan eta hurbilagoa da harremana, eta zenbat eta luzeagoak izan eta haien arteko tartea handiagoa izan, orduan eta urrunagoa. Bestalde, entitateen artean lotura-lerrorik ez badago, haien artean ez dago harremanik. Mapa horrek dakarren beste azterketa-maila batek gezien noranzkoak markatutako harremanaren zentzuari egiten dio erreferentzia, harreman hori noranzko bakarrekoa edo noranzko bikoa den kontuan hartuta. Noranzko bakarrekoko geziek harreman diadikoan baliabideak, onurak edo eskaerak jasotzen dituztenak adierazten dituzte, hau da, aztertutako harremanaren energia nora bideratzen den.

Lehenengo moduluan gizarte-eragileen ordezkariak daude jasota (6. taula); modulu horretan, tailerrean parte hartu dutenek diseinatutako II. mapa agertzen da, berdez irudikatuta. Multzo hori honako hauek osatzen dute: migratzaileen elkarteak, elkarte mistoak, elkarte plataformek eta federazio koordinatzaileak, baita beste eremu batzuetako elkarteak ere, hala nola kultura, kirola, feminismoa, euskara eta guraso-elkarteak, besteak beste.

6. taula. II. mapa: Migratzaileen elkarte-ehunaren egituraren dauden harremanei buruzko funtsezko oharrak

Eremua	Harreman motak migratuen elkarteekin	Funtsezko oharrak
Gizarte-eragileak	Noranzko biko harremana eta gezi lodiekin. Aldizkakoa beste elkarte batzuekin. Jarraitua plataformekin, sareekin eta federazioekin	Barneko elkarte-ehunak (elkarte mistoak, beste elkarte batzuk) baliabideak, informazioa eta ekintzak trukatzeko dituzten aldizka. Elkarte-plataformekin, koordinazio-federazioekin, sareekin eta abarrekin, aldiz, etengabe
Instituzioak / Administrazio Publikoa	Noranzko biko harremanak, batzuk etengabeak eta beste batzuk aldizkakoa	EJK eta aldundiek aldizkako noranzko biko harremanak dituzte, jarduteko politikak eta ildoak helarazten dizkiete elkartei, eta informazioa eta feedbacka jasotzen dituzte aldizka. Udal- edo eskualde-administrazioek etengabeko harremana dute, baita Biltzenek ere. Zerbitzu horrek bitartekari gisa jarduten du Migrazio eta Asilo Zuzendaritzaren eta migratuen elkarten arteko harremanean. Gobernu zentralak ez du harremanik
Beste eragile batzuk	Noranzko bakarrekoa, ertaina eta noizbehinkakoa (lodiera ertaineko geziak, etena)	Sindikatuak, alderdiak eta erlijio-konfesioak batez ere hauteskunde-garaian edo noizean behingo kanpainenetan hurbiltzen dira kolektibora, ohiko jarraipenik gabe
Akademikoa	Noranzko bakarrekoa, aldizkakoa	Unibertsitateak eta ikerketa-zentroak mapan agertzen dira, geziak noranzko bakarrekokoak dira, aldizkako elkarrizketa edo lankidetzat izaten dute eta migratuen elkartei eskaerak egiten dizkiete

Hezkuntza-eremuko entitateen eta eragileen artean, barne-interakzioko bi dinamika nagusi bereizten dira. Lehenik eta behin, aldizkako elkartasun-loturak. Plataformek, federazioek eta sareek intentsitate handiko harremanak antolatzen dituzte migratzaileen elkarteekin, baina harreman hori aldizkakoa izaten da, eta proiektu edo kanpaina espezifikoetara mugatzen da. Jarraibide horren arabera, lankidetzaren mekanismoek antolamendu-azpiegitura erabiltzen dute eskaera zehatzei erantzuteko, baina horren ondorioz lotura ez da etengabe instituzionalizatzen.

Bestalde, elkarte mistoek eta beste eremu batzuetako erakundeek —kirol-klubetatik hasi eta familia-elkarteekin bukatzeraino— etengabeko truke egonkorra dute migratuen elkarteekin, hau da, etengabeko lankidetzaren harremanak dituzte. Hemen, baliabide materialen, ezagutza kulturalen eta elkarrekiko laguntzaren etengabeko fluxua kohesio komunitarioaren oinarria da, eta kapital soziala eraikitzea eta identitate partekatuak legitimatzea sustatzen du.

Oro har, gizarte-eragileen barneko elkarte-ehun horrek bigarren mailako sozializazio-espazio gisa funtzionatzen du, eta, espazio horretan, migratzaileen elkarteak sortzen dira nodo nagusi gisa. Haren zeregina ez da soilik laguntza edo deialdiak jasotzea, baizik eta gizarteratzen laguntzen duten praktika kolektiboak kudeatzea, birbanatzea eta, askotan, elkarrekin egin eta sortzea da. Bitartekari gisa jarduten dutenez, migratuen elkarteek agenda anitzak antolatzen eta konfiantzazko sareak ugaltzen laguntzen dute, ezinbestekoak Euskadin jakintzak eta baliabideak mugitzeko eta trukatzeko.

II. mapako bigarren modulua laranja kolorekoa da eta instituzioei eta administrazio publikoari buruzkoa da. Modulu horretan, migratuen elkarteekin interakzio espezifikoagoak eta aldakorrak dituzten gobernu-erakundeak agertzen dira. Mapa hori egin duten pertsonen arabera, Migrazio eta Asilo Zuzendaritzak migratuen elkarteekin dituen harremanak etengabeak dira, baina hotz samarrak; izan ere, komunikazio eta deialdi guztiak bitartekari baten bidez egiten dira —adibidez, Biltzen-en bidez—, eta bitartekari horrek gauzatzen ditu Zuzendaritzaren jarraibideak eta elkartei itzultzen dizkie informazioa eta sortutako feedbacka. Bestalde, Eusko Jaurlaritzako sailek eta Aldundiek politikak, diru-laguntzak eta jarduera-ildoak aldizka transmititzen dituzte, argitalpenen eta araudi berrien egutegiaren arabera. Migratuen elkarteek elementu horiek jasotzen dituzte, baina, era berean, itzuli egiten dituzte eta hobetzeko ekarpenak egiten dituzte nolabaiteko erregularitasunez, nahiz eta trukea ez den etengabea.

Aitzitik, udal- eta eskualde-administrazioek (udalak eta mankomunitateak) lotura zuzena eta iraunkorra dute migratuen elkarteekin, esparru-hitzarmenetan eta parte hartzeko mahaietan oinarrituta, eta, haiei esker, errazagoa da informazioaren baliabideen eta elkarrekiko feedbackaren fluxua etengabea

izatea. Azkenik, Gobernu Zentralean ez da azaltzen migratuen elkarteetarantz doan gezirik eta bitartekaritzarik; beraz, horrek adierazten du ez dagoela zuzeneko elkarriketarako biderik, eta elkarte horiek autonomia-erkidegoaren eta udalaren mende daudela edozein harreman formal izateko.

II. mapako hirugarren moduluak kolore urdin argia du, eta migratzaileen elkarteek alde biko harremanak dituzten sindikatuak, alderdi politikoak eta erlijio-konfesioak agertzen dira modulu horretan. Erlijio-erakundeak dira modulu honetan migratuen elkarteek lotura jarraituak eta ohikoak dituzten bakarrak. Lotura horiek estuak dira, eta elkartzeko, elkarri laguntzeko eta proiektu sozial eta kulturaletan lankidetzan aritzeko espazio erregularrak dira, iraupen luzeko elkarriketa arina sustatuz. Sindikatu eta alderdi politikoen interakzioa irregularra da. Horien aktibazioa, neurri handi batean, testuinguru soziopolitikoaren eta abian dauden ekimen zehatzen mende dago —adibidez, lan-arloko sentsibilizazio-kanpainak, hauteskunde-prozesuak edo negoziazio-mahai sektorialak—, eta horrek gertaera puntual eta egokitzaila bihurtzen ditu truke horiek, ingurune politikoan eta sozialean sortzen diren premien eta aukeren arabera.

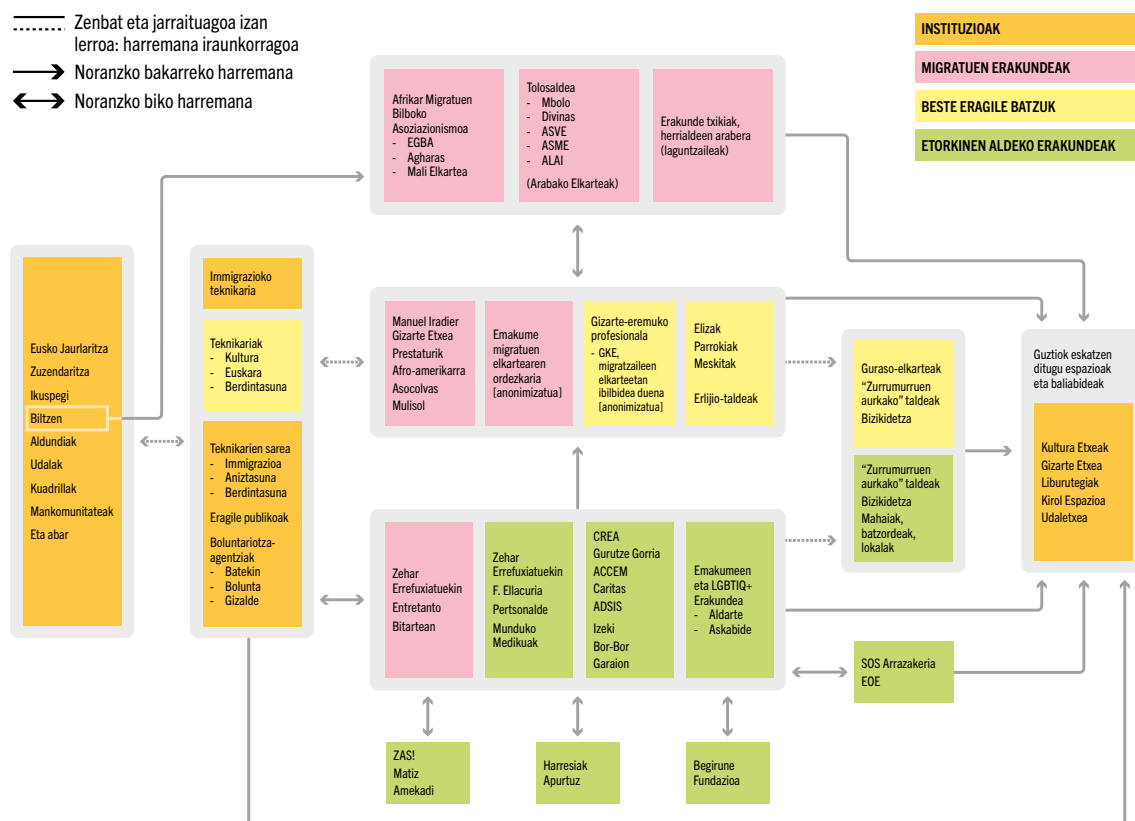
Azkenik, mapako kolore arrosako laugarren moduluan, instituzio akademikoak eta ikerketakoak —unibertsitateak, Ikuspegi, Begirune Fundazioa eta Soziolinguistika Klusterra— biltzen dira. Instituzio horien lotura noranzko bakarrekoa eta noizbehinkakoa da, eta, oro har, gizarte-eragileei eta, zehazki, migratuen elkartei egindako eskaeren bidez egiten da. Akademiak ikerketa-ildoak proposatzen ditu eta migratuen elkarten lankidetzak eskatzen du datuak biltzeko eta haien hipotesiak egiaztatzeko, normalean proiektu zehatzen esparruan (kasu-azterketak, inkestak, ekitaldiak). Parte-hartzaileek adierazitako gaietako bat da, landa-fasea amaitu ondoren, ez dela emaitzak itzultzeko mekanismo sistematiko eta jarraiturik izaten. Horrek erakusten du harremana instrumentala dela, harreman-bide asimetrikoa eratzeko baita, baina bide hori mekanismo kolaboratiboagoen bidez aberastu liteke.

Migratzaileen elkarte-ekosistemaren lotura-matrizea

Harremanei buruzko mapan ikus daitekeenez, inplikaturako eragile asko daude lau talde handietan —instituzioak eta administrazio publikoa, migratzaileen elkarteak eta jatorrizko federazioak, migratzaileen aldeko erakundeak eta komunitate-eragileak—.

Eragile horiek elkarren ondoan dauden lau multzotan antolatu dira, eta horri esker, errazagoa da harremanen eta interakzioen azterketa egitea (III. mapa).

III. mapa: Migratzailearen Elkarte Ekosistemaren Loturen Matrizea

Iturria: Parte hartzeko tailerra

Loturen matrizean, kolore-kode batek eta laukian duen kokapen estrategiko batek bereizten dute eragileen kategoria bakoitza: kolore laranja eragileak, eskuinean daudenak, instituzio publikoak (Eusko Jauriaritza, Aldundiak, Udalak, Mankomunitateak) eta bitartekaria (Biltzen) dira; erdiko multzo arrosan migratuen elkarteak eta haien jatorrizko federazioak azaltzen dira eta interakzio guztien erdigunea da; entitate berdeek, ezkerrean daudenak migratuen elkarteekin lankidetzan estuan diharduten GKEak eta laguntza-erakunde eta -plataformak (adibidez, Gurutze Gorria, CEAR, ADSIS, Caritas, Zehar-Errefuxiatuekin, Harresiak Apurtuz...) biltzen dituzte. Bestalde, oinarrian, eragileak daude, horiz. Parte hartzen duten eta jarduerak partekatzen dituzten espazio komunitarioak dira (familia-elkarteak, elizak, liburutegiak eta kultur-etxeak). Gezien lodierak eta estiloak lotura bakoitzaren indarra eta jarraitutasuna kodifikatzen dute: lerro lodi eta jarraituek harreman sendoak eta ohikoak adierazten dituzte; mehe eta jarraituek bolumen txikiagoko truke egonkorak adierazten dituzte; etenek (puntudunek) proiektu espezifikoak lotutako aldizkako kontaktuak islatzen dituzte; eta noranzko bikoek baliabideen eta informazioaren etengabeko elkarrekiko fluxua azpimarratzen dute.

Migratuen erakundeak (arrosa kolorekoak) maparen erdi-erdian daude, interakzio eta konexioetan duten funtsezko zeregina dela eta, maparen goiko

aldean eta erdian, ezkerraldean. Erakunde horien artean, mapa diseinatu dutenek hauek zehaztu dituzte: Afrikako asoziazionismoa Bilbon, Tolosaldean, Arabako elkarteak eta herrialdeka antolatutako beste elkarte txiki batzuk. Entitate horiek noranzko biko eta etengabeko harremanak dituzte erlijio-taldeekin, kultura-etxeekin, gizarte-etxeekin, liburutegiekin, kirol-espazioekin eta parte hartzeko beste udal-espazio batzuekin, baita tokiko eta udaleko baliabideekin ere. Lotutako teknikariekin ere aldebiko harremana dute aldizka, hala nola immigrazio-teknikariekin, baina baita kultura-, berdintasun- eta euskara-teknikariekin ere.

Instituzio publikoak laranjaz margotuta agertzen dira, hala nola Eusko Jaurilaritza, Migrazio eta Asilo Zuzendaritza eta horri lotutako zerbitzuak, aldundiak, mankomunitateak, udalak eta kuadrillak. Talde horretan sartu dira, halaber, migrazioari, kulturari, berdintasunari, euskarari, boluntariotzari, Gizalderi eta bitarteko beste erakunde batzuei lotutako zerbitzu teknikoak.

Instituzio horiek (gehienak maparen ezkerraldean daude) eta, zehazki, Biltzenek, bitartekari gisa jarduten dute eskeman adierazitako gainerako eragileekin dituzten harremanetan.

Alde biko harreman estuak ditu migratuei laguntzeko elkarrekin, eta lotura du migratuen elkarrekin.

III. maparen behealdean, migratzaileei laguntzeko erakundeak eta migratuen giza eskubideen, inklusioaren eta ongizatearen alde lan egiten duten plataformak agertzen dira kolore berdez. Talde horretan sartzen dira, besteak beste, Zehar-Errefuxiatuekin, Gurutze Gorria, Caritas, CEAR, Ongi Etorri Errefuxiatuak, Ellacuria eta Askabide. Erakunde horiek harreman zuzena eta etengabea dute migratuen elkarrekin, eta elkarte-ehuna indartzen duten laguntza eta baliabideak ematen dituzte.

Azkenik, horiz azaltzen dira beste eragileak, hala nola erlijio-taldeak, familia-elkarteak, zurrumurruen aurkako taldeak, bizikidetza-kolektiboak eta beste entitate batzuk. Talde horrek harreman-sarea osatzen du, eta elkarte-ekosistema aberasten duten ekarpen espezifikoak eta hainbat ikuspuntu ematen ditu. Harreman zuzena, jarraitua eta noranzko biko dago migratuen elkarrekin.

7. taula. III. mapa: Migratzaileen elkarte-ehunaren egitura dauden harremanei buruzko funtsezko oharrak

Eremua/Eragilea	Harreman motak migratuen elkarteekin (nodo nagusia)	Funtsezko oharrak
Instituzioak: Eusko Jaurlaritza, Migrazio eta Asilo Zuzendaritza, Ikuspegi eta Biltzen (laranja)	Gezi sendo ertaina: migratuen elkarteetara, noranzko bakarreko gezi jarraitua	Biltzen Migrazio eta Asilo Zuzendaritzaren politiken bitartekaria da; Eusko Jaurlaritzak deialdiak argitaratzen ditu jarraitutasunez
Instituzioak: Aldundiak, Udalak eta Mankomunitateak (laranja)	Gezi sendo ertaina: migratuen elkarteetara, noranzko biko gezi etena	Diru-laguntzak eta hitzarmenak egutegi politikoaren arabera iristen dira; elkarrizketa egon badago, baina deialdien artean eten egiten da. Zenbait udal-zerbitzutako teknikariek aldizkako harremanak izaten dituzte migratuen elkarteekin, eta horiek feedbacka itzultzen diete teknikariei eta landa-eremukoei
Migratzaileen elkarteak (arrosa)	Norabide bikoia, lodia eta jarraitua	Migratuen elkarteek oso konektatuta dagoen nodo gisa funtzionatzen dute: baliabideak eta informazioa jasotzen dituzte, eta, aldi berean, sarea atzeraelikatzen duten proposamenak, proiektuak eta ikaskuntzak sortzen dituzte
Etorkinen aldeko erakundeak (berdea)	Noranzko biko lerro lodi etena	GKEek lankidetzaren estuan jarduten dute migratuen elkarteekin, baina aldizkako esku-hartzea dute beste eragile komunitario batzuekin
Eragile komunitarioak (horia)	Noranzko biko gezi fina	Familia-elkarteek, elizek eta liburutegiak beren espazioak irekitzen dituzte eta boluntarioak partekatzen dituzte; migratuen elkarteek kultura- eta prestakuntza-jarduerak dinamizatzen dituzte noizbehinka

Iturria: Geuk egina

III. mapa sakonago aztertzean (7. taula), ikus daiteke migratuen elkarteek lotura trinkoak eta elkarrekikoak dituztela eragile nagusi guztiekin; horrek baliabideen, informazioaren eta ezagutzaren etengabeko fluxua bermatzen du. Egitura hori indartu egiten da Biltzenen bitartekaritzaren bidez; izan ere, hark betetzen duen eginkizunari esker, politika sektorialak deialdi eskuragarri bihurtzen dira eta migratuen elkartearen arteko harremanean izandako feedbacka politika horiek diseinatzen dituzten eragileengana bideratzen du. Azkenik, eskemak tokikoaren eta kanpokoaren arteko oreka erakusten du: hurbiltasun-loturak espazio komunitarioekin (familia-elkarteak, eskolak, elizak) eta funtsak eta araudiak eskuratzeko bide formalekin konbinatzen ditu, eta horrek elkartearen ekintza-gaitasuna eta legimititatea indartzen ditu hainbat eremutan. Hala ere, oraindik badira landu beharreko ahulguneak. Aldundien eta udalen deialdi-zikloen barruan ikusi da administrazioaren aldetik etenak daudela, eta horrek zaildu egiten du proiektuekin jarraitzea. Era berean, komunitateen instituzionalizaizorik ez dagoenez, tokiko eragileekiko lankidetzaren —familia-elkarteak, liburutegiak, elizak— aldizkakoa da oraindik, ez baitago esparru egonkorrik haiek mantenduko direla bermatzeko. Halaber, eskualdez gaundiko loturarik ez dagoenez —Gobernu Zentralarekin eta Europar Batasunarekin zuzeneko kanalik ez egoteak—, migratzaileen elkarteek oztupoak dituzte eskala handiko proiektuak eta baliabideak eskuratzeko.

Migratzaileen Elkarte Ekosistemaren gurpila

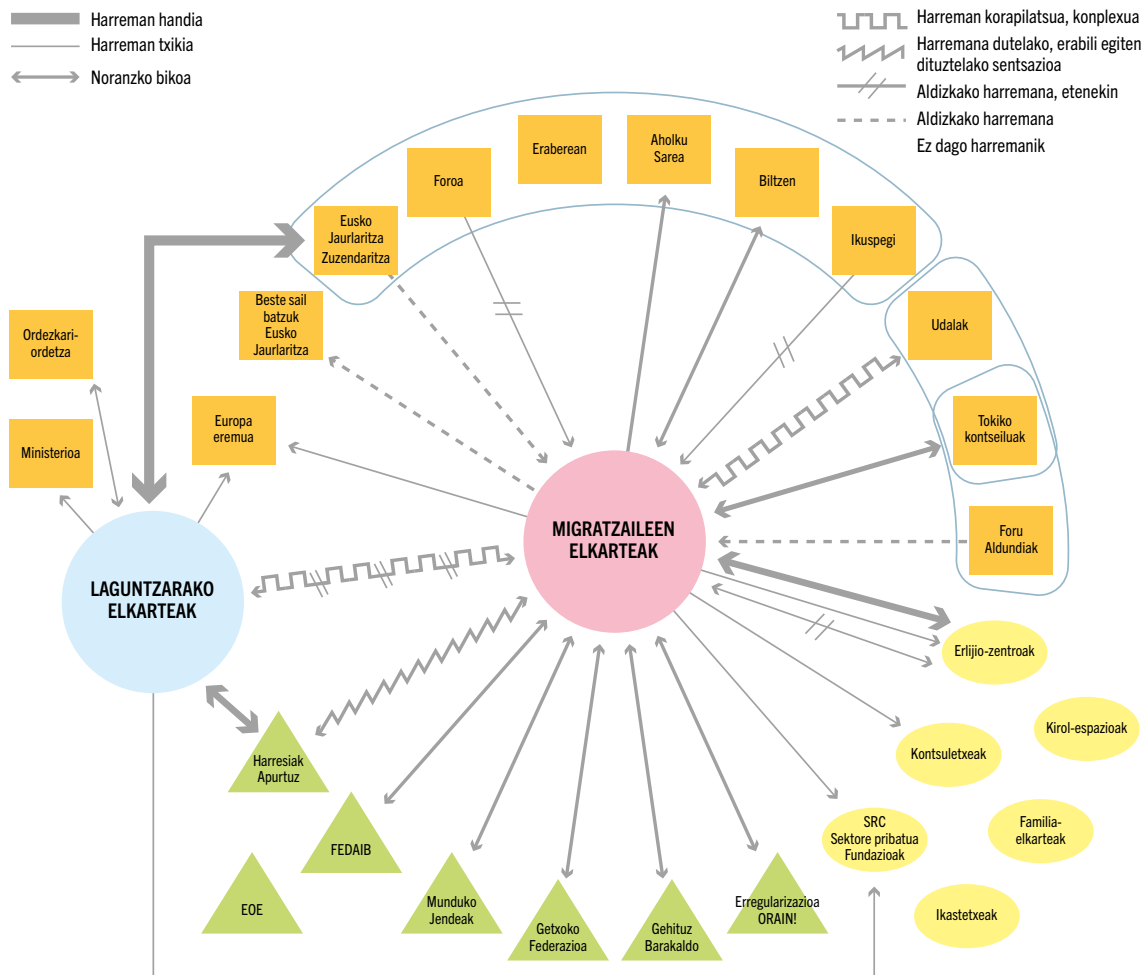
Harremani buruzko IV. mapak erdigunean kokatzen ditu elkarte migratzaileak, bi mailatan antolatuta, beste eragile batzuekin dituzten harremanak eta elkarreraginak nabarmentzeko, bereziki laguntza-elkarteekin. Mapa horrek forma geometrikoak erabiltzen ditu inplikaturako eragileak irudikatzeko: migratzaileen elkarteak zirkuluekin identifikatzen dira, eta obalo horiak, berriz, migratuen elkarteek harremanak dituzten espazio komunitario eta sozialak dira; hau da, elkarte horiekin lotura duten entitateak dira, hala nola sektore pribatuko fundazioak, erlijio-taldeak, kontsulatuak, kirol-espazioak, familia-elkarteak eta ikastetxeak. Entitate publikoak beren administrazio-mailaren arabera bereizten dira (Europako, estatuko, autonomia-erkidegoko eta tokiko mailak) lauki laranjen bidez. Lauki horiek udal-administrazioak eta Eusko Jaurlaritzako sailak identifikatzen dituzte, eta arreta berezia eskaintzen zaie Migrazio eta Asilo Zuzendaritzaren zerbitzuei. Bestalde, ertz bat duten lauki laranjetan administrazioak jaso dira, hala nola udalak, tokiko kontseiluak eta aldundiak, horiek baitira migratuen elkarteekin harreman handiena dutenak eta haiengandik hurbilen daudenak. Gainera, triangelu berdeak erabili dira laguntzeko entitateak, sareak eta plataformak adierazteko, hala nola Harresiak Apurtuz, Munduko Jendeak, Regularización Ya, Getxoko Sarea eta Barakaldoko Gehituz.

Mapa horretan, halaber, zer-nolako harremana dagoen erakusten duen kode interesgarri bat sartu da, eta kode horren arabera, zazpi harreman mota daude gizarte-eragileen eta entitateen artean. Zentzu horretan, gezen lodierak gezi horrek lotzen duen harremanaren intentsitatea edo maiztasuna irudikatzen du, entitateen edo erakundeen artean dagoen harremanarena, alegia. Hortaz, lerroak lodiak badira, harreman handia dagoela esan nahi du; aitzitik, lerroak meheak badira, harremana oso ahula edo txikia da.

Lerroak jarraituak badira, harremana sendoa eta jarraitua dela esan nahi du; aitzitik, lerroak marradunak edo etenak badira, harremanak aldizkakoak direla. Bestalde, entitateen arteko lotura adierazten duen lerrorik ez badago, hau da, egituraren funtsezko bi erakunde edo eragile lotzen dituen lerrorik ez badago, horien artean harremanik ez dagoela esan nahi du.

Zer-nolako harremana dagoen erakusten duen kode horrek gehitu duen beste azterketa-ardatz batek geziak seinalatzen duenarekin du lotura; horrela, beraz, adierazten den harremana noranzko bikoia izan daiteke edo noranzko bakarrekoa (IV. mapa).

IV. mapa: Migratzaileen Elkarte Ekosistemaren gurpila

Iturria: Parte hartzeko tailerra

Adibidez, igoerak eta jaitsierak dituzten lerroek erlazio konplexuak eta korapilatuak adierazten dituzte. Zerra-lerroek elkarrekiko erabileraren sententzioak markatutako erlazioak adierazten dituzte. Hausturak dituzten lerro keinukariek aldizkako erlazioak edo tentsioekiko eta distantzia-uneekiko erlazioak islatzen dituzte. Mapa honen behaketa zehatza oinarri hartuta, migratuen elkarten eta egituren inplikaturako gainerako eragileen artean sortutako harreman-espazioan irudikatu diren funtsezko harreman nagusiak, haien izaera eta kalitatea zerrendatu dira (ikus 8. taula). Harremanei buruzko eskema horrek aukera ematen du argi eta garbi ikusteko migratzaileen elkarte-ekosistemako eragileen artean dauden loturen, tentsioen eta hutsuneen pertzepzioa, eta ingurune hori ordezkatu duten pertsonen arabera, ingurune hori osatzen duten egitura- eta botere-dinamiken azterketa zehatza egin da. Adibide gisa, mapak agerian uzten du mapa sortu zuten pertsonen ustez, migratzaileen elkarteek ez dutela harremanik zenbait eragilerekin, esate baterako ikastetxeekin, familia-elkarteekin eta kirol-espazioekin.

8. taula. IV. mapa. Migratzaileen elkarte-ehunaren egituraren dauden harremanei buruzko funtsezko oharrak

Eremua	Harreman motak migratuen elkarteekin	Funtsezko oharrak
Eusko Jaurlaritza – Zuzendaritza Nagusiak	Noranzko bakarrekia eta aldizkakoa, Eusko Jaurlaritzak sortzen duena	EJko Zuzendaritza Nagusiak ekimenak eta deialdiak egiten ditu elkarteentzat, aldizkako elkarrizketa-espazioak antolatzen ditu, baina jarraitutasuna ez dago bermatuta
Autonomia Erkidegoko Administrazioa beste sail batzuk	Noranzko bakarrekio lerro etena, elkarteek sortzen dutena	Aldizkako loturak, aurrekontuetan, funtzioetan eta lehentasun politikoetan izandako aldaketek baldintzatzen dituztenak
Migrazioaren eta Asiloaren Euskal Foroa	Noranzko bakarrekio gezia, migratuen elkartei zuzendua, hausturak dituena	Noranzko bakarrekio kontsulta-harremana, tirabirak edo hausturak izan dituena
Ikuspegi	Noranzko bakarrekio gezia, migratuen elkartei zuzendua, hausturak dituena	Noranzko bakarrekio kontsulta-harremana, tirabirak edo hausturak izan dituena
Sare sektorialak (Eraberean, Aholku Sarea)	Noranzko bakarrekio gezi etena, migratuen elkarteetan sortu eta sareetara doana	Migratzaileen elkarteek eskaerak, datuak eta proposamenak bidaltzen dituzte noizbehinka; sareek trukatzen, eragin politikorako eta iritzi-dokumentuak egiteko espazioak finkatzen dituzte
Biltzen	Gezi jarraituak eta noranzko bikoak	Jardunbide egokiak trukatzeko, eragin politikorako eta iritzi-dokumentuak egiteko espazio finkatuak
Udalak	Lerro kiribila eta noranzko bikoak	Lotura jarraituak eta noranzko bikoak, harreman bizi eta korapilatsuekin, proiektu komunitarioak eta noizean behingo laguntza konbinatzen dituztenak
Foru Aldundiak	Lodiera ertaineko lerro etena, Aldundietatik migratuen elkarteetara doana	Aldundietatik sortzen den harremana, probintzietako finantzaketarekin eta programekin. Nolabaiteko elkarrizketa dago, baina lidergoa eta politikak aldatzearen ondorioz etenak daude
Tokiko Kontseiluak	Gezi lodi jarraitua eta noranzko bikoak	Proiektu komunitarioetan elkarlanean aritzea
Inklusio, Gizarte Segurantzaren eta Migrazio Ministerioa	Lerro ertaina eta jarraitua migratuen elkarteetatik Ministeriora	Harreman instrumentala. Estatuko deialdietan eta diru-laguntzetan parte hartzen da noizean behin; ez dago elkarteekin koordinatzeko foro iraunkorrik
Gobernuaren Ordezkariordeztza	Noranzko biko lerro fina	Aldizkako parte-hartzea deialdietan; harremana bai, aldizkako koordinazioa noizean behin
Europar Batasuna	Noranzko bakarrekio gezi fina, migratuen elkartetik Europarantz	Noizbehinkako ekimenak (funtsak, Erasmus+ programak, FEI), etengabeko elkarrizketarik gabe
Federazioak, laguntza-elkarteak eta sare mistoak (FEDAIB, Munduko Jendeak, Getxoko Federazioa, EOE, Harresiak Apurtuz)	Lotura sendoak eta noranzko bikoak, batean izan ezik, koordinakunde horretan lerroa zerra-formakoa baita, eta noranzko biko harremana instrumentala adierazten du	Eragile horiek bitartekari eta zerbitzu-emaile gisa jarduten dute, eta migratzaileen elkartearen ehuna egituratzen dute (koordinazioa, prestakuntza, lege- eta hizkuntza-aholkularitza, etab.)
Erligio-zentroak	Sendoak, jarraituak eta noranzko bikoak	Bi eragileek elkarri laguntzen diote erregulariki, baliabideak, espazioak eta proiektuak partekatzen dituzte
	Jarraituak eta noranzko bakarrekioa erlijio-zentroetara	Erligio-zentroekiko fluxua, ekimenak, boluntarioak eta proposamenak beren gain hartzen dituzte
	Jarraituak, tirabirak eta hausturak daude	Lotura egonkorrak, batzuetan desadostasunak daude eta lankidetzara aldi baterako eteten da
Fundazioak eta kontsulatuak	Gezi lodia eta noranzko bakarrekioak	Elkargune informalek eta laguntza komunitario iraunkorra
Ikastetxeak Kirol-zentroak Familia-elkarteak	Ez dago lerrorik	Ez dago parte-hartze zuzenik edo zehatzik

Migratuen elkarteek IV. mapan funtsezkoak diren beste eragile batzuekin duten harremanari buruz egin den analisitik ondorioztatzen da parte-hartzaileek harreman-ehunaren ikuspegia zutela. Harreman horretan, Eusko Jaurlaritzako administrazioek eta Zuzendaritza Nagusiek noranzko bakarreko eta aldizkako harremana dute migratzaileen elkarteekin: gidalerroak, legeriak eta deialdiak administrazioak sortzen ditu eta elkarte-ehunera, oro har, eta migratzaileei, bereziki, zuzenduta daude. Baina, batzuetan, ezohiko denbora-tarteak daude eta ez dago haiei buruz elkarriketa iraunkorra izateko espaziorik. Mapa horretan ikus daitekeenez, Migrazioaren eta Asiloaren Euskal Foroak eta Ikuspegik noranzko bakarreko dinamika dute, desadostasun batzuekin. Harreman horretan, migratzaileen elkarteak kontsultarako espazioak dira, baina harremanean elkarrekikotasun proportzionalik ez dagoenez, tirabira batzuk daude. Bestalde, sare sektorialek —hala nola Eraberean edo Aholku Sarea— aldizka jasotzen dituzte elkartearen eskaerak, datuak eta proposamenak, eta, aldi berean, informazioa trukatzeko eta politikan eragiteko espazioak finkatzen dituzte; hala ere, informazioaren itzulera ere noizean behin gertatzen da, eta horrek mugatu egiten du lankidetzaz-ikloa ixtea.

Aldizkako interakzio horiekin kontrastean, Biltzenek noranzko biko kanal jarraitua finkatzen du: bitartekari egonkor gisa jarduten du, Migrazio eta Asilo politikak itzultzen ditu, eta etengabeko feedbacka egiten du migratzaileen elkarteekin. Toki-mailan, udalek noranzko biko harreman oso konplexua dute (gora eta behera doazen lerroen bidez irudikatuta dago). Harreman horretan, ibilbide luzeko proiektu komunitarioak eta noizbehinkako laguntzak elkartzen dira etengabeko berrikuspen- eta doikuntza-prozesuan. Era berean, tokiko kontseiluek etengabeko eta intentsitate handiko lankidetzan jarraitzen dute, jarraipen-bilerak egiten dituzte erregularitasunez eta horrek hurbileko ekimenen inplementazio eraginkorra bermatzen du.

Aldundiek, parte-hartzaileen ikuspegitik, intentsitate ertaineko eta aldizkako noranzko bakarreko lotura dute: probintziako programak finantzatzen dituzte eta noizean behin elkarriketak izaten dituzte migratzaileen elkarteekin. Elkarriketa horiek lidergoa aldatzen denean eta politikak berritzen direnean eteten da edo aldatzen da. Estatuan, Inklusio, Gizarte Segurantzaren eta Migrazio Ministerioak eta Gobernuaren Ordezkariordeztzak noranzko bakarreko (Ministerioaren kasuan) eta noranzko bakarreko (Ordezkariordeztaren kasuan) oso lerro meheen bidez bideratzen dute elkarteekin duten harremana; izan ere, deialdiak noizean behin egiten dituzte eta koordinazioa oso gutxi egituratuta dago.

Nazioz gaindiko instantziei dagokienez, Europar Batasuna norabide bakarreko gezi mehe baten bidez lotzen da. Gezi hori migratzaileen elkarteetatik abiatzen da, eta adierazten du funtsak eta programak (Erasmus+, FEI) eskuratzeko aukera dagoela noizean behin, baina ez dagoela teknikarien laguntzarik edo etengabeko elkarriketarik. Laguntza-eragileen artean, federazioek eta sare mistoek (FEDAIB Bizkaiko Etorkinen Elkartearen Federazioa, Munduko Jendeak edo

Getxoko Federazioa) lotura sendoak eta noranzko bikoak dituzte migratzaileen elkarrekin, eta prestakuntza-, lege- eta hizkuntza-aholkularitzako zerbitzuak ematen dituzte. Hala ere, kasuren batean harreman instrumentala (zerra-formako lerroa) dago, hots, bi espazioen arteko harremana funtzionalagoa da parte-hartzailea baino gehiago. Era berean, lotura komunitario nahiko sendoa dagoela esan daiteke. Zenbait erlijio-elkarte eta -zentroekin harreman hurbila eta bizia izateak hartzeko eta gizarte-kohesioa indartzeko bide informalak ematen ditu, baita zeharka parte hartzeko espazioak ere. Harremana beti bizia eta etengabea dela ikusten bada ere, ez da homogenea, eta, horregatik, hiru harreman mota daude, elkarreraginean diharduten eragileen ezaugarrien arabera. Azkenik, fundazioak eta kontsulatuak dira migratuen elkarrekin harremanak dituzten beste eragile batzuk. Horien arteko harremana noranzko bakarrekoa da eta komunitateak elkartzeko eta haien euskarri iraunkorra izateko ohiko espazioak izaten jarraitzen dute.

Harremani buruzko atlasetik ateratako ekarpenak eta proposamenak

Lau mapek —“Esne bidea” (I. mapa), “Moduluen arteko loturak” (II. mapa), “Loturen matrizea” (III. mapa) eta “Migratzaileen Elkarrekin Ehunaren gorpila” (IV. mapa)— Euskadiko migratzaileen elkarrekin-ekosistemaren ikuspegi multifazetikoa ematen dute. Grafikoak eta metodologia era askotakoak badira ere, diagrama horietan egiturazko hainbat indar eta irudikapen bakoitzean behin eta berriz agertzen diren gabeziak jasotzen dira. Analisi bateratu honek dauden dinamikak identifikatzeko aukera ematen du, baina sistema indartzeko estrategiak diseinatzea ahalbidetzen duten aukerak ere adierazten ditu.

Lehenik eta behin, kartografia guztietan nodo antolatzaile nagusi gisa kokatu dira migratzaileen elkarrekin; izan ere, horixe da analisiaren helburua, baina ez zen zuzeneko jarraibide gisa planteatu ikuspuntu nagusi edo gailen batean kokatzea. “Esne Bidea” ren eguzki-antolamenduan, moduluen erdian, matrizearen laukian edo gorpilaren erdi-erdian, migratuen elkarrekin baliabideen, informazioaren eta eskaeren fluxuak jasotzen dituzte eragileek aldetik —erakundeak, GKEak, eragile komunitarioak eta jatorrizko sareak—, eta proposamenak, ikaskuntzak eta proiektuak itzultzen dituzte sarera. Jarrera dinamiko horrek inputak jasotzen laguntzen du, eta elkarrekin ekimenak diseinatzeko eta premia zehatzei erantzuteko duten gaitasuna indartzen du.

Toki-eremuarekin duten loturen sendotasuna partekatzen duten bigarren indarra da. Lau diagrametan, udaletako eta eskualdeetako gobernuek noranzko biko harremanak dituzte erregulartasunez migratzaileen elkarrekin; hurbiltasun hori elizen eta hurbileko beste espazio batzuen babesarekin osatzen

da, ekipamendua, boluntarioak eta euskarri logistikoa ematen baitituzte. Lankidetzaz ingurune horretan, oinarritzako laguntza komunitarioa funtsezkoa da kulturarteko sentsibilizazioa eta dinamizazio komunitarioa lortzeko ekimenak sustatzeko.

Era berean, inplikaturako eragileen aniztasunak —mapa guztietan oinarritzako lau kategoriak baino gehiago dira (instituzio publikoak, migratzaileen elkarteak, migratzaileei laguntzeko GKEak eta eragile komunitarioak)— erakusten du finantzaketa, prestakuntza eta boluntarioak eskuratzeko ez ezik, politikan eragina izateko ere bide ugari daudela. Jatorritzako federazioak, plataforma sektorialak, alderdi politikoak, sindikatuak eta entitate akademikoak sartzeak solaskideen kopurua zabaltzen du eta lankidetzan aritzeko aukera gehiago dago.

Indar horiekin batera, diagrametan lehentasunezko hiru hobekuntza-lerro ikus daitezke. Lehenengoa administrazioarekiko loturen aldizkakotasuna da: dirulaguntzak eta araudia argitaratzeko administrazio-zikloek —baita gobernu-taldearen aldaketek ere— etenak eragiten dituzte, eta horrek epe ertaineko plangintza egitea zailtzen du. Fenomeno hori agerian geratzen da I., II. eta III. mapetako geziaren zatiketan, eta horrek eragina du elkarte-proiektuak egiteko garaian.

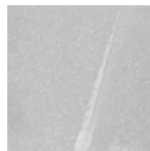
Bigarren gaia feedbacka egiteko garaian dagoen asimetria da: migratzaileen elkarteek datuak ematen dizkiete, proposamenak egiten dizkiete eragin-plataformei eta akademiari eta haiekin lankidetzan jarduten dute, baina pertzepzio nagusia da eragin-plataformak eta akademiak ez dituztela sistematikoki itzultzen beren ikerketen eta analisien emaitzak. Eredu hori 4. moduluaren noranzko bakarreko loturan (II. mapa) eta IV. maparen hainbat loturatan ikus daiteke, eta erredu horrek mugatu egiten du ikaskuntza instituzionalaren transferentzia eta migratzaileen elkarteekin aliantzak izaten jarraitzea. Elkarte horiei indartu behar zaie ezagutza sortzea baliagarria dela eta ezagutza horrek zuzenean eragin behar du Euskadin bizi diren migratuen ohiko egoeretan.

Kontuan hartzeko hirugarren alderdia eskualdez gaindikotutako loturarik eza da. Lau mapetako batek ere ez du erakusten zuzeneko harremana dagoenik Gobernu Zentralarekin edo Estatukoarekin, ezta Europar Batasunarekin ere: bi mailek ez dute elkarriketarako bide propiorik, eta baten bat agertzen denean, bitartekaritza-rola bere gain hartzen duen eragileren baten bidez agertzen da. Hori dela eta, migratzaileen elkarteak soilik autonomia-erkidegoaren eta toki-administrazioaren mende daude funtsak eskuratzeko, eta, horrela, murriztu egiten da Estatuko edo Europar Batasuneko politiketan eragiteko gaitasuna.

Mapa bakoitzak, gainera, egindako diagnostikoaren ñabardurak berreskuratzeko aukera ematen duten berezitasunak ematen ditu. Lehenengo mapan, geziek elkarte mistoekin kodifikazio bikoitza dute; beraz, horrekin nabarmentzen da

lidergoa eta elkarrekiko mendekotasuna txandakatu egiten direla. Bigarren mapak agerian uzten du erlijio-loturak izaten jarraitzen dela, lankidetzak sindikal edo alderdikoiaren aldizkakotasunaren aurrean, eta akademia-arloak ez dituela emaitzak itzultzen. Hirugarren maparen matrizeak agerian uzten du Biltzenek funtsezko zeregina betetzen duela bitartekari instituzional gisa, eta eragile komunitarioen ahultasuna azaltzen du, hitzarmen egonkorrik ez dutelako. Azkenik, gorpila izeneko mapan lerroen bidez formatuak erabili dira. Formatu horien bidez, harreman instrumentalizatuak deskribatzen dira eta garrantzi handiko eremuetan, hala nola hezkuntzan, hutsune nabarmenak daudela erakusten da.

Oro har, harremanei buruzko atlasak dagoen harreman-sarea deskribatzeaz gain, erreferentzia-esparru bat proposatzen du politika inklusiboak egiteko eta maila guztietan kohesionatuagoa eta jasangarriagoa den eta estrategikoki lotuta dagoen migratzaileen elkarte-ehuna indartzeko.

Migratzaileen asoziazionismoari eta parte hartze sozialari buruzko diskurtsoak eta hitzak

“Ez dugu nahi jendeak gure ordeaz kontatzea, guk egin nahi dugu. Gure historia kontatu dezagun uztea nahi dugu. Baina zaila da”

(A3.12B)

Ondorengo orrialdeetan, migratuen asoziazionismoaren eta parte-hartze sozialaren inguruan jasotako hitzak eta diskurtsoen analisia bildu ditugu. Analisi hau elkarriketatutako pertsonen adierazitako edukietan oinarrituta egin dugu, edukiak erreferentzia-taldearen arabera antolatuta. Elkarriketa sakonen eta eztabaida-taldearen edukien analitik abiatuta, eta ikerketaren helburuekin bat etorritik, atal hau egituratzen duten gaikako multzo nagusiak identifikatu ditugu.

Emaitzak errazago aurkezteko, eta azterlanaren izaera eta planteatutako helburu orokorra kontuan hartuta, elkarriketa sakonetan jasotako diskurtsoak hiru ataletan bildu ditugu. Nahiz eta bereizita egon, multzo horiek lotura handia dute elkarrekin, batez ere lehenengo biek, diskurtsoaren analisia jasotzen baitute, bai elkarriketa sakonetako diskurtsoarena, bai migratuekin egindako eztabaida-taldeetako diskurtsoarena. Hirugarren multzoan, elkarriketatutako funtsezko beste eragile batzuen hitzak jaso ditugu, hala nola elkarte mistoetako edo laguntza-elkarteetako teknikariak, administrazioaren ordezkariak, elkarte-ehuna indartzeko entitateak eta esparru akademikoarekin eta parte-hartzeari buruzko ikerketarekin lotura duten pertsonak.

Lehenengo atalean, migratuen elkarten ordezkari egindako elkarrizketa sakonen analisiak jaso ditugu. Elkarte horiek formalak eta ez-formalak dira, Eusko Jaurlaritzaren elkarten erregistroan inskribatuta dauden moduaren arabera.

Bigarren multzoan, eztabaida-taldeetan parte hartu duten migratu boluntarioen diskurtsoa analizatu dugu, pertsona horiek parte-hartze sozialaren inguruan dituzten esperientziak, pertzepzioak eta trebetasunak aztertzeko.

Azkenik, hirugarren atalean, elkarrizketatutako gainerako funtsezko eragileen diskurtsoak jaso ditugu. Eragile horien ikuspuntuari esker, fenomenoak hobeto uler daitezke ikuspegi instituzional, tekniko eta akademikotik.

Planteatutako egiturak aukera ematen du migratuen parte-hartze soziala ikuspegi pluraletik aztertzeko, bizi izandako esperientziak eta haien inguruko ikuspegi instituzional eta teknikoak gehituz.

Parte-hartzeari eta parte-hartzeak dituen ondorioei buruzko hitzak eta diskurtsoak migratzaileen asoziazionismotik

Migratuek Euskadiko elkarre-hunear dute parte-hartzea ezin da datu formal edo kuantifikagarri gisa bakarrik ulertu, baizik eta fenomeno konplexu gisa ere ulertu behar da, zeinetan migrazioari buruzko kondizio materialek, bizi-ibilbideek, arau-esparruek eta sinesmen eta irudikapen sozialek eragina dute. Migratzaileen elkarre-etako ordezkari egindako elkarrizketa sakonen analitika abiatuta, antolaketa-ekimenak deskribatzeaz gain, migratzaileen asoziazionismoaren eremua osatzen duten tirabirak, nahiak eta erresistentziak ere aipatzen dituzten diskurtsoak agertu dira.

Jasotako kontaketeak aukera ematen dute parte-hartzeak migratzaileen asoziazionismoaren testuinguru zehatzean hartzen dituen zentzu berri emateko, eta parte-hartzea ahalbidetzen edo mugatzen duten baldintza asko agerian uzteko. Beraz, antolaketari, parte hartzeko moduei eta Euskadiko migratzaileen asoziazionismoan eragiten duten ohiko erronkei buruzko begirada kokatua eskaintzen du, hura osatzen duten pertsonen hitzak oinarri hartuta.

Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren antolaketa-egoera

Lehenengo atal hau Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren antolaketa moduari buruzkoa da. Hartutako hurbilketa esker, haren eraginkortasunean eta iraunkortasunean eragiten duten funtsezko elementuak identifika daitezke,

baita eskaera sozial espezifikoei erantzuteko duen gaitasunean eragiten dutenak ere. Gainera, azken urteetan sortutako aldaketak aztertu ditugu, migratzaileen elkarte-ehunak izandako bilakaera jasoz, eta haren ekintza kolektiboaren oinarri diren antolaketa-esparruak aztertu ditugu, eskura dauden baliabideak nahiz muga estrukturalako testuinguruetan sortzen diren estrategiak –autokudeaketa egitekoak eta lankidetzan aritzekoak– kontuan hartuta. Halaber, nabarmendu da boluntariotza eta autokudeaketa garrantzitsuak direla hark funtzionatzeko zutabe gisa, eragin politikoak eta iraunkortasun eta errekonozimendu handiagoa lortzeko ahaleginek ezaugarritzen duten testuinguruan.

Elkarrizketatuen iritziz, Euskadiko migratzaileen elkarte-ehuna era askotako esparrua da. Aniztasun hori migratuek eta haien komunitateek dituzten premia larrienei tokiko testuinguruko baldintza administratibo eta juridikoekin interakzioan jardunda erantzutearen ondorioz sortzen da, baita baliabideak eskuratzeko aukeren eta mugen ondorioz eta/edo administrazioak edo haren albokoren batek ezarritako esparruan eraginkorra den egitura bat garatzeko aukeraren ondorioz ere. Hori dela eta, antolatze modu asko eta garatutako egitura asko daude baina, era berean, osatutako elkarte, erakunde edo kolektibo bakoitzak helburu asko jartzen ditu. Diskurtsoa analizatzean ikusi dugu elkarte asko migratuei arreta ematen eta haien premiei erantzuten saiatzen direla, haiek dituzten zailtasunen aurrean laguntza eta babesa ematen saiatzen direla. Joera horrek, askotan, berekin dakar baldintza estrukturalak eta oinarritzko eskubideak eskuratzeko aukera hobetzeko aldarrikapen aktiboa.

“Migratzaileen elkarte bakoitza modu desberdinean antolatzen da. Batzuk aktibistagoak dira, beste batzuk oinarritzko zerbitzuak eskaintzera bideratuago daude” (A3.8A)

“Dirulaguntza asistentzialistak emateaz gain, instituzioek eta gizarteak gure borroketan parte hartzea behar dugu, benetako aldaketa politikoak egiteko” (A3.1B)

“Erakunde-ehuna dagoen arren, kolektibo askok nahiago dute formaltasuna, eta ez dute aktibismo politikoa ardatz” (A3.3E)

“Benetakoak diren gauzak, hala nola aldarrikatu, borrokatu, irten... egin egiten dira, baina oso gutxi. Ez dut orokortu nahi, baina uste dut elkarte askok gehiago jotzen dutela laguntzera, eta ez dutela politikoagoa den borroka egiten” (A3.16G)

Ilido horretan, elkarrizketatutako migratuen elkartearen helburu nagusi gehienak hiru kategoria handitan sailka daitezke: (a) asistentzia-helburuak, hau da, beren jatorri edo migrazio-prozesu bera duten edo kalteberatasun-egoeretan dauden pertsonen premiei arreta eta laguntza ematea; (b) kultura-kutsua duten helburuak eta sareak sortzea, kultura-nortasuna eta jatorrizko

tokiarekiko lotura mantentzea eta garatzea, eta (c) politikan parte hartzea eta eragina izatera bideratutako helburuak, aktibismoa bizi diren gizartean. Helburu horiek elkarteen proiektu eta ekintzen barruan tartekatu eta konbinatu ohi diren arren, kasu gehienetan, proiektu nagusiek ezartzen dute elkarrearen izaera.

“Gaur egun, emakume migratuei laguntzeko programak emakume iritsi berrientzako lege-laguntza, laguntza psikologikoa eta harrera-taldeak barne hartzen ditu” (A3.4B)

“Duela bederatzi urte sortu genuen, [anonimizatua](e)ko udalerrian. Hiru emakume... eta elkarrearen helburua zen lan-tresna bat sortzea elkarreko kide ginen emakumeentzat” (A3.10E)

“Gure esperientziei buruz hitz egiteko eta geure diskurtsoa eraikitzeko espazio bat da. [...] feminismoari, migrazioari eta arrazakeriari buruz hitz egiteko gure ikuspuntutik” (A3.3E)

Era berean, aukera handia dago elkarteen tamainari eta haiek osatzen dituzten pertsonen kopuruari edo talde sustatzailearen osaerari dagokionez. Aldi berean, ikusten da elkarteen kopuruak nabarmen egin duela gora; horietako asko txikiak. Zatiketa horrek sustatzen du nolabaiteko atomizazio-maila izatea, pertsona batengan oinarritutako lidergoak agertzea eta, batez ere, ahaleginak sakabanatzea. Sakabanaketa horren ondorioz, zailagoa da interes komunak antolatzea eta migratzaileen asoziazionismo osoak eragin sozial eta politikoa izateko gaitasuna mugatzen da.

“Gure elkarte asko oso txikiak dira, eta horrek mugatu egiten gaitu eragina izateko garaian” (A3.10E)

“Elkarte txikiek oso aukera gutxi dituzte hazteko. Eta, batez ere, migratuenak badira...” (A3.12B)

“Baina berriak, ikusten duzu gora egiten dutela eta berehala erortzen direla; igotzen dira eta erori egiten dira” (A3.9B)

“Talde eragilean lau bat lagunek mugitzen dugu dena. Gero, emakumezko boluntario eta erabiltzaile ugari ditugu komunitatea egiten” (A3.12B)

Erabaki-ahalmena banatzeko egitura hierarkizatutik haratago, zeina modu naturalean sortzen den estatutu-eredutik. Eredu horrek bost urtean behin nahitaez berritu behar den zuzendaritza-mahai bat sustatzen du. Administrazioak emandako eredu elkarte gehienek onartzen dute. Hala ere, elkarte batzuek gobernantza-estilo horizontalago bat erabiliz kudeatu nahi

dute erabakiak hartzeko ekintza. Erabakiak hartzeko estilo hori parte-hartze kolektiboan eta erabakiak modu partekatuan hartzean oinarrituta dago.

“Erabaki guztiak batzarretan hartzen ditugu. Emakume bazkideek bozkatzan dute eta elkartearentzat garrantzitsua den gauza bakoitza taldean erabakitzen dugu” (A3.12B)

“Hierarkikoa ez den egitura bat egiten saiatzen gara. Dena partekatuta dago. Batzordearen bidez eramaten da. Batzordeak erabakitzen du, baina ez dugu hileko kuotak ordaintzen dituen bazkide formalik” (A3.6G)

“Hiru hilean behin batzar bat egiten dugu ideiak eta ebaluazioak partekatzeko. Guztion parte-hartzea ziurtatzeko modu bat da” (A3.7B)

Horrelako antolaketak erakusten du tirabirak daudela administrazio-legezketasuna izateko nahiaren eta autonomia politikoa eta estrategikoa gordetzeko premiaren artean. Ildo horretan, garrantzitsua da azpimarratzea elkarriketatutako elkarte gehienek finantzaketaren zatirik handiena hainbat administrazioek emandako dirulaguntzetatik lortzen dutela.

“Oro har, gure lan gehiena funts publikoen bidez finantzatzen da, baina dirulaguntzen deialdien mende gaude beti” (A3.2G)

“[anonimizatua] kolektiboa, Euskal Herrian, autokudeatu egiten da eta ez du kanpoko finantzaketarik jasotzen. Erakundea ez formalizatzea erabaki genuen, baliabide instituzionalen mende ez egoteko” (A3.3E)

Hala ere, batzuetan, prozesuetan autonomia, autokudeaketa edo independentzia lehenesten direnean, ezin dira lortu erregistratzeko eta dirulaguntzak lortzeko administrazioak ezartzen dituen ohiko bideei jarraitzen dieten migratuen elkarteetan eta kolektiboetan eskura administrazioak jartzen dituen tresnak eta baliabideak.

“Autokudeatzea erabaki dugu, ez dugulako ezer gutxirako balio diguten dirulaguntza txikien mende egon nahi” (A3.1B)

“Dirulaguntzen sistematik kanpo egotea erabaki dugu, ez dugulako politikoki erabil gaitzaten nahi, ezta gure ekintzak baldintzatzen dituzten laguntzen mende egon nahi ere” (A3.3E)

Horren ondorioz, jarduerak finantzatzeko ordezkotako estrategia bat diseinatu behar da, eta horrek eragiten du baliabide ekonomikoetan eta giza baliabideen muga ohikoa baino handiagoa izatea. Hori dela-eta, elkarte, talde edo plataforma

horiek osatzen dituzten pertsonak ahalegin handia egin behar dute, bazkideak eta boluntarioak baitira azken euskarria.

“Boluntarioen ahaleginik gabe, gure elkarte asko desagertuta egongo ziren dagoeneko” (A3.10E)

“Emakume boluntarioak ere baditugu, hala nola hiru irakasle erretiratu, lanari ekarpena egiten diotenak” (A3.6G)

“[Anonimizatua] elkartean, denak boluntarioak gara. Ez dago kontratatutako langilerik, eta pertsonen konpromisoaren mende gaude jarduerak egiten jarraitzeko” (J3.7B)

Ereduak konbinatzen dira jarduera arindu behar delako, baina migratzaileen ehunaren zati handi baten ezaugarri diren parte-hartze demokratikoaren eta horizontaltasunaren printzipioak alde batera utzi gabe. Bestalde, ikusten da lurraldeen arteko banaketan desoreka dagoela; izan ere, Bizkaiko elkarte-ehuna indartsuagoa da Gipuzkoakoa baino.

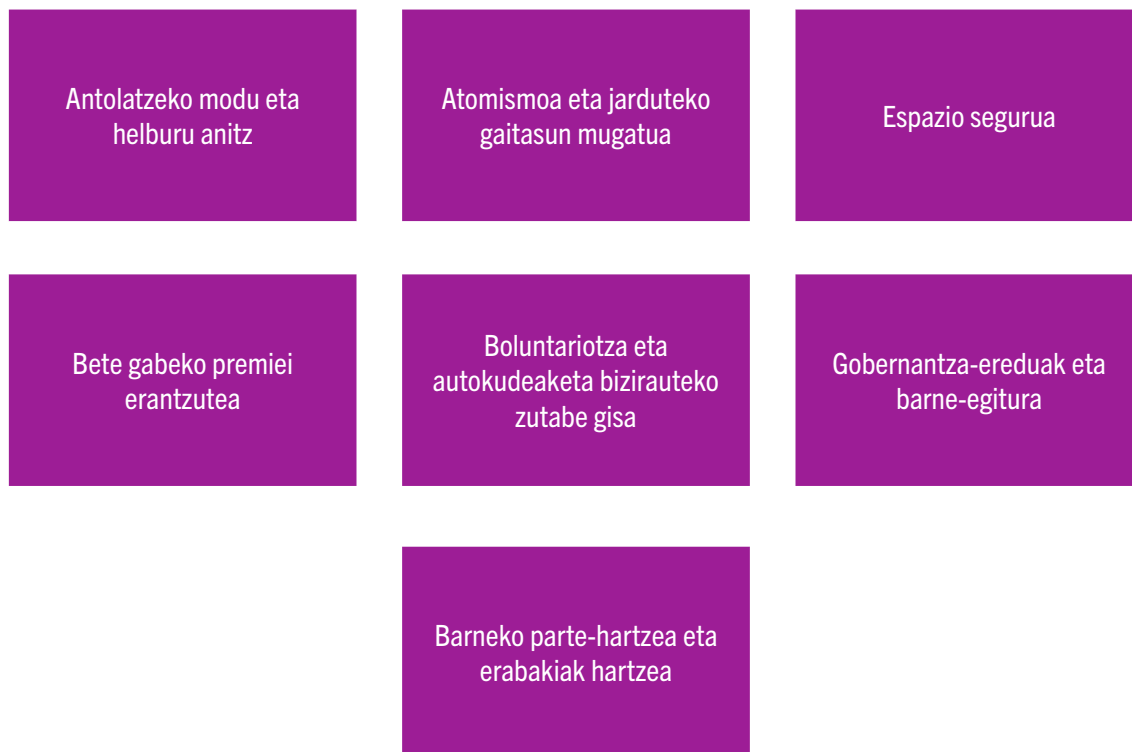
“Migratzaileen elkarte-mugimendua nahiko ahula da Gipuzkoan. Bilborekin alderatuta, hemen ia ez dago migratuak edo arrazializatuak buru dituen elkarterik. Dena oso mugatuta dago” (A3.16G)

Txosten honen zentzuarekin zuzenean lotuta dagoen beste berezitasunetako bat elkarte bakoitzaren ekintza-helburua da, hau da, elkartearen egitura formalaz haratago, elkarte izateko arrazoa da, askotan, Euskadin bizi diren migratuek dituzten premia larrienei arreta emateko espazio seguruak, konfiantzazkoak, eskaintzen dituztela. Kasu askotan, erakunde horiek kalteberatasun-egoerei, bazterketa-egoerei edo babesgabetasun instituzionaleko egoerei zuzenean erantzuteko sortzen dira, eta elkarri laguntzeko, euspen emozionala emateko eta oinarritzko baliabideak eskuratzeko sare gisa funtzionatzen dute.

“Programa horien bidez, jarraipen pertsonalizatua egiten saiatzen gara, pertsonak, gure laguntza-sisteman sartzen direnean, abandonatuak ez sentitzeko” (A3.2G)

“... espazio seguru bat izatea aktibatu ahal izateko, baina baita gertatzen ari zaigunari buruz hitz egiteko ere, emakume migratzaile adiskideak izanik, ezta? Eta arrazializatuak. Nire ustez, horiek dira funtsezko helburuak sare barruan” (A3.3E)

6. irudia. Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren antolaketa-egoera

Iturria: Geuk egina

Analisia egin ondoren, ikusten da Euskadira migratu duten pertsonen osatutako erakundeek antolaketa-malgutasuna, erresilientzia politikoa eta konpromiso komunitario sakona konbinatzen dituztela. Elkarre asko txikiak badira ere eta irauteko eta hedatzeko zailtasunak badituzte ere, funtsezko zeregina betetzen dute, beste instituzio batzuek betetzen ez dituzten premiei erantzuten baitiete, eta, askotan, ez dute errekonozimendu ofizial espliziturik eta publikorik jasotzen egiten duten lanarengatik. Erakunde horiek sistema instituzionalaren gabeziak betetzeaz gain, duintasuna, errekonozimendua eta eraldaketa soziala lortzeko beren espazioak sortzen dituzte.

Erakundeetako kideen parte-hartze aktiboak eta politikan gero eta eragin handiagoa izateak indartu egiten dute haiengarrantzia. Erakundeak izatea egoera oso txarretan parte-hartze aktiboaren eta herritartasuna eraikitzearen alde egitea da. Erronka estrukturalak —prekarietatea, baliabiderik ez izatea, oztopo burokratikoak— daudenez, erakundeek aurre egiten aritu behar dute etengabe, eta egoera horrek eragina du haien funtzionamenduan eta iraunkortasunean. Beraz, pentsa daiteke haien biziraupena, neurri handi batean, boluntariotzaren eta autokudeaketaren mende dagoela, eta horrek agerian uzten du haien kalteberatasuna, baina baita sormenerako eta berrikuntzarako duten gaitasuna ere, bizirauteko tresna diren aldetik.

Migratzaileen elkarte-ehunaren bilakaera

Jarraian, parte-hartze sozialak eta politikoak migratzaileen asoziazionismoan izan duen bilakaera aztertuko dugu, eta honako hauek nabarmenduko ditugu: dinamiketan izan diren aldaketak, sortu diren espazio eta aukera berriak, baita baliabideekin, gazteen inklusioarekin eta hitzen dibertsifikazioarekin lotutako erronkak ere. Analisi honek agerian uzten ditu elkarte-ehunak izandako eraldaketak eta politikan eta gizartean duen gero eta eragin handiagoa.

Azken urteotan, Euskadiko migratzaileen elkarte-mugimendua izugarri eraldatu da. Elkarri laguntzeko sare informal gisa sortu zirenetik, elkarte askok bilakaera izan dute, gaur egun antolaketa modu askoz konplexuagoak baitituzte, elkarte egonkorragoak eta finkatuagoak dira, eta eragin sozial eta politiko handiagoa dute. Gainera, elkarte kopuruak gora egin du.

“Baina nik, gaur egun, ikusten dut, agian ez emakumeenak bakarrik, baina migratuen elkarte asko daudela, elkarte mistoak. Mistoak gizonei eta emakumeei dagokienez. Orduan, nik gero eta gehiago ikusten dut, agian, azkenean hori ere bide bat bezala da, pixkanaka-pixkanaka esperientzia hartzen dela, gauzak egiten direla, baina nik ikusten dut gaur egun askoz elkarte gehiago daudela” (A3.10E)

“Iritsi nintzenean, ez zegoen laguntza-sararik. Orain, erakundeei eta elkarteei esker, ehun zabalagoa eta sendoagoa sortu da” (A3.1B)

Bilakaera hori ez da lineala izan ezta homogeneoa ere, baizik eta barneko tirabirak, desberdintasun instituzionalak eta gizarte-eskaera berriak izan dira. Ildo horretan, elkarriketetan aipatu dute trantsizio hori. Alde batetik, errekonozitzen da elkarte-ehunak egindako bidea eta hainbat lurraldetan sendotu dela. Horrela, ikusten da bilakaera garrantzitsua izan dela elkarte-ehunaren garapenari dagokionez.

“Elkarteak asko aldatu dira. Lehen, espezifikoagoak ziren, kolektiboen arabera bereizita baitzeuden, baina orain inklusiboagoak eta askotarikoagoak izateko joera dute. Bilakaera hori positiboa da eta egungo errealitate soziala islatzen du [...] Urteetan zehar, ikusi dugu elkarte-mugimenduak oso espezifikoa izateari utzi diola eta aniztasun handiagoa hartu duela eta integratzaileagoa dela helburuei dagokienez” (A3.9B)

“Lehen elkarri laguntzeko elkarte txikiak ginen, baina orain hazi egin gara eta beste erronka eta aukera batzuk ditugu” (A3.8A)

“Gero, uste dut gauza oso positibo bat dagoela, gauza batzuk finkatu egin direla eta horri esker, elkarteek lan asko sarean egin ahal izan dituztela; esate baterako, hauek: Munduko Jendeak jaialdia, Munduko Arrozak eta Afrikako Astea. Jarduera baten inguruan elkarte batzuk finkatzea lortu duten jarduerak dira horiek, ezta?” (A3.9B)

Bestalde, migratzaileen asoziazionismoaren bilakaerak erakusten du bere parte-hartze sozial eta politikoaren dibertsifikazioa eta profesionalizazioa handiagoak izateko trantsizioa garrantzitsua izan dela. Elkarrekin elkarri laguntzeko sare txikiak ziren lehen; gaur egun, ordea, eskaera sozial eta politikoak antolatzen funtsezko eragileak dira. Sare sozialek parte hartzeko espazio berriak ireki dituzte, eta gazteenek inplikatzen modu sortzaileagoak eta malguagoak eskaintzen dituzte. Hala ere, oraindik ere badaude erronka garrantzitsuak, hala nola baliabiderik ez izatea eta baliabideen deialdiak inklusiboagoak eta ekitatiboagoak izateko premia. Era berean, hitzen dibertsifikazioak, bereziki arrazakeriaren aurkako ikuspegiak dituztenak, adierazten du migratzaileen asoziazionismoa indartu egin dela Euskadin aldaketa eta eraldaketa lortzeko eragile gisa.

Gainera, hasieran adierazle gisa definitu ez bazen ere, analisia egin bitartean beste kategoriatik bat sortu da. Kategoriatik hori parte-hartze sozial eta politikoaren inguruan migratzaileen elkarte-ehunean sortzen ari diren diskurtso politiko berriekin lotuta dago, eta haien hausnarketak eta erronkak egituratzen dituzten gai nagusiak azpimarratzen ditu. Arrazakeriaren aurkako aktibismo feministatik hasi eta dinamika parte-hartzaileak birpentsatzeko premiekin bukatzeraino, hitzek inklusioa eta gizarte-eraldaketa lortzeko ahaleginak eta oztopoak aipatu dituzte.

Lehenik eta behin, informatzaileek nabarmendu dute aldaketetako bat Euskadiko migratzaileen mugimendu feminista pixkanaka indartu izana dela. Ildo horretan, adierazi dute borroka horri esker, emakume migratuen ikuspuntua mugimendu feministan txertatu dela, eta, aldi berean, feminismoa migratuen elkartearen agendan sartu dela.

“Mugimendu feministak ez gaitu beti bere agendan sartu, eta, beraz, borroka egiteko geure espazioak sortzea erabaki dugu” (A3.1B)

“Emakume beltza ikusarazi nahi dugu, eta etxeko lanen laukitik atera, espazio desberdinetan bikaintasun osoz agertzea nahi dugu” (A3.7B)

Ildo beretik, azpimarratzen da ikuspegi dekoloniala garrantzitsua izaten ari dela migratuek, oro har, parte hartzeko moduak birpentsatzeko garaian, baita migratzaileen asoziazionismoa eta beste eragile batzuekiko harremana birpentsatzeko garaian ere.

“Ikuspegi dekoloniala elkarre-lanaren analisisan sartu behar da, migratuen esperientziak hobeto ulertzeko” (A3.8A)

Bestalde, elkarriketatuek uste dute migratuek espazio jakin batzuetan parte hartzeak ez duela legimititate nahikorik, eta horrek, parte-hartzea zailtzen duela, aurrerapenak egin diren arren.

“Errekonozimendu instituzionala lorpen bat izan da, baina zenbait espaziotan ez dago legitimitaterik oraindik ere” (A3.8A)

Identifikatu den beste joera bat parte hartzeko moduekin eta eremu batzuetara iristeko zailtasunekin lotuta dago. Alde batetik, hitz batzuen arabera, talde zurrunetan egituratuta dagoen eta gehiengoa duen gizartearen harreman sozialen logikak dira kulturen eta aisialdian parte hartzeko oztipoetako bat.

“Jaieran parte hartu nahi bagenuen, dagoeneko sortuta dauden kuadrilletan sartu beharko genuela esan ziguten, baina dinamika horiek oso itxiak dira kanpokoentzat” (A3.9B)

Bestalde, espazioen ordutegiak eta irisgarritasuna beste zailtasun bat dira parte hartzeko orduan, batez ere emakume migratuen kasuan.

“Eman emakume migratuek parte hartzeko espazio irisgarriak eta ordutegi egokiak” (A3.7B)

Sortzen ari diren diskurtsoek agerian uzten dute migratzaileek parte-hartze sozial eta politikoan izandako esperientziak konplexuak direla. Alde batetik, emakume migratzaileak ikusarazteko borroka nabarmendu dituzte, baita haien errealitateak ulertzeko ikuspegi dekoloniala izan behar dela ere. Bestalde, azpimarratu dute oztipo kulturalak, sozialak eta instituzionalak daudela, eta, oztipo horiek erabakitzeko espazioetan sarbidea eta legimititatea izatea mugatzen dutela. Era berean, adierazi dute garrantzitsua dela desberdintasun intersektionalak edo haiek dituzten askotariko desberdintasun-ardatzak aztertzea eta metodologia parte-hartzaileak egokitzea gizarte-eragile guztiak barne hartzeko. Baita eragile gazteenak barne hartzeko ere, horien esku baitago etorkizuna. Hausnarketa horietan guztietan, aurre egin behar dieten oztipo estrukturalak eta migratzaileen elkarre-ehunak eraldatzeko proposatzen dituen aukerak nabarmendu dira. Eta agerian jarri da parte hartzeko espazioak diseinatzeko garaian beharrezkoa dela aldaketa estrukturalak egitea, ez aldaketa kosmetikoak, honako hau bermatzeko: espazio horiek irekita daudela Euskadiko gizartearen osatzen eta eraikitzen duten pertsona guztientzat eta pertsona horiek guztiak legitimatzen dituztela.

Elkarteak indartzeko programak eta baliabideak migratzaileen elkarte-egitura osatzeko

Migratuen elkarteek laguntza-programak, baliabide instituzionalak eta finantzaketa-iturriak nola eskuratzen dituzten jakitea funtsezko helburua da. Izan ere, baliabide horiei esker sendotzen dira, beren jarduerak egiten jarraitzen dute eta gizartean eragiten dute. Elkarriketetan bi errealitate azaldu dituzte: alde batetik, tokiko eta autonomia-erkidegoko ekimen publikoak daude, eta, bestetik, finantzaketa pribatuko iturriak eta ekintza autokudeatuak, funtsezko baliabideak emateko baliagarriak direnak. Ikerketa honetan nahiz aurretik egin diren eta kontsultatu ditugun ikerketetan gehien nabarmendu den alderdietako bat da migratzaileen elkarteek instituzioetatik datozen funts publikoekiko mendekotasun handia dutela, hala nola Foru Aldundietatik, Eusko Jaurlaritzatik eta udaletatik datozen funtsekikoa. Finantzaketa hori ezinbestekoa da eraginkorrak izateko.

“Aldundiaren, Eusko Jaurlaritzaren eta [anonimizatua](e)ko eta [anonimizatua](e)ko Udalaren dirulaguntzekin funtzionatzen dugu, eta [anonimizatua] Fundazioarekin ere lankidetzan aritzen gara. Oro har, gure lan gehiena funts publikoek finantzatzen dute, baina dirulaguntzen deialdien oso mende gaude” (A3.2G)

“Gure baliabideen % 90 kudeaketa publikotik datoz, dena proiektuetan oinarrituta egiten dugu, eta gaur egun ez dugu hitzarmenik instituzio bakar batekin ere” (A3.5B)

“Autonomia-erkidegoko, probintziako eta udaleko funtsekin finantzatzen gara, deialdiekin bat datozen proiektuak aurkeztuz beti” (A3.10A)

Oro har, hitz horiek adierazten dutenez, diseinatutako eta testuinguruan kokatutako baliabideak eta deialdiak eskuratzeko ahalbidetzen die migratuen elkarteek migratzaileen premietara egokitutako lan espezifiko bat egitea eta emaitzak agerikoak eta kuantifikagarriak izatea.

Oinarritzko finantzaketaz gain, migratzaileen elkarte batzuek lortu dute instituzio publikoek edo fundazioek sustatutako programa espezifikoetan sarbidea izatea. Finantzaketa-iturri horiek baliagarriak izaten dira elkarteen gastu espezifikoak edo estrukturalak estaltzeko, hala nola administrazio-kudeaketa edo lokala lagatzea ekintzak garatzeko, eta, horrela, mantentze-kostuak merkatzea.

“Lehenengo urtean indartze-proiektua onartu ziguten, eta gauza batzuk erosi ahal izan genituen eta lokala ireki ahal izan genuen” (A3.12B)

“Udalak lokal bat lagatzen digu, eta hori abantaila izugarria da, ez baitugu alokairuaz eta zerbitzu-gastuez kezkatu beharrik” (A3.9G)

Baina baliabide horiek, batez ere, ekimen jakin batzuen garapena sustatzen dute finantzaketa txiki batekin, eta haietako batzuk nolabaiteko egonkortasunarekin, eta horrek eragin positiboa eta zuzena sortzen du erabiltzaileengan. Horren adibide bat da euskara indartzeko eskola-programak ezartzea, Eusko Jaurlaritzak finantzatuta. Programa horiek migratuen familietako haurrak hizkuntzan eta eskolan murgiltzeko premia jakin bat betetzeko dira.

“Eusko Jaurlaritzak finantzatutako programa bat lantzen ari gara, haur migratzaileei zuzendutako euskara indartzeko eskola-programa, hain zuzen ere” (A3.8A)

Asko baloratzen den beste baliabide bat zerbitzu legalak eta psikologikoak eskuratzeko aukera da, baina zerbitzu horiek, askotan, fundazio edo zerbitzu-emaile espezifikoekin egindako hitzarmenei esker bakarrik lor daitezke. Kasu horietan, elkarrekin konfiantzazko bitartekariak izaten dira eta beren administrazio-egoeragatik edo hizkuntza-oztopoengatik ohiko zerbitzu instituzionaletatik kanpo geratuko liratekeenei hurbiltzen diete eskubidea, zerbitzu horiek nahiko urriak baitira arauz kontrako administrazio-egoeran dauden pertsonen arreta emateko aukerari dagokionez.

“Doako lege-laguntza dugu arauz kontrako egoeran dauden emakumeentzat, [anonimizatua] Fundazioaren laguntzari esker” (A3.7B)

Horrelako laguntzek berehalako premiak betetzeaz gain, elkarrekin funtzio soziala berresten dute, babesa emateko eta eskubideak eskuratzeko espazioak diren aldetik. Askotan, laguntza juridikoak edo emozionalak ezartzen du erregularizazio-prozesu bati jarraitzearen edo ikusezintasun instituzionala izatearen arteko aldea. Udalekin eta aldundiekin elkarlanean aritzea ere funtsezko tresna gisa agertzen da, batez ere elkarlana hitzarmen egonkor samarretan formalizatzen denean.

“Udalarekin egindako hitzarmen bati esker, 200 emakumeri baino gehiagori lagundu ahal izan diegu tituluak homologatzen” (A3.10E)

“Duela hiru urte hitzarmen bat sinatu genuen [anonimizatua](e)ko Aldundiarekin, eta horrek egonkortasuna eman zuen, baina prekarioa” (A3.6G)

Lekukotza horrek agerian uzten du aliantza instituzional batek eragin ugaltzailea izan dezakeela, garatu behar diren ekintzak epe ertainera programatzea ahalbidetzen baitu. Hala ere, azpimarratu behar da aliantza horiek ez direla ugariak. Elkarriketatuek iradoki dute administrazioen batekin (udalekin eta Aldundiekin, adibidez) adostutako hitzarmen eta/edo dirulaguntza izendunak irtenbideak izan daitezkeela oinarritzkoenak diren proiektuak egonkortzeko eta garatzeko.

“Baina oraindik ez dugu lortu hitzarmena Lanbiderekin espazioa homologatu ahal izateko¹². Proiektu hori lortzen badugu, oso ondo egongo da, jendea kontratatatu ahal izango baitugu hor, eta urteko zerbait finkoa eduki ahal izango dugu” (A3.13A)

“Bai, guretzat mugarri bat bezala izan da, ezta? Hitzarmen hori sinatu ahal izatea. Bai, egonkortasuna ematen du, baina, jakina, egonkortasun eskasa da, logika berarekin jarraitzen baitugu, hau da, memoriak aurkeztu behar ditugu, dena aurkeztu behar dugu, urtero. [...] garrantzitsua da, halaber, errekonozimendua, errekonozimendu instituzionala eduki izana” (A3.6G)

“Oraintxe bertan hogeita bi elkartek dugu hitzarmena [anonimizatua](e) ko Udalarekin” (A3.13A)

Hala ere, ez da erraza baliabideak eskuratzea eta ezagutza tekniko handiak behar dira. Elkarre batzuek adierazi dute Europako funtsak eskuratu dituztela, baina azpimarratu dute zaila dela deialdi teknikoetan nabigatzea, zaila baita eskatzen dituzten baldintzak betetzea administrazio-egitura sendorik gabe.

“Aurkezten ditugu proiektuak udaletan, baina beti bete ezin ditugun baldintza asko daude” (A3.6G)

“Proiektu bat aurkeztu genion Europako Gizarte Funtsari, eta gure jarduera batzuk finantzatzea lortu genuen, baina oso prozesu zaila izan zen” (A3.8A)

7. irudia. Migratzaileen asoziazionismoa indartzeko aipatu diren programa eta baliabide instituzionalak

Iturria: Geuk egina

12. Elkarriketatuek adierazi dutenez, beharrezkoa da prestakuntza ematen duten espazioa prestakuntza-zentro gisa homologatuta egotea.

Elkarrizketetan adierazi dute finantzaketa-deialdi bat, estrategikoa izanda ere, oro har eta ikuspegi inklusiborik gabe egiten denean, desberdintasunak sor daitezkeela entitateen edo erakundeen artean. Bereziki, elkarte txikiek, sortu berriek edo gaitasun tekniko txikiagoak dituztenek edota historikoki egoera ahulean egon diren kolektiboetako kideek sortu eta gidatzen dituzten elkarteek –beste oztopo estruktural batzuei aurre egiten dietenek– gainditu beharko dituzten beste oztopo batzuk gehiago sor ditzake. Erakunde horiek, nagusiki boluntarioek mantentzen dituztenak, “liberaturik” edo administrazio-kudeaketako “teknikaririk” gabe, zailtasun handiagoak izan ditzakete alderatzeko alderdirik jasotzen ez duten edo izaera espezifikoak duten deialdietan lehiatzeko.

“Konfiantza osoa dugu gure proiektuetan, eta egiten ditugun eta benetan premiazkoak direla dakigun proiektu horiek oinarri hartuta, proiektua aurkezten saiatzen gara. Argi dago ez dela hobekien idatzita egongo den proiektua izango, ez baikara adituak. Baina hor ari gara pixkanaka lehian sartzen [...] Dirulaguntzak lortzeko baliabide eta langile espezializatuak dituzten GKE handiekin lehiatzen gara; guk, ordea, dena boluntarioekin egiten dugu” (A3.12B)

“[anonimizatua GKE]rekin lehiatzen gara dirulaguntzak lortzeko. Maila akademikoan puntu gehiago ditugun arren, jendeak entitate handiak ikusten ditu erreferentzia gisa” (A3.10E)

“Baliabide asko dituzten elkarte handiekin lehiatzen ari gara. Finantzaketa hori behar dugu, gure lana ezinbestekoa dela dakigulako, baina sistema lehiakorra da eta ez da ekitatiboa” (A3.12B)

Horrela, asimetria estrukturala dago baliabide publikoak lortzeko lehian, zeinak migratzaileen ekimenen iraunkortasuna baldintzatzeaz gain, bazterketa instituzionala gertatzeko moduak sortzen baititu. Egoera horrek agerian jartzen du finantzaketa-prozesuetan berariaz jardun behar dela, migratzaileen elkarte-ehuna indartzeko. Finantzaketaren arazoa etengabea da; elkarte askok zailtasunak dituzte oinarrizko gastuei aurre egiteko.

“Proiektuekin, dohaintza txikiekin eta, batzuetan, boluntarioek beraiek egindako ekarpenekin finantzatzen dugu geure burua, baina ez dugu oinarri ekonomiko egonkorrik” (A3.9B)

Garrantzitsuenetako bat da espazio fisiko bat izatea beren jarduerak egiteko eta erabiltzaileei arreta emateko. Lokalen prezioek batez besteko nazionala gainditzen duten eta neurriz kanpo balioztatutzat jotzen diren testuinguru sozioekonomikoan, espazio fisiko bat izateak –eta are gehiago, egokia izateak eta jarduerak egiteko baldintza ezin hobeak betetzeak– eragiten die kostu nagusietako bat elkarreei. Karga hori bereziki larria da lehendik ere finantzatzeko zailtasunak dituztenentzat.

“Presioa egiteko asmoz, uko egiten genion udalaren jardueretan parte hartzeari, eta horrek lagatako lokala lortzen lagundu zigun behin-behinean” (A3.9B)

“Instituzioek laguntza handiagoa eman beharko lukete, ez bakarrik laguntza ekonomikoa, gure jardueretarako espazioak emanez ere lagundu beharko lukete” (A3.1B)

“[...] Baina hurrengo bi urteetan aurkeztu genuen proiektua eta ezer ez. Eta, beraz, gure poltsikoetatik ari gara ordaintzen alokairua, ura, telefonoa eta dena. Eta nik nire denbora eskaini dezaket, baina ez daukat dirurik. Hortaz, arazo hori dugu oraintxe bertan nire elkartean, eta itxiko ote dugun edo jarraituko ote dugun aztertzen ari gara” (A3.12B)

Gainera, jasotako hitzetan kezka bat agertzen da etengabe; izan ere, keztatuta daude egonkortasunik ez dagoelako, burokrazia motela delako eta ordainketa-ziklo gorabeheratsuak direlako, eta horrek guztiak ez du ahalbidetzen plangintza aurrera eramatea edo elkartean lan egiten dutenei soldata iraunkor bat emanez eustea.

“Aldundiaren eta Eusko Jaurlaritzaren dirulaguntzen mende gaude, baina askotan ez dira garaiz iristen, eta horrek zaildu egiten du gure plangintza” (A3.9B)

“Dirulaguntzei buruzko ziurgabetasunak epe luzeko plangintza egitea eragozten digu, eta etengabeko zerbitzuak eskaintzeko dugun gaitasunari eragiten dio” (A3.2G)

“Gure lanpostua Aldundiaren proiektu baten bidez finantzatuta dago, baina hori ordainketa-zikloen arabera denez, batzuetan atzerapenak eragiten ditu ordainketetan” (A3.9B)

Bestalde, hirugarren sektoreko erakunde horiek, batez ere dirulaguntza publikoen mende daudenek, oso burokratizatuta dagoen finantzaketa-eredu bati egin behar diote aurre, izugarrizko karga administratiboa ezartzen duen ereduari, alegia. Eredu horrek ezaugarri hauek ditu:

“Burokraziak denbora gehiegi kentzen digunez, denbora gutxiago dugu proiektuetan lan egiteko” (A3.6G)

“Arazo handia dugu proiektuen finantzaketarekin. Zeren, nire kasuan, urtariletik ari zara idazten, aurkezten, justifikatzen eta ez dakit zer gehiago egiten. Eta gero ekaina edo uztaila arte itxaron behar dut eta orduan agian esaten didate proiektua ez dagoela onartuta Adibidez,

funtsa agortu delako dela esaten dizute. Eta urtariletik egon zara horrekin eta ez duzu ezer kobratu. Eta orduan urtea ia galdu duzu eta alferrikako lana egin duzu. Ezertarako balio izan ez duen lan bat egiten aritu zara” (A3.12B)

Horrela, finantza-ziurgabetasunak eta administrazio-eskakizun handiegiak izateak eragiten dute elkarrekin beren helburuak eta proiektuak modu iraunkor eta eraginkorrean betetzeko duten gaitasuna izugarri mugatzea.

8. irudia. Finantzaketa eskuratzearekin eta finantzaketa publikoa lortzeko deialdiekin lotutako arazoak

Iturria: Geuk egina

Finantzaketa-programa eta laguntza instituzional motak eta funtsezko dirulaguntzak

Hainbat hitzek eta diskurtsok adierazi dutenez, migratuen elkarte batzuek hainbat entitate publiko eta pribaturen deialdiak eta finantzaketa jaso dituzte, partzialki behintzat, eta haiei esker, beren jarduerekin jarraitu ahal izan dute. Laguntza horiek, beti iraunkorrak eta nahikoak ez badira ere, funtsezkoak izan dira programa espezifikoak garatzeko, oinarrizko premiak betetzeko edo espazio fisikoak eskuratzeko.

Jarraian, elkarrizketetan aipatu diren lankidetzak edo finantzaketa mota nagusiak deskribatuko ditugu. Atal honen helburua ez da eskuragarri dauden baliabideen eta laguntzen eta dirulaguntzen deialdiak egiten dituzten erakundeen zerrenda zehatza izatea, elkarrizketatuek, modu batera edo bestera, aipatu dituztenen bilduma egitea baizik.

Lehenik eta behin, Eusko Jaurlaritzaren eta Aldundien programa instituzionalak aipatu dituzte. Programa horiek oso laguntza-iturri garrantzitsuak izan dira eta

orain ere badira finantzaketari begira, deialdien eta ekintzen bidez finantzaketa lor baitaiteke. Aipatutakoez gain, hezkuntzarekin, sentsibilizazioarekin, euskararekin eta generoarekin edo berdintasunarekin lotutakoak nabarmendu dituzte.

“Eusko Jaurlaritzak finantzatutako programa bat lantzen ari gara, haur migratzaileei zuzendutako euskara indartzeko eskola-programa, hain zuzen ere” (A3.8A)

“Berdintasun-programari esker, kultura-aniztasuna sentsibilizazio-jardueretara eraman ahal izan dugu ikastetxeetan” (A3.12B)

“Aldundiak gure programarik handiena babestu du, Afrikako emakume migratuak ardatz dituen programa, alegia” (A3.9B)

“Genero berdintasunari buruzko programak aukera eman digu ikastetxeetan tailerrak emateko eta ordezkatzeko dugun kultura-aniztasuna erakusteko” (A3.2G)

Udalak, elkarte-ehunarekin etengabeko interakzioan dauden toki-erakundeak diren aldetik, migratzaileen elkarrekin gehien eskaintzen zaien laguntza instituzional eskuragarrienetako bat dira. Administrazioa beste maila batzuetatik hurbil daudenez eta haiekin bitartekari gisa jarduten dutenez, erakundeen iraunkortasunean zuzenean eragiten duten funtsezko baliabideak eskaini ditzakete. Laguntza horien artean, bereziki nabarmentzekoa da espazio fisikoak edo lokalak lagatzea, baina baita dirulaguntza egonkorragoak ematea ere, hitzarmenen bidez gauzatu daitezkeenak.

“Udalak lokal bat utzi zigun eta hor egin ditzakegu gure jarduerak eta bilerak” (A3.10E)

“Abantaila bat dugu: udalak lokal bat lagatzen digu, eta horrek lasaitasun handia ematen digu. Lokal honek ez digu kosturik eragiten, ez baitugu ura, argia eta alokairua ordaindu beharrik, eta horrek izugarritzko lasaitasuna eman dio gure diruzaintzari» (A3.9B)

“[Anonimizatua](e)ko Udalarekin eta Eusko Jaurlaritzarekin elkarlanean ari gara, gure jarduerak erraztuko dituzten baliabideak eta espazioak eskuratuko ditugula ziurtatzeko” (A3.13A)

Fundazio pribatuak finantzaketa- eta garapen-iturri garrantzitsuak izan dira erakunde askorentzat. Fundazio horietako batzuk aipatu dituzte emakumeei prestakuntza emateko edo lege-orientazioa emateko programa espezifikoak finantzatu dituztelako. Funtsean, fundazioak biztanle kalteberei zuzendutako programa jakin batzuk indartzeko iturri izan daitezke, eta kolektibo horiek gizarteratzeko eta ahalduentzeko garaian eragin zuzena izan dezakete.

“[Anonimizatua] Fundazioa funtsezko laguntza izan da, batez ere emakumeentzako prestakuntza-programak eta lege-orientazio emateko programak eskaini baititu” (A3.7B)

“[Anonimizatua](r)en bidez, emakume askok beste leku batzuetan lortuko ez zituzten prestakuntza-espazioak aurkitu dituzte” (A3.9B)

“[Anonimizatua] Fundazioari esker, kalteberatasun-egoeran dauden emakumeentzako ahaluntze-tailerrak egin ahal izan ditugu” (A3.8A)

“[Anonimizatua] Fundazioa funtsezkoa izan da gure erabiltzaileei laguntza psikologikoa emateko” (A3.3E)

Hirugarren sektoreko entitateekin (ibilbide ezaguna duten GKEekin) lankidetzan aritzea ere garrantzitsua izan da Euskadiko migratzaileen asoziazionismoa indartzeko, bai prestakuntza teknikoa eta lan-arlokoa eskaini dutelako, bai oinarritzat jotzen diren proiektuak eta finantzaketa-deialdiak babestu dituztelako. Adibidez, oinarrizko premiak betetzeari dagokionez, Elikagaien Bankua funtsezko aliatua izan da premia biziko produktuak eskuratzeko aukera bermatzeko.

“Erakunde handiagoei harremanetan gaude, hala nola Gurutze Gorriarekin, eta horri esker, pertsona gehiagorengana iritsi ahal izan gara” (A3.10E)

“Caritasekin lankidetzan ari gara lan-merkatuan sartu behar duten elkartekideei lan-arloko prestakuntza emateko” (A3.7B)

“Lanean ari diren elkartekideek egiten dituzten ekarpenekin, arropa eta elikagaien dohaintzekin eta erakundeen laguntzarekin [adibidez, anonimizatua GKE] irauten dugu” (A3.11E)

“Elikagaien Bankuarekin lan egiten dugu, migratzaileen familiek oinarritzko eskuratzeko aukera izan dezaten” (A3.10E)

Elkartearteko lankidetzaren eremuan, Euskadiko Kulturarteko Sareak erraztu du erakundeek elkarrekin lan egitea, baliabide partekatutako eskuratzeko aukera ahalbidetu baitu.

“Kulturarteko Sareak beste elkarte batzuekin lankidetzan aritzen eta baliabide partekatutako eskuratzeko aukera handiagoa izaten laguntzen digu” (A3.6G)

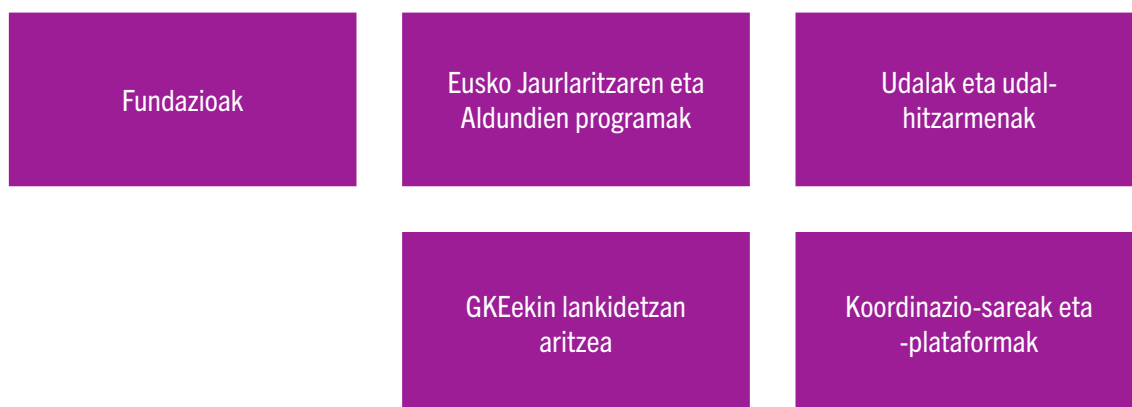
Azkenik, horri esker, elkarreak funtzionatzeko leku egonkor bat dauka. Gainera, koordinazio instituzionaleko sare eta plataformetan (hala nola Berdintasun Kontseiluan) parte hartzeak entitate publikoekin hitz egiteko bideak ireki ditu:

“Aurrera jarraitzen dugu baliabide gutxirekin, baina gure elkartekideen parte-hartze handia dugu, eta feministen eta migratzaileen sareekin elkartuta gaude” (A3.11G)

“Berdintasun Kontseiluan parte hartzen dugu, eta hor migratzaileen beste elkarte batzuekin eta entitate publikoekin lankidetzan aritzen gara” (A3.9B)

Programa eta baliabide instituzionalak funtsezkoak dira Euskadiko migratzaileen asoziazionismoa indartzeko, funtsezko laguntza eskaintzen baitute deialdien, dirulaguntzen, udalekin, aldundiekin, fundazioekin eta Eusko Jaurlaritzarekin egindako hitzarmenen eta Europako funtsen bidez. Hezkuntza-errefortzuaren, lege-laguntzaren eta espazio fisikoen lagapenaren bidez premia zehatzei erantzuten zaie. Ekimen horiek bereziki kolektibo kalteberentzat dira. Fundazio batzuk (hala nola [anonimizatu] eta [anonimizatu]) prestakuntzaren eta ahalduentzearen alorrean nabarmentzen dira; beste plataforma batzuek (hala nola Euskadiko Kulturarteko Sarea), aldiz, elkarrekin eta instituzioen arteko lankidetzan sustatzen dute.

9. irudia. Finantzaketa-programa eta laguntza instituzional motak eta funtsezko dirulaguntzak

Iturria: Geuk egina

Migratzaileen elkarte-egitura osatzeko ordezkoko beste finantzaketa-iturri batzuk

Elkarriketa sakonetan oinarrituta, finantzatzeko moduen (ordezkoak edo autokudeatuak) banakapen labur bat egingo dugu. Jarduteko modu horiek erakusten dutenez, baliabide ekonomikoaz gain, proiektuei sostengua ematen dieten beste ondasun batzuk ere badaude: antolaketa-arlokoa, soziala eta

emozionala. Kapital hori ez da beti agerikoa justifikazio-memoretan edo adierazle kuantitatiboetan, baina migratzaileek komunitate-eremuan jarraitzeko muina da.

Funts instituzionalekiko mendekotasunari aurre egiteko, Euskadiko migratzaileen elkarte askok irauteko beren modu sortzaileak garatu dituzte. Premiaren ondorioz sortutako estrategiak dira, baina baita autonomia politikoa izatearen ondorioz eta elkarteek ekintza kolektiboa administrazio-logiken mende jarri nahi ez izatearen ondorioz sortutakoak ere. Hainbat hitzek adierazi dutenez, alternatiba horiek ez dira soilik “B plan” bat, elkarte-proiektuaren independentzia bizirik mantentzeko modu bat ere badira.

“Gobernuko beste entitate batzuekin lankidetzan aritzen gara politika publikoetarako laguntza teknikoa ematen, eta hortik lortzen ditugure diru-sarrera batzuk” (A3.4B)

“Guztia gure baliabideekin egiten dugu, fanzineen eta txapen salmentatik hasita, tailerren antolamenduarekin bukatzeraino. Bildutako dirua gure jardueretarako eta joan-etorrietarako erabiltzen dugu. [...] Dirulaguntzen sistematik kanpo egotea erabaki dugu, ez dugulako politikoki erabil gaitzaten nahi, ezta gure ekintzak baldintzatzen dituzten laguntzen mende egon nahi ere” (A3.3E)

Autokudeaketa modu askotakoa izan daiteke. Zenbait erakundek afari solidarioen, tailerren edo kideek egindako produktuen salmentaren bidez lortzen dituzte funtsak. Beste batzuek bazkideek edo entitatearen helburuak partekatzen dituzten hurbilekoek borondatez egiten dituzten ekarpenei esker irauten dute. Ekimen horien bidez lortzen den dirua, askotan, ez dira gastu guztiei aurre egiteko iristen, baina funtsezkoak dira egunerokorako: alokairua ordaintzea, materialak inprimatzea, harrera-etxe bat izaten jarraitzea edo, besterik gabe, jardueraren jarraitutasuna bermatzea ahalbidetzen dute.

“Ekarpina egin dezaketen elkartekideek borondatezko kuota bat ordaintzen dute hilean, elkarteari sostengua emateko” (A3.6G)

“Pandemian, crowdfunding kanpaina bat jarri genuen abian etxeko langileei laguntzeko, eta arrakasta handia izan zuen” (A3.12B)

“Crowdfundingak oinarrizko premiak betetzeko aukera eman zigun, dirulaguntzak garaiz iristen ez zirenean” (A3.8A)

Kasu batzuetan, fundazio pribatuen eta tokiko enpresen babesak egonkortasuna izateko leiho txikiak ireki ditu. Hala ere, horrelako laguntzak noizbehinkakoak izaten dira, eta harreman pertsonalen edo talde eragileak duen bitartekaritza-gaitasunaren oso mende daude.

“Tokiko enpresek, batzuetan, materialak edo zerbitzuak emanez laguntzen dute, baina hori ez da aldi oro gertatzen” (A3.10E)

Analisitik ateratzen den elementu indartsuenetako bat da elkarteak elkarlanean aritzeak duen balioa da. Baliabideak lortzeko lehian jarduten duten ingurunean, hainbat erakundek elkarrekin lan egitea, materialak partekatzea, espazioak trukatea edo proiektu kolektiboak aurkeztea erabaki dute. Lankidetzaren horrek, prekarietate estrukturalak mugatzen badu ere, elkartasun-sareak sortzen ditu, eta sare horiek inpaktua ez ezik, kide izatearen sentipena eta elkarrekiko laguntza ere indartzen ditu.

“Migratzaileen beste elkarte batzuekin elkartu gara, baliabideak partekatzeko eta elkarrekin presioa egiteko laguntza gehiago lortzeko” (A3.4B)

“Sareko lanari esker, beste era batera lortuko ez genituzkeen baliabideak eskuratu ahal izan ditugu” (A3.5B)

Jarduteko modu horiek erakusten dutenez, baliabide ekonomikoaz gain, proiektuei sostengua ematen dieten beste ondasun batzuk ere badaude: antolaketa-arlokoa, soziala eta emozionala. Kapital hori ez da beti agerikoa justifikazio-memoretan edo adierazle kuantitatiboetan, baina migratzaileek komunitate-eremuan jarraitzeko muina da.

10. irudia. Migratzaileen asoziazionismoaren finantzaketa-iturri alternatiboak edo autokudeatuak

Iturria: Geuk egina

Migratuen parte-hartzeari eta migratzaileen elkarteetako boluntarioei buruzko pertzepzioak eta iritziak

Atal honetan, elkarrizketatuek, migratzaileen elkarteetako eragile edo ordezkari gisa jardunda, boluntarioei eta boluntarioen zereginari buruz dituzten ikuspegiak analizatzen ditugu. Migratuek era askotara parte hartzen dute elkarteetan eta hainbat arrazoiengatik parte hartzen dute. Kasu batzuetan, berehalako benetako premiak daudelako parte hartzen da, bereziki migrazio-prozesuaren lehenengo faseetan, oinarritzko baliabideak eta laguntza-sareak eskuratzeko aukera mugatua denean, eta konpromiso politikoa eta komunitarioa izanda egiten da eta konpromiso horrekin lotzen da. Jasotako hitzek aukera ematen dute ulertzeko boluntarioek erakundearen funtzionamenduari eusten diotela, baina, horretaz gain, eraldaketa pertsonala eta kolektiboa lortzeko espazio ere badirela.

Kasu askotan, hasierako parte-hartzea berehalako benetako premiekin lotuta dago, bereziki migrazio-prozesuaren lehenengo faseetan. Elkarteak harrera- eta laguntza-espazio bihurtzen dira, eta espazio horietan, migratuek dituzten berehalako premiak betetzeko erantzunak bilatzen dituzte. Elkarrizketatu batek hau adierazi du horren inguruan:

“Parte-hartzea oinarritzko premien arabera da neurri handi batean. [...] Elkartera etortzen direnak, oro har, premia dutelako etortzen dira, ez erabakiak hartzen edo proiektuetan aktiboki parte hartu nahi dutelako” (A3.2G)

Hala ere, beste pertsona batzuk hasieratik inplikatzeko dira lagundu nahi dutelako eta beren borrokekin lotura izaten jarraitu nahi dutelako, bai harrera-herrialdean, bai jatorrizko herrialdeetan.

“Boluntario izatea hemen eta gure jatorrizko herrialdeetan gure borrokekin lotura izaten jarraitzeko modu bat da” (A3.3E)

“Boluntario izateak komunitateari laguntzeko aukera ematen dit, baina horretaz gain, baliagarria sentitzen eta nire trebetasunak hobetzen laguntzen dit” (A3.10B)

Elkarrizketetan adierazi dutenez, elkarte askotan aktiboki lan egiten da boluntariotzako lehen interakzio horien ondoren, konpromiso handiagoko loturak izateko. Denborarekin, hasieran erabiltzaile gisa joan ziren pertsona asko parte-hartzaile aktibo edo boluntario bihurtzen dira.

“Askotan, kalean egon diren erabiltzaileak boluntario bihurtzen dira eta elkartearen jardueretan parte hartzen dute, eta hori oso motibagarria da” (A3.7B)

“Boluntarioetako asko egoera zailetan egon diren pertsonak dira, eta orain zerbait itzuli nahi diote komunitateari, beste batzuei lagunduz” (A3.2G)

Egoera-aldaketa horrek erakundeak indartzeaz gain, pertsonak eraldatu egiten ditu, ahalduntze-prozesua, kide izatearen prozesua eta autoestimuz-prozesua sortuz.

“Jende guztiak balio du zerbituetarako, eta bere herrialdetik bidaia bakarrik edo lagunduta egin duen eta hona iritsi den emakume bat ezin da ezertarako balio ez duen emakume bat izan” (A3.12B)

“Boluntariotzak beste emakume migratu batzuekin harremanetan jartzen, gure borroka partekatzen eta komunitatea sortzen lagundu zidan” (A3.1B)

Elkarteen egoitza formalez gain, espazio informaletan (elizak, parkeak, telefonotegiak edo jatetxeak) parte hartzeko dinamikak ere agertu dira. Leku horiek komunitate-nodo gisa funtzionatzen dute, non esperientziak partekatzen diren, informazioa trukatzeko den eta, kasu askotan, antolatze modu berriak sortzen diren.

“Emakume migratu askok parkeetan eta elizetan aurkitu dute elkar, informazioa partekatzeko eta antolatze topaguneetan, alegia. Asoziazionismoa leku informaletan gertatzen da, hala nola jatetxeetan eta telefonotegietan, eta funtsezko elkargune bihurtzen dira” (A3.4B)

Boluntariotza funtsezko pieza da elkarten ekintzak egiten jarraitzeko, ekintza operatiboak izan, ekintza emozionalak izan. Boluntarioek denbora, energia eta konpromisoa eskaintzen dituzte; horiek, kasu askotan, ezinezkoa izango litzateke ekonomikoki estaltzea.

“Oso zaila izango litzateke proiektuak aurrera egin dezan boluntarioek ematen dituzten ordu guztiak ordaintzea” (A3.6B)

“Zailtasunak zailtasun, boluntarioei esker eusten zaie elkartearen ekintzei” (A3.5B)

Hala ere, konpromiso horretan tirabirak daude. Boluntario asko kalteberatasun-egoeretan daude, eta horrek higadura emozionala eta haien inplikazioak denboran jarraitzeko zailtasunak sor ditzake.

“Higadura emozionala erronka garrantzitsua izan zen, boluntario asko kalteberatasun-egoeretan baitzeuden, eta horren ondorioz, nekez euts ziezaioketen jarraitzeko behar zuten energiari” (A3.4B)

“Boluntarioen higadura emozionalaren arazoari ere aurre egin behar diogu, entzuten dituzten historia zailek eragiten baitiete askotan” (A3.3G)

Antolamenduan laguntzeaz gain, boluntario izateak onura pertsonalak ere eskaintzen ditu. Jarduera komunitarioetan parte hartuz, migratu asko baliagarri senti daitezke, trebetasun berriak har ditzakete eta beren egoerari buruzko hausnarketa egin dezakete.

“Beren antzeko egoeretan dauden pertsonekin lan egin ahal izateak boluntarioei aukera ematen die beren egoerari buruzko hausnarketa egiteko eta hobetzeko motibatze” (A3.2G)

“Jarduera parte-hartzaileei eta talde-lanari esker, boluntarioak komunitatearen parte sentitzen dira eta lagundu nahi izaten dute” (A3.7B)

Azkenik, hitz batzuek azpimarratu dute garrantzitsua dela migratuek aisialdiko, olgetako eta zaintzako espazioetan parte hartzeko eskubidea dutela errekonozitzea, errurik eta autoexijentziarik gabe.

“Migratuek errekonozitu behar dute aisialdiko eta olgetako jardueretan parte hartzeko eskubidea dutela, denbora galtzen ari direla sentitu gabe” (A3.9B)

Migratzaileen elkarre-ehuna: Elkarreak elkarren artean koordinatzeko eta sarean lan egiteko espazioetan sartzea eta parte hartzea

Atal honetan, Euskadiko migratzaileen elkarre-mugimenduari dagokionez azken urteetan izan diren joerei eta dinamikei buruzko eduki diskurtsiboak aztertuko ditugu. Alde batetik, garrantzitsua da azpimarratzea migratzaileen elkarre-mugimenduan gertatu den eraldaketa migratzaileen elkarre-ehunaren antolamenduari, sareak sendotzeko eta larrialdi-egoeren aurrean (adibidez, COVID-19aren pandemia) erantzuteko duten gaitasunari dagokionez izandako aurrerapenak errekonozitzeko dagokionez.

“Iritsi nintzenean, ez zegoen laguntza-sarerik. Orain, erakunde eta elkarreari esker, ehun zabalagoa eta sendagoa sortu da” (A3.1B)

“Elkarre-ehuna bizirik dago. Elkarre asko lan ikaragarria egiten ari dira” (A3.8A)

Hala ere, aurrerapen horiekin batera, tirabirak eta erronkak sortzen dira etengabe. Gehien aipatu denetako bat da erabaki instituzionalak hartzeko eta

koordinazio instituzionala gauzatzeko espazioetan oso gutxi parte hartzen dela, eta horrek bazterketa- eta azpiordezkaritza-sentsazioa sortzen du.

“Egoera aldatu egin da urteekin, baina oraindik oztopo asko daude erabakiak hartzeko espazioetan benetan parte hartzeko” (A3.1B)

Pertzepzio hori ez da soilik espazio horietan presentzia formalik ez izatearekin lotzen, espazio horietan komunikatzeko eta harremanak izateko erabiltzen dituzten dinamikekin ere lotzen da, migratuek etengabe negoziatu behar baitute entzunak eta kontuan hartuak izateko duten eskubidea.

“Nik ikasi dut... daukadan gauza itsusietako bat da. Baina jendeak hitz egiten duenean, hitza kentzen ikasi dut. Izan ere, zeure burua errespetarazten ez baduzu, ez dizute hitz egiten uzten. Denak batera hitz egiten ari gara” (A3.12B)

“Iritsi berria nintzenean, txanda eskatzen nuen. Baina ikusten nuen txanda eskatuta ere, ez zidatela ematen. Batek bukatu bezain laster beste bat hasten zen. Eta azkenean nik ez nuen nire iritzia ematen” (A3.12B)

Baliabide gutxi izan arren, elkarte askok aktibo eta konprometituta jarraitzen dute, batez ere ikuspegi feminista eta komunitarioa dutenek, beren lanari eustea lortu baitute elkarteko kideen parte-hartze aktiboaren bidez eta sare handiagoekin elkartuz. Gainera, elkarrizketetan agerian utzi dute elkarte ugari aritu direla elkarlanean, sareko lana egiten eta antolamendu kolektiboa egiten, bai udalerrietan, bai estatuan. Sareko lana funtsezko tresna da eragin politiko handiagoa izateko eta aurre egin behar dieten arazoei aurka egin ahal izateko, hala nola jarraitutasunik ez izateari, zeregin gehiegi izateari eta baliabideak lortzeko lehiari.

“Beste erakunde batzuekin lankidetzan arituz, ahaleginak bateratu ahal izan ditugu borroka partekatuetan, esate baterako migratzaileen erregularizazioan” (A3.1B)

“Guk ez dugu immigrazioari buruzko legea gure kabuz aldatuko, baina beste elkarte batzuekin bat egiten badugu, presioa egin dezakegu aldaketak lortzeko” (A3.11G)

“Aliantzak egin ditugu zenbait kolektiborekin, hala nola (elkartea)(r)ekin eta tokiko beste erakunde feminista batzuekin” (A3.3E)

“Aurrera jarraitzen dugu baliabide gutxiarekin, baina gure elkartekideen parte-hartze handia dugu, eta sare feministekin eta migratzaileekin harremanetan gaude” (A3.11G)

Hala ere, hitz batzuek diote sareko lan hori eta harremana indartu egin behar direla, eta entitateen ahaleginetik haratago doan arazoa dela, elementu estruktural batzuekin zerikusia baitu.

“Batzordeen artean ez dago harremanik. Ahalegina egiten ari dira harremana izateko, baina instituzioen eta asoziazionismoaren arazoa da” (A3.10E)

“Asoziazionismoa egitura lehiakorrera mugatu da. Beharrezkoa da sareko lanaren eta lankidetzaren kultura sustatzea” (A3.9B)

Azkenik, migratuen elkarrekin koordinatzeko eta erabakiak hartzeko espazioetan modu eraginkorrean sartu eta parte hartu ahal izateko dituzten zailtasun garrantzitsuenak jaso ditugu. Landa-lanean identifikatutako oztopo horiek hiru mota handitan biltzen dira: oztopo estrukturalak, sinbolikoak eta antolamenduzkoak.

Oztopo estrukturalak parte-hartzea mugatzen duten kondizio materialekin lotuta daude. Lan-prekarietateak, zaintzen gainkargak eta elkarrekin bizitzarekin bateraezinak diren ordutegiek izugarri zailtzen dute espazio publikoetan sartzeko. Egoera horrek agerian uzten du indarrean dagoen ekonomia- eta lan-ereduak zuzenean eragiten duela parte hartzeko eskubideak baliatzeko aukeran, batez ere lan bereziki prekarizatuak dituzten pertsonen kasuan.

“Barneko etxeko langileek ia ez dute denborarik bizitza publikoan parte hartzeko” (A3.1B)

Oztopo sinbolikoek kulturaren eta harremanen ikuspegitik hautematen diren eta gertatzen diren bazterketa-dinamikei egiten diete erreferentzia. Arrazakeria estrukturalak, ohiko mikroerasoek eta benetako errekonozimendurik ez izateak kontrako ingurunea sortzen dute parte hartzeko. Horrelako jardunek indartu egiten dute elkarriketatutako migratuek duten sententzia, hau da, instrumentalizatu eta gutxietsi egiten dituztelako sententzia, eta horren ondorioz, pertsona asko urrundu egiten dira espazio horietatik. Hitz hauek argi adierazten dute sententzia hori:

“Lotesleak ez diren parte-hartze mahaietara deitzen gaituzte, eta apaingarri gisa edukitzeko bakarrik” (A3.12B)

“Espazioekin haserre nago... gauza asko egin ditut doan, adibidez, autobusak hartu ditut, lekuetara joan naiz, eta gero ‘eskerrik asko’ eta besterik ez” (A3.16G)

Sareak sendotzeko dagokionez eta migratzaileen elkarrekin garatzen diren ekosistemaren arteko lankidetzaren indartzeko dagokionez, aurrerapen garrantzitsuak egin diren arren, oraindik ere erronka garrantzitsuak daude,

koordinatzeko eta erabakiak hartzeko espazioetan parte-hartze osoa eta eraginkorra izatea zailtzen dutenak.

11. irudia. Koordinatzeko eta sareko lana egiteko espazioetan sartzea eta parte hartzea

Iturria: Geuk egina

Migratzaileen elkarteak koordinazio-espazioetan sartzeko eta parte hartzeko erronka garrantzitsuei egin behar zaie aurre. Alde batetik, erabaki politikoak hartzeko prozesuetan bazterketa estrukturala dagoelako pertzepzioa izateak eta oztopo burokratikoek zaildu egiten dute migratzaileen elkarteak erabakitzeko plataformetan eta instituzioetan sartzea. Bestalde, sarean lan egiteko eta beste entitate batzuekin lankidetzan aritzeko ahaleginak egin diren arren, koordinazio-prozesuetan jarraitutasunik ez izateak eta baliabide gutxi izateak murriztu egiten dute ekimen horien irismena eta iraunkortasuna. Muga horiek izanda ere, elkarteek erakutsi dute gaitasuna dutela eragin handiko ekintza koordinatuen buru izateko, hala nola lege-kanpainetan parte hartzeko eta komunitate-sareak sortzeko, eta, horrela, eragin politikoa eta soziala izateko funtsezko eragile gisa duten ahalmena erakutsi dute.

Migratzaileen elkarte-ehunak gizartean eta politikan parte hartzeko eremuak

Migratzaileen elkarten ordezkariak egindako elkarriketetan jasotako hitzen arabera, egoera konplexua da; izan ere, parte-hartzea eskubide formala izateaz gain, desberdintasun materialek, arrazakeria estrukturalak eta legimitate-oztopoek eragina duten prozesua da. Egoera horretan, egiaztatu da migratuak buru dituzten elkarte asko gero eta rol politiko aktiboagoa eta ikusgarriagoa betetzen ari direla. Prozesu hori agerian geratzen da ekimen zehatzak garatu dituztelako, hala nola arauz kontrako egoera juridiko-administratiboan

daudenak erregularizatzeko Legegintzako Herri Ekimenean parte hartu dute, baita sare feministetan eta espazio instituzionaletan parte hartu dutelako ere, hala nola udal-kontseiluetan. Migratzaileen elkarteak sartzen ari diren ekintza politikoko moduen adibide batzuk dira horiek. Eraikitzen ari den bidea da, eragin politikoa izateko eta instituzioekin hitz egiteko gaitasun handiagoa izateko bidean aurrera egiten ari dena, espazio publikoan hitz propioa duten gizarte-eragile gisa duten zeregina sendotzeko asmoz.

“Migratzaileak erregularizatzeko legegintzako herri-ekimena bultzatu dugu, eta sinadura-bilketan ia 900 elkarteak parte hartzea lortu dugu” (A3.1B)

“Hainbat espaziotan parte hartzen dugu, esate baterako Eusko Legebiltzarrean, migratzaileei dagozkien politiketan eragina izaten saiatzeko [...] Aktiboki parte hartzen dugu espazio feministetan eta eragin-kanpainetan, hala nola migratzaileen erregularizazioa lortzeko kanpainetan» (A3.3E)

“Berdintasun Kontseilua eragiteko ditugun espazioen artetik nagusietako bat da, eta espazio horretan, kultura- eta genero-aniztasunaren ikuspegia ekintza guztietara eramaten dugu” (A3.9B)

Hala ere, eragiteko gaitasun hori era askotako oztopo estrukturek mugatzen dute oraindik ere. Migratzaileen elkarteek, askotan, aurrez definitutako eta oso malguak ez diren egitura instituzionalei egin behar izaten diete aurre, baita benetako inklusioa bermatzen ez duten parte hartzeko espazioei eta agenda publikoa eraldatzeko ekintzat hartu ordez eskaera kolektiboak neutralizatzeko ekintzat hartzen diren parte hartzeko mekanismo sinbolikoei ere. Egoera horrek agerian uzten du aldea dagoela parte-hartzearen errekonozimendu formalaren eta haien komunitateetan zuzeneko eragina duten erabakietan benetan eragiteko aukeraren artean.

“Parte hartzeko espazio asko bideratuta eta mugatuta daude. Erabakitzeko ahalmena ez da partekatzen, baizik eta jarraibideak jasotzen dira” (A3.6G)

“Kosta egiten zaigu eragin politikoa izatea, ez dugulako, beste erakunde handiago batzuek bezala, presioa egiteko baliabiderik eta denborarik” (A3.11G)

Elkarriketetan gehien errepikatzen den elementuetako bat da espazio instituzionaletan sartzen ez dituztelako sentsazioa dutela. Nahiz eta migratu askok konpromiso aktiboa izan, beren parte-hartzea paternalismoak, instrumentalizazio sinbolikoak eta arrazakeria estrukturalak baldintzatzen dute askotan. Azken hori jarrera indibidualetan ez ezik, desberdintasunak sortzen

dituzten eta erabakiak hartzeko benetako aukera izatea mugatzen duten arau, praktika eta egituretan ere agertzen da. Testuinguru horretan, espazio politikoetan parte hartzea esperientzia frustragarria izaten da askotan; izan ere, migratuak “presente” egotea espero da, baina haien presentziak ez du ekarriko espazioak eta dinamikak benetan eraldatzea.

“Administrazioak prozesu parte-hartzaileak formalitate gisa erabiltzen ditu, baina ez du gure proposamenak gehitzeko benetako asmorik”
(A3.9B)

“A!, ez; izan ere, emakume migratuak, zera... baina zu nirekin hitz egiten ari zara. Zuk honi buruz zer iritzi dudan galdetu didazu, ezta? Oso paternalista da, ... esango dugu parte hartzea ez dela oso espazio atsegina eta segurua, zeren, kontuz!, bidaliko zaitudan espazio batean parte hartzera baldintzatuta bazaude, dirulaguntzak asko kontrolatuko baitizu esaten duzuna” (A3.6G)

“Gure kolektiboaren errealitatea ezagutzen eta diagnostikatzen adituak gara, baina ez gaituzte aintzat hartzen politikak diseinatzeko garaian”
(A3.8A)

Zenbait kasutan, espazio horietan nahita ez egotea benetako parte-hartze duin eta eraldatzailea ahalbidetzen ez duten dinamikien aurka protesta egiteko eta haiei aurre egiteko modu bat da.

“Kontuan hartzen ez gaituztela ikusten dugunean, ez dugu Udalak antolatutako jardueretan parte hartzen, protesta egiteko modu gisa”
(A3.9B)

“Gu ez gara instituzioak antolatzeke espazioetan egongo, ez dakit zeri buruzko [anonimizatua] espazioan, adibidez... Espazio horretan ez dugu eraginik izango” (A3.3E)

Esperientzia frustragarri hori areagotu egiten da parte-hartze jarraitu eta egituratua izaten jarraitzeke baliabiderik ez dutelako. Migratzaileen elkarte gehienek oso bitarteko gutxirekin lan egiten dute, eta horrek zaildu egiten du parte hartzeko prozesuak epe luzerako finkatzea, eta gorpil zoro bat sortzen du: baliabiderik ez badago, ez dago jarraitutasunik, eta jarraitutasunik gabe ahuldu egiten da eragiteko gaitasuna. Muga horri migratu askok bizi duten prekarietatea gehitu behar zaio. Haien lan-baldintzek –lanaldi luzeak, bizitegi-isolamendua eta denbora liberrik ez izatea– nabarmen murrizten dute gizartean eta politikan parte hartzeko duten aukera, inplikatu nahi izan arren. Errealitate horrek agerian uzten du parte hartzeko esparruak ikuspegi intersektionaletik birpentsatu behar direla, komunitate-bizitzan sartzea baldintzatzen duten desberdintasun materialak eta genero-arlokoak kontuan hartuta.

“Etxeko langile askok ez dute espazio politikoetan parte hartzeko denborarik, eta hori oztopo handienetako bat da oraindik ere” (A3.5B)

“Denborarik ez izatea eta lan-prekarietatea ere oztopo garrantzitsuak dira. Pertsona askok ez du denborarik eta baliabiderik elkarrekin konpromisoa hartzeko” (A3.2G)

Egoera horren aurka, elkarteak eta beste laguntza-erakunde batzuk ekintza zehatzak bultzatzen ari dira, parte hartzeko espazio irisgarriagoak, seguruagoak eta eraldatzaileagoak bermatzeko. Estrategia nabarmenetako bat da espazio seguruak eta zainduak, era askotako kalteberatasunei aurre egiten dieten emakume migratzaileentzat bereziki pentsatuta daudenak, sortzea. Espazio horiek ordutegi malguak dituzte, bilerak parte-hartzaileen lan- eta familia-baldintzetara egokituta daude eta parte hartzeko metodologiak haien errealitateak hartzen dituzte kontuan. Helburua ez da bertaratzea erraztea soilik, baizik eta isolamendua hausteko, komunitate-loturak sendotzeko eta konfiantza eraikitzeko aukera ematen duten inguruneak sortzea. Ekimen horiei esker, parte-hartzeak karga edo exijentzia izateari uzten dio, eta elkar zaintzeko, ahaldundzeko eta kide izateko esperientzia bihurtzen da.

“Emakumeek proiektuaren espazio guztietan parte hartzea sustatzen dugu [...] Izan ere, parte hartzen ez baduzu, ez zaituzte ikusten eta ez dizute entzuten” (A3.12B)

“Elkartea elkartekideen arabera egokitu da. Adibidez, astegunetan ezin dute jardueretan parte hartu, baina asteburuetan bai” (A3.11G)

Hortik abiatuta, parte-hartzeko modu bat pentsatu da, presente egotea ez ezik, erabakitzea, proposatzea eta buru izatea ere berekin dakarrena. Lortu nahi dena da emakume migratzaileak subjektu politiko gisa, beren kontaketa eta prozesuen protagonista gisa errekonozitzea.

“Emakume beltza ikusarazi nahi dugu, eta etxeko lanen laukitik atera, espazio desberdinetan bikaintasun osoz agertzea nahi dugu” (A3.12B)

*“Hau da emakume beltzok dugun borroketako bat: **gure historia kontatu nahi dugu. Ez dugu nahi jendeak gure ordezkari izatea**” (A3.12B)*

Migratzaileen elkarre-erlazioa, bere mugekin bada ere, eduki politiko, komunitario eta eraldatzaile handia duten parte hartzeko moduak sortzen ari da. Eta aurrera egiteko asko dagoen arren, zalantzak daude parte hartzeko modu berriei buruz eta gazteak erakartzeko moduari buruz.

“Sare sozialak funtsezko espazioak dira migratuak inplikatzeko eta modu aktiboan parte hartzeko” (A3.10E)

“Horrela antolatzen gara eta egunerokorako WhatsApp-a erabiltzen dugu. Eta parte hartzea da kontua. Egongo direnek zer nahi duten eta nola nahi duten esateko aukera izan dezatela” (A3.7B)

Belaunaldien arteko errelebo guztietan bezala, litekeena da helduzentrismoa eta parte hartzeko modu klasikoak ez izatea hain erakargarriak belaunaldi berrientzat. Horrela, beraz, elkarrizketatuek adierazi dutenez, belaunaldi berrien inguruko kezka dago, baita belaunaldi berriek elkarteetan duten inplikazioari, parte-hartzeari eta belaunaldien arteko erreleboari buruzkoa ere.

“Bileren ohiko dinamikak ez dira erakargarriak gazteentzat, metodologia interesgarriagoak behar ditugu” (A3.5B)

“Parte-hartze maila txikia da, batez ere gazteen eta arrazializatuen artean. Ez dute interesik, elkarteetako erabakien eta boterearen parte sentitzen ez direlako” (A3.16G)

Egoera horren aurrean, planteatzen da agian erronka ez dela gazteak erakartzea soilik, baizik eta haien parte hartzeko moduak errekonozitzea –parte-hartzeak digitalagoak, arinagoak, kolektiboagoak, horizontalagoak, irisgarriagoak, sortzaileagoak izatea– eta buru izateko, proposamenak egiteko eta eraldatzeko aukera emango duten espazioak irekitzea ere badela. Belaunaldien arteko erreleboa ez da ordezkapen soil gisa ulertu behar, baizik eta elkarte-ehuna eta izateko eta egoteko moduak subjektibotasun, hizkuntza eta etorkizun politiko berrietatik berrirudikatzeko aukera gisa.

“Agian kontuan da oso denbora gutxian gazteak hainbeste aldatu direla, mundu hau hainbeste aldatu dela, ezen guk parte-hartzea deitzen jarraitzen duguna haientzat ez dela hori jada” (A3.6G)

“Ni gaztea naiz, leku horietara joaten naiz, eta askotan, gaztea izateagatik, emakumea izateagatik ere ez didate entzuten. Eta denbora libre gehien... eta gogo gehien dugun pertsonak gara” (A3.16G)

12. irudia. Parte-hartze soziala eta politikoa migratzaileen elkarte-ehunean

Iturria: Geuk egina

Migratzaileen elkarte-ehunaren gaitasunak eta mugak

Atal honetan, Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren sendotasunari, mugei eta iraunkortasunari buruzko hausnarketa egin duten elkarteen hitzak interpretatzeko analisia jaso dugu. Analisia hiru multzotan egituratuta dago: indarrak, ahuleziak eta premia nagusien planteamendua, hautemandako tirabirak barne hartzen dituena.

Migratuen elkarteek laguntza kolektiboa emateko eta ahalduztzeko espaziotzat hartzen dute beren burua, non alderdi komunitarioak balio nagusia hartzen duen. Kide izatearen zentzu horrek lotura pertsonalak eta jarrera politikoa indartzen ditu.

“Guretzat, antolatuta egotearen indarra komunitatea sortzea da, geure burua zaintzea eta geure burua errekonozitzea” (A3.1B)

Esparru horretan, erabiltzaileekin sortutako konfiantza lorpen gisa errekonozitzen da, baina lorpen hori ez dago kanpaina instituzionalen mende, baizik eta presentzia iraunkorra izatearen eta eguneroko lanaren mende eta konfiantzazko espazioak sortzearen mende.

“Jende asko itzultzen da behin eta berriz laguntza bila. Horrek esan nahi du konfiantza dutela egiten dugun lanean” (A3.2G)

“Gure indarra beste kolektibo batzuekin antolatzeke eta konfiantzazko espazio bat sortzeko gaitasunean dago” (A3.3E)

Oraingo honetan ere malgutasuna eta egokitzeko gaitasuna funtsezko faktoreak dira antolaketa iraun dezan. Elkarrekin ez dute egitura zurrunean lan egiten, baizik eta elkarrekin osatzen dituztenen premia aldarretara egokitzen dira, baita erabiltzaileen premietara ere, bereziki elkarrekin parte hartzen duten emakume migratzaileek dituztenetara.

“Gure egitura malgua izateak aukera ematen digu rol anitzetan jarduteko, komunitatearen premien arabera” (A3.4B)

“Gure indar handiena da azkar egokitu gaitzkeela gure erabiltzaileek behar dutenera” (A3.2G)

“Elkarrekin arabera egokitzen dugu elkarrekin. Emakumeek zerbait behar badute, behar dutena emateko antolatzen gara” (A3.11G)

Horren adibide bat izan zen elkarrekin parte hartzeko modu tradizionalan izandako jaitzierari eta elkarrekin antolamenduari emandako erantzuna, baita COVID-19aren pandemiak iraun zuen bitartean gertatu zen zaintza-krisian elkarrekin berriak indartzea ere. COVID-19aren pandemia inflexio-puntu bat izan zen elkarrekin mugimenduaren ibilbidean. Jarduera asko geldiarazi zituen, baina lotura batzuk ere indartu zituen eta elkarrekin beren komunitateekin zuten konpromisoa berretsi zuen.

“COVIDak gauza asko aldatu ditu, baina [anonimizatua] elkarrekin grina berarekin jarraitzen dugu. Beti gaude sareekin harremanetan eta haietan parte hartzen dugu” (A3.11G)

“COVIDaren ondorengo egoera zaila izan da, baina pixkanaka berriro ekin diogu jarduerari eta parte-hartzea indartzen ari gara” (A3.13A)

Baina hori ez da izan urteetan zehar gaitzitu duten egoera kritiko bakarra, elkarrekin antolaketaren erresilientzia bikaina izan dute, baita krisi handiko testuinguruetan ere, hala nola 2008ko atzeraldi ekonomikoan. Egoera horietan bizirik irauteaz gain, gero eta legimitate sozial handiagoa duen egitura berritzaile eta iraunkor gisa agertu dira. Egokitzeko gaitasun hori eta antolaketaren erresilientzia ez ezik, eraginkortasunaren eta ahalduzko kolektiboaren pertzepzioa ere areagotzen duen indarretako bat da. Gainera, aniztasunarekiko errespetuari dagokion ezagutza partekatzea eta trukaketa.

“Krisi politiko, ekonomiko eta sozialeratik bizirik ateratzeko, eta aurrera jarraitzen dugu, zailtasunak zailtasun” (A3.10E)

“Guk gure pertsonak ezagutzen ditugu, badakigu zer premia dituzten eta badakigu, halaber, gure lana garrantzitsua dela” (A3.12B)

“2020a baino lehen, asoziazionismoa ez zen hain agerikoa, eta toki-eremuan jartzen zuen arreta. Pandemiak eta azkenaldian izandako mugimenduek maila handiago eta koordinatuago batera eraman dute erakundea” (A3.4B)

“Elkartearen barruan ezagutzak trukatzeko funtsezkoa izan da gure lana indartzeko eta pertsona gehiagori laguntzeko” (A3.6G)

Lantaldeetako kultura- eta lanbide-aniztasunak migratzaileen errealitatea zein den adierazten du, baina antolaketa-kapitala ere bada, eta, elkarre batzuen iritziz, indar bat da.

“Lantaldea Mauritania, Aljeria, Ghana, Senegal, Maroko, Ekuador eta Euskadiko pertsonak osatzen dute, leku askotatik etorritakoak, beraz. Aniztasun hori da gure indar nagusia” (A3.13A)

Gainera, migratuen elkarre-ehunaren funtsezko beste indar bat, erakunde gehienak aktibo mantentzen dituen, migratzaileen elkarre-ehunaren oinarri soziala osatzen duten boluntarioen eta elkartekideen konpromisoa da. Hala, onartzen da boluntarioen zeregina funtsezkoa dela, ez bakarrik jarduerak funtziona dezan, baita egiten duten lanaren intentsitateari eusteko ere. Aldi berean, esaten dute boluntarioek parte hartzeak erabiltzaileak eta boluntarioak partaide diren komunitatea sortzen laguntzen duela.

“Boluntario indartsu eta konprometituak funtsezkoak izan dira jarduerari eusteko. Boluntarioek gabe, ezin izango genuke intentsitate berarekin aurrera egin” (A3.11G)

“Boluntarioei esker, komunitatea sor dezakegu eta pertsonak handiagoa den zerbaiten parte direla senti dezakete” (A3.7B)

Eta hori guztia, migratu duten pertsonen aktibismoa eta eskubideen aldarrikapena alde batera utzi gabe, aldaketa lortzeko eta euskarri izateko eragile gisa duten zeregina sendotuz migratuentzat nahiz euskal gizarte osoarentzat. Ildo horretan, antolatze eta elkar ahalduentzeko gaitasuna funtsezko elementuetako bat da aktibismoaren zereginaz hitz egiten denean. Batzuetan, instituzioek ibilbide hori errekonozitu dute, denboran zehar egindako lan jarraitua eta hartutako konpromisoa baloratuz.

“Aktibismoak aukera eman digu beste emakume migratu batzuentzat erreferentzia izateko eta antolatze eta hitz propioa izateko aukera dugula erakusteko” (A3.3E)

“Hau da emakume beltzok dugun borroketako bat: gure historia kontatu nahi dugu. Ez dugu nahi jendeak gure ordeztatzeko, gure egin nahi

dugu. Gure historia konta dezagun uztea nahi dugu. Baina zaila da”
(A3.12B)

*“Urteetan erakutsi dugu proiektua bideragarria dela, eta, horri esker,
hitzarmen bat sinatu dugu eta errekonozimendu instituzionala lortu
dugu” (A3.6G)*

Migratzaileen asoziazionismoa nabarmentzen da egokitzeko gaitasun handia izateagatik eta barne-sendotasunagatik, biak ala biak funtsezko elementuak gainditu behar dituzten erronka estrukturaleri aurre egiteko. Egitura malguei, ezagutzak trukatzeari eta elkarri laguntzeko komunitateak eraikitzeari esker, elkarre-ehunak bizirik iraun ahal izan du eta aktibo eta garrantzitsu izaten jarraitzen du gizarte-, osasun- eta ekonomia-arloko krisien aurrean. Sendotasun hori migratuengan eta haien elkarreengan eragin handia izan duten hainbat gertaera historikok —finantza krisiak edo COVID-19aren osasun krisiak, adibidez— jarri dute proban, baina elkartearen biziraupena bermatzeaz gain, elkarteei izaera berritzailea eta erresilientea ematen ere lagundu dute. Gainera, aktibismoak eta boluntarioek babesten duten oinarri sozialak boluntarioen egitekoa eta kide izatearen sentimendua indartzen dituzte, eta aldaketa lortzeko eta migratu duten pertsonentzat ez ezik, Euskadin bizi diren pertsona guztientzat ere euskarri izateko eragile gisa duten zeregina sendotzen dute.

Testuinguru horretan, aktibismoa eta boluntariotza funtsezko zutabe gisa agertzen dira, ez soilik jarduerak irauteari dagokionez, baita baliabide instituzionalekiko mendekotasuna murriztea eta elkartearen autonomia indartzea ahalbidetzen duen estrategia gisa ere. Borondatezko inplikazioa ez da funtzio instrumental batera mugatzen, baizik eragiletza indibidual eta kolektiboa gauzatzeko espazio bat da, non migratuek parte hartzeaz gain, buru diren, erabakiak hartzen dituzten eta eraldatu ere egiten duten. Eragiletza hori premia espezifikoek erantzun propioak emateko, elkartasun-sareak eraikitze eta ordezkaritza- eta legimititate-espazioak eztabaidatzeko gaitasunean adierazten da. Gainera, boluntariotza elkar aberasteko prozesu gisa eratzen da: inplikatzeko direnek proiektu partekatu baten zati direla ikusteko leku bat aurkitzen dute elkarre horietan, non ibilbide eta jakintza desberdinak errekonozitzen diren, eta komunitate bateko kide izatearen sentimendua indartzen den. Horren guztiaren ondorioz, migratzaileen asoziazionismoa funtsezko eragilea da gizartean parte hartzeko modu inklusibo, iraunkor eta guztiz eraldatzaileak eratzearen garaian.

13. irudia. Migratzaileen elkarten indarrak

Iturria: Geuk egina

Ahulezia nagusiei dagokienez, hau da, Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren jarduerari modu negatiboan eragiten dioten alderdiei dagokienez, barneko eta kanpoko oztopoak eta gabezia estrukturalak daude, haien iraunkortasuna, eraginkortasuna eta errekonozimendu soziala mugatzen dituztenak.

14. irudia. Migratzaileen elkarteek dituzten ahuleziak

Iturria: Geuk egina

Euskadiko migratzaileen asoziazionismoak muga estrukturalai, oztopo instituzionalai eta barneko tirabirei egin behar die aurre, horiek guztiak, kalteberenak diren elkarten iraupena eta iraunkortasuna arriskuan jartzen baitute epe ertain eta luzean. Jasotako hitzen arabera, antolaketa-eredu horrek, erresilientzia badu ere, egitura aldetik prekarioa den ingurunean jarduten du.

“Gure eskubideen alde borrokatzen dugu, baina prekarietatik egiten dugu, bihar jarraitu ahal izango dugun jakin gabe” (A3.12B)

Horri dirulaguntza publikoekiko mendekotasuna gehitu behar zaio. Dirulaguntza publiko gehienak urteko deialdiak izaten dira, zenbateko txikikoak, eta horrek epe luzerako plangintza egitea eragozteaz gain, ekintzen programazioa eta jarraitutasuna ahultzen ditu. Gainera, prozedura burokratiko batzuk bete behar dira, eta elkarre txikieneen kasuan, arazo handiak sortzen dituzte, bai prestakuntza teknikorik ez dutelako edo nahikoa denbora ez dutelako edo behar adina giza baliabiderik ez dutelako irtenbidea behar bezala aurkitzeko. Eta horri guztiari ebazpen-epeak gehitu behar zaizkio; izan ere, prozedura burokratiko konplexuekin batera, askotan, finantzaketa-hutsuneak gertatzen dira deialdien artean.

“Dirulaguntzei buruzko ziurgabetasunak epe luzerako plangintza egitea eragozten digu, eta etengabeko zerbitzuak eskaintzeko dugun gaitasunari eragiten dio” (A3.2G)

“Funts publikoen mende gaude, baina burokrazia motela da eta horrek eragina du gure jardunean” (A3.9B)

“Burokrazia da eraginkortasunez jardun eta gure jarduerak bete ahal izateko dugun oztoporik handienetako bat” (A3.5B)

“Arazo handia dugu proiektuen finantzaketarekin. Zeren, nire kasuan, urtariletik ari zara idazten, aurkezten, justifikatzen eta ez dakit zer gehiago egiten. Eta gero ekaina edo uztaila arte itxaron behar dut eta orduan agian esaten didate proiektua gutxietsita dagoela. Adibidez, funtsa agortu delako dela esaten dizute. Eta urtariletik egon zara horrekin eta ez duzu ezer kobratu” (A3.12B)

“Egokiena jende gehiago izatea litzateke, lan integralagoa egin ahal izateko [...] Laguntza ekonomiko gehiago behar dugu langile gehiago kontratatzeko” (A3.2G)

Egoera horrek ahultasun ekonomikoa eta laneko giza baliabideen gabezia kronikoa sortzen ditu. Behin baino gehiagotan, prekarietateak oinarritzko gastuak estaltzea zailtzen du, hala nola alokairuak, oinarritzko hornidurak edo kudeaketa-lanetarako edo deialdiei arreta emateko eskatzen den gutxieneko jende kopurua.

“Zer egin pentsatzen ari gara, itxi ala jarraitu, ezin dugulako alokairua ordaindu, ezta lokalaren gastuak estali ere” (A3.12B)

“Gure ahulezia da beti bilatzen ari garela oinarritzkoa nola ordaindu, argia nola ordaindu edo garbigailu bat hondatzen denean nola ordaindu” (A3.11G)

“Egunerokoak atsekabetu egiten gaitu, eta ezin dugu denborarik eskaini ezartzen zaizkigun baldintza administratiboak betetzeko” (A3.8A)

Faktoreen konbinazio horren ondorioz, elkarte askok lan gehiegi eta nolabaiteko prekarietatea izaten dute, baita tirabirak ere, eta horrek guztiak talde eragileko kideak emozionalki higatzen ditu.

“Batzuetan frustragarria da, sentitzen dugu ez duela axola egin dugun ahaleginak, handia izan bada ere, beti dago geldiarazten gaituen zerbait. Nekea benetakoa da eta askotan aurrera egiteko energiari gabe geratzen gara” (A3.14B)

Azaldu duten beste kezka bat da elkarte txiki edo ertain batzuek GKE edo fundazio handiekin lehian jarduten dutela funts berak lortzeko, eta horrek frustrazioa eta sistematik baztertuta egotearen sentsazioa eragiten du. Sentsazioa da indarrak ez daudela orekatuta, entitate handienek aukera handiagoa dutelako funts publikoak erakartzeko, dirulaguntzak izapidetzen espezializatutako langileak dituztelako. Lehiakortasunaren eta baliabide-eskasiaren logika horrek, finantzaketa publikoko sistemak berak ezarritakoak, elkarteen arteko lankidetzaz oztopatzen du, errezeloak eta nolabaiteko ondoez emozionala sor ditzake, eta higadura-dinamikak indartu ditzake.

“Deialdietan erabateko desoreka dago; baliabideak entitate handietara doaz, eta guk, aldiz, oso gutxi jasotzen dugu” (A3.8A)

“Gure proiektu guztiak ekonomikoki kendu dizkigute, eta esperientziarik ere ez duten etorkinen aldeko entitateei eman dizkiete” (A3.11G)

“Deialdi berean lehiatzen zara GKE handiekin [anonimizatua] GKEekin, adibidez), eta oso zaila da erakunde horiek proiektuak idazten adituak dituztenean eta guk ez” (A3.12B)

“Lehiaketa-egituran sartu gaituzte. Elkarte guztiak dirulaguntza berberak lortzeko lehiatzen gara, eta horrek elkarlanean aritzea mugatzen du” (A3.9B)

“Elkarte askoren arazoa finantzaketa da. Gero, proiektuak sartzen direnean, desadostasunak sortzen dira onura nork jasoko duen eta zergatik erabakitzeke garaian” (A4.2)

Bestalde, ikusten dute instituzioek eta administrazioak eta, oro har, euskal gizarteak ez dutela behar bezala errekonozitzen elkarteetako ekintzak egiten eta elkarteak kudeatzen laguntzen duten pertsonak, ahalegin handiz, egiten duten lana. Lan hori ez errekonozitzeaz gain, diskurtso sozial negatiboak daude, eta horrek guztiak migratuen ekarpena minimizatzen du eta imajinario sozialak indartzen dituzte alderdi negatiboekin. Bestalde, berriz ere hitz batzuek azpimarratu dute elkarte txikiak ez dagoela erakunde handiek edo errekonozimendu instituzional handiena dutenek egiten duten lana bezainbeste errekonozituta.

“Migratuen lana ez da behar adina baloratzen, gizarteari ekarpen esanguratsua egiten diogun arren” (A3.10)

“Ez dugu errekonozimendurik eta ez dugu laguntza iraunkorrik egiten ari garen proiektuak sendotzeko” (A3.10E)

“Erakunde handiek baino gaitasun gutxiago dugula uste dute, nahiz eta gai batzuetan esperientzia handiagoa izan” (A3.10E)

“Zaila egiten zaigu instituzioek gizartearentzat funtsezkoa den lana egiten duten elkarte formal gisa errekonoziti gaitzaten” (A3.6G)

Jasotako kontakizunetan ikusten da kezka hau dagoela: belaunaldi berriak ez dira elkarte-ehunean inplikatzeko. Belaunaldien arteko erreleborik ez izatearen beldurra zenbait elkarteek jarraitzeko zuzeneko mehatxutzat jotzen da, batez ere ibilbide luzea duten migratuek historikoki bultzatutako elkarteek dute beldur hori. Pertzepzio horrek adierazten du behar-beharrezkoa dela oinarriak eta konpromiso kolektiboa berritzea. Hala ere, kezka horrekin batera, beste pertsona batzuek itxaropenez begiratzen diote etorkizunari. Ikusten da etorkizunean migratuak gehiago errekonozituko direla eta presentzia handiagoa izango dutela erabakiak hartzeko eta ordezkaritza izateko espazioetan. Ikuspegi horren arabera, aldaketa estrukturala gertatzen ari da; izan ere, parte-hartzeak bere horretan jarraitzeaz gain, bere irismen politiko eta sinbolikoa eraldatzen eta zabaltzen ari da.

“Jendeak alde egiten badu eta belaunaldien arteko erreleborik ez badago, ezin da. Bi pertsonaz osatutako elkarte batek ez du zentzurik” (A3.16G)

“Elkarteek hobeto funtziona dezaten, belaunaldien arteko errelebo handiagoa eta babes ekonomiko handiagoa behar dira. Beharrezkoa da, halaber, gazteek eta arrazializatuak beren hitzek garrantzia dutela nabaritutako duten espazioak sortzea” (A3.16G)

*“Etorkizunean pentsatuz, etorkinei interesatzen zaie inplikatzeari.
Zergatik ez dugu pentsatzen hemendik 2030era bitartean etorkin bat
alkate izan daitekeela?” (A3.13A)*

Arazo hori ez dago interesik ez izatearekin lotuta, baizik eta gazteek elkarrekin parte hartzea zailtzen duten egoera estrukturalekin: prekaritatea, denborarik ez izatea, burokrazia eta errekonozimendurik eza.

15. irudia. Migratuen elkarrekin dituzten ahuleziak

Iturria: Geuk egina

Euskadiko migratzaileen asoziazionismoak erakutsi du, bere ikuspegitik, zer erronka estruktural eta emozionalak duten eragina bere funtzionamenduan eta iraunkortasunean. Funts publikoekiko mendekotasunak eta giza baliabiderik ez izateak haien eraginkortasuna mugatzen dute, eta oztopo burokratikoek, berriz, haien jarduerak gauzatzea zailtzen dute. Ezegonkortasuna zeharkako ahulezia gisa agertzen den beste elementu bat da, eta kalte egiten die jarduerari eta proiektuen eta giza baliabideen jarraitutasunari, eta segurtasunari eza sortzen du. Bestalde, baliabide urriak lortzeko lehiakortasunak eta dinamika horiek eragindako neke emozionalak ingurune prekarioa indartzen dute erakunde horientzat, eta entitateen arteko lankidetzak oztopatzen dute. Horrekin batera, errekonozimendu publiko eta instituzionalik ez izateak, gutxiespenarekin eta migratuen eta haien lanaren inguruko diskurtso negatiboekin batera, zaildu egiten du haiek gizartean bete-betean eragina izateko eta Euskadiko dinamika sozial eta politikoetan aldaketa estrukturala lortzeko gaitasuna izatea.

Boluntariotza-esperientziei eta migratuen parte-hartze sozialari buruzko hitzak

Ondorengo orrialdeetan, migratu boluntarioez osatutako eztabaida-taldeetan jasotako hitzak eta diskurtsoak aztertuko ditugu. Migratuek boluntario gisa izandako esperientzia eta Euskadiko parte-hartze sozialari eta migratzaileen asoziazionismoari buruz dituzten ideiak eta iritziak jaso dira. Boluntarioei hitza eman nahi izan zitzaion; izan ere, haiek, eguneroko konpromisoarekin eta esperientziarekin migratzaileen elkarteetan, GKEen eta laguntza-erakundeetan lana aberasten dute. Euskal Autonomia Erkidegoan migratuen parte-hartze sozialera eta boluntariotzara bideratutakoak aipatuko ditugu.

Bi saioetan, parte-hartzaileek hainbat elkartetan, laguntza-erakundetan eta laguntzarako erlijio-entitatetan boluntario gisa izan dituzten esperientziak deskribatu dituzte. Horrez gain, boluntariotza eta parte-hartzea definitu dituzte. Honako gai hauei buruz hitz egin dute: migratuek elkarteetan eta erakundeetan boluntario gisa parte hartzeko dituzten oztopoak, hala nola administrazio-egoera, testuingurua ez ezagutzea edo informaziorik ez izatea. Eta inplikazio handiagoa sustatzeko estrategiak proposatu dituzte, malgutasuna, ikusgarritasuna eta boluntarioen eta erakundeen arteko elkarrekiko errespetua nabarmenduz. Azkenik, parte-hartzaileek eztabaida-taldean izandako partaidetza bukatzeko, migratzaileen elkarte-ehunaren AMIA (ahuleziak, mehatxuak, indarrak eta aukerak) analisia egin dute, etorkizunerako proposamenak ezartzeko asmoz.

Boluntarioen taldeetan jasotako hitzetatik ondoriozta daiteke boluntariotzari buruzko ulermen aberatsa, askotarikoa eta sakonki humanoa dutela. Bat-bateko adierazpen pertsonalen bidez, parte-hartzaileek esanahi kolektibo bat sortu dute. Haien ustez, boluntariotza ez da ekintza altruista hutsa, baizik eta norberaren nortasunaren, autodefinizio pertsonalaren, balioen adierazpena da, baita hazkunderako eta garapenerako espazio pertsonal eta soziala ere. Definizio horretan, besteak beste, honako ideia hauek agertzen dira: trukean ezer itxaron gabe laguntzea. Bestea zaintzearen etika eta boluntariotzaren eskuzabaltasuna agertzen dira.

“Ez dakit, barrutik zerbait ematen duen pertsona bat, ematea gustatzen zaiolako eta gizarte on bat eraikitzeko. Gure artean laguntzea, ezer gabe, ona delako” (2. taldea, Bilbo)

“Niretzat, ematea da, trukean ezer itxaron gabe” (1. taldea, Donostia)

“Eta zure bizitzan beste pertsona bati lagundu diezaiokezu zure indarrarekin edo materiala den zerbaitekin, behar duen zerbait emateko. Zure zati bat beste pertsona bati ematen diozu” (2. taldea, Bilbo)

Aldi berean, ikasteko eta hazkunde pertsonala lortzeko esperientzia dela aipatu dute, esperientzia eraldatzailea eta emozionalki pozgarria, beste kultura batzuetara hurbiltzeko eta haiek ezagutzeko, errealtate berrietan integratzeko eta trebetasun pertsonalak eta sozialak garatzeko aukera ematen diena. Ildo horretan, boluntariotzak laguntza jasotzen dutenak ez ezik, laguntza eskaintzen dutenak ere eraldatzen ditu.

“Nik emozio batean laburbilduko nuke: poza.

*Asko gustatzen zaidalako gustuko dudan
zerbait eginez baliagarri sentitzea, eta,
aldi berean, horrekin gizarteari pixka bat
laguntzen diodala jakitea. Laguntzen dut eta
nire aletxoak ematen dut” (2. taldea, Bilbo)*

*“Niretzat, kideak esan duen bezala, ikastea eta laguntzea. Baita gizarte
desberdin batean integratzen eta beste kultura batzuk ezagutzen
saiaetzea ere” (2. taldea, Bilbo)*

Hau da pertsona horien diskurtsoetan gehien entzun dena: baliagarri izatearen sentimendua, lagungarri izan daitekeen eta bizi diren gizartean lagundu dezakeen balioko zerbait izatearen sentimendua. Gainera, borondatezko ekintzari eta konpromisoari eusten dieten balio batzuk aipatu dira. Balio horiek, halaber, nortasuna, bizi diren gizartean eta munduan egoteko eta izateko modu bat, eratzen eta babesten dute. Eta balio horiek gizarte hobea eraikitzeko ikuspegiarekin lotzen dira, eta, beraz, esaten dute boluntariotza gizarte-ehuna indartzeko eta bizikidetzak bidezkoagoa eta solidarioagoa eraikitzeko tresna dela.

*“Niretzat, oso garrantzitsua da, parte hartuz gauza on asko ikasi
ditudalako, hala nola atsegina, ausarta eta borrokalaria izaten. Eta
gizartearekin ere esperientzia handia izan dut, besteen alde lan egiten
dudalako, eta hori gauza ona da. Eta etorkinak ikusteko modua hobera
aldatzeko ere balio du” (2. taldea, Bilbo)*

*“Nire ustez boluntariotza, edo nik egiten dudana, zure onena gizarteari
eta pertsonari eskaintzea da” (1. taldea, Donostia)*

“Niretzat, gizarteari laguntzea litzateke” (2. taldea, Bilbo)

Aipatu behar da taldeetako parte-hartzaileak ez direla boluntariotzako jardueraren batean noizbehinka edo aldizka parte hartzen zutenak, baizik eta beren erreferentziazko erakundeekin eta erabiltzaileekin konpromisozko boluntariotza egiten dutenak. Beraz, pertsona horiek dira, beren ikuspuntuaren

arabera, boluntariotza zer den hobekien definituko dutenak, beren ikuspegiaren muina islatzen duten hitz solte batzuk erabiliz.

Boluntariotzari buruzko erreferentzia-esparru bateratu bat ezarri ondoren, eskatu zaie defini dezatela zer den parte-hartzea migratuen parte-hartze sozialaren ikuspegitik, eta, horrela, analisia elkar ulertzeko espazio partekatutik egin ahal izateko.

“Beno, nire ustez parte-hartzea nire onena ematea da, helburu komun bat lortzeko. Eta migratuen parte-hartzeari dagokionez, uste dut talde bateko kide zarela eta daukazuna talde horri ematen diozula sentitzea dela” (1. taldea, Donostia)

“Guztiontzat, nik ikusi dut etorkin askok boluntariotza egiten dutela adinekoekin. Eta uste dut hori Euskal Herrian parte hartzeko modu bat dela. Eta nire ustez, libre duten denbora ematea garrantzitsua da. Eta hori lana izan aurretik izan daiteke, baita lanean aritzean ere” (2. taldea, Bilbo)

Horrela, diskurtso kolektiboak oinarri hartuta, parte-hartzeari buruzko definizio bateratu bat egin zen: parte-hartzea gizartean aktiboki inplikatzeko ekintza da, komunitateari eragiten dioten erabaki eta ekintzen parte izateko gaitasuna kontuan hartuta. Parte-hartzaileentzat, inplikazio horrek esanahi hauek ditu: erabilgarri izatea, errekonozitzea, integratuta egotea eta eragiletzakoa. Hau da, erabakiak hartzen parte hartu ahal izatea eta ingurunean aldaketa garrantzitsuak, gizarte osoan eragina dutenak sortu ahal izatea.

Parte-hartzea inplikazio aktiboko eta konprometituko ekintza bat da, pertsonen komunitatean eragina duten erabaki eta ekintzetan parte hartzeko aukera ematen diona, aldaketa garrantzitsuak bultzatuz. Parte-hartzearen barnean sartzen dira, halaber, kide izatearen sentimendua, lankidetzeta eta ideiak adierazteko eta eragiteko espazioak entzunak izateko gaitasuna, garapen indibiduala zein kolektiboa sustatuz.

Eztabaida-taldeetan parte-hartzeari buruz adierazitakoaren arabera, parte-hartzea, benetan funtzionatzen duenean, prozesu aktibo, kolaboratibo eta eraldatzailea da. Bitarteko bat da, zeinaren bidez, pertsonen entzunak izan daitezkeen, erabakiak hartzeko garaian ekarpenak egin ditzaketen eta gizartea

aldatzen lagundu dezaketen. Espazio inklusibo baten parte izatea da, baina espazio horrek bere baitan hartzeaz gain, kide izatearen sentimendua eta konpromiso kolektiboa sustatzen ditu eta aniztasuna komunitate bidezkoago eta solidarioago bat eraikitzeke eragileztat hartzen du. Ekintza baino zerbait gehiago da, harremanak sortzen dituelako, komunitatea eraikitzen duelako eta handiagoa den zerbaiten parte izatearen sentimendu hori indartzen duelako.

Gainera, parte-hartzeak itxaropena ematen du. Benetako eragina sortzeko itxaropena, bizileku duen komunitatearentzat parte aktiboa eta erabilgarria izateko itxaropena. Sentimendu hori are sakonagoa da parte hartzen duenak aniztasunetik, bere hitza beti entzuten ez den leku batetik egiten duenean: migratzaile gisa, prozesuan, errekonozimendu juridikorik gabe, prekarietateari eta kalteberatasunari aurre eginez, eta abar. Kasu horietan, parte hartzeak ez du laguntzea soilik esan nahi, beste hau ere esan nahi du: norberaren balioa berresteko modu bat aurkitzea, errekonozitu gabeko gaitasunak eta trebetasunak erakustea, besteekin konektatzea eta etorkizun inklusiboagoa eta gizatiarra sortzearen parte izatea. Definizio hori taldeetan parte hartu duten pertsonen behin eta berriz errepikatu dituzten elementuak sartzean lortu da.

“Parte hartzea erabakiak hartzen diren espazioetan hitza izatea eta entzuna izatea” (2. taldea, Bilbo)

“Nik jarri dut niretzat parte-hartzea pertsonen egunerokoan eragina duten erabakietan modu aktiboan parte hartzea dela. Eta etorkinei dagokionez, nik uste dut nolabaiteko muga dagoela kolektibo horrek parte hartzeari dagokionez. Batez ere, herritar guztiei eragiten dieten erabaki politikoak hartzen dituzten organoetan eta instituzioetan parte hartzeari dagokionez” (1. taldea, Donostia)

“Nire ustez, parte-hartzea da erabiltzaile izateari uztea eta modu aktiboan parte hartzen duena izatea. Eta migratuek Euskadin duten parte-hartzeari dagokionez, uste dut parte hartzeak gizarteratzen laguntzen diela” (2. taldea, Bilbo)

Boluntarioen pertzepzio eta esperientziekin jarraituz, jasotako erantzunek Euskadiko migratuek gizartean parte hartzeko dituzten aukeren eta erronken berri ematen dute. Agerian uzten dute parte-hartzea eta boluntariotza ezin direla modu homogeneoan ulertu, baizik eta bakoitzaren egoera pertsonalarekin lotutako faktoreek baldintzatzen dituztela. Faktore horiek dira, adibidez, adina, bizitzen ari den unea eta, zehazki, pertsona bakoitza dagoen migrazio-prozesuaren etapa.

“Niri iruditzen zait oso desberdina dela orain dela urte bat Euskal Herrira iritsi den pertsona baten parte-hartzeaz hitz egitea eta denbora gehiago daraman pertsona baten parte-hartzeaz hitz egitea. Ez da

gauza bera. Eta ez da gauza bera 14 urterekin iristea edo 40 urte dituzunean egitea” (1. taldea, Donostia)

“Iristen zarenean, boluntariotza berdina da... laguntzeaz hitz egiten ari gara denbora guztian; izan ere, niri lagundu didate. Baina, nolabait, instrumentalizatuta dago... zure lekuaren bila hasten zara. Zalantzarik gabe, parte izan nahi duzu eta zer ekarpen egin dezakezun jakin nahi duzu, baina laguntza hori biziraun behar duzulako behar duzu. Eta zera da, niri lagundu didate bizirauten eta nik ere beste pertsona batzuei lagundu diezaieket” (1. taldea, Donostia)

Hausnarketa horrek agerian uzten du testuinguru pertsonalak eta denborak eragina dutela parte-hartzean. Migrazioaren lehen etapetan edo kasu batzuetan, boluntariotza instrumentalagoa izan daiteke, egokitu eta biziraun behar izateari lotuta baitago. Aldi berean, prozesu hori alda daiteke; izan ere, gizarteratzeko eta bizirauteko estrategia izateari utz diezaioke eta parte hartzeko modu kritiko eta eraldatzaile bihurtu daiteke, eta hor harrera-gizartearen parte aktibo izateko eskubidea aldarrikatu. Denborak aurrera egin ahala, bizirauteko oinarriko premiak beteta daudenean eta pertsona finkatuago dagoenean, boluntariotzaren zentzua eraldatu egin daiteke eta zentzu politikoagoa edo konpromiso soziala izatekoa har dezake.

“[...] ni fase horretan nago, hau da, parte-hartzearen hurrengo urratsa izatea edo laguntza ematen jarraitzea eta besteei laguntzea ikuspuntu asistentzialago batetik edo aktibismotik egitea. Izan ere, nik uste dut hori denborarekin aldatu egiten dela” (1. taldea, Donostia)

“Baina zuk denbora bat daramazunean, finkatuta zaudenean eta baliabideekin zerikusia duen alderdi hori beteta dagoenean, nik uste dut boluntariotzan izan dudana esperientzia gehiago dela... esan nahi dut kosta egiten zaidala aktibismo politikoan ez pentsatzea” (1. taldea, Donostia)

Elkarteetan boluntario gisa parte hartzera eta denboran zehar parte hartzen jarraitzera bultzatzen duten motibazioei dagokienez (testuinguru pertsonala), motibazio horiek inplizituki agertzen dira boluntariotzari eta parte-hartze sozialari buruz hasieran emandako definizioetan. Elkarriketatuek, batez ere, beste migratu batzuen errealitatea hobetzeko eta gizarteak haiekiko duen pertzepzioan eragiteko nahia nabarmendu dute, eta, horrela, agerian utzi dute aldaketarako eragile aktibo gisa egiten duten ekarpena eta duten balioa, haien ekarpena agerian jarritz.

“Migratuei buruz dagoen pertzepzioa alda daitekeela pentsatzeak eta emateko asko dugula onartzeak motibatzen nau” (2. taldea, Bilbo)

“Egiten dugunak bizitzak, gauza txiki batzuetan bada ere, aldatzen dituela jakiteak motibatzen nau” (1. taldea, Donostia)

“Laguntzen diegun pertsonenganako hurbiltasunak mantentzen nau hemen. Zerbait erabilgarria egiten ari zarela jakiteak” (2. taldea, Bilbo)

Gainera, boluntarioek oso positiboki baloratu dute elkartekideek elkarri laguntzea, besteen esperientziatik ikasteko eta trebatzeko aukera bat baita.

“Elkarri laguntzeak eta beste elkartekide batzuekin gauza berriak ikasteko aukerak aktibo mantentzen naute” (1. taldea, Donostia)

“Bakarrik ez nagoela sentiarazten didan espazioa da. Hemen eguneroko arazoetarako irtenbideak eta babesa lortzen ditut” (2. taldea, Bilbo)

“Boluntariotzak, besteei laguntzeaz gain, geure arazoak gainditzeko tresnak ere ematen dizkigu” (1. taldea, Donostia)

Bestalde, beste profil batzuetan bezala, ikusten da parte hartzeko moduak izugarri aldatu direla. Aztertutako diskurtsoetan nabarmendu dute parte hartzen dutenen kopurua handitu egin dela, baita belaunaldi berriak gero eta gehiago sartzen ari direla eta konpromiso sozialari buruzko ikuspegi desberdinak sortzen ari direla.

“Parte-hartzea aldatu egin da, orain gazte gehiago daudelako, baina zaila da gazte horiek epe luzearako konpromisoa hartzea” (1. taldea, Donostia)

“Gazteek beste era batera ulertzen dute parte-hartzea, eta haietara egokitu behar dugu, parte hartzea nahi badugu” (2. taldea, Bilbo)

“Izan ere, askotan ikusten dut parte-hartzearen gaia, batez ere gazteen kasuan, oso bideratuta dagoela [...] agian nik ez dut hori egin nahi, aspalditik gaindituta eta oso ikusia dagoen zerbait dela uste dudalako, eta beste gauza batzuk egin nahi ditut. Eta, nik nahi dudana egiten uzten ez didazunez, horretarako ez naiz joango” (1. taldea, Donostia)

Parte hartzeko modu berri horiek (garapen-prozesuan daudenak) dinamika malguagoak eta irekiagoak baloratzen edo proposatzen dituzte, sortzeko, askatasunerako eta ordutegietan autonomia izateko aukera handiagoa ematen dutenak. Dinamika horietan, giroa positiboa eta hurbilekoa da, eta gainera, gozatu egiten da. Horrela, beraz, ohiko ereduetatik (zurrunagoak eta zorrotzagoak) aldentzen dira eta egungo premia eta balioetara gehiago egokitzen diren konpromiso-moduen alde egin dute.

“Orduan, uste dut pixka bat askeagoak izango diren parte hartzeko espazioak sortu beharko liratekeela, parte-hartzaileen ahalmen sortzailea abian jartzeko. Agian pertsona horiek oso ideia ona izan dezaketelako” (1. taldea, Donostia)

“Eta uste dut, halaber, akats hau egiten dugula jendea proiektuetan parte hartzen hastea ez lortzeko: ez parte hartzea gozatuz. Benetan nekatuta nago, talde askotan parte hartzen dudalako eta ikusten ari naizelako taldeak desagertu egiten direla exigentziak daudelako” (1. taldea, Donostia)

“Esan duzun hori oso garrantzitsua da, ni nagoen taldean zerbait polita egiten dugulako; adibidez, kafe bat hartzen dugu elkarrekin edo norbaiten urtebetetzea ospatzen dugu. Eta, orduan, giroa etxeagoa da, eta are gehiago gustatzen zaizu han egotea” (1. taldea, Donostia)

Hala, parte hartzeko moduak egokitu behar direla eta espazio eta modalitate berriak sartu behar direla nabarmendu dute. Horien artetik, gero eta garrantzi handiagoa hartzen ari da teknologia digitalak, lineako plataformak eta sare sozialak erabiltzea, urruneko parte-hartzea izaten eta parte hartzeko eta boluntario izateko espazio birtualak garatzen laguntzen baitute. Joera horiek bereziki areagotu dira COVID-19aren pandemiatik aurrera, eta aldaketa nabarmena eragin dute inplikazio sozialeko dinamiketan.

“Pandemiak eragin handia izan zuen parte-hartzean, baina lankidetzan aritzeko modu berriak ere erakutsi zizkigun, hala nola sare sozialak erabiltzea” (2. taldea, Bilbo)

“Parte hartzeko modua aldatu egin da, jada ez da hain presentziala, orain gehiago erabiltzen ditugu sare sozialak eta espazio digitalak” (1. taldea, Donostia)

Argi dago funtsezkoa dela migratzaileak sartzeko eta parte hartzeko baldintzak aztertzea; ezinbestekoa da haien bizi-ibilbideen ezaugarri bereziak kontuan hartzea. Baldintza horiek kontuan hartu behar dira politika inklusiboak edo parte-hartzea ekitatiboa izatea lortu nahi duten programak diseinatzeko garaian; horrela jarduten bada, kolektibo horiei jada modu esanguratsuan eragiten dieten desberdintasun estrukturalak ez errepikatzea lortuko da.

“Migratzaileak badira, migratu horien ezaugarriak eta mugak ere kontuan hartu behar dira. Muga horiek ekonomikoak, ordutegiarekin zerikusia dutenak, seme-alabak edo anai-arrebak zaintzearekin lotura dutenak eta abar izan daitezke” (1. taldea, Donostia)

Beste profil batzuek aipatu zuten ez zutela denborarik eta zaila egiten zitzaiela elkarteko jarduera beste lan-jarduera batekin eta familia bizitzarekin uztartzea, baina boluntarioen kasuan, egoera hori gehiago areagotzen da. Beraz, lan prekarietatearen, lan-baldintza gogorren eta, baita, administrazio-egoeraren ondorioz ere zaila da parte hartu ahal izatea, edo parte-hartzeak oso kostu handia izatea eragiten dute.

*“Askotan, gure sentsazioa da ez dugula behar adina denbora, boluntario-lana oso lan zorrotzekin uztartzen dugulako”
(1. taldea, Donostia)*

Migratuekin lan egiten duten elkarte eta entitateen egiturari, boluntariotza funtsezko indar gisa sortu da. Hala ere, boluntario-lanetan luze iraun ahal izateko, errekonozimendua eta errespetua jaso behar dira, bai gizartean, bai boluntario-lanak egiten dituzten entitate, erakunde, eta elkartearen barruan. Boluntarioek denbora ez ezik, gizatasuna ere ematen dute, eta haien zeregina funtsezkoa da migratuek babesa jasotzen dutela senti dezaketen inguruneak sortzeko garaian. Izan ere, laguntza materialaz gain, pertsona askok, elkarte batera iristen direnean, espazio bat bilatzen dute, epaituko ez dituzten espazio bat, non galdu dutenagatik edo falta zaienagatik baloratu ordez direnagatik baloratzen dituztela sentituko duten. Espazio seguruak, non duintasuna ez den helmuga bat, abiapuntu bat baizik.

“Lanean ari den eta boluntariotza mespretxatzen duen jende asko dago. Baina, egia esan, boluntariotza askoz hobea da, langilea kobratzen ari delako eta boluntarioek, aldiz, dena ematen dutelako kobratu gabe. Eta horregatik errespetatu egin behar da” (2. taldea, Bilbo)

*“Elkarrekin espazio seguruak izan behar dute, non migratuek sentitu ahal izango duten baloratzen dituztela eta ez dituztela epaitzen”
(2. taldea, Bilbo)*

“Gainera, errespetua da jendea erakartzeko modurik onena. Errespeturik ez badago, inork ez du borondatezko lanik egin nahi izango” (2. taldea, Bilbo)

Parte-hartzaile batzuek adierazi dute uste dutela beren lana ez dela errekonozitzen, ez gizartean, ez instituzioetan. Pertzepzio hori dute laguntza eta baliabide gutxi daudela ikusten dutelako, eta, haien ustez, horrek zaildu egiten du boluntario-lana behar bezala egitea. Ildo horretan, adierazi dute administrazio publikoek inplikazio handiagoa izan behar dutela, bai baliabideei dagokienez, bai laguntza-egiturei dagokienez.

*“Harro nago, gauza garrantzitsuak egiten ari garela dakigulako, baina zapuztuta ere banago, instituzioen babesik ez dugulako”
(1. taldea, Donostia)*

“Baliabiderik ez izateak mugatu egiten gaitu, eta askotan inprobisatu egin behar izaten dugu” (2. taldea, Bilbo)

Era berean, zenbait elkarteren eta erakunderen barne-funtzionamendua hobetzeko arlo batzuk identifikatu dituzte. Jasotako iritzietan, azpimarratu dute oso garrantzitsua dela baldintza egokiak izatea, lankidetzan ari direnek esperientzia positiboa izateko eta konpromisoa izaten jarraitzeko. Aipatutako gaien artean honako hauek daude: prestakuntza espezifikoak izateko premia, bai entitateak kudeatzen dituztenentzat, bai boluntarioentzat; boluntariotza-planak egotea eta zereginei, rolei eta prozesuei buruzko informazio zehatza izatea. Era berean, azpimarratu dute garrantzitsua dela komunikazioa gardena izatea eta boluntarioen espektatibak kontuan hartzea parte hartzen hasten direnetik.

“Eta elkarte horiei tresnak eta baliabideak eman behar zaizkie. Eta ez zaizkie bakarrik arlo ekonomikoan eman behar, burura datorkigun lehenengo gauza izan arren, baizik eta elkarte horiek zuzentzen dituztenei, elkarteetako liderrei tresna jakin batzuk eman behar zaizkie ondo kudeatu dezaten. Batzuetan, elkarteak beren ondasunak bat balitz izango bezala kudeatzen saiatzen dira eta ez diete kolektiboaren interesei erantzuten” (1. taldea, Donostia)

“Eta elkarte batzuetan, halaber, boluntarioei ez zaizkie gauzak ondo azaltzen. Ez diete ondo azaltzen zer egin dezaketen eta zer ezin duten egin. Eta boluntario bakoitzak jakin beharko luke hori, non sar daitekeen eta non ez” (2. taldea, Bilbo)

“Elkarte batzuek ez dituzte boluntarioak baloratzen. Nik ezagutzen ditut boluntarioak dituzten elkarte asko, baina boluntarioak joan egin zaizkienak nahi dutena aurkitu ez dutelako. Nik askori galdetu diet eta ez dituztela baloratzen esan didate” (2. taldea, Bilbo)

Zehazki, gai praktikoak eta funtsezkoak aipatu dituzte, hala nola boluntario gisa identifikatzea elkartearentzako lanak egiten ari direnean, edo, bestela, nolabaiteko identifikazioa edo errekonozimendua izatea egitura baten barruan komunitate-lan bat egiten ari den boluntario gisa.

“Boluntarioei txartel bat edo zerbait ematea nahiko nuke, batzuetan iritsi berri diren eta gatzelaniaz ezer hitz egiten ez duten gazteekin egoten zarelako. Eta Udalaren laguntza bat edo zerbait eskatzen dute eta nor zaren edo zergatik etorri zaren galdetzen dizute. Eta horregatik txartel bat izan nahiko nuke” (2. taldea, Bilbo)

*“Beno, hark esan duen gauza bera esango nuke nik ere. Txartel bat beharko genukeela boluntarioak garela identifikatzeko”
(2. taldea, Bilbo)*

Errekonozimendu-eskaera honetan agertzen den alderdi inplizituaren oinarria da uste dutela migratuek egiten duten borondatezko lana ez dela ikusten. Inplikazio aktiboa izan arren, erakunde, elkarte edo entitateen barruan ez dute beti jasotzen aldaketa-eragile gisa egiten dituzten ekintzen errekonozimendu instituzional, sozial edo sinbolikoa¹³.

“Ez dute boluntario gisa egiten dugun lana baloratzen; ematen du beti ikusezinak garela prozesu horietan” (1. taldea, Donostia)

“Ez dago egiten dugunaren errekonozimendu formalik; laguntzaile soil gisa ikusten gaituzte, ez aldaketa-eragile gisa” (2. taldea, Bilbo)

Parte-hartzea eta boluntariotza gizartea eralda dezakeen espazioa bada ere, aipatutako mugek agerian uzten dute beharrezkoa dela botere-egiturak, administrazio-prozesuak eta sarbide-mekanismoak berrikustea, espazio horiek inklusiboagoak izango direla eta parte-hartzea handitzea ahalbidetuko dutela bermatzeko:

“Izan ere, eta nire ezjakintasunetik, nik uste dut askotan kanpokoak garenak animatzen gaituztela parte hartzera eta integratzera. Baina, nire ustez, hutsune bat dago instituzio politikoen aldetik, horiek arduratu behar baitute horretaz, parte-hartzea erraztuko diguten tresnak emateko garaian. Izan ere, borondate politikorik ez badago, nik uste dut ezinezkoa dela parte hartzea” (1. taldea, Donostia)

Bestalde, parte-hartzearen kontzeptuan –zentzurik zabalenean, migratu guztiak barne hartuta eta ez boluntarioak direnak bakarrik (boluntariotzatik haratago)– badaude aipatu diren oztopo batzuk, hala nola informazio eskuragarriarik ez izatea, arrazakeria eta diskriminazioa eta eragin-espazio horietarako erabateko irizpidea izatea zailtzen duten oztopo instituzional, administratibo eta legalak. Migratzaileek parte hartzeko baldintzei buruzko analisiak aurrera egin ahala, parte-hartze hori baldintzatzen edo mugatzen duten hainbat oztopo agertu dira indar handiz. Oztopo horiek ez dira modu homogeneoan agertzen; baizik eta bizi-ibilbideek, lege-esparruek, prekarietateak eta desberdintasun estrukturalak eragindakoak dira. Gehien aipatu denetako batek lege- eta administrazio-oztopoekin du zerikusia, bereziki dokumentazioaren edo estatus juridikoaren inguruan sortzen direnekin. Muga horiek, oinarritzko eskubideetarako irispidea

13. Parte-hartze sozialak (boluntariotzak, adibidez) instituzioek eta eremu sozial jakin batean boterea duten eragileek sinbolikoki errekonozitzen dutenean bakarrik hartzen du balioa. Errekonozimendu hori ez badago, boluntarioek (migratzaile izan ala ez) sortutako kapital soziala nekez bihurtzen da eragin eraldatzaile edo legitiimitate (Bourdieu, 1991).

murritzeaz gain, beste bazterketa bat ere eragiten dute parte hartzeko espazioetan:

*“Burokraziaren ondorioz, zailagoa da dena, batez ere arauz kontrako egoeran bazaude. Dena askoz gehiago konplikatzen da”
(1. taldea, Donostia)*

*“Adibidez, nire inguruan batzuetan esaten didate nola parte hartuko duten, eta nik boluntariotzaz eta nik egiten dudana hitz egiten diet. Eta esaten didate gustatuko litzaiekeela, baina lehendabizi beren administrazio-egoera erregularizatu behar dutela...”
(1. taldea, Donostia)*

“... baina oinarritzko premia hori konpontzen ez badute, ezin izango dutela parte hartu” (1. taldea, Donostia)

Aurrekoarekin batera, informazio-oztopoak gai garrantzitsu gisa agertu dira. Espazio zehatzak bat-batean aurkitzeko zailtasunek eta boluntario izateko edo parte-hartze soziala izateko aukerei buruzko informazioa eta baliabideak eskuratzeko eta hedatzeko kanal egokirik ez izateak iritsi berriei eragiten diete bereziki:

*“Askok ez dakite nola iritsi eskuragarri dauden jarduera edo baliabideetara, informazioa ez delako beren komunitateetara iristen”
(1. taldea, Donostia)*

*“Ahuleziei dagokienez, uste dut ahulguneetako bat dela informazioa oso gutxi zabaltzen dela eta jendeak oso informazio gutxi duela”
(2. taldea, Bilbo)*

*“...kontua da harrerak egiten direnean, migratu bat hona iristen denean, parte hartzeko dauden baliabideei buruzko informazioa eman beharko litzaiokeela. Baina uste dut instituzio publikoek, migratu bat iristen denean, ez dutela baloratzen ekarpena egin dezakeen norbait bezala”
(1. taldea, Donostia)*

Egoera horren aurrean, parte-hartzaileek estrategia zehatzak proposatu dituzte informazioa emateko modua hobetzeko eta aukerak emateko gehien behar dutenei. Ildo horretan, proposatzen da sentsibilizazio- eta hedapen-kanpainak egitea boluntariotzari buruzko informazioa errazago eskuratzeko, batez ere gazteenen artean eta jende asko ibiltzen den espazio edo kanaletan. Ohiko kanalak eta kanal digitalak erabiltzea iradokitzen da, ekimen hauen ikusgarritasuna eta irismena handiagoa izateko:

“Adibidez, eskoletan eta institutuetan. Eta orain sare sozialak ere baditugu, eta informazioa partekatzeko eta jendeari interesa pizteko erabil ditzakegu” (2. taldea, Bilbo)

“Marketin-kanpainen bidez. Adibidez, Metroan kartelak jarritz jendea parte hartzera animatzeko” (2. taldea, Bilbo)

“Eta telebistaz edo irratiz egiteko aukera balego, edo metroaren irteeran paper batzuk emanez... horrela jendeak hobeto ezagutuko luke” (2. taldea, Bilbo)

Bestalde, esaten dute arrazakeria estrukturala eta ohikoa inklusio-prozesuei kalte egiten dien zeharkako oztopo bat dela. Jatorrian edo azalaren kolorean oinarritutako desberdintasuna dagoelako pertzepzioa eta erabakiak hartzeko espazioetatik baztertzea argi eta garbi adierazten dira jasotako hitzetan:

“Arrazakeria instituzionala ere oztopo bat da, ez baikaituzte beti entzuten edo kontuan hartzen erabakiak hartzeko espazioetan” (1. taldea, Donostia)

“Askotan beldurra izaten da elkartekide bati ekintza batekin mesede egiten saiatzeko arrazoi horrengatik” (2. taldea, Bilbo)

“Ikusten duzu zure jatorriagatik edo azalaren koloreagatik ez dituzula aukera berdinak” (2. taldea, Bilbo)

Migratuek komunitate- eta boluntariotza-ekimenetan parte hartzean edo haietako partaide izateko dauden zailtasunean eragina duten beste faktore batzuk gehiago identifikatu zituzten. Elementu horiek parte-hartze iraunkorra izateko konpromisoa baldintzatzen duten muga materialak islatzen dituzte. Adibidez, denborarik ez izatea, lan-prekarietatea eta lan-ordutegi luzeak izatea oztopo garrantzitsuak dira, komunitate-jardueretan gehiago inplikatzearagozten baitio askori. Era berean, bete gabe dauden oinarritzko premiek, hala nola etxebizitza edo erregularizazio administratiboa, eragozten dute gehienbat parte-hartze soziala edo borondatezkoa izatea.

“Lan-prekarietatearen eta ordutegien ondorioz, askok ezin dute parte hartu” (1. taldea, Donostia)

“Gure sententzia da askotan ez dugula behar adina denbora, boluntariotza oso lan zorrotzekin uztartzen dugulako” (1. taldea, Donostia)

“Migratuak badira, migratu horien ezaugarriak eta mugak ere kontuan hartu behar dira. Muga horiek ekonomikoak, ordutegiarekin zerikusia

duzenak, seme-alabak edo anai-arrebak zaintzearekin lotura dutenak eta abar izan daitezke” (1. taldea, Donostia)

Azkenik, nolabaiteko uzkurdura-sentsazioa agertzen da, eragina edo errekonozimendua txikia dela uste baitute. Bizipen horrek eragina izan dezake migratuek eta boluntarioek parte hartzen jarraitzeko, batez ere aldaketa nabarmenik ikusten ez denean edo instituzioek edo erakundeek eta elkarteek nahikoa laguntza ematen ez dutenean.

“Frustragarria da parte hartzea eta benetako aldaketarik ez ikustea; badirudi ez duela axola esaten dugunak” (2. taldea, Bilbo)

“Harro nago, gauza garrantzitsuak egiten ari garela dakigulako, baina, aldi berean, frustratuta nago babes instituzionalik ez dugulako” (1. taldea, Donostia)

“Frustragarria da, beharrezkoa den lana egiten dugula dakigulako, baina ez digute ematen aurrera egiteko behar dugun babesa” (2. taldea, Bilbo)

“Baliabiderik ez izateak mugatu egiten gaitu, eta askotan inprobisatu egin behar izaten dugu” (2. taldea, Bilbo)

Hitz horietatik (askotarikoak eta bidezkoak) ondorioztatzen da egoera konplexua dela, boluntariotzaren edo parte-hartze sozialaren edozein ikuspegi sinplista gainditzen baitu. Analisi honetan nabarmentzen da parte hartzea, migratu boluntarioentzat, ez dela soilik norbanakoak borondatea izatea: ekintza sozial bat da, baina baita zerbitzu komunitario eta politikoko ekintza bat ere, egiturek baldintzatzen dutena, desberdintasunak dituen eta, halaber, aldatzeko ahalmen handia duena. Boluntariotza, beraz, iraupenerako, topaketarako, zaintzarako eta ikusgarritasuna izateko espazio gisa sortu da, baina baita eremu ahul gisa ere, baldintza egokiak eta zainduak behar dituen denboran zehar iraun ahal izateko. Errazago ulertzeko, diagnostiko kolektibo hori 9. taulan laburbildu dugu.

9. taula. Euskadiko migratuen boluntariotzaren eta parte-hartze sozialaren AMIA analisia

INDARRAK	AHULEZIAK
Boluntario migratzaileek konpromiso eta jarraitutasun handia dute	Zailtasunak daude parte-hartzea laneko eta familiako erantzukizunekin uztartzeko
Balio etiko partekatuak: elkartasuna, eskuzabaltasuna, errespetua eta ongizatea lortzen laguntzeko nahia	Migratzaileek boluntario gisa egiten duten lanak errekonozimendu instituzional, sozial eta sinboliko txikia du
Esperientzia aberasgarria eta eraldatzailea da parte hartzen dutenentzat	Prestakuntza handiagoa behar da talde kudeatzaileentzat eta boluntarioentzat
Elkarri laguntzea, loturak eta komunitateari eusteko espazioak sortzea	Erakunde batzuetan ez dago plangintzarik, komunikazio argirik eta harrera-egiturarik
Boluntariotza integratzeko, garapen pertsonala lortzeko eta ikusgarritasun positiboa izateko bide gisa	Elkarte batzuetan boluntario-lana ikusezin egiten delako edo gutxietsi egiten delako sentsazioa dago
AUKERAK	MEHATXUAK
Idea berritzaile eta sortzaileak dituzten belaunaldi berriak sartzea	Arazakeria estrukturala eta diskriminazioa, erabakiak hartzeko espazioetan sartzea zailtzen dutenak
Sare sozialak eta ingurune digitalak erabiltzea, parte hartzea eta ideiak lortzea errazagoa izateko	Parte-hartzea baldintzatzen duten lege- eta administrazio-oztopoak (estatusa, dokumentazioa, etab.)
Sentsibilizazio- eta hedapen-kanpaina irisgarriak egitea komunitateek eta erakundeek	Karga emozionala, emaitza nabarmenik lortzen ez delako edo instituzioek gutxi itzultzen diotelako boluntarioek egiten duten ahaleginari
Benetako integrazioa eta eragin kolektiboa sustatzeko estrategia gisa parte hartzea	Deskonexio informatiboa: ez dago migratzaileen komunitateetara iristen den kanal eraginkorrik
Elkarte-sare sendoa, adierazgarria eta antolatua egiteko ahalmena	Prekarietateak markatutako bizi-baldintzak; horren ondorioz, inplikazio jarraitua izatea mugatzen da

Iturria: Geuk egina

Instituzioaren eta lurraldearen artean: laguntza tekniko eta asoziatibo mistoaren hitzak

Kapitulu honetan, administrazio publikoko teknikarien, immigrazioko, bizikidetzako, berdintasuneko eta abarreko teknikarien, elkarte mistoetan edo migratutako pertsonen laguntzeko elkarreetan, entitate eta fundazioetan lan egiten duten teknikarien eta migratzaileen parte-hartzearen eta/edo asoziazionismoaren gaiarekin lotutako irakaskuntzarekin eta ikerketarekin

lotutako pertsonen hitzak jasotzen dira. Profil horiek tarteko posizioetan daude, eta funtsezko loturak dira migratzaileen partaidetza- eta elkarte-ehunean. Haien hitzak jasotzea eta entzutea tresna metodologiko eta politiko beharrezkoa da, baita migratzaileen parte-hartze eta ekintza kolektiborako aukerak mugatu, sustatu edo eraldatzen dituzten mekanismoak ulertzeko ere. Haien diskurtsoek “asoziazionismoaren egoerari” buruzko ikuspegia mapatzea ahalbidetzen dute, eta, aldi berean, Euskadiko migratuen parte-hartze sozialaren esparrua osatzen duten baldintza materialak, sinbolikoak eta instituzionalak marrazten dituzte¹⁴.

Ikerketa honen landa-lanean eta garapenean, egungo testuinguru-eztabaidak islatuz, garrantzi berezia hartu du “migratzaileen elkartetzat” zer ulertzen dugun eta elkarte horiek nortzuek osatzen dituzten galderei buruzko hausnarketa egiteko premiak. Horren ondorioz, elkarte horien legitimitateari eta ordezkagarritasunari buruzko eztabaida sortu da. Bereziki, erakundeak bereizi behar direla planteatu da: batetik, migratuek zuzentzen dituztenak, eta, bestetik, migratzaileen parte-hartzea gizarte-oinarrira edo aldizkako jardueretara mugatzen dutenak, erabakiak hartzeko guneetan ordezkaritza eraginkorrik izan gabe. Ikuspegi horretatik, zalantzan jartzen da egiten dituzten jardueretan migratuak barne hartzen dituzten arren, zuzendaritza-organoetan buruzagiak edo ordezkariak ez diren entitateei “migratzaileen elkarte” gisa etiketatzeko joera.

“Elkarte batzuetan migratuek parte hartzen dute, baina zuzendaritza-egituran ez daude ordezkatura” (A1.9G)

“Identifikatu beharreko gauza nagusia da elkarte horien ordezkaritza-eta zuzendaritza-egitura nork osatzen duen, migratzaileen asoziazionismoaz hitz egin ahal izateko benetan” (A1.9G)

Ikuspegi horrek, migratzaileen asoziazionismoaren nortasunaren garapen-prozesuak bizi duen unearen isla argiak, aukera ematen du elkarte-ehuna zehatzago eta zorrotzago ulertzeko bidean aurrera egiteko. Parte-hartze esanguratsua izateko funtsezko elementu gisa, funtsezkoa da antolatzeko eta kudeatzeko autonomia izatea, baita ordezkaritza eraginkorra izatea ere.

Teknikariek eta administrazio publikoetako ordezkariak elkarriketetan esandakoa aztertuta, egiaztatu da Euskadiko migratzaileen asoziazionismoa une konplexua eta tirabiraz betea igarotzen ari dela, baina, aldi berean, aberatsa eta eraldatzailea. Egoera horretan, garrantzi handia dute prekariedade

14. Aipamenak errazago irakurtzeko eta testuingurua eman ahal izateko atal honetan jaso diren elkarriketatuen profiletatik, eta, ahal den neurrian, diskurtsoa testuinguruan kokatzeko lana errazteko, arau-esparrua eta elkarriketari aplikatutako kodetze-tresna deskribatzen dira. Tresna horrek profil mota, elkarriketaren ordena eta erreferentziazko lurraldea konbinatzen ditu. Horrela, teknikariek eta administrazio publikoko langileek (A1.X), GKEen eta entitate mistoen ordezkariak (A2.X) eta adituek (B1.X) aukera ematen dute ikuspegi analitikoa eta zeharkakoa eskaintzeko (informazio gehiagorako, ikus elkarriketatuen profilei buruzko eranskinak).

estrukturalak, migratuen bizi-baldintzek eta instituzioetan parte hartzeko egungo egiturek ezarritako mugek.

“Beno, gure ikuspuntutik argazkia konplexua da. Harremanak ditugu migratuek osatzen dituzten elkarte eta entitateekin, eta egia da haietako asko oso une prekarioetan eta oso konplexuetan daudela, migratu horien bizi-baldintzak direla eta” (A1.7E)

“Gertatzen dena da, agian, egoera ez dela hainbeste aldatu, migratuei eragiten dieten desberdintasun-baldintza estruktural batzuk daudelako oraindik ere, eta hori elkarteen arloan ere ikusten da” (A1.3A)

“Nik uste dut [...] elkarte batzuk oso nekatuta daudela borrokatzeaz. Eta batez ere Administrazioarekin borrokatzeaz. Administrazioarekiko mendekotasun handia baitugu, mendekotasun osoa ez esatearren” (A2.4A)

“Migratuen elkarte oso gutxi daude, eta dauden bakanek ia ez dute hitzik. Beno, ez hitzik, ez finantzaketarik, ez laguntzarik” (A2.5G)

Baieztape horrek erakunde askok bizi duten errealitatea islatzen du; hau da, oinarritzko premiei erantzuteko presa dagoenez, mugatu egiten da parte-hartze prozesuetan edo eragin politikoko prozesuetan inplikatzeko gaitasuna. Gainera, elkarriketatuek adierazi dute desberdintasun estrukturalak daudela oraindik ere, eta horrek eragin zuzena duela migratzaileen elkarte-ehunean. Oraindik ere desberdintasunak izaten jarraitzeak zalantzan jartzen du gizarteratzera eta parte hartzera bideratutako politika publikoen eraginkortasuna. Ezin da inondik inora esan diskurtso instituzionalaren eta parte hartzen dutenen benetako egoeren arteko tirabira hori inplementatzeko edo gauzatze teknikoko arazoa dela. Baizik eta, askotan, pribilegiozko mailei erantzuten dieten esparruetatik parte-hartzea historikoki nola kontzeptualizatu eta arautu den erakusteko adierazpen estrukturala da. Taxutzeko era horrek nork parte har dezakeen baldintzatzen du, baina baita nola eta nondik parte har daitekeen eta parte-hartze horrek zer-nolako errekonozimendua izango duen ere.

“Uste dugu oso apustu irmoa egin dela, eta uste dugu, halaber, migratuek elkarteren bateko kide izan behar dutela, baina, era berean, uste dugu migratuei askotan eskatzen diegula korapiloetatik atera gaitzatela, guk egiten dizkiegun galderei erantzun diezaietela eta gauzak egin ditzatela. Eta agian, lehendabizi, migratuek dituzten eta konpondu gabe dauden oinarritzko premia horiei guztiei erantzun beharko litzaieke” (A1.7E)

Teknikarien eta administrazioako langileen ustez ere Euskadiko migratzaileen elkarte-ehunean aniztasun handia dago barnean, bai ibilbideari dagokionez,

bai antolatzeke moduei eta ekintzak gauzatzeko ikuspegiei dagokienez. Heterogeneotasun horrek erakusten du aniztasun handia dagoela migrazio-esperientziei, jatorrizko testuinguruei, bizilekuan daramaten denborari eta iritzi politikoei dagokienez, eta heterogeneotasun horrek aberastu egiten du egoera, baina, era berean, erronkak planteatzen ditu antolamendu eta ordezkartza kolektiboari dagokionez.

Azterketa kualitatiboa eginez, ikusi da ibilbide sendoa duten elkarteak daudela. Elkarte horiek funtsezko zeregina bete dute migratzaileen asoziazionismoa garatzen lurraldean. Erakunde historiko horiekin batera, beste ekimen berriago edo informago batzuk daude. Ekimen horien funtzionatzeko modua eta elkarte-eredu klasikoena desberdinak dira.

“Elkarte batzuk oso sendoak dira, ibilbide historikoa dute eta oso garrantzitsuak izan dira migratzaileen asoziazionismoa garatzeko hemen” (A1.3A)

“Beste batzuk, aldiz, hasten ari dira edo beste era batera jarduten dute, asoziazionismo klasikoarekin zerikusirik ez duen moduan” (A1.3A)

“Funtzionatzen duten elkarteak ez dira beti IFK dutenak izaten. Antolatzeke modu asko daude eta guztiek balio dute” (B1.2E)

Era berean, kolektiboetan ibilbide pertsonal desberdinak daude. Migratu batzuek, Euskadin bizitzen denbora gehiago daramatenek, oso ondo dakite kolektiboak zer premia dituen, eta erreferente eta laguntzaile gisa jarduten dute etorri berrientzat.

“Migratu batzuek denbora luze daramate hemen bizitzen, badakite zer premia dituen kolektiboak eta beste iritsi berri batzuei laguntzen diete” (A1.7E)

Kolektibo barruan dagoen aniztasun hori ez da oztopo, aukera bat baizik migratzaileen asoziazionismoa indartzeko errealitate desberdinetara egokituta dagoen ikuspegi plural eta inklusibotik. Aniztasun hori dagoela onartzen bada, ezinbestekoa da “elkartearekin zerikusia duena” izendatzeko erabiltzen diren kategoria analitikoak kritikoki berrikustea. Berrikuspen horren helburua ez da lehendik dauden esparruak baliogabetzea, baizik eta esparru horiek zabaltzea, eredu formalekin bat ez etorri arren, parte-hartzeke, zaintzeke eta eraldaketa soziala gauzatzeko funtsezko prozesuei eusten dieten antolamendu moduen berri eman dezaten.

Azterketa kualitatiboa egitean ikusten den beste elementu bat, gehien errepikatzen dena eta sendoenetako bat dena, atzeritarrei buruzko legeen zeregina da; izan ere, lege horiek oztopo estruktural gisa jarduten dute,

Euskadiko migratuen parte-hartze sozial eta politikoa mugatzen dute, eta, zenbaitetan eragotzi egiten dute zuzenean. Arau-esparru horrek funtsezko eskubideetarako irispidea baldintzatzeaz gain, elkarrizketak, ordezkaritza edo eragina izateko espazioetan modu aktiboan esku hartzeko aukera mugatzen du.

Elkarrizketatuek aho batez adierazi dute lege horiek segurtasun juridikorik ez dagoen eta bizi-prekarietatea dagoen ingurunea sortzen dutela, eta horrek parte-hartze iraunkorra izateko edozein saiakera oztopatzen duela. Faktore batzuek, hala nola administrazio-irregulartasunak, etengabeko erbesteratze-mehatxuak, enplegu formala edo oinarritzko zerbitzuak lortzeko ezintasunak eta erregularizazio-prozesuei lotutako burokraziak espazio publikoetan antolatzeko eta presentzia izateko gaitasuna gutxiagotzen dute.

“Lege-arloko traba piloa dago, eta traba horiek espazio jakin batzuetan modu aktiboan parte hartu ahal izatea eragozten dute, egoera erregularizatuta ez edukitzeagatik” (A1.3A)

“Gaur egungo atzeritarrei buruzko legeek parte hartzeko aukera hori izugarri mugatzen dute” (A1.3A)

Azken baieztapen horrek adierazten digu ikuspegi instituzionaletik onartzen dela kontraesana dagoela parte-hartzea sustatzearen eta migratzaile askorengan eragina duten lege-baldintzen artean.

“Nola eskatuko diegu Eusko Legebiltzarrera hitz egitera joan daitezela etengabe itotzen dituen eta bizitza duina izatea eragozten dien Atzeritarrei buruzko Legea dagoenean?” (A1.7E)

Esparru juridikoa eskubideetarako irispidea arautzen duen mekanismoa izateaz gain, desaktibazio politikorako tresna ere izan daiteke. Ildo horretan, arauz kontrako administrazio-egoeran egotea muga ikusezin bat da egoera horretan daudeneak, eta bereziki, entzunak izateko premia handiena dutenek, espazio publikoan presentzia eta hitza eduki ahal izateko. Bazterketa hori ez da lege-arlokoa bakarrik, sinbolikoa eta politikoa ere bada, parte hartzeko, antolatzeko eta aldarrikapen kolektiboa egiteko aukerak mugatzen baititu.

Bestalde, azterketan ikusi denez, instituzionalizazio-prozesuekiko pertzepzio kritikoa dago, espazio jakin batzuetan parte hartzeko baldintza baita prozesu horiek betetzea. Elkarrizketatu batzuek adierazi dutenez, elkarrekin formalki eratuta egoteak lagundu dezake baliabide edo kanal instituzionalerako irispidea izaten, baina parte hartzea eragotziko duen faktore ere izan daiteke, batez ere instituzioekin elkarrizketak izateko benetako mekanismorik ez badago. Alde horretatik, zalantzan jartzen da alde aurreko eskakizuna izatea nahitaez formalizatuta egon behar izatea ekimen komunitarioetan edo eraldaketa sozialeko prozesuetan parte hartu ahal izateko; izan ere, beste antolaketa

modu batzuk —malguagoak, horizontalagoak eta migratzaileen kolektiboen errealitateetara gehiago egokitzen direnak— kanpo utz ditzake edo antolaketa modu horiek erabiltzeko asmoa kendu.

“Herritar talde gisa elkartzen zarenean, eta parte hartzeko, auzoa eraldatzeko eta abar lortzeko zerbait egin nahi duzunean eta udalak elkarte bat egiteko esaten dizunean, horrek eragotzi egiten du parte hartzea” (A1.1E)

“Batzuetan esaten diegu gehiago parte hartu nahi badute, formalizatu egin behar dutela, baina jakina, horrek tirabirak sortzen ditu, talde guztiek ez baitute elkarte bihurtu nahi” (A1.2B)

“Izan ere, une horretan elkarte gisa eratzen zara eta dirulaguntza bat lortzen duzu, baina gero entitate instituzionalekin parte hartzeko benetako biderik ez dagoenez, batzuetan ia hobe da elkarte ez bihurtzea eta herritartasuna sortzen saiatzea” (A1.1E)

Illo horretan, proposatzen da beharrezkoa dela instituzioen eta migratzaileen kolektiboen arteko harreman-ereduak birpentsatzea, eta antolatzeko modu informalak, malguak eta autonomoak ere onartzea eta baloratzea. Kritikatzten dena zera da, eredia zurruna izatea eta, askotan, egitura konplexuak jartzea migratuak entzuteko eta elkarlanean aritzeko benetako espaziorik bermatu gabe. Era berean, egoera formalizatzea tresna baliotsua izan daiteke baliabideetarako irispidea izateko eta instituzioekin elkarriketak izateko bideak ezartzeko. Hala ere, parte hartzeko bide legitimo bakar gisa proposatzen bada, litekeena da antolatzeko modu malguagoak edo informalagoak, komunitate-prozesuetan funtsezko zeregina betetzen dutenak, kanpo uztea.

Erronka, beraz, errekonozimendu instituzionaleko esparruak zabaltzea da, ekimen ez-normatiboak, autokudeatuak edo kokatuak —gizarte-ehuna hainbat logikatik eta migratzaileen esperientzietatik indartzen dutenak— ere integratu ahal izateko. Gainera, eredu horiek gai izan behar dute migratuek aurre egin behar dieten desberdintasun estrukturalak daudela errekonozitzeko, hala nola bertako gizarteko sektore askoren inplikazioa urria izatea. Bestela, parte hartzeko espektatibetan alborapena sortzeko arriskua dago, eta alborapen hori neurritz kanpokoa da kalteberatasun handieneko egoeretatik abiatzen direnentzat.

“Gertatzen dena da, aldi berean, bertako gizarteak ez duela batere parte hartzen. Horixe baita errealitatea. Lau katu dituzu alde honetan, eta gainerakoak beste aldean gaude. Eta, gainera, batzuetan, instituzioek atzeritar jatorrikoei parte hartzeko eskatzen diete. Parte-hartzea ezin da kanpotik etorri direnen eta egoera berezian daudenen esku utzi. Ezin diezu pertsona horiei eskatu zure herritarrei eskatzen ez diezuna.

*Hori oso bidegabea iruditzen zait, eta hori ere kontuan hartu behar da”
(A1.1E)*

Beraz, instituzioen espektatiba, hau da, migratuek parte-hartze aktiboa izatea, ez dator bat bertako gizartearen zati handi batek duen inplikazio txikiarekin. Horrek agerian jartzen du asimetria bat dagoela parte hartzeko eskatzen denean. Desberdintasun bidegabe horrek ikusezin bihurtzen ditu prekarietate handieneko egoeretatik abiatzen direnek aurre egin behar dieten oztopo espezifikoak. Desberdintasun hori dagoela errekonozitzea funtsezkoa da parte-hartze esparru bidezkoagoak, testuingurua gehiago kontuan hartuko dutenak eta herritar guztiek esku hartzeko baldintza errealak sortzeko gai direnak eraikitzeko.

Elkarriketetan, pertsona batzuek, bai eremu teknikokoek, bai elkarteen eremukoek eta migratuei laguntzeko entitateetakoek, adierazi dute administrazio publikoek mugak dituztela migratzaileen parte-hartzea sustatzeko. Autokritika hori ez da uko egite gisa planteatzen, esparru instituzionalak berrikusteko eta eredu inklusiboagoak eta eraginkorragoak lortzeko aukera gisa baizik.

“Administrazioak ere bere mugak ditu. Eta, batzuetan, parte-hartzea sustatu nahi dugu, lehendabizi aztertu behar diren desberdintasun estrukturalak daudela ulertu gabe” (A1.7E)

“Gehienetan berandu iristen gara. Ez nahi ez dugulako, baizik eta arau-esparrua eta aparatua ez daudelako pentsatuta migratu askok eguneroko bizitzan dituzten premiekin jarduteko” (A1.3A)

“Nik uste dut benetako elkarriketa gehiago beharko liratekeela. Kontua ez da urtean behin bilera bat egitea, baizik eta espazioak sortu behar dira elkarrekin proposamenak egin ahal izateko, ebaluatu ahal izateko eta gauza batzuk zalantzan jarri ahal izateko, dirulaguntza galtzeko beldurrik izan gabe” (A2.1B)

Litekeena da parte-hartze inklusiboago eta eraldatzaileago bat lortzeko, aldizkako deialdiaren edo kontsultaren edo parte-hartze sinbolikoaren logika gainditu behar izatea. Proposatzen da beharrezkoa dela instituzioek eta kolektibo sozialek elkarrekin elkarriketak izateko espazio egonkorak, seguruak eta erantzukideak finkatzea. Horretarako, kultura instituzionalaren eraldaketa bultzatu behar da, instituzioen aldetik entzute aktiboa lortzeko, entzuteaz gain, gizartean dauden jakintzen aniztasuna errekonozitu eta baloratu dezaten. Horretarako, ezinbestekoa da parte-hartze eraginkorra izateko baldintza material egokiak bermatzea, laguntza tekniko hurbila eta irisgarria sustatzea, lehendik dauden lan-esparruak malgutzatzea eta politika publikoak inplikaturako kolektiboekin batera eraiki daitezen sustatzea.

“Finantzaketa ez ezik, benetako laguntza ere behar dugu. Teknikariek prozesuetan egon behar dute, ez txostenak egiten direnean bakarrik” (A2.3G)

“Teknikariok ere harrapatuta gaude arau-esparruak eta aparatuak ahalbidetzen duenaren artean. Batzuetan frustragarria da, oztopoak ikusten ditugulako, baina beti ez dugu oztopo horiek eraldatzeko tresnarik izaten” (A1.8A)

Funtzionamendu instituzionalari buruzko ikuspegi kritiko batetik, elkarrizketa horietan jasotako hitzek argi eta garbi adierazi dute administrazio publikoek entzuteko gaitasuna hobetu behar dutela, baina horretaz gain, parte-hartze eraginkorra bermatuko duten egiturak, hau da, politika publikoak formulatzen direnean elkarrekin hasierako etapetatik parte-hartze aktiboa izango dutela bermatuko duten egiturak sendotu behar dituztela. Benetako parte-hartzeak loteslea izan behar du eta benetako errekonozimendu politikoa izan behar du. Eskaera hori dela-eta sakonki birpentsatu behar dira instituzioen eta gizarte zibil antolatuen arteko harremanak. Kolektibo askok dituzte gabezia horiek, baina gabezia hori oso nabarmena da oztopo eta kalteberatasun-egoera handienei aurre egiten dieten kolektiboetan, hala nola migratuen kasuan. Horregatik, beharrezkoa da administrazioek gobernantza- eta partaidetza-eredu bidezkoagoak, eraginkorragoak eta eraldatzaileagoak, herritarren inplikazio aktiboa, iraunkorra eta eragiteko gaitasuna duena lortzeko baldintza zehatzak sortzeko gai izango direnak, hartzea.

“Elkarte batzuek hiru tailer sinple egin nahi dituzte, baina, horretarako, proiektu bat egin behar dute, adierazle, helburu, oinarri eta abarrekin... Hori inoiz egin ez duen norbaitentzat, NASArentzat proiektu bat egiteko eskatuko baliote bezala da” (A1.3A)

“Finantzaketaren arau-esparruan eta aparatuan sartzeko, elkarrekin jakintzarekin zerikusirik ez duten gaitasunak izan behar dituzu: idazten, justifikatzen, digitalki mugitzen eta abar jakin behar duzu... eta, bestela, ezin zara ezta aurkeztu ere” (A2.4A)

Testuinguru horretan, parte-hartzea eskubide bat baino gehiago pribilegio bat dela dirudi, lege-, administrazio- eta gizarte-arloko oztopoak gainditzea lortu dutenentzat bakarrik dena. Elkarrizketetan adierazi den bezala, erregularizatutako migratuek, arau-esparrua eta aparatu instituzionala gehiago ezagutzen dutenek eta prestakuntza handiagoa dutenek aukera gehiago dituzte parte hartzeko espazioetara iristeko.

“Profesional etorkin gehiagok esku hartzen dute. Parte hartu ahal izateko, euskal Administrazioak eskatzen duen guztian trebatu den

jendea da. Arau-esparru eta aparatu osoa, dirulaguntzak eta hori guztia ezagutu behar da” (A1.4E)

“Hau da, jende askok ditu erakunde handi batean lan egin ahal izateko behar besteko gaitasunak eta prestakuntza- eta gaikuntza-maila. Baina horrelako erakundeetan jarduteko ateak irekitzen ez zaizkenez, asoziazionismoa eta elkartearen barruan profesionalizatzea aukeratzen dute” (A1.4E)

Elkarrizketatuen ikuspegitik, egoera horren ondorioz, parte-hartzea zatikatua da, baita migratzaileen asoziazionismoaren barruan ere. Zailtasun sozioekonomiko eta/edo administratibo handienak dituzten pertsonak oztopo gehiago dituzte kudeaketarako eta elkarrizketarako gaitasuna duten espazioetara iristeko. Desberdintasun hori are handiagoa da biziraupena bermatzeko presak politikoki eragiteko aukerarik ematen ez duen testuinguruan. Aldi berean, funtsezko beste alderdi bat ere agertu da; izan ere, elkarrizketatuen iritziz, elkartearen arteko koordinazio-sareak ahulak dira eta ez dago jarraitutasunik. Elkarrizketatu askok onartu dute elkarrekin lan egiteko espazioak daudela, baina pertsona horien ustez, espazio horiek ahulak dira, ez dira oso iraunkorrak eta aldizkako bultzada instituzionalen oso mende daude.

“Ez dago sare-egitura sendorik, elkarte bakoitzak ahal duena egiten du, batzuetan ez dugu elkar ezagutzen ere” (A2.6A)

“Gauza batzuk egin dira, baina askotan proiektu zehatzengatik edo deialdi batengatik egin dira. Ez dago mugimendu gisa antolatzen gaituen zerbait egonkorrik” (A2.1B)

“Sareko lana ahuldu egiten da jarraitutasunik ez dagoenean edo bakoitza bere kontuez arduratzen denean baliabiderik ez dagoelako” (A1.3A)

Elkarrizketatu horiek adierazi dute elkarte-ehunaren azpiegitura kolektiboa indartu behar dela, baina ez da baliabide ekonomikoen bidez bakarrik egin behar, (argi geratu da baliabide horiek oinarritzkoak eta funtsezkoak direla parte-hartzea indartzeko), baita konfiantzazko, antolamendu politikoa egiteko eta elkar errekonozitzeko espazioen bidez ere.

Euskadiko migratzaileen asoziazionismoan parte hartzeko gaur egun dauden moduak aztertzeko, beste ardatz nagusi bat genero- eta arrazializazio-alderdi intersektionala da. Faktore horiek, parte hartzeko espazioetarako irispidea baldintzatzen dute, baina horretaz gain, parte-hartzearen kalitatean, antolatzen diren diskurtsoetan eta garatzen diren ekintza kolektiboko estrategietan ere eragiten dute. Ikuspegi horrekin batera, parte hartzeko modu tradizionalagoak daudenez, era askotako estrategiak sortzen dira elkarte-ehunean.

lido horretan, elkarrizketetan adierazi denez, arrazializatuen belaunaldi berri bat sortu da —migratu dutenak ez ezik, jatorri migratzailea edo mistoa duten seme-alabak ere—. Belaunaldi berri horrek parte hartzeko erabiltzen dituen moduek lotura handiagoa dute salaketarekin, aktibismo politikoarekin eta beren eskubideen aldarrikapenarekin.

“Nahitaez migratzailea izan behar ez duen belaunaldi bat dago, baina belaunaldi horretakoek arrazializatuak izaten jarraitzen dute. Askoz politikoagoak eta aldarrikatzaileagoak dira” (A1.1E)

“Belaunaldi gazte arrazializatu horrek beste era batera ulertzen du parte-hartzea, salaketarekin eta aktibismo politikoarekin lotuagoa” (A1.3A)

Emakume migratuek funtsezko rola betetzen dute sare komunitarioei eusteko eta zaintza- eta partaidetza-espazioak aktibatzeak. Hala ere, inplikazio horrek ez du beti errekonozimendu instituzionalik jasotzen, eta ez da segurtasun-, autonomia- edo erantzukidetasun-baldintza egokietan egiten. Askotan, gehiegizko lana, prekarietatea eta ikusezintasun estrukturala izaten dute, eta horrek guztiak mugatu egiten du lidergo-espazioetarako eta erabakiak hartzeko espazioetarako irispidea izatea. Emakume horiek egiten duten ekarpena errekonozitzea eta baloratzea funtsezkoa da parte hartzeko eredu bidezkoagoak, inklusiboagoak eta genero-desberdintasunekiko eta jatorrizko desberdintasunekiko sentikorrangoak lortzeko bidean aurrera egiteko. Horregatik, emakume migratuek aurre egin behar diete politika publikoen diseinuan eta parte-hartzearen sustapenean ikuspegi interseksionala izatea eskatzen duten oztopo espezifikoak.

“Eta [anominizatu](e)k aipatu dituen elementuen artean, migratuen prekarietatea ere badago batzuetan. Prekarietate ekonomikoa eta soziala, sarerik ez dutelako. Eta, bereziki emakumeen kasuan, zaintzez arduratzearen kontu hori, zaindu behar izateak ere denbora kentzen dizu parte hartzeko, eta hori ezin dugu ahaztu” (A1.4E)

“Zenbaitetan, emakume migratuen talde horiek elkartean sartzeko bidea irekitzen dute, baina, beste batzuetan, emakume horiek egin behar dute esku hartzeko lan hori, eta nire ustez, batzuetan lan hori gutxietsi egiten da edo ikusezin bihurtzen da. Adibidez, kafe bat hartzera esertzea, lasai egotea eta emakumeak indarkeriarik gabeko espazio seguru bat izatea eta espazio hori halakotzat hartzea” (A1.7E)

Tirabira horrek erakusten du asoziazionismoak mugak dituela eragin-tresna gisa bazterketa estrukturalako baldintzek dauden bitartean; horregatik, beharrezkoa da politika publikoek oinarritzko eskubideak bermatzea eta parte-hartzea sustatzea aldi berean.

Halaber, nabarmentzekoa da migratzaileei zuzendutako politika publiko, lokal eta autonomiko askotan nagusi den ikuspegi kulturalistari egiten zaion kritika. Ikuspegi hori positiboa da, aniztasuna eta errekonozimendu kulturala azpimarratzen dituelako, baina hainbat eragileren ustez, ikuspegi mugatua eta kaltegarria ere bada, are gehiago zenbait administrazioen estrategien ardatz nagusi bihurtzen denean. Migratuek aurre egin behar dieten premiak kultura-edo identitate-arloko kontuetara murriztea, eta faktore estrukturalak, hala nola arrazakeria instituzionala, prekarietate ekonomikoa, bazterketa juridikoa edo oinarritzko eskubideak eskuratzeko oztopoak bigarren mailan uztearen ondorioz, gerta daiteke egiten diren ekimenek, asmo onekoak izanda ere, estereotipoak errepikatzea edo aniztasunaren eta migratu duten pertsonen folklorea oinarritutako errepresentazio estereotipatua sustatzea.

“Nire ustez, kultura oso ardatz duen begirada bat dago. Batzuetan badirudi dena aniztasuna ospatzera mugatzen dela, baina horrek ez ditu baldintza materialak aldatzen” (A2.4A)

“Oso lerro mehea dago aniztasuna balioestearen eta folklorizazioan erortzearen artean. Eta hori asko ikusten dugu deialdi edo jarduera instituzional batzuetan” (A1.9G)

“Kanpotik begiratuta, badirudi integratzea jarduera kulturantzun bat egitea dela. Eta kito. Baina horrek ez dizu etxerik, lanik edo eskubiderik ematen” (A2.3G)

Hausnarketa horiek adierazten dute beharrezkoa dela esku-hartze publikoko esparruak berrikustea, ikuspegi konplexuagoak eta interseksionalagoak txertatuz, alderdi kulturalen, sozioekonomikoen, juridikoen eta botere-arloko alderdien arteko interakzioa errekonozitzeko. Elkarriketetatik ondorioztatzen denez (eta lotutako esparru teorikoarekin bat dator), parte-hartzea eta integrazioa ezin dira errekonozimendu kultureko prozesutzat soilik hartu, baizik eta baldintza material duinak, eskubideetarako irispidea eta eragin politikoa izateko espazio errealak bermatu behar dituzten ekimentzat ere hartu behar dira.

Oztopo eta tirabira horien aurrean, parte-hartzaileen arabera, instituzionalizatuta ez dauden parte hartzeko modu berriak ere agertu dira. Parte hartzeko modu horiek (askotan ikusezinak diagnostiko ofizialetan) konfiantzan, lotura emozionalean eta berehalako erabilgarritasunean oinarritzen dira. Parte hartzeko modu batzuk, hala nola kafe informalak, berdinen arteko laguntzak, elkarri laguntzeko sareak, prestakuntza-ikastaro autokudeatuak, zainketa-sarea, etab., agertzen dira, batzuetan, deialdien edo politiken hizkuntzan, baina horiek eusten diete komunitate-ehunari.

“Askotan, esku-hartzera iristen diren elkarteak ez dira dei instituzional bat izan dutelako iristen, emakume migratzaile batek beste bati laguntzen diolako baizik. Emakume migratzaileak hau esaten dio besteari: ‘nik eramango zaitut, hemen lagunduko dizute’” (A1.7E)

“Elkarte askok elkarteetan sartzeko bidea irekitzen dute, eta, zenbaitetan, elkarte horiek egiten duten lana eraginkorragoa da zerbitzu formalek egiten dutena baino. Elkarte horiek dira identifikatu, eutsi eta laguntzen dutenak” (A2.1B)

“Kafe-taldetik egiten dugu. Hor badago lotura, konfiantza. Hortik sortzen da etxeko langileentzako eskola politikoa” (A2.3G)

Elkartasuneko eta elkarri laguntzeko esperientzia horiek direla-eta, parte-hartzea birpentsatu behar da zaintzak, elkarrekikotasuna eta komunitarioa dena eraikitzea oinarri dituen ikuspegitik. Parte-hartzea ulertzeko modua zabaldu nahi da eskubide abstraktuetan edo parte-hartzearen alderdi instrumentalean soilik oinarritutako ikuspegi liberaletik haratago, gizarte-ehuna indartzen duten eta pertsonen eta lurraldeen arteko lotura esanguratsuak sustatzen dituzten ekimenak ere errekonozitzeko. Ikuspegi horrek aukera ematen du, halaber, gizarte- eta komunitate-sarea eraikitzeko funtsezkoak diren eguneroko bizitzako espazioak ezagutzeko eta baloratzeko, nahiz eta espazio horiek parte hartzeko espaziotzat ez hartu formalki. Espazio horiek ikasleen familia-elkarteak (IFE), kultura-arloko kolektiboak, jai-batzordeak, parroketako, meskitetako eta beste erlijio-zentro batzuetako elkarbizitzak dira, baita hazkuntzarako edo zaintzarako sare informalek ere. Parte-hartze sozialeko modu horiek, agian instituzionalizatuta ez daudenak, politikoa denaren azpiegitura-alderdia planteatzen dute, non ekintza kolektiboaren oinarria harremanak, afektibitatea eta eguneroko ekimenak diren. Ekimen horien balioa errekonozitzeak parte-hartzearen kontzeptua zabaltzen du, baina horretaz gain, politika publikoak errealitate sozialekin eta komuna dena eraikitzeko dauden modu ugariekin lotuago dagoen begiradatik pentsatzea eskatzen du.

“Emakume migratu asko funtzio sozial oso argia betetzen duten erlijio-espazioetan daude: sareak, zaintzak, aisialdia, baita osasuna ere” (A1.8A)

“Gure lanaren zati bat guraso-elkarteetako familien parte-hartzea aztertzea da. Eta ikusi dugu parte-hartzea oso txikia dela” (B1.5B)

“Guk ikusten dugu migratzaileen familia asko gehiago inplikatzeko direla eskolatik, guraso-elkarteetan edo jaietan, baina horri ez diogu parte-hartzea deitzen askotan” (A1.6G)

Espazio horiek, partzialki ikusezinak izan arren migratuek parte har dezaketen eremu gisa, oinarritzko eginkizuna betetzen dute harrera egiteko, entzuteko, kide izateko, ekintzak gauzatzeko eta komunitatean integratzeko leku gisa. Horregatik, beharrezkoa da espazio horiek parte-hartze sozialaren arloko politika publikoaren arau-esparruetan errekonozitzea eta sartzea.

Parte hartzeko espazio komunitario edo sozial batzuetan –bereziki, tradizionalenak direnetan edo tokiko biztanleriaren artean oso errotuta daudenetan– bizilagun berriak hartzeko aukera ez da handia izaten beti. Batzuetan, espazio horietan sartzea edo parte hartzea konplexua izan daiteke, bai barruko dinamikengatik, bai oztopo inplizituengatik, bai txertatzen diren testuinguruak dituen berezitasunengatik. Hala ere, pixkanaka, sinergia berriak sortzen ari dira, eta parte-hartze soziala izateko beste espazio batzuetara iristeko aukerak irekitzen ari dira. Espazio horiek askotarikoagoak eta irekiagoak dira, eta komuna dena lortzeko aukerak zabaltzea ez ezik, komunitate-ehuna indartzea ere ahalbidetzen dute.

“[...] Emakumeak indarkeriarik gabeko espazio segurua izatea eta espazio hori halakotzat hartzea” (A1.7E)

“Bilera batzuk euskaraz egiten dituzte eta ulertzen ez baduzu, alde egiten duzu. Guraso-elkarteen WhatsApp taldean jasotzen denaren % 75 euskaraz dago, eta horrek kanporatu egiten zaitu” (B1.5B)

“Batzuetan ezinezkoa da auzoko sarean sartzea, ez gaituztelako ezagutzen, ez dakitelako nor garen edo zer egiten dugun. Inplikatu nahi baduzu ere, beti ez dago ‘zubi’ bat iristeko” (A2.5G)

Parte-hartze soziala izateko espazio berriak errekonozitzearen esparruan, gazteek parte hartzeko moduak identifikatu dira, antolamendu-eredu formaletatik kanpo garatzen direnak. Fenomeno horrek erakusten du inplikazio politikoa eta komunitarioa izateko moduak aldatu egin direla belaunaldien artean. Bereziki, gazteek pentsamendu politikoa adierazteko eta zabaltzeko ordezeko bitartekoen bidez hartzen dute parte, hala nola sare informalean, arte-arloko kolektiboen, aktibismo digitalaren eta aisialdi autokudeatuko espazioen bidez. Ekimen horiek egitura tradizionaletatik kanpo dauden arren, egiletza politikoa eta komunitarioaren adierazpen legítimo eta esanguratsuak dira, eta parte-hartze soziala izateko modu erreal gisa ikusi behar dira, beren hizkuntza, erritmo eta ekintza-logikekin.

“Gazte batzuek oso gauza handiak egiten dituzte, baina ez elkarte batetik. Instagram eta TikTok erabiltzen dituzte eta ekitaldiak egiten dituzte auzoan. Hori ere parte-hartzea da” (A1.7E)

“Batuetan ez dituzu bilera formaletan ikusten, baina diskurtsoa sortzen ari dira, gauzak antolatzen ari dira oinarritik” (A2.4A)

“Egoteko beste modu bat da, horizontalagoa, gehiago adiskidetasunetik eta komunitatetik. Baina politika ere bada” (A2.6A)

Litekeena da herritarrak inplikatzeko eta haiek parte hartzeko sortzen ari diren modu horiek eremu instituzionalean erabat errekonozituta ez egotea; izan ere, askotan, ebaluazio-esparru tradizionaletatik kanpo geratzen dira, partaidetza-eredu klasikoagoetan oinarrituta baitaude oraindik. Hala ere, espazio berri horiek direla-eta, ikusten da beharrezkoa dela parte-hartzearen eremua berritzea, hizkuntzak, formatuak eta eragin kolektiboa izateko estrategiak zabaltzea egin baitira. Lehen hurbilketa batean behintzat horizontalagoak, komunitarioagoak eta egungo errealitate sozialetara gehiago egokitzen diren logiketatik abiatuta egiten dute hori.

Era berean, garrantzitsua da nabarmentzea argi eta garbi ikusten dela elkarriketatuek uste dutela administrazioak eta instituzioek parte hartzeko espazioak prestatu dituztela, baina espazio horietako askok parte-hartze sinboliko edo funtzionalaren logikaren arabera jarduten dutela, migratuen kolektiboei benetako boterea eman gabe. Pertzepzio hori dute teknikariek, elkarleen ordezkariak eta gaiarekin lotura duten akademikoek. Hori agerian jartzen du parte-hartzeari buruzko diskurtso instituzionalaren eta elkarriketak izateko benetako ekimenen artean dagoen kontraesan estrukturalak. Arrakala horrek eragina du instituzioekiko konfiantzan eta herritarren parte-hartzeak aldatzeko duen ahalmena mugatzen du, batez ere desberdintasuna eta bazterketa dauden testuinguruetan.

“Egiturak sortuta daude, baina askotan teknikariek elkarren artean hitz egiten dute, edo oharra hartzen da, baina ez da inolako aldaketarik egiten. Hori oso frustragarria da, entzuten gaituztela ematen baitu, baina ez da ezer egiten” (A2.3G)

“Zerbitzutik, falta den guztia ikusten duzu, baina askotan ez duzu ezer aldatzeko denborarik edo tarterik” (A1.5B)

“Bilerak daude, mahaiak daude, baina agenda idatzita dago. Konplitzera bakarrik joaten gara. Parte-hartzea benetakoa izateko, ideiak edo egindakoa zalantzan jartzeko, aldatzeko edo eraldatzeko aukera eman beharko ligukete. Eta hori ez da gertatzen” (B1.2E)

“Irekitzen diren foro gehienek ez dute benetako edukirik. Joaten zara, hitz egiten duzu, baina ez da ezer gertatzen. Hurrengo bilerara ez zara itzultzen” (A1.9G)

Ikuspegi kritikotik begiratuta, ekimen horiek parte-hartze dekoratiboaren edo “kontsulta hutsalen” sentsazioa sor dezakete, non elkarteek esaten dutenak gehiago balio duten hartutako erabakiak legitimatzeko, erabaki horietan eragiteko baino. Egoera horrek, inplikazioa sustatu beharrean, desengainua sortzen du migratuen eta profil desberdinetatik lan egiten dutenen artean, parte-hartze sozialari eta migratzaileen asoziazionismoari dagokienez. Elkarriketatu batzuek onartzen dute isiltasuna edo parte ez hartzea salatzen edo aurre egiteko modu gisa sustatu daitezkeela, oso irekiak ez diren dinamika instituzional horiei erantzuteko.

“Iritzia emateko eskatzen digute, baina gero ez da ezer itzultzen, ez dago feedbackik. Orduan, zertarako gaude han?” (A2.6A)

“Txostenak eta memoriak egiteko galdetzen digute, baina hori ez da parte hartzea. Estraktibismo instituzionala da. Etortzen dira, jasotzen dute eta joan egiten dira” (B1.1B)

Esperientzia horiek zalantzan jartzen dute parte hartzeko zenbait espazioren legitimitatea, ez dutenean benetako konpromisorik elkarteekin batera erabakitze edo elkarteek egiten dituzten proposamenak politika publikoetan benetan txertatzeko. Jasotako hitzek argi eta garbi kritikatzeko dute elkarriketarako mekanismo sentsiblerik ez izatea, baita parte-hartzea betekizun formal huts gisa, ondorio loteslerik gabe, erabiltzea ere. Instrumentalizazio horrek ondorio zehatzak ditu: benetako emaitzarik ez dagoenez, pertsona eta elkarte batzuek erabaki dute instituzioek sustatutako espazioetatik kanpo geratzea, eta, horrela, modu aktiboan egiten diete aurre beren ustez hutsalako diren edo eraginkortasunik ez duten dinamikei.

“Benetan entzuten ez duen aparatuari eta arau-esparruari egin behar diegu aurre. Hitza ematen dizute, baina ez zaituzte entzuten. Eta horrek nekatu egiten zaitu, zure sentsazioa delako ezer ez dela aldatu, nahiz eta parte hartu” (A2.3G)

“Gogorrena da ikusten duzunean urteak daramatzazula gauza berarengatik borrokan, eta ez dizutela erantzun ere egiten. Nola ez da ba frustraziorik izango? Batzuetan isiltasuna beren burua babesteko izaten da” (B1.2E)

“Askotan, ez joatea erabakitzen dugu. Han egotea eta ezer ez aldatzea, ez egotea baino okerragoa delako. Isiltasuna politikoa ere bada” (A2.4A)

Isiltasun horri dagokionez, elkarriketatu batek baino gehiagok —baita migratzaileen elkartearen ordezkariak ere— adierazi duen bezala, ez da pentsatu behar interesik ez dagoela edo utzikeria dela, baizik eta pentsatu behar da

dinamika instituzionalen aurrean dagoen nekearen adierazpen legitimoa dela; izan ere, kasu honetan dagoen sentsazioa da dinamika horiek behin eta berriz errepikatzen direla, burokratizatuta daudela edo sinbolikoak direla. Errealitate hori dagoela errekonozitzea funtsezkoa da parte hartzeko modu inklusiboagoak, eraginkorragoak eta iraunkorragoak, konfiantza sortuko duten eta gizarte-eragile guztien benetako inplikazioa ahalbidetuko duten parte hartzeko moduak lortzeko bidean aurrera egiteko.

“Elkarteak eta pertsonak nekatuta daudela ikusten dugu. Batzuetan, prozesu batzuetan laguntzen dugu, nahiz eta, arau-esparrua eta aparatua nola dauden ikusita, prozesu horiek aurrera egingo ez dutela jakin” (A1.5B)

“Nik uste dut une batzuetan ez parte hartzea protesta egiteko modu bat ere badela. Dena itxita edo erabakita dagoela ikusten duzunean, ez zara gehiago joaten” (A2.4A)

Deialdi hutsetik haratago, prozesu honetan jasotako hitzek instituzioei eta administrazioei eskatzen diete entzuteko, erabakiak hartzeko eta boterea banatzeko dituzten esparruak berrikusi eta indartu ditzatela. Batez ere, helburua benetako parte-hartzea izateko moduak lortzeko bidean aurrera egitea bada, parte hartzeko modu inklusiboagoak, gizarte-eragileen aniztasuna errekonozitzen dutenak eta publikoa dena eraikitzeke garaian benetako inplikazio erantzukidea sustatuko dutenak lortzeko, alegia.

“Nire ustez, parte hartzeko gaur egun dugun eredia ere ebaluatu behar da. Gauza bera egiten jarraitzen badugu, ezin dugu emaitza desberdinik espero. Eta jendea nekatu egiten da” (A1.8A)

Elkarte mistoek –migratuak eta migratu ez dutenek osatzen dituztenek, edo migratzaileen kolektiboak laguntzeko lan egiten dutenak– funtsezko zeregina betetzen dute, instituzio publikoen eta migratzaileen komunitateen arteko zubi operatibo zein sinboliko gisa. Nahiz eta elkarte horien buruzagiak beti ez diren migratuak, erakunde horiek oinarritzko prozesu komunitarioei eusten diete, eguneroko laguntza eskaintzen dute eta babes-sareak aktibatzen dituzte. Babes-sare horiek, askotan, arau-esparruaren eta aparatuen kanal formaletatik kanpo egoten dira. Erakunde horiek garrantzitsuak badira ere, elkarriketatuen ustez, haien lana gutxietsi egiten da eta, batzuetan, instrumentalizatu egiten da, batez ere entitate txikienetan edo gutxien ezagutzen direnetan. Elkarte horiek itzulpen instituzionala egiteko espazio gisa jarduten dute: araudiak egokitzen dituzte, izapideetan bitartekari-lanak egiten dituzte, presazko kontuak konpontzen dituzte eta, batez ere, konfiantzazko espazioak eta lotura izateko espazioak sortzen dituzte. Hala ere, gero eta gehiago, tirabirak sortzen ari dira elkarte horiek elkarte-ehunean duten zereginaren eta legitimitatearen eta migratzaileek duten parte-hartzearen inguruan, baita arau-esparruan eta

Euskadin bizi diren pertsonen ongizaterako edo herritarrek parte hartzeko aparatuan duten zereginaren inguruan ere.

“Gizarte-zerbitzuek kasuak bideratzen dizkigute, baina inork ez du errekonozitzen lehen iragazki hori, laguntza ikusezin hori, guk egiten dugula” (A2.3G)

Lehen lerroan egiten duten lanak kudeaketa emozionala, jakinduria kokatua, denbora eta baliabide urriak konbinatzea eskatzen du. Sarritan, elkarteek beren gain hartzen dituzte administrazioak modu informalean, itzultzeko eta errekonozitzeko mekanismorik gabe, kanporatzen dituen zereginak. Horretaz gain, tirabira estrukturala dago instituzioek formalizatu eta kontrolatzeko duten nahiaren eta migratzaileen gizarte-ehunaren errealitate dinamiko, konplexu eta, batzuetan, kaotikoaren artean. Teknikari batzuek onartu dute arrakala hori dagoela arau-ereduaren eta benetan egiten diren ekimenen artean:

“Batzuetan eskuliburua aplikatu nahi dugu, baina errealitatea ez da esparru horretan sartzen. Elkarte batzuk ez dira egoera horretara egokitzen, baina lan izugarria egiten dute” (A1.2B)

Elkarteetan, errekonozimendurik ez jasotzeak frustrazioa, nekea eta abandonu-sentsazioa sortzen ditu, batez ere eskakizun teknikoekin batera baliabiderik ematen ez denean eta elkarrizketa iraunkorrik ez dagoenean. Muga horiek izanda ere, entitate horietako askok beren esku-hartzeari eusteko modu autonomoak garatu dituzte, egunerokoari, afektuei eta komunitatea sortzeari atxikita.

Hezkuntzaren eremuan, elkarte horiek parte hartzeko dinamikak ere aktibatzen dituzte, eraldaketa-espazioak sortuz egunerokotik eta harremanetatik abiatuta:

“Eskola da aitzakia, baina auzoa eraldatu nahi dugu. Bizikidetza hor eraikitzen da, egunerokoan” (A2.5G)

“Ama migratu asko ez ziren eskolako jaietara hurbiltzen. Menua aldatu eta haiek janaria prestatzen dutenean, geratu egiten dira. Parte hartzen dute” (A2.5G)

“Maila horretan, Lehen Hezkuntzako eskola batzuei lagundu diegu parte-hartzea bultzatzen. [...] Guraso askok ez zekiten egon zitezkeela, inork ez baitzien horren berri eman eta inork ez baitzien azaldu espazio horrek zertarako balio zuen. Hortaz, gu oinarritzko jarraibide batzuk emateko sartzen gara” (A1.4E)

Bitartekaritza-rol horrek politika publikoen irakurketa kritikoa egitea ere eskatzen du. Elkarrizketatu batzuek onartzen dute esparru instituzionalek,

asmo onekoak izan arren, barruan gehien egon beharko luketenak baztertzan dituzten logikak errepikatzen dituztela:

“Borondate ona dago askotan, baina lan-esparruak hain zurrinak direnez, barruan gehien egon beharko luketenak kanporatzen dituzte azkenean” (A1.4E)

Esperientzia horiek adierazi dute barrutik laguntzen dutenen errealitateekiko malguagoak diren kudeaketa-ereduak sortu behar direla. Elkarre horien lanaren legimititateak komunitateari eusteko, konfiantza sortzeko, eskaerak bideratzeko eta hitz propioa duen herritartasun aktiboa lortzeko bideak irekitzeko gaitasunean egon beharko luke.

Elkarrizketetan nabarmendu den beste alderdi bat elkarre mistoetan, entitateetan edo instituzioetan maila teknikoetara iritsi diren emakume migratuek edo arrazializatuak duten rola da. Emakume horiek oinarritzko lana egiten dute, kultura-bitartekari gisa jarduten baitute, lagundu egiten baitute, salatu egiten baitute eta loturak eta konfiantza sortzen baitituzte. Lan hori bizi izandako esperientziatik eta bi alderdietako kide diren aldetik egiten dute, eta egoera horrek aukera ematen die egitura instituzionaletan eta komunitarioetan dauden arrakalak, erresistentziak eta ahalmenak identifikatzeko.

“Emakume arrazializatu bat entitate batean lanean hasten denean, ez da bakarrik sartzen. Bere komunitatearen historia, min eta ikaskuntza guztiak daramatza berarekin batera. Eta horrek aldatu egiten du zure lan teknikoa egiteko modua” (A2.4A)

“Migratzaile izan garen emakumeok badakigu zer zaila den espazio batean sartzea; beraz, barruan gaudenean, beste batzuei ateak irekitzen saiatzen gara. Ez gaude hor kasualitatez, borroka egiten dugulako gaude hor, eta horrek beste begirada bat ematen dio guztiari” (A2.1B)

“Nik ez dut uste kasualitatea denik emakume arrazializatuak izatea barrutik gauzak aldatzen saiatzen ari garenak. Beste sentsibiltate bat dugu. Beste batzuek ikusten ez dutena ikusten dugu, eta esaten ez dena ere irakurtzen dugu” (A1.7E)

Emakume horiek espazio horietan egoteak agerian uzten du parte-hartzea instituzioen barne-eraldaketarako bidea ere izan daitekeela, nahiz eta eraldaketa horretan tirabirak eta nekea egon. Emakume horiek arlo teknikoa, politikoa eta komunitarioa elkartzen dituzten lidergo moduak irudikatzen dituzte, eta erreferente dira belaunaldi gazteenentzat eta emakume horien kolektiboentzat. Parte-hartzea ez da neutroa. Elkarrizketek agerian utzi dute emakume migratuek zama espezifikoak dutela (askotan ikusezina) elkarre-

ehunean. Migratzaile izateaz gain, beste elementu batzuk ere gehitzen zaizkie: gehiegizko lana zaintzen arloan, lan-prekarietatea eta espazio segururik ez izatea. Azterketa interseksionala eginez gero, ikusten da generoa, maila eta jatorria elkartu egiten direla parte hartzeko espazioetan ere bazterketa modu espezifikoak sortzeko.

“Emakume migratuekin harremanak izaten ditugunak emakume migratuak izaten gara askotan. Baina hori ez da errekonozitzen. Hori ez da organigrametan agertzen” (A2.6A)

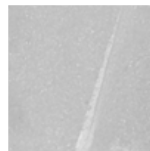
Azkenik, kapitulu honetan jasotako hitzek arau-esparrua eta Euskadiko migratzaileen partaidetza-aparatua gainditzeko dituzten ikaskuntza, tirabira eta kontraesanen mapa konplexu bat osatzen dute. Esparru dinamiko bat sortzen da, eta esparru horretan prekarietate estrukturala, egiletza kolektiboa, isiltasun estrategikoak eta esparru instituzionaletatik haratago komunitatea sortzeko modu ugari daude. Hitz horiek gabeziak daudela adierazi dute, baina baita beste aukera batzuk ere egon daitezkeela: lehendik egiten diren ekimenak, nahiz eta beti ez diren errekonozitzen eta ikusgai egiten. Parte hartzen dutenentzat garrantzitsuenak diren parte hartzeko modu asko (adibidez, bizilagunek elkarrekin kafea hartzea, aktibismo digitala, kultura-bitartekariak eta auzoko jaiak) erakundeetatik kanpo, zaintzetan edo espero ez diren aliantzetan azaltzen dira, ohiko kanaletan baino gehiago.

Testuinguru horretan, ezin da esan parte-hartzea helburu normatibo bat soilik denik, ezta inklusioaren adierazle tekniko bat ere. Ororen gainetik, zentzu komunitarioa eta politikoa duen ekimen kokatu bat da, ekimen hori egiten dutenen bizi-baldintza materialekin hertsiki lotuta dagoena. Begirada horrek parte hartzeko dinamikak eta politikak diseinatzeko eta inplementatzeko esparruak berrikustea eskatzen du, esperientzia eraldatzaileenetako askori maila periferikoetatik eusten zaiela errekonozituz.

Bidehorien alde egiteak bere kindakardagoeneko parte hartzen ari direnengandik ikasteko erronka onartzea, nahiz eta instituzionalki oraindik errekonozituta ez dauden moduetatik parte hartu. Begirada boterearen birbanaketa, entzute aktiboa eta jakinduria bat baino gehiago daudela errekonozitzea barne hartzen dituen ikuspegietarantz zabaltzea ere badakar. Erronka ez da lehendik dagoenaren barruan “sartzea” bakarrik, egungo esparrua malgutzeko edo eraldatzeko aukera irekitzea ere bada, egoteko, erabakitze eta komuna dena sortzeko beste modu batzuek beren lekua izan dezaten edo, gutxienez, modu horiek benetan egiteko aukera egon dadin. Jasotako esperientziek erakusten duten bezala, eraldaketa ez da soilik instituzioetatik etorriko, kanpotik ere etorriko da, hor zaindu eta eraikitzen baitira etorkizun partekatuak.

Parte hartzeko modu horiek errekonozitzea eta haiei laguntzea aukera bat da demokrazia inklusiboagoa, erantzukideagoa eta herritarrengandik hurbilago

dagoena lortzeko bidean aurrera egiten jarraitzeko. Horretarako, konpromiso instituzional iraunkorra, ikaskuntza horiek politika publiko zehatz bihurtzeko gai dena, behar da. Politika publiko horiek, gainera, aniztasunarekiko sentikorrak izango dira, egitura irekiagoak izango dituzte eta hitz asko izatea funtsezko balio demokratiko gisa errekonozitzen duten parte-hartze prozesuak izango dituzte.

Ondorioak

Ikerketa hau helburu nagusi honekin egin zen: Euskadin bizi diren atzerritar jatorriko eta/edo etorkiko pertsonen osatutako elkarte-sarearen errealitatea bideratzea, haien premia espezifikoak identifikatzeko eta migratuek, politikan eta komunitatean eragina izateko gaitasuna duten euskal gizarteko subjektu aktibo diren aldetik, eremu publikoari egiten dioten ekarpena ezagutzera emateko. Azterlan hau Immigrazio Gaietarako Bilboko Kontseilua (CLI) osatzen duten elkarteek 2021ean kolektiboki adierazitako eskaera batetik sortu da. Prozesu baten ondoren, eskaera hori Eusko Jaurlaritzaren Migrazio eta Asilo Foroko Herritarren Partaidetza, Kultura eta Sentsibilizazio Batzordeak (PCCS) jaso zuen, eta Migrazio eta Asilo Zuzendaritzak babestuta, Ikuspegi Immigrazioaren Euskal Behatokiari eskatu zitzaion azterlana egiteko. Horren ondorioz, prozesuak jatorri parte-hartzailea eta babes instituzionala du.

Metodologiaren ikuspuntutik begiratuta, azterlanak ikuspegi kualitatibo eta sorkidetzakoa hartu du, eta ikerketa egiteko alderdi parte-hartzaileak (IAP) hartu dira kontuan, migratuen eta funtsezko beste eragile batzuen hitzei eman baitzaie lehentasuna, ez informazio-iturri gisa soilik, baita beren bizitzak baldintzatzen dituzten egiturak interpretatzeko eta eraldatzeko protagonista gisa ere. Elkarriketa sakonen, eztabaida-taldeen eta parte hartzeko tailerren bidez, ezagutza kokatua sortu da. Ezagutza horrek Euskadiko migratzaileen elkarte-ehuna osatzen dutenen esperientzien aniztasuna errekonozitzen du.

Dokumentu honen ondorio eta ekarpen nagusiak hainbat ardatz analitikoren inguruan antolatuta ditugu. Ardatz horiei esker, Euskadiko migratzaileen elkarte-ehunean dauden dinamika estrukturalak ez ezik, haren ekintza kolektiboa eratzen duten prozesu subjektiboak, harreman-arlokoak eta komunitate-

arlokoak ere barne har daitezke. Begirada integratu horren bidez, parte-hartzea baldintzatzen duten kondizio materialak eta sinbolikoak jarri nahi dira agerian, baita migratzaileen kolektiboek irauteko, elkar zaintzeko eta eraldatzeko sortzen dituzten estrategiak ere.

Migratzaileen parte-hartze soziala eta asoziazionismoa, gizarte zibilaren funtsezko zati eta herritar aktiboen espazio gisa

Ikerketa honen arabera, migratuen parte-hartze soziala eta migratzaileen asoziazionismoa sendotu egin dira Euskadin, eta nolabaiteko heldutasuna lortu dutenez, beharrezkoa den elkarren laguntza gainditu daiteke. Migratuek parte hartzen duten eta kudeatzen dituzten elkarte horiek (soilik migratzaileen elkarteak izan eta/edo laguntza-elkarteak izan) gizarte-bitartekari gisa jarduten dute migratzaileen komunitateen eta harrera-gizartearen artean. Zerbitzu ugari eskaintzen dituzte, hala nola premia biziko zerbitzuak (adibidez, lege-aholkularitza, harrera-sarea eta lana bilatzeko garaian laguntza), kultura- eta hezkuntza-jardueren sustapena eta eragin politikoa izateko ekintzak. Elkartzeko, elkarri laguntzeko eta norbera eta komunitatea ahalduntzeko espazioak dira, non autoefikazia sustatzen den eta komunitate-zentzua eraikitzen den (Rochira *et al.*, 2019; Zumeta *et al.*, 2021). Gainera, “kapital soziala” eta elkarrekiko konfiantza sortzen laguntzen dute, biak ala biak funtsezko elementuak sistema demokratiko indartsu eta osasuntsua duen gizarte baterako (Pérez-Pérez *et al.*, 2020).

Hala, urte hauetan izan duten bilakaera azpimarratzen da lanean, bai sare informal hasiberriek, bai gero eta eragin sozial eta politiko handiagoa duten erakunde egonkorrek izan dutena, guztiek erakutsi baitute krisien aurrean (2008ko krisi ekonomikoa edo COVID-19aren pandemia, adibidez) egokitzeko eta erresilientziarako gaitasun handia dutela (Ben Salem *et al.*, 2023). Gainera, emakume migratuen elkarteak agertu izanak, bereziki, agerian jarri du emakume horiek zer eginkizun betetzen duten euskal gizartearen zaintza-sistemaren egungo egituraren funtsezko parte aktibo eta autonomo gisa.

Parte-hartze soziala eragiletza errekonozitzeko eta gauzatzeko, “gizarteratzetik” haratago

Diagnostiko honek parte-hartzearen, zehazki, parte-hartze sozialaren definizioan jarri du arreta. Definizio honetan, alegia: parte-hartze soziala “gizarteratze” hutsetik haratago doan prozesua da.

Ikuspegi soziologikoaren arabera, parte-hartze sozialaren bidez, errekonozimendua eta herritar aktiboak lortzen dira, eta migratuek eskubideak, ikusgarritasuna eta errekonozimendua eskatzen dituzte, beren estatus juridikoa edozein dela ere (Fraser, 2000; Honneth, 1995; Isin, 2008). Ikuspegi horrek azpimarratzen du parte hartzea ez dela bakarrik presente egotea edo kontsultatua izatea, baizik eta helburuez gain erabakiak hartzea definitzen dituzten eta ekintzak ezartzen dituzten prozesu kolektiboetan aktiboki eragiteko ahalmena izatea ere badela (Arnstein, 1969; Cornwall, 2008; Gutiérrez Rodríguez *et al.*, 2024). Definizio hori eredu batzuetan oinarritzen da, esate baterako, Arnsteinen “Parte-hartzearen eskailera” (Arnstein, 1969) ereduan, benetako parte-hartzea (lankidetzaz, botere eskuordetua) eta sinbolikoa (manipulazioa, dekorazioa, azaleko kontsulta) bereizteko.

Maila psikosozialean, kalitatezko parte-hartze sozialak – ekitaldi kolektiboetan eta erritu sozialetan parte hartzearen eredu psikosozialean oinarritzen denak– (Paez *et al.*, 2015), eragin sakona du ongizate indibidualean eta kolektiboan, eta autoestimu indibiduala eta taldekoa handitzen ditu, eta, aldi berean, autoefikaziaren pertzepzioa indartzen du (Pizarro *et al.*, 2022; Zumeta *et al.*, 2021). Emozio garrantzitsuak aktibatzea ere sustatzen du, besteak beste justiziari eta errekonozimenduari lotutako etorkizuneko eraldaketa iritsiko delako itxaropena, ekintza kolektiboaren katalizatzaile indartsu gisa jardunda (Agostini & van Zomeren, 2021; Pizarro *et al.*, 2022; Włodarczyk *et al.*, 2017).

Azkenik, atal honetan, diagnostiko honetarako egindako bildumarekin, zuzenbidean eta ekitatean oinarritutako parte-hartze sozial eta komunitarioaren alde egiten du, biak ala biak funtsezko alderdiak baitira botere-harremanak eraldatzeko eta euskal gizartea osatzen duten pertsona guztientzat hiru dimentsioko justizia soziala, errekonozimendua, birbanaketa eta ordezkaritza eraginkorra barne hartzen dituen, lortzeko (Fraser, 2005; Lansdown, 2010).

Oztopo estrukturalak eta sinbolikoak, Euskadiko migratuek erabateko parte-hartzea izatea mugatzen dutenak

Erabateko parte-hartzea izateko, azterlan honetan aipatu diren oztopo nagusien inguruko ondorioak aurkeztu aurretik, garrantzitsua da adieraztea hemen deskribatu diren zailtasun askok ez dietela migratuei soilik eragiten. Kasu askotan, beste kolektibo batzuek ere aurre egin behar izaten dieten oztopoak dira, eta eragin handiagoa dute kalteberatasun-egoeraren edo gizarte-bazterketaren arabera. Hala ere, beste oztopo batzuk ere badaude, atzeritar jatorriko eta/edo etorkiko pertsonak dituzten baldintza espezifikoekin lotzen direnak, hala nola prekariedade administratiboa edo arrazakeria estrukturala.

Ikuspuntu horren arabera, oztopo estrukturalen eta sinbolikoen analisiaren helburua ez da migrazioaren esperientzia oinarri bihurtzea, baizik eta agerian jartzea baldintza sozial, legal eta ekonomiko jakin batzuek areagotu egiten dituztela lehendik dauden desberdintasunak eta mugatu egiten dutela parte hartzeko eskubidea erabat erabiltzea. Behar-beharrezkoa da oztopo horiek errekonozitzea eredu inklusiboagoak eta bidezkoagoak lortzeko bidean aurrera egiteko, bai instituzioetan, bai komunitateetan.

- a. **Prekarietate ekonomikoa eta burokratikoa:** Zenbateko txikiak ematen dituzten urteko dirulaguntzen eta ordainketa-ziklo gorabeheratsuen bidez, funts publikoekiko mendekotasun ekonomiko handia izatearen ondorioz, ezegonkortasuna eta prekarietate estrukturala sortzen dira. Horretaz gain, karga administratibo handia dago, baita oztopo burokratiko ugari ere, eta horren ondorioz, elkarreetan lehendik ere mugatuak diren giza baliabideak urduri jartzen dira. Elkarre-giro horrek, batez ere borondatezko zuzendaritza-batzordeek bizi dutenak, gehiegizko lana, nekea eta higadura emozional handia eragiten ditu. Azkenik, boluntarioak dira kalteberenak elkarre-egituraren barruan, batez ere arauz kontrako administrazio-egoeran dauden atzerritarrak.
- b. **Baliabideak lortzeko lehia:** Ikusten da asimetria estrukturala dagoela GKE handiekin, laguntza-elkarreetan edo fundazioekin, horiek langile espezializatuak baitituzte kontratatuta, eta horren ondorioz, elkarre txikienekin zailtasunak dituzte funtsak eskuratzeko eta sistematik baztertuta daudelako irudikapena dute. Gainera, lehiaketa-giro horrek aukera gutxiago eskaintzen du elkarlanean aritzeko, baliabideak eskuratzeko lehia baitago.
- c. **Parte hartzeko eta parte hartzera egokitzeko oztopoak:** Informazio zentralizatua —erraz eskuratzeko modukoa eta eleaniztuna— ez izatea eta ordutegien eta formatuen zurruntasuna etengabeko erronkak dira parte hartzeko. Bestalde, migratzaileen borondatezko lanak ikusgarritasun sozial eta mediatikorik ez izatea eragina du gizarteak lan hori komunitatea sortzeko eragile gisa errekonozitzeko. Gainera, hurrengo belaunaldia aktibatze eta gazteenak erakartzeko premia dagoenez, parte hartzeko ereduak eta dinamikak berrikusi behar dira, eta, horretarako, beharrezkoa da parte hartzeko modu digitalagoak, arinagoak, kolektiboagoak eta horizontalagoak izatea.
- d. **Errekonozimendurik eta parte hartzeko espaziorik ez izatea:** Hautematen denez, benetan parte-hartzaileak diren espazio gutxi daudelako sentsazioa dago; izan ere, migratzaileek sartzeko aukera duten espazio asko ez dira benetako boterea duten espazioak, presentzia sinbolikoa izateko eremuak baizik. Egoera horrek frustrazioa eta gutxiespen-sentsazioa eragiten ditu jarduteko duten gaitasunari

dagokionez, eta errekonozimendu publiko, sozial eta instituzionalik ez dutelako pertzepzioa dago etengabe. Horri dagokionez, hitz batzuek adierazi dutenez, arrazakeria estrukturala, hau da, jatorriaren edo fenotipoaren arabera desberdintasunak sorrarazten dituzten arau, praktika eta egituretan agertzen dena, parte-hartzea eta errekonozimendua zailtzen dituen zeharkako beste oztopo bat da.

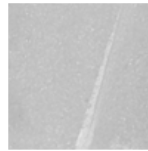
Migratzaileen asoziazionismoaren erresilientzia eta eragiletza-gaitasuna

Egiturazko zailtasun ugari identifikatu diren arren, azterlanak azpimarratzen du Euskadiko migratzaileen asoziazionismoan antolaketa-erresilientzia handia dagoela, baita eragiletza-gaitasun irmoa ere. Erakunde horietako askok irautea lortzeaz gain, kontrako testuinguruetan berritzea eta indartzea lortu dute.

Boluntariotza funtsezko zutabe gisa sortu da, bai entitateen jarduera iraunkorra izateko, bai baliabide instituzionalekiko mendekotasuna murrizteko. Boluntariotza indartzea funtsezko estrategia bihurtu da antolamendu-autonomiaren maila handiagoak lortzeko bidean. Ildo horretan, borondatezko inplikazioa eragiletza indibidual eta kolektiboa gauzatzeko espazio bat da, non migratuek parte hartzeaz gain, buru diren, erabakiak hartzen dituzten eta eraldatu ere egiten duten.

Era berean, elkarteek diotenez, espazio seguruak eta elkar zaintzekoak dira, eta bereziki garrantzitsuak dira emakume migratzaileak ahalduntzeko; izan ere, emakume horiek elkarte horietan laguntza jasotzeaz gain, errekonozitu egiten dituzte gizarte- eta komunitate-ehunaren barruko subjektu politiko aktibo gisa.

Azkenik, azterlanean ikusi denez, antolatze modu berriak sortu dira. Antolatze modu horiek ez diete ohiko formatu formalei erantzuten, baina eratzeko eta elkarri laguntzeko funtsezko funtzioak betetzen dituzte. Espazio informal horiek edo marjinetan komunitatea antolatze modu, parte hartze modu eta eguneroko ekintza politikoa gauzatzeko agertoki garrantzitsu bihurtu dira modu kontzientean eta aldarrikatzailean.

Proposamenak

Parte-hartzea, eta bereziki migratzaileen parte-hartzea, ikuspuntu eraldatzaile eta sistemikotik aztertu dugu hemen, ikuspegi instrumentalak edo utilitaristak gainditzeko asmoz. Alde horretatik, proposamen batzukegin ditugu boluntariora eta euskal gizartea osatzen duten pertsonen inplikazio komunitarioa indartzeko, migratzaileen alderdi bereziak ere kontuan hartuta.

Ilido estrategiko horiek era askotako alderdi osagarriak hartzen dituzte aintzat: informazio argia, irisgarria eta eleaniztuna bermatzeko premiatik hasita, parte hartzeko formatuen eta denboren berrikuspen kritikoa egitearekin bukatzeraino, inklusiboagoak eta horizontalagoak izateko eta migratuen errealtatera gehiago egokitzeko. Era berean, azpimarratu da garrantzitsua dela konfiantza izaten laguntzen duten ingurune seguruak eta elkar zaintzekoak sortzea, baita borondatezko lanaren balioa sinbolikoki legitimatzea ere, batez ere ikusezin izaten den testuinguruetan. Autokudeatutako antolaketa moduak, malguagoak eta eragiletza-gaitasun handiagoa dutenak, bultzatzea lehentasunezko beste ardatz bat da.

Horrek guztiak premisa nagusi batean du abiapuntua: ezin da benetako parte-hartzerik egon parte-hartzea ahalbidetuko duten baldintza politiko, ekonomiko, tekniko eta kulturalik ez badago. Ikuspegi horren arabera, parte-hartzea ez da berez helburu bat, harreman sozialak eraldatzeko, boterea birbanatzeko eta gizarte demokratikoagoa, pluralagoa, ekitatiboagoa eta bidezkoagoa kolektiboki eraikitzeko bitarteko bat baizik. Ikuspuntu sistemiko horrek indibiduala dena, kolektiboa dena eta kulturala dena lotzen ditu eta, horri esker, migratzaileen

parte-hartzeari balio handiagoa ematen zaio ekintza politiko eta eraldatzaile sakon gisa.

Beraz, atal honetan, diagnostiko hau oinarri hartuta proposamen batzuk egingo ditugu, migratuen parte-hartze komunitarioa eta boluntariora indartzeko ikuspegi eraldatzailetik. Ikuspegi horretan, konpromiso indibiduala konpromiso hori sortzeko eta denboran zehar irauteko behar diren baldintza kolektiboekin elkartuko da.

Beste hari batzuekin ehunduz: migratzaileen parte-hartze sozialaren kultura izateko proposamenak

Migratuen parte-hartze soziala garatzeko lanean aritzea ez da kanalak, egiturak edo baliabideak hobetzea bakarrik. Horretaz gain, espazio publikoan modu legítimoan nor egon daitekeen erabakitzen duten imajinario kolektiboak ere aldatu behar dira. Botere-harremanak ez dira zuzeneko bazterketan bakarrik adierazten, marjinetatik sortzen diren antolaketa moduak ikusezin bihurtu, estigmatizatu edo neutralizatzen dituzten kontakizunetan ere adierazten dira. Horregatik, euskal gizartea osatzen duten pertsona guztiak, baita beste herrialde batzuetatik migratu dutenak ere, barne hartuko dituen parte-hartze sozialaren kultura lortzeko, arlo instituzionalean eta sinbolikoan esku hartu behar da. Beraz, lankidetzaz-esparru iraunkorrak finkatu behar dira, baina, horretaz gain, zentzu horietan, migratzaileen elkarteak solaskide baliadun, berritzaile eta etorkizun komuna pentsatzeko beharrezkoak direla errekonozituko dituzten zentzu partekatuak sortu behar dira.

Illo horretan, elkarte-egituraren kultura-alderdia indartzea proposatzen da, eta errekonozimendu publikoaren, gizarte-berrikuntzaren eta sare-lanaren aldeko apustua egitea, gure gizartea eraldatzeko parte-hartzea izateko funtsezkoak baitira. Inklusio formalek haratago, baldintzak sortu nahi dira komunitateen jardunak, bai migratzaileenak, bai kolektibo kalteberenak, autonomiaz hedatu ahal izateko eta beren aniztasunean ikusgai izateko.

Horretarako, funtsezkoa da elkarte migratzaileen, GKEen, instituzio publikoen eta inplikaturako beste eragile batzuen (eragile pribatuak, ikastetxeak, kirol-klubak, etab.) artean etengabeko harremanak sortuko dituzten elkarlaneko komunikazio-bideak indartzea. Bide horiek baliabideak, jakintzak, jardunbide egokiak eta baterako plangintza trukatzera bideratuta egon beharko lukete, benetako parte-hartze eraikitzailea izateko espazioak sortuz.

Aldi berean, esperimentazioa, esperientzien trukea eta gizartea antolatze eta parte hartze modu berrien eraikuntza kolektiboa erraztuko duten espazioak

sortzea sustatu nahi da. Berrikuntza soziala, prozesu ireki eta kolaboratibo gisa ulertuta, funtsezko tresna izan daiteke egungo eta etorkizuneko erronkei erantzuteko, eta, aldi berean, euskal gizarteari laguntzeko parte hartzeko prozesu berri eta berritzaileak txertatzen.

Migratzaileen parte-hartze soziala eta asoziazionismoa txertatzen diren elkarte-ekosistemaren harreman-egitura indartzeko edozein estrategia eraginkorra eta iraunkorra izateko, funtsezkoa da eragile bakoitzak garapen kolektiboan duen zeregina baloratu eta legitimatuko duen kultura instituzional eta sozial bat finkatzea. Horretarako, errekonozimendu publikoa, gizartearen, ekonomiaren eta politikaren arloan egin duen ekarpenaren garrantzia nabarmenduko duena, diseinatu behar da, eta, aldi berean, egindako ekarpenaren ikusgarritasuna eta legitimitatea indartuko dituzten baldintza sinbolikoak sortuko dira.

Bestalde, garrantzitsua da parte hartzeko denborak, espazioak eta modalitateak malgutzera, formatu presentzialak eta birtualak txertatuz, baita kontziliazio-neurriak txertatuz ere, oztopo estrukturalen kopuru handienari aurre egin behar diotenen inklusioa bermatzeko. Hori lortzeko, migratuek parte hartzeko baldintzen eta espazioen diseinua migratuen bizi-errealitateen aniztasunera egokitu behar da.

Azkenik, parte hartzeko inguruneak, konpromiso komunitarioaren alderdi gizatiarra errekonozitu eta baloratuko dutenak, sor daitezen sustatzea proposatzen da. Espazio horiek parte-hartzaileen segurtasuna, ongizatea eta zaintza bermatzeko diseinatuta egon behar dute, eta arreta berezia jarri behar dute bazterketa-esperientzia partikularrak eta metagarriak eratzeko garaian desberdintasun-sistemak –hala nola arrazakeriak, sexismoak, klasismoak, xenofobiak edo heteronormatibitateak– elkarri nola eragiten dioten jakiteko. Gainera, funtsezkoa da parte hartzeko espazio eta prozesu inklusiboagoak sortzea, hitz guztiak baldintza berdinetan entzunak eta baloratuak izateko aukera emango dutenak, hitz horien eragiletza-gaitasuna errekonozituz.

Migratzaileen elkarte-ekosistema indartzeari buruzko proposamenak

Harreman-mapak eta bildutako informazioa aztertu ondoren, esan dezakegu lau ildo orokor daudela. Ildo orokor horiek jarduteko eta esku hartzeko etorkizuneko estrategia espezifikoak diseinatzeko lagundu dezakete, eta estrategia horiek, halaber, ekosistema kohesionatuagoa sustatzen lagunduko dute, lehendik dauden harremanak sendotuz, migratzaileen parte-hartzearekin lotura duen elkarte-ehun iraunkorragoa eta eragiteko ahalik eta gaitasun handiena duena lortzeko.

- a. Elkarteen erregistro komuna, bateratua, irisgarria eta aldian-aldian eguneratzen dena sor dezaten sustatzea, Euskadiko migratzaileen parte-hartze sozialak eta asoziazionismoak duen garrantziari buruzko informazio kuantifikagarria izateko. Garrantzitsua da erregistro horretan hainbat begirada dituzten eta elkarri laguntzen dioten beste eragile eta kolektibo batzuk ere sartzeari, ikusgarritasun publikoa izan dezaten lagunduz, erakundeen arteko harremana erraztuz eta lankidetzan aritzeko, plangintza bateratua egiteko eta ekintza koordinatua gauzatzeko sareak sortzea sustatuz. Era berean, tresna horrek asoziazionismoan alderdi kualitatiboak ikusarazteko aukera emango du, arlo sozialean, politikoan eta komunitarioan duen zereginari buruzko informazio eguneratua emango baitu.
- b. Migratzaileen elkarre-ekosistemako eragileen arteko lankidetzadynamikak sistematikoki ebaluatzea ahalbidetuko duten tresnak sortzeari dagokionez, aurrera egitea iradokitzen da. Mekanismo horiek hobetzeko arloak identifikatzea, ikaskuntza partekatua sustatzea eta hainbat entitateen arteko konfiantzazko eta erantzukidetasunezko harremanak indartzen lagundu lezakete.
- c. Gure ustez, egokia da elkarrekin lankidetzan aritzeko eta interakzio arina izateko formulak aztertzea, gizarte-erakundeen eta administrazio publikoen arteko interakzioen egonkortasuna eta jarraitutasuna errazteko, bai toki-mailan, bai lurralde-mailan. Lotura horiek sendotzen badira, elkarrekin lan egiteko prozesuak indartu daitezke eta errazagoa izango da ekimen estrategikoen epe ertaineko eta luzeko plangintza egitea.
- d. Proposatzen da elkarteen eta entitateen arteko antolamendua sustatzea aldizkako topaguneen bidez eta komunikazioa, baliabideen trukea eta ekimenen ikusgarritasuna erraztuko duten plataforma digitalak garatzea. Tresna horiek zeregin garrantzitsua bete dezakete elkarre-ehunaren iraunkortasunean, kohesioan eta proiektzioan.
- e. Era berean, funtsezko sektoreekin aliantza estrategikoak ezartzea iradokitzen da, hala nola ikasleen familien elkarrekin, ikastetxeekin, kirol-espazioekin eta tokiko enprekin, kulturarteko bizikidetzadynamizatzeko eragile gisa duten ahalmena errekonozituta. Horretarako, erreferentziazko espazio komunak sortzea proposatzen da, eragileen arteko konexioa eta elkarri laguntzeko sareak indartzen laguntzeko Ekimen horiek noizbehinkako lankidetzak izan ez daitezen, beharrezkoa da jarraitutasun-mekanismoak bermatzea, iraungo dutela ziurtatzeko. Horretarako, baliabide egonkorren, elkarrekin koordinatzen diren elkarteen edo erantzukidetasun-esparru argien bidez.

- f. Esparru horretan, harreman-ikuspegi orekatuagoa izatea ere proposatzen da. Horrek berekin ekarriko du noranzko bakarreko dinamikak edo dinamika instrumentalizatuak identifikatu eta eraldatzea. Elkarlaneko bitartekaritza-espazioak sortzen badira, dinamika horizontalagoak sustatzen badira eta lankidetzan aritzeko kode komunak ezartzen badira, elkarrekikotasunean, errekonozimenduan eta botere partekatuan oinarritutako harremanak izatea lor daiteke.
- g. Azkenik, azaltzen da gizarte-erakundeen eta estatuko eta nazioz gaindiko erakundeen arteko elkarriketa-espazioak indartzea garrantzitsua dela. Esparru horietan parte-hartze aktiboa eta errekonozitua izateak era askotako finantzaketa-iturri izaten lagundu dezake, baita politika publikoak diseinatzeko eta ezartzeko garaian ikuspuntu gehiago izatea ere.

Migratzaileen asoziazionismoa sustatzeko eta indartzeko proposamenak

Gizarte-ehun hori osatzen duten askotariko ibilbideak, antolatze moduak eta ekarpenak asko direla onartuta, beharrezkoa da horiek sendotzen eta hedatzen lagunduko duten neurriak sustatzea. Ondoren azaltzen diren proposamenek ekimen horiek garatzeko ingurune egokiagoa sortzen laguntzea dute helburu, alderdi estrukturalak, arau-arlokoak, harreman-arlokoak eta antolaketa-arlokoak landuz. Irtenbide itxiak eskaini beharrean, ekintza-ildo horiek elkarriketarako, lankidetzarako eta berrikuntza partekaturako bideak ireki nahi dituzte, ekitatearen, errekonozimenduaren eta justizia sozialaren ikuspegitik.

- a. Egokitze hartzen da migratzaileen elkarte-ehunaren garrantziari eta nolakotasunari buruzko informazio gehiago lortzeko formulak aztertzea; horretarako, datu eguneratuetarako, eskura dauden baliabideetarako eta lankidetzaz-aurketarako irispidea eman behar da.
- b. Beharrezkoa da migratzaileen elkarteek sustatutako ekimenak garatzen eta jarraitutasuna izaten lagunduko duten egoerak sortzea. Ildo horretan, komenigarria da balizko finantzaketa-iturrietara eta eskura dauden baliabideetara iristeko prozedurak eta mekanismoak erraztea, baita finantza-arloko dibertsifikazio eta moldagarritasun handiagoa izatea ahalbidetuko duten inguruneak sustatzea ere.
- c. Antolaketaren kudeaketa, plangintza eta iraunkortasuna hobetzera bideratutako prestakuntza-prozesuen sorrera gehiago sustatzea

proposatzen da, sektorea indartzen nabarmen lagun baitezake. Era berean, garrantzitsua da parte-hartze sozialaren eta komunitarioaren esparruan eskuratutako ezagutzak eta gaitasunak errekonozitzea eta egiaztatzea.

- d. Elkarteen egiturari eusteko beharrezkoak diren azpiegiturarako eta baliabide logistikoetarako irispidea ematea, jarduerak egiten dituen kostuak murrizteko eta boluntarioen eta elkarteen karga ekonomikoa arintzeko, parte-hartze soziala izateko espazio iraunkorrakoak eta ekitatiboak sustatzearren.
- e. Azkenik, migratuek sustatutako ekimenak –bereziki autokudeatzen direnak edo ohikoak ez diren antolaketa-logikak erabiliz jarduten dutenak– egiten laguntzen duen esparru instituzional eta soziala garatzen jarraitzea proposatzen da. Horretarako, zubiak eraiki behar dira esperientzia horien eta espazio instituzionalen artean, parte hartzeko eta komunitatea eraikitzeko bidezko baliabide gisa duten balioa errekonozituz.

Parte-hartze garrantzitsua lortzeko bidean: parte-hartze soziala eta komunitarioa eta boluntariotza indartzeko proposamenak

Parte-hartze soziala eta boluntariotza inklusioaren eta herritar aktiboen funtsezko zutabeak dira. Migratuen kasuan, ekimen horiek balio berezia dute, errekonozitzeko, kide izateko eta nortasun kolektiboa eraikitzeko espazio bihurtzen baitira. Lan ikaragarri hori egiten laguntzeko, honako ildo estrategiko hauek proposatzen dira:

- a. Boluntarioek parte-hartze soziala izateko dituzten aukerak zabaltzeko bideak sustatzea eta eguneratzea, migratu bakoitzak –Euskadira iritsi berria izan nahiz Euskadin bizitzen urteak eraman– informazio argia, irisgarria eta eleanitza izan dezan. Formatuak eta euskarriak desberdinak izateak –tresna digitalak barne– parte hartzeko zer aukera ematen dituzten jakiten lagundu dezake, baita aukera horiek betetzen ere. Horretaz gain, parte-hartze soziala izateko aukerei eta espazioei buruzko informaziorako irispide ekitatiboa bermatzen lagundu dezake.
- b. Era berean, nabarmendu da espazio horiei sostengua ematen dietenen higadura emozionala prebenitzea garrantzitsua dela, bereziki boluntariotzako eta parte-hartze sozialeko testuinguruetan. Horretarako, zaintza kolektiboa eskaintzeko, laguntza emozionala emateko eta

komunitate-lana errekonozitzeko ekimenak sortzea planteatzen da, horiek guztiak funtsezko elementuak baitira konpromisoari epe luzean eusteko eta elkarte-sarea indartzeko ikuspegi etiko, inklusibo eta eraldatzailetik.

- c. Funtsezkotzat hartzen da boluntarioek egiten duten lana gizartean errekonozitzea, babestea eta agerian jartzea ahalbidetuko duten neurriak garatzea, are gehiago ekintza hori kalteberatasun-egoeretan egonik garatzen denean, arauz kontrako administrazio-egoeran edo prekarietate-egoeran dauden migratuen kasuan gertatzen den bezala Oinarrizko ildo izango litzateke errekonozimendu formala eta sinbolikoa emateko mekanismoak ezartzea, migratuek egiten duten ekarpena legitimatzeko, ekarpenen jarraitutasuna sustatzeko eta garapen pertsonala, profesionala eta komunitarioa lortzeko aukerak emateko.

Laburbilduz

Proposamen-zerrenda hau ez da programa oso edo itxi bat, ezta ibilbide-orri baten azken diseinua ere. Etengabe eraikitzen ari den esparru dinamiko gisa planteatzen da, hitzen, ibilbideen eta esperientzien aniztasunetik abiatuta, elkarrekin birpentsatzera gonbidatzen duena. Ildo estrategiko horien helburua parte-hartzeari, botereari eta baldintzarik gabe kide izateko eskubideari buruzko elkarriketa abian jartzea da. Migratzaileen parte-hartze sozialak eta asoziazionismoak duen balioa errekonozitzea bat dator adimen kolektiboa gizartea eraldatzeko eragileztat hartzearekin.

Marjinetan, arlo komunitarioan eta autokudeatuan, zaintza, antolaketa eta pentsamendu praktikak sortzen ari dira, gizartea egiteko gure moduak aberasteko. Ekimen horiek indartzeak, azken batean, ordezkatzeko eta gobernantzako ohiko ereduak zalantzan jartzea dakar, eta egitura irekiagoak, sentikorragoak eta asko izatearen konplexutasuna hartzeko gai direnak irudikatzea.

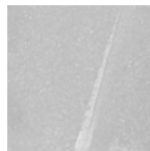
Helburua ez da ordezkaritza zabaltzea soilik, hitz guztiek oihartzuna izateko, eragiteko eta ideiak eztabaidatzeko aukera izango dutela bermatzea baizik. Arlo publikoaren kudeaketa hobetzea proposatzen da, baita bizikidetzaren modu ugari probatu ahal izatea ere.

Laburbilduz, Euskadiko migratzaileen asoziazionismoa etengabe ari da eraldatzen eta zeregin garrantzitsua du gizarteratze-prozesuetan. Etengabeko oztopo estrukturalari aurre egin behar badiete ere —hala nola arrazakeria estrukturalari, baliabideen prekarietateari edo egiten dituzten ekarpenek ikusgarritasun txikia izateari—, erakunde horiek berehalako premiei erantzuteaz

gain, parte hartzeko eta elkarriketak izateko espazioak ere irekitzen dituzten ekimenak garatzen dituzte. Erakunde horiek egiten duten ekintzak, zentzu horretan, politika publikoak osatu eta aberasten ditu, eta inklusio- eta herritartasun-esparruak zabaltzen laguntzen duten begiradak eta esperientziak eskaintzen ditu.

Migratzaileen parte-hartzea ikuspegi sistemiko eta intersektzionaletik ulertzeko, kontsulta-ikuspegiez edo ikuspegi sinbolikoez gain, beste ikuspegi batzuk ere kontuan hartu behar dira. Gizarte-solaskide gisa duen legimititatea eta gehiago ordezkatzeko duen eta aniztasunarekiko sentikorrakoa den gizartea garatzen laguntzeko duen gaitasuna errekonozitzea dakar. Elkarre-ehun hori indartzea ez da ekitate-kontua soilik (nahiz eta hori ere baden), Euskadi inklusiboagoa eta kohesionatuagoa lortzeko apustu estrategikoa ere bada.

10

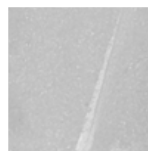
Ikerketa egitean izandako zailtasunak eta mugak

Ikerketa egin bitartean, ikerketa orok berezkoak dituen hainbat zailtasun eta muga izan dira, eta zailtasun eta muga horiek ikerketaren irismena eta izaera baldintzatu dituzte. Ohikoa izaten da espazio-denbora dimentsioak eta aurretik zehaztu diren ikerketarenezaugarriek ikerketaren zabalatasunean eta garapenean eragina izatea. Era berean, ohikoa izaten den parte-hartze tasa txikia eta erronka metodologikoak izan dira, espero bezala, emaitzen ordezkagarritasuna benetan mugatu duten faktoreak. Erronka estrukturalak ere nabarmendu behar dira, hala nola elkarriketen eta eztabaida-taldeko koordinazioa, gizarte-eragileen eta unibertsitatearen arteko koordinazioa eta interakzioa, besteak beste; izan ere, erronka horiek askotariko gizarte-testuinguruetan egindako ikerketen berezko dinamika konplexuak islatzen dituzte.

Egungo testuinguru soziopolitikoak eta migratzaileen elkarre-ehunaren ezaugarriek, metodologiei, etikari eta prozesu zientifikoei buruzko hausnarketa kritikoarekin batera, zailtasunak eragin dituzte, eta zailtasun horiei esker, gehiago ikasi ahal izan da prozesuan zehar. Horregatik, alde aurreko neurri estrategikoak ezarri ziren, besteak beste, UPV/EHUko Etika Batzordeak prozedurak etikoki gainbegiratzea, irismena zabaltzea, metodologia malgutzea eta funtsezko kolektiboak lehenestea. Gainera, batzordeko elkarrekin eta eskatzen duten elkarre edo pertsonekin elkarriketak izateko eta feedbacka egiteko espazioak sustatu dira, ikerketa-lanarekiko konfiantza eta haren gardentasuna indartzeko.

Illo horretan, muga horiek identifikatzea ez da ahulezia, gardentasunarekiko, hausnarketarekiko eta sozialki garrantzitsua den ezagutza sortzeko etengabeko

hobekuntzarekiko konpromisoa erakustea baizik. Proiektu honi esker, ikuspegi baliotsuak jaso ahal izan dira, migratzaileen elkarre-ehunaren ulermena zabalitzen dutenak eta etorkizunean egiten diren ikerketetan esparru metodologiko parte-hartzaileagoak, moldagarriagoak eta erantzukideagoak txertatu behar direla azpimarratzen dutenak.

Erreferentziak

- Agostini, M., & van Zomeren, M. (2021). Toward a comprehensive and potentially cross-cultural model of why people engage in collective action: A quantitative research synthesis of four motivations and structural constraints. *Psychological Bulletin*, 147(7), 667-700.
<https://doi.org/10.1037/bul0000256>
- Aierdi-Urraza, X., & Apalategi, A. (2010). *Biztanleria atzeritarra EAEn 2010* (Immigrazioari begirada, 34. zk.). Ikuspegi – Immigrazioaren Euskal Behatokia.
https://www.ikuspegi.eus/files/publicaciones/150_4.pdf
- Alvites, B. A. (2024). Cuerpos migrantes en disputa o como las ‘fronteras se hacen cuerpo’. *Aula y Ciencia*, 13 (18), 65–82.
https://revistas.urp.edu.pe/index.php/Aula_Ciencia/article/view/7237
- Anderson, B. (2013). *Us and Them? The Dangerous Politics of Immigration Control*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199691593.001.0001>
- Aparicio Gómez, R., & Tornos Cubillo, A. (2010). *Las asociaciones de inmigrantes en España. Una visión de conjunto*. Lan eta Immigrazio Ministerioa.
https://www.inclusion.gob.es/documents/3976286/3995201/Publicacion2010_26_Asociaciones_de_inmigrantespdf/86a1a9c7-1894-cd9a-41fe-d599d3088053?t=1705420503957

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), 216–224.
<https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford University Press.
<https://silverbronzowordpress.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/10/austin-how-to-do-things-with-words-1962.pdf>
- Ben Salem, N., Larrauri Sánchez, N., Monsheneke, M. L., Oró Capellades, B., & Vişan, L. (2023). *Redes de solidaridad que superan distancias sociales. La respuesta de las asociaciones de personas migradas ante la crisis del COVID-19*. Fundación Social Ignacio Ellacuría.
https://sjme.org/wp-content/uploads/2023/10/Investigacion_Ellacuria_Solidaridad_ES.pdf
- Bentzen, J. S. (2021). In crisis, we pray: Religiosity and the COVID-19 pandemic. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 192, 541-583.
<https://doi.org/10.1016/j.jebo.2021.10.014>
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books.
<https://amstudugm.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/04/social-construction-of-reality.pdf>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77–101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Cares Mardones, C. A., & Themme Afan, C. (2020). *Participación de mujeres migradas y racializadas en movimientos migrantes y feministas en Euskadi: Narrativas, estrategias y resistencias*. Emakunde – Instituto Vasco de la Mujer. Gobierno Vasco.
https://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/publicaciones_bekak/es_def/adjuntos/beca.2019.2.investigacion_mujeres_migradas.pdf
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. SAGE.
http://www.sxf.uevora.pt/wp-content/uploads/2013/03/Charmaz_2006.pdf

- Cloquell Lozano, A., & Lacomba Vázquez, J. (2020). Las asociaciones de inmigrantes como organizaciones no gubernamentales de desarrollo: Entre la agencia y la adaptación institucional. *OBETS. Revista de Ciencias Sociales*, 15(1), 105–136.
<https://rua.ua.es/server/api/core/bitstreams/37f1edbb-d751-4934-a4c2-2ccfceb42c0d/content>
- Cornwall, A. (2008). Unpacking ‘participation’: Models, meanings and practices. *Community Development Journal*, 43(3), 269–283.
<https://doi.org/10.1093/cdj/bsn010>
- Cruz Roja Española. (2014). *Informe sobre la vulnerabilidad social 2014*.
<https://www2.cruzroja.es/-/informe-sobre-vulnerabilidad-social-2014>
- Davies, B., & Harré, R. (1990). Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 20(1), 43–63.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x>
- De Genova, N. (2002). Migrant “illegality” and deportability in everyday life. *Annual Review of Anthropology*, 31(1), 419–447.
<https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.31.040402.085432>
- EPIE (2023). *Encuesta de Participación e Integración de la Población de Origen Extranjero*.
https://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/informe_epoe_2023/es_def/adjuntos/Informe_EPOE_2023_es.pdf
- Europako Batzordea. (2020). *Plan de acción sobre integración e inclusión 2021-2027*. Migrazio eta Barne Gaietarako Zuzendaritza Nagusia.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0758>
- Eustat. (2023). *Kapital Sozialaren Inkesta*. Euskal Estatistika Erakundea. Hemendik berreskuratua:
https://es.eustat.eus/estadisticas/tema_362/opt_0/tipo_1/temas.html
- Eustat. (2024). *Euskal Autonomia Erkidegoko atzerriarrak eta atzerrian jaiotakoak*. Euskal Estatistika Erakundea. Hemendik berreskuratua:
https://es.eustat.eus/estadisticas/tema_159/opt_0/temas.html
- Evans, J., Lesage, K., Miner, W., Starr, K. J., y Corichi, M. (2025, May 6). *Believing in spirits and life after death is common around the world*. Pew Research Center.
<https://www.pewresearch.org/religion/2025/05/06/believing-in-spirits-and-life-after-death-is-common-around-the-world/>

Espinosa Miñoso, Y. (2010). Etnocentrismo y colonialidad en los feminismos latinoamericanos: Complicidades y consolidación de las hegemonías feministas en el espacio transnacional. *Revista Venezolana de la Mujer*, 14 (33), 37–54.

<https://ve.scielo.org/scielo>.

[php?script=sci_arttext&pid=S1316-37012009000200003](https://ve.scielo.org/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1316-37012009000200003)

Eusko Jaurlaritza. (2022). Herritartasunaren, immigrazioaren eta asiloaren Kulturarteko VI. Plana. 2022-2025. Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiketako Saila

https://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/migrazioituna/es_def/adjuntos/VIPLAN-INTERCULTURAL.pdf

Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.

<https://www.felsemiotica.com/descargas/Fairclough-Norman-Critical-Discourse-Analysis.-The-Critical-Study-of-Language.pdf>

Fernández Aragón, I., & Shershneva, J. (2017). Convivencia en espacios de racismo institucionalizado y/o político. *EMPIRIA. Revista de Metodología de Ciencias Sociales*, (37), 127–154.

<https://doi.org/10.5944/empiria.37.2017.18979>

Flick, U. (2015). *Introducción a la investigación cualitativa* (5.ª ed.). Morata.

<https://edmorata.es/wp-content/uploads/2020/06/Flick>.

[Disen%CC%83oInvestigacionCualitativa.PR_.pdf](https://edmorata.es/wp-content/uploads/2020/06/Flick_Disen%CC%83oInvestigacionCualitativa.PR_.pdf)

Fraser, N. (2005). *Reframing justice in a globalizing world*. Polity Press.

<https://sicologias.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/01/13-fraser-n-reframing-justice.pdf>

Garreta Bochaca, J. (2016). *Asociacionismo e inmigración. El papel de las asociaciones de inmigrantes en España*.

[https://repositori.udl.cat/server/api/core/](https://repositori.udl.cat/server/api/core/bitstreams/5a45b781-916b-47e4-9639-5eaf4d30f39f/content)

[bitstreams/5a45b781-916b-47e4-9639-5eaf4d30f39f/content](https://repositori.udl.cat/server/api/core/bitstreams/5a45b781-916b-47e4-9639-5eaf4d30f39f/content)

Gaventa, J. (2004). Towards participatory governance: Assessing the transformative possibilities. In S. Hickey y G. Mohan (arg.), *Participation: From tyranny to transformation? Exploring new approaches to participation in development* (25–41 or.). Zed Books.

<http://hdl.handle.net/1828/6433>

- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine.
http://www.sxf.uevora.pt/wp-content/uploads/2013/03/Glaser_1967.pdf
- Glick Schiller, N. (2011). *Locating Migration: Rescaling Cities and Migrants*. Ithaca: Cornell University Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harvard University Press.
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life: The role of race, religion, and national origins*. Oxford University Press.
- Grzymala-Kazłowska, A., & Phillimore, J. (2017). Introduction: Rethinking integration. New perspectives on adaptation and settlement in the era of super-diversity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(2), 179-196.
<https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1341706>
- Gutiérrez Rodríguez, E., & Reddock, R. E. (Eds.). (2021). *Decolonial Perspectives on Entangled Inequalities: Europe and the Caribbean* (Anthem Studies in Decoloniality and Migration). Anthem Press.
https://www.academia.edu/53059822/Decolonial_Perspectives_on_Entangled_Inequalities_Encarnaci%C3%B3n_Guti%C3%A9rrez_Rodr%C3%ADguez_and_Rhoda_Reddock_Anthem_Studies_in_Decoloniality_and_Migration_2021
- Gutiérrez-Rodríguez, N., Álvarez Lorenzo, M., & Rodrigo López, M. J. (2024). Variability of social inclusion patterns involving personal, family and social characteristics in Latino migrant families in Spain. *Child y Family Social Work*, 30, 410–422.
<https://doi.org/10.1111/cfs.13181>
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship* (zk.: inness92/6).).
- Hart, R. A. (2013). *Children's participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. Routledge.
- Hombrados-Mendieta, I., Gomez-Jacinto, L., & Dominguez-Fuentes, J. M. (2009). The impact of immigrants on the sense of community. *Journal of Community Psychology*, 37(6), 671-683.
<https://doi.org/10.1002/jcop.20323>

- Honneth, A. (1995). *The fragmented world of the social: Essays in social and political philosophy*. State University of New York Press.
- Ikuspegi. (2019). *Immigrazioaren pertzepzioari buruzko barometroa*. Immigrazioaren Euskal Behatokia.
- Inklusio, Gizarte Segurantzaz eta Migrazio Ministerioa. (2010). *Las asociaciones de inmigrantes en España. Una visión de conjunto*. Hemendik berreskuratua:
https://www.inclusion.gob.es/documents/3976286/3995201/Publicacion2010_26_Asociaciones_de_inmigrantes.pdf
- Isin, E. (2008). Theorizing acts of citizenship. In E. Isin y G. Nielsen (arg.), *Acts of citizenship* (15–43 or.). Zed Books.
https://www.lancaster.ac.uk/fass/doc_library/sociology/Isin_theorizing_acts_of_citizenship.pdf
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2. ed.). SAGE.
https://www.metodos.work/wp-content/uploads/2020/05/content_analysis-krippendorff-book.pdf
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Clarendon Press.
- Lugones, M. (2008). Colonialidad y género. *Tabula rasa*, (9), 73-102.
http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S1794-24892008000200006&script=sci_arttext
- Machin, D. (2013). What is multimodal critical discourse studies? *Critical Discourse Studies*, 10(4), 347–355.
<https://doi.org/10.1080/17405904.2013.813770>
- Mannarini, T., & Fedi, A. (2009). Multiple senses of community: The experience and meaning of community. *Journal of Community Psychology*, 37(2), 211–227.
<https://doi.org/10.1002/jcop.20289>
- Marzana, D., Alfieri, S., & Marta, E. (2020). Does participating in national and ethnic associations promote migrant integration? A study with young first- and second-generation migrants. In N. Balvin eta D. J. Christie (arg.), *Children and Peace: From Research to Action* (103–118 or.). Springer.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-22176-8_7

- Maya-Jariego, I. (2008). Participación comunitaria y empoderamiento. *Revista de Psicología General y Aplicada*, 61(3), 253–270.
- Maza, B. S. (2012). *Las asociaciones de migrantes de origen extranjero en el País Vasco: Un análisis sobre su participación en el espacio público*. Cuadernos Bakeaz, 105. Bakeaz.
<https://centroderecursos.alboan.org/ebooks/0000/0928/CB105.pdf>
- Millán-Franco, M., Gómez-Jacinto, L., Hombrados-Mendieta, M. I., & Kirwan, G. (2020). El sentido de comunidad en la adaptación de los inmigrantes latinoamericanos. *Comunitania. Revista Internacional de Trabajo Social y Ciencias Sociales*, (20), 9–32.
<https://doi.org/10.5944/comunitania.20.1>
- Mirafteb, F. (2004). Invited and Invented Spaces of Participation: Neoliberal Citizenship and Feminists' Expanded Notion of Politics. *Wagadu-Journal of Transnational Women's & Gender Studies*, 1(1), 1-7.
<https://www.rrojasdatabank.info/neolibstate/mirafteb.pdf>
- Mori6n-Castro, J., & Aboussi, M. (2016). *Las asociaciones de inmigrantes en Espa6a: Funciones y limitaciones ante el reto de la integraci6n*. *Trabajo Social Global*, 6(11), 143-165.
https://digibug.ugr.es/bitstream/handle/10481/44267/TSG%20V6_N11_7%20Mori%20y%20Aboussi.pdf?sequence=1
- Murua, J. R., & Egu6a, B. (2015). Contribution of the immigrant population to demographic and spatial dynamics of the Basque Country. *Natural Science*, 07 (07), 347-357.
<https://doi.org/10.4236/ns.2015.77038>
- Nazioarteko Estatistika Institutua. (2024). *Estadística de adquisiciones de nacionalidad espa6ola de residentes. 2023 urtea*.
https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177001&idp=1254735573002
- Nazioarteko Estatistika Institutua. (2024). *Estadística de adquisiciones de nacionalidad espa6ola de residentes. 2023 urtea*.
https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177001&idp=1254735573002
- Nazioarteko Estatistika Institutua. (2025, apirilak 28). *Encuesta de Poblaci6n Activa (EPA). 2025eko lehen hiruhilekoa*.
<https://www.ine.es/dyngs/Prensa/EPA1T25.htm>

Niemi, M., Manhica, H., Gunnarsson, D., Ståhle, G., Larsson, S., & Saboonchi, F. (2019). A scoping review and conceptual model of social participation and mental health among refugees and asylum seekers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(20), 4027.

<https://doi.org/10.3390/ijerph16204027>

Organización Internacional para las Migraciones-OIM. (2020). *Glossary on Migration* (3. ed.). International Organization for Migration.

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf

Parker, I. (1992). *Discourse dynamics: Critical analysis for social and individual psychology*. Routledge.

Pérez-Pérez, I., Valero, X., Alcántara, A., & López, M. P. (2020).

Asociacionismo, participación y animación sociocultural: El caso ANRIE_ASC. *Quaderns d'Animació Sociocultural*, 31, 1–20.

https://quadernsanimacio.net/ANTERIORES/treintaiuno/index_html_files/Asociacionismo,%20participacion.pdf

Pew Research Center. (2021, urtarrilak 27). *More Americans than people in other advanced economies say COVID-19 has strengthened religious faith*.

<https://www.pewresearch.org/global/2021/01/27/more-americansthan-people-in-other-advanced-economies-say-covid-19-hasstrengthened-religious-faith/>

Pizarro, J. J., Zumeta, L. N., Bouchat, P., Włodarczyk, A., Rimé, B., Basabe, N., Amutio, A., & Páez, D. (2022). Emotional processes, collective behavior, and social movements: A meta-analytic review of collective effervescence outcomes during collective gatherings and demonstrations. *Frontiers in Psychology*, 13, 974683.

<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.974683>

Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.

Real Academia Española. (2025). *Diccionario de la lengua española*.

<https://dle.rae.es>

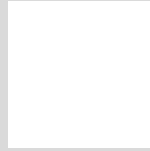
Rochira, A., De Simone, E., Mannarini, T., & Salvatore, S. (2019). What do we talk about when we talk about participation? Sense of community and social representations of participation. *Europe's Journal of Psychology*, 15(2), 312–328.

<https://doi.org/10.5964/ejop.v15i2.1588>

- Rose, G. (2022). *Visual methodologies: An introduction to researching with visual materials*. SAGE.
<https://teddykw2.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/07/visual-methodologies.pdf>
- Rupp, L. A., Zimmerman, M. A., Sly, K. W., Reischl, T. M., Thulin, E. J., Wyatt, T. A., & Stock, J. J. P. (2019). Community-engaged neighborhood revitalization and empowerment: Busy streets theory in action. *American Journal of Community Psychology*, 65 (1-2), 90-106.
<https://doi.org/10.1002/ajcp.12358>
- Sahgal, N., & Connaughton, A. (2021). *More Americans Than People in Other Advanced Economies Say COVID-19 Has Strengthened Religious Faith*; Pew Research Centre.
https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/20/2021/01/01.27.21_covid.religion.report.pdf
- Sassen, S (2003). *Contrageografías de la globalización: Género y ciudadanía en los circuitos transfronterizos*. Madrid: Traficantes de Sueños.
<https://www.acuedi.org/ddata/9217.pdf>
- Sayad, A. (1999). La doble ausencia: De las ilusiones del emigrado a los sufrimientos del inmigrado. *Migraciones Internacionales*, 6(4), 285-289.
https://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S1665-89062012000400010&script=sci_arttext
- Serrano-García, I. (2014). The illusion of empowerment: Community development within a colonial context. In *Studies in empowerment* (173-200 or.). Routledge.
https://doi.org/10.1300/J293v03n02_09
- Talò, C., Mannarini, T., & Rochira, A. (2013). Sense of Community and Community Participation: A Meta-Analytic Review. *Social Indicators Research*, 117(1), 1–28.
<https://doi.org/10.1007/s11205-013-0347-2>
- UNRISD. (2000). *Visible Hands: Taking Responsibility for Social Development*. United Nations Research Institute for Social Development.
- Van Dijk, T. A. (1999). Análisis crítico del discurso. *Anthropos*, 186, 23–36.
<https://pdfs.semanticscholar.org/f8e1/1e8fe6e078174cbfe9b4f17965d08babf5bf.pdf>

- Van Zomeren, M., Postmes, T., & Spears, R. (2008). Toward an integrative social identity model of collective action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological Bulletin*, 134(4), 504.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.134.4.504>
- Wake Up Platform. (2022). *Estudio sobre la espiritualidad en el siglo XXI*.
<https://wakeupplatform.com/estudio-sobre-la-espiritualidad-en-el-siglo-xxi/>
- Wasserman, S., & Faust, K. (2013). *Análisis de redes sociales. Métodos y aplicaciones* (10. lib.). CIS-Centro de Investigaciones Sociológicas.
- Włodarczyk, A., Basabe, N., Páez, D., & Zumeta, L. (2017). Hope and anger as mediators between collective action frames and participation in collective mobilization: The case of 15-M. *Journal of Social and Political Psychology*, 5(1), 200-223.
<https://doi.org/10.5964/jspp.v5i1.471>
- Xie, P., Cao, Q., Li, X., Yang, Y., & Yu, L. (2022). The effects of social participation on social integration. *Frontiers in Psychology*, 13, 919592.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.919592>
- Yuval-Davis, N. (2011). *The politics of belonging: Intersectional contestations*. SAGE.
<https://doi.org/10.4135/9781446251041>
- Zumeta, L. N., Bobowik, M., Basabe, N., & Włodarczyk, A. (2022). Participation in multicultural awareness-raising community actions: Positive effects on well-being and group efficacy. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 28(3), 413- 426.
<https://doi.org/10.1037/cdp0000426>

12

Eranskinak

1. eranskina. Aldeko txostena M10_2024_137 Zumeta Sanchez

IKERKETA SAILEKO ERREKTOREORDETZA
VICERRECTORADO DE INVESTIGACIÓN

GIZAKIEKIN ETA HAUEN LAGIN ETA DATUEKIN EGINDAKO IKERKETEI BURUZKO ETIKA BATZORDEAREN (GIEB-UPV/EHU) TXOSTENA

Astrid Beascoa Tomás andreak, Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitateko (UPV/EHU) GIEBeko idazkari gisa,

ZIURTATZEN DU

Ezen gizakiek in egindako ikerkuntzaren etika batzorde honek, GIEB-UPV/EHU, (2014/2/17ko 32. EHAA)

Balioetsi duela ondoko ikertzailearen proposamen hau:

LARRAITZ NEREA ZUMETA SANCHEZ andreak, M10_2024_137, honako ikerketa proiektu hau egiteko:

"Asociacionismo y migración en Euskadi: Estudio diagnóstico sobre las estructuras, organización y participación en el ámbito público"

Eta aintzat hartuta ezen

1. Ikerketa justifikatuta dago, bere helburuei esker jakintza areagotu eta gizarteari onura ekarriko baitio, ikerlanak lekartzeko eragozpen eta arriskuak arazoizko izanik.
2. Ikertzaile taldearen gaitasuna eta erabilgarritasunak dituzten baliabideak aproposak dira proiektua gauzatzeko.
3. Ikerketaren planteamendua bat dator era honetako ikerkuntza egin ahal izateko baldintza metodologiko eta etikoekin, ikerkuntza zientifikoaren praktika egokien irizpideei jarraiki.
4. Indarreko arauak betetzen ditu, ikerketa egin ahal izateko baimenak, akordioak edo hitzarmenak barne.

Aldeko Txostena eman du 2024ko maiatzaren 2an egin duen bileran (005/2024 akta) aipatutako ikerketa proiektua ondoko ikertzaileek osatutako taldeak egin dezan:

LARRAITZ NEREA ZUMETA SANCHEZ
JULIA SHERSHNEVA ZASTAVNAIA
ANE ESTEBARANZ DELGADO
MAITE FOUASSIER ZAMALLOA
ANTONIO GOMEZ PARADA

Eta halaxe sinatu du Leioan, 2024ko maiatzaren 21ean

Lo que firmo en Leioa, a 21 de mayo de 2024

ASTRID MARIA BEASCOA TOMAS - 14956218P
Firmado digitalmente por ASTRID MARIA BEASCOA TOMAS - 14956218P
Fecha: 2024.05.21 15:30:20 +02'00'

GIEB-UPV/EHUko idazkari teknikoa
Secretaria Técnica del CEISH-UPV/EHU

astrid.beascoa@ehu.es
www.ehu.es/CEID

BIZKAIKO CAMPUSA
CAMPUS DE BIZKAIA
Sarriena Auzoa, z/g
48940 LEIOA

2. eranskina. Aldeko txostena M10_2024_323 Zumeta Sanchez

IKERKETA SAILEKO ERREKTOREORDETZA
VICERRECTORADO DE INVESTIGACIÓN

GIZAKIEKIN ETA HAUEN LAGIN ETA DATUEKIN
EGINDAKO IKERKETEI BURUZKO ETIKA
BATZORDEAREN (GIEB-UPV/EHU) TXOSTENA

Astrid Beascoa Tomás andreak, Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitateko (UPV/EHU) GIEBeko idazkari gisa,

ZIURTATZEN DU

Ezen gizakiek in egindako ikerkuntzaren etika batzorde honek, GIEB-UPV/EHU, (2014/2/17ko 32. EHAA)

Balioetsi duela ondoko ikertzailearen proposamen hau:

Larraitz Nerea Zumeta Sánchez andreak, M10_2024_323, honako ikerketa proiektu hau egiteko:

"ASOCIACIONISMO Y MIGRACIÓN EN EUSKADI: Estudio diagnóstico sobre las estructuras, organización y participación en el ámbito público"

Eta aintzat hartuta ezen

1. Ikerketa justifikatuta dago, bere helburuei esker jakintza areagotu eta gizarteari onura ekarriko baitio, ikerlanak lekartzakeen eragozpen eta arriskuak arazoizko izanik.
2. Ikertzaile taldearen gaitasuna eta erabilgarritutuzten baliabideak proposak dira proiektua gauzatzeko.
3. Ikerketaren planteamendua bat dator era honetako ikerkuntza egin ahal izateko baldintza metodologiko eta etikoekin, ikerkuntza zientifikoaren praktika egokien irizpideei jarraiki.
4. Indarreko arauak betetzen ditu, ikerketa egin ahal izateko baimenak, akordioak edo hitzarmenak barne.

Aldeko Txostena eman du 2024ko azaroaren 21ean egin duen bileran (011/2024 akta) aipatutako ikerketa proiektua ondoko ikertzaileek osatutako taldeak egin dezan:

Larraitz Nerea Zumeta Sánchez
Julia Shershneva Zastavnaia
Ana Estebarez Delgado
Lia González Estepa

Eta halaxe sinatu du Leioan, 2024ko abenduaren 3an

Lo que firmo en Leioa, a 3 de diciembre de 2024

PA

MARIA JESUS
MARCOS
MUÑOZ -
16038406T

Firmado digitalmente por
MARIA JESUS
MARCOS MUÑOZ -
16038406T
Fecha: 2024.12.03
09:35:05 +01'00'

GIEB-UPV/EHUko idazkari teknikoa
Secretaria Técnica del CEISH-UPV/EHU

astrid.beascoa@ehu.es
www.ehu.es/CEID

BIZKAIKO CAMPUSA
CAMPUS DE BIZKAIA
Sarriena Auzoa, z/g
48940 LEIOA

3. eranskina. Elkarrizketa egiteko baimen informatua

BAIMEN INFORMATUA

"Asociacionismo y Migración en Euskadi" azterlana aurkeztzen dugu. Azterlana L. Zumeta (larraitznerea.zumeta@ehu.eus) ikertzaileari esleitu zaio, ikertzaile nagusia izanik Julia Shershneva Ikuspegi, Immigrazioaren Euskal Behatokiko zuzendaria (julia.shershneva@ehu.eus) –Ikuspegi behatokia Euskal Herriko Unibertsitateari (UPV/EHU) atxikia dago—. Ikerketa honen helburua da EAEn bizi diren migratzaileek eremu publikoan eta komunitarioan dituzten egiturei, antolaketa eta parte-hartzeari buruzko diagnostikoa egitea.

Elkarrizketa baten barruan galdera ireki batzuk egingo dira, eta horrek 35-40 minutuko iraupena izango du gutxi gorabehera. Parte hartzea BORONDATEZKOA da, eta elkarrizketa edozein unetan eten daiteke, inolako azalpenik eman beharrik gabe. Parte-hartzeak ez du inolako ordainsaririk edo konpentsaziorik ekarriko.

Elkarrizketaren arrisku bakarrak dira horretarako eskainitako denbora eta pertsonalak iruditu dakizkiokeen galderen bat. Galderen batek ezinegon sortzen badizu, ez duzu erantzun beharrik. Zintotasunez erantzutea eskatzen dizugu; ez dago erantzun zuzen edo okerrrik.

Aldi berean, jakinarazten dizugu tailerraren hainbat parte narratibo audioan zein bideoan grabatuko direla, gero horiek transkribatzeko eta aztertzeko.

"Asociacionismo eta migración en Euskadi" azterlanak UPV/EHuko CEID etika-batzordearen adostasuna du. Datuak babesteko 2016/679 Europako Erregelamenduaren arabera, eskatzen dizkizugun datu pertsonalak DATUEN TRATAMENDU baten parte izango dira. Hauek dira tratamenduaren ezaugarriak:

Datuen tratamenduaren kodea eta izena hau da: TI0708 - Asoziazionismo migratzailea. Tratamendu honen helburua funtsezko ikerketa da.

Datuen tratamenduaren arduraduna: Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU). IFK: Q4818001B. Sarriena auzoa z/g, 48940-Leioa (Bizkaia). www.ehu.eus. Datuak Babesteko ordezkariaren harremanetarako datuak: dpd@ehu.eus. Zure datuak 5 urtez gordeko dira. Tratamenduaren legitimazioa zure baimenarekin egiten da.

Informazio hori ezin izango du proiektutik kanpoko inork eskuratu, legezko betebeharrak bete ezean. Datuen gaineko eskubideak balia ditzakezu (datuak eskuratzeko, ezabatzea, zuzentzea, aurka egitea, tratamendua mugatzea, eramangarritasuna eta ahaztea) zure eskaera honako helbide honetara bidaliz: dpd@ehu.eus. Halaber, informazio gehigarria eskuragarri duzu hemen: <http://www.ehu.eus/babestu>. Tratamendu honi buruzko informazio osoa hemen dago: <https://www.ehu.eus/es/web/idazkaritza-nagusia/ikerketa-datu-pertsonalen-tratamenduak>

Azkenik, ikerketa-proiektu honi eta haren emaitzei buruzko informazioa jasotzeko eskubidea duzu. Beraz, zailantzarik baduzu, mesedez, jar zaitez harremanetan Larrait Zumetarekin (larraitznerea.zumeta@ehu.eus).

- ☐ Emandako informazioa irakurri eta ulertu dudala baieztatzen dut. Eta behar izanez gero, galdera egokiak egin ditut.
- ☐ NIK, 18 urtetik gorako pertsonak eta nire buruaren ordezkari gisa, ikerketa honetan parte hartzea onartzen dut.

Data:

Kodea:

Sinadura:

Edif. Biblioteca Central, 6º piso
UPV/EHU, Barrio Sarriena, s/n
48940 Leioa (Bizkaia)

94 601 82 75
info@ikuspegi.eus
www.ikuspegi.eus

4. eranskina. Tailerra egiteko baimen informatua

Immigrazioaren
Euskal Behatokia
Observatorio Vasco
de Inmigración

BAIMEN INFORMATUA

"Asociacionismo y Migración en Euskadi" azterlana aurkeztzen dugu. Azterlana L. Zumeta (larraitznerea.zumeta@ehu.eus) ikertzaileari esleitu zaio, ikertzaile nagusia izanik Julia Shershneva Ikuspegi, Immigrazioaren Euskal Behatokioko zuzendaria (julia.shershneva@ehu.eus) –Ikuspegi behatokia Euskal Herriko Unibertsitateari (UPV/EHU) atxikia dago–. Ikerketa honen helburua da EAEn bizi diren migratzaileek eremu publikoan eta komunitarioan dituzten egiturei, antolaketa eta parte-hartzeari buruzko diagnostikoa egitea.

Ikerketa-tailer parte hartzaile baten testuinguruan, zenbait jardura egingo dira, 3 ordu inguruko iraupenarekin. Jardueren ondoren, inkesta txiki bat ere pasatuko zaie parte hartzaileei. Tailerrean parte hartzea **BORONDATEZKOA** denez, pertsonak edozein unetan utzi dezake parte-hartzea, inolako arrazoirik eta justifikatu beharrik gabe. Bestalde, parte-hartzeak ez du inolako ordainsaririk edo konpentsaziorik ekarriko.

Inkestaren barruan, galdera deserosorik aurkitzen bada, ez dago erantzuteko beharrik, baina funtsezkoa da ematen diren erantzunak benetakoak izatea. Kontuan hartu, mesedez, ez dagoela erantzun onik edo txarrik.

Aldi berean, jakinarazten dizugu tailerraren hainbat parte narratibo audioan zein bideoan grabatuko direla, gero horiek transkribatzeko eta aztertzeke. Tailerrak amaitzerakoan, jardueraren berri emateko asmoarekin, hainbat argazki aterako dira.

"Asociacionismo eta migración en Euskadi" azterlanak UPV/EHUko CEID etika-batzordearen adostasuna du. Datuak babesteko 2016/679 Europako Erregelamenduaren arabera, eskatzen dizkizugun datu pertsonalak DATUEN TRATAMENDU baten parte izango dira. Hauek dira tratamenduaren ezaugarriak:

Datuen tratamenduaren kodea eta izena hau da: TI0708 - Asoziazionismo migratzailea. Tratamendu honen helburua funtsezko ikerketa da.

Datuen tratamenduaren arduraduna: Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU). IFK: Q4818001B. Sarriena auzoa z/g, 48940-Leioa (Bizkaia). www.ehu.eus. Datuak Babesteko ordezkararen harremanetarako datuak: dpd@ehu.eus. Zure datuak 5 urtez gordeko dira. Tratamenduaren legitimazioa zure baimenarekin egiten da.

Informazio hori ezin izango du proiektutik kanpoko inork eskuratu, legezko betebeharrak bete ezean. Datuen gaineko eskubideak balia ditzakezu (datuak eskuratzeko, ezabatzea, zuzentzea, aurka egitea, tratamendu mugatzea, eramangarritasuna eta ahaztea) zure eskaera honako helbide honetara bidaliz: dpd@ehu.eus. Halaber, informazio gehigarria eskuragarri duzu hemen: <http://www.ehu.eus/babestu>. Tratamendu honi buruzko informazio osoa hemen dago: <https://www.ehu.eus/es/web/idazkaritza-nagusia/ikerketa-datu-pertsonalen-tratamenduak>

Azkenik, ikerketa-proiektu honi eta haren emaitzei buruzko informazioa jasotzeko eskubidea duzu. Beraz, zalantzarik baduzu, mesedez, jar zaitez harremanetan Larraitz Zumetarekin (larraitznerea.zumeta@ehu.eus).

☐ Emandako informazioa irakurri eta ulertu dudala baieztatzen dut. Eta behar izanez gero, galdera egokiak egin ditut.

☐ NIK, 18 urtetik gorako pertsonak eta nire buruaren ordezkarik gisa, ikerketa honetan parte hartzea onartzen dut.

Data:

Sinadura:

Kodea:

Edif. Biblioteca Central, 6º piso
UPV/EHU, Barrio Sarriena, s/n
48940 Leioa (Bizkaia)

94 601 82 75
info@ikuspegi.eus
www.ikuspegi.eus

5. eranskina. Elkarrizketa-gidoia

Elkarteen (formalak eta informalak) ordezkarietzat

Elkarrizketa erdiegituratu eta sakonaren gidoiak gaikako 10 multzo edo galdera handi ditu, elkarrizketatzaileari funtsezko informazioa biltzen laguntzeko.

1. Xedea eta Helburuak

- Zein da elkarte/talde informalaren helburu nagusia?
- Zeintzuk dira elkartearen/taldearen epe laburreko eta luzeko helburuak edo jomugak?
- Nola ziurtatzen duzue helburu horiek kontuan hartzen jarraituko duzuela?
- Helburu horiek nola zehaztu eta berrikusten dira aldian-aldian?

2. Kide izatea

- Zenbat kide ditu elkarteak/taldeak?
- Nola bildu eta onartzen dira kide berriak?
- Kideen artetik, zenbat dira migratzaileak eta nongoak dira?
- Kideek zer nolako konpromisoa izatea espero da?

3. Antolaketaren kudeaketa

- Zein da elkartearen/taldearen gidaritza-egitura?
- Nola hartzen dira erabakiak taldean?
- Zeintzuk dira jarduerak gidatzen edo koordinatzen dituzten pertsona nagusiak?
- Elkarteko edo taldeko erabakiak hartzen dituzten pertsonen artetik, zenbat dira migratzaile edo haien ondorengo?

4. Migratzaileen parte-hartzea

- Egiaztatzen al duzue kide guztiek parte hartzen dutela eta entzuten dituztela sentitzen dutela?
- Zer neurri hartzen dituzue migratzaileek jardueretan eta bileretan partaidetza aktiboa izan dezaten sustatzeko?
- Antolatzen al dituzue ekitaldiak edo jarduerak kide migratzaileen eta tokiko kideen arteko kultura-ulermena eta -trukea sustatzeko?
- Elkartean/taldean nola egiten diezue aurre hizkuntza- eta kultura-oztopoei?

5. Jarduerak eta Proiektuak

- Zer nolako jardueri edo proiektuei ekin ohi diezue?
- Nola erabakitzen da zer proiektu egin?
- Zeintzuk izan dira elkartearen/taldearen lorpen esanguratsuenak gaur egun arte?

6. Zerbitzuak eta Laguntza

- Zer zerbitzu edo laguntza espezifiko mota eskaintzen die elkarteak/taldeak migratzaileei?
- Migratzaileek eskura al dezakete informazio garrantzitsua (adibidez, lege-, osasun- edo hezkuntza-zerbitzuak) elkartearen edo taldearen bidez?
- Ba al dago migratzaileentzako gaikuntza- edo integrazio-programa espezifikorik?

7. Finantzak eta Baliabideak

- Nola finantzatzen da elkarte/taldea?
- Zer neurri hartzen dira finantza-iraunkortasuna bermatzeko?

8. Harremanak eta Lankidetzak

- Ba al duzue harremanik antzeko beste elkarte edo talde batzuekin?
- Iraganean elkarlanean aritu al zineten beste erakunde batzuekin?
- Nola jarraitzen duzue harremanetan komunitatearekin edo jarduten duzuen ingurunean?

9. Arrakasta eta Erronkak

- Zuen ustez, zeintzuk izan dira orain arteko lorpenik handienak?
- Izan al duzue erronkarik talde gisa? Nola gainditu dituzue?
- Zer neurri hartzen dituzue jardueren aurrerapena eta arrakasta ebaluatzeko?

10. Etorkizuna eta Hazkundera:

- Ba al duzue planik taldea edo taldearen jarduerak etorkizunean hedatzeko?
- Zuen ustez, zer nolako hazkundera eta garapena izango du elkarte/talde informalak epe luzera?
- Zer beharko zenukete aurrera egiten jarraitzeko eta etorkizuneko helburuak lortzeko?
- Zer baliabide edo gaitasun gehigarri izan daitezke mesedegarriak migratzaileentzat elkarte/taldean?

6. eranskina. Gobernuz kanpoko erakundeen ordezkariak (elkarte, fundazio eta gizarte-erakunde interesgarriak)

AURKEZPENA

- Elkarriketatzailerak aurkeztuko da, informazio-orria irakurriko da eta baimen informatua sinatuko da.
- Hemen oinarritzko informazioa bilduko da: izena, datuak eta elkartearen izena.

ELKARRIZKETA

Elkarrizketa erdiegituratuaren gidoiak gaikako 10 multzo ditu, elkarriketatzailerari funtsezko informazioa biltzen laguntzeko. Galderak erakunde motara (elkartea/fundazioa/plataforma/talde informala eta abar) egokituko dira.

- Grabatzen hasiko direla jakinaraziko da.

1. Xedea eta Helburuak

- Zein da _____ (elkartearen/fundazioaren/plataformaren/talde informalaren eta abarren) xede nagusia?
- Zeintzuk dira _____ erakundearen epe laburreko eta luzeko helburuak edo jomugak?
- Nola ziurtatzen duzue helburu horiek kontuan hartzen jarraituko duzuela?
- Helburu horiek nola zehaztu eta berrikusten dira aldian-aldian?

2. Kide izatea

- Zenbat kide ditu _____ (elkartea/ fundazioak/plataformak/talde informalak eta abarrek)
- Nola bildu eta onartzen dira partaide berriak?
- Partaideek zer nolako konpromisoa izatea espero da?
- Partaideen artetik, zenbat dira etorkinak eta nongoak dira?

3. Antolaketaren kudeaketa:

- Zein da _____ erakundearen gidaritza-egitura?
- Nola hartzen dira erabaki garrantzitsuak?
- Zeintzuk dira jarduerak gidatzen edo koordinatzen dituzten pertsona nagusiak?
- Erabakiak hartzen dituzten pertsonen artetik, zenbat dira etorkin edo haien ondorengoak?

4. Parte-hartzea

- Egiaztatzen al duzue kide guztiek parte hartzen dutela eta entzuten dituztela sentitzen dutela?
- Zer neurri hartzen dituzue etorkinek jardueretan eta bileretan partaidetza aktiboa izan dezaten sustatzeko?
- Antolatzen al dituzue ekitaldiak edo jarduerak kide migratzaileen eta tokiko kideen arteko kultura-ulermena eta -trukea sustatzeko?
- Nola egiten diezue aurre hizkuntza- eta kultura-oztopoei?

5. Jarduerak eta Proiektuak

- Zer nolako jarduerak edo proiektuak egin ohi dira?
- Zeintzuk izan dira lorpen esanguratsuenak gaur egun arte?
- Nola erabakitzen da zer proiektu egin?

6. Zerbitzuak eta Laguntza

- Zer motatako zerbitzuak edo laguntza espezifikoak ematen du _____ erakundeak?
- Etorkinek migrazio-prozesuan eskura al dezakete informazio garrantzitsua (adibidez, lege-, osasun- edo hezkuntza-zerbitzuak) elkarlearen edo taldearen bidez?
- Ba al dago etorkinentzako programa espezifikorik?

7. Finantzak eta Baliabideak

- Nola finantzatzen da elkarlea/taldea?
- Zer neurri hartzen dira finantza-iraunkortasuna bermatzeko?

8. Harremanak eta Lankidetzak

- Ba al duzue harremanik antzeko beste elkarle edo talde batzuekin? Sareren bateko partaide zarete?
- Iraganean elkarlanean aritu al zineten beste erakunde batzuekin?
- Nola jarraitzen duzue harremanetan komunitatearekin edo jarduten duzuen ingurunean?

9. Arrakasta eta Erronkak

- Zuen ustez, zeintzuk izan dira orain arteko lorpenik handienak?
- Zer neurri hartzen dituzue jardueren aurrerapena eta arrakasta ebaluatzeko?
- Zer erronka izan dituzue talde gisa? Nola gainditu dituzue?

10. Etorkizuna eta Hazkundera

- Ba al duzue planik taldea edo taldearen jarduerak etorkizunean hedatzeko?
- Nola ikusten duzue epe luzeko hazkundera eta garapena?
- Zer beharko zenukete aurrera egiten jarraitzeko eta etorkizuneko helburuak lortzeko?
- Zer baliabide edo gaitasun gehigarri izan daitezke mesedegarriak taldeetako kide edo onuradun diren etorkinentzat?

ITXIERA

- Elkarriketatuari eskerrak emango zaizkio, azken iruzkin batzuk egingo dira eta ekarpenak egiteko aukera emango da.

Eskerrik asko zuen denborarengatik.

7. eranskina. Euskadiko elkarteetako migratzaile boluntarioentzako eztabaida-taldea

Helburu orokorra

Euskadiko atzeritar jatorriko eta/edo etorkiko pertsonen elkarte-ehunaren errealitatea aztertzea, haien premia espezifikoak hautematea eta eremu publikoan subjektu aktibo gisa zenbateraino parte hartzen duten aztertzea. Horrez gain, proposamen zehatzak egin nahi dira migratzaileek euskal gizartean duten parte-hartzea eta egiten duten ekarpena hobetzeko.

Eztabaida Taldearen egitura

Guztizko iraupena: ordu 1

0. Sarrera eta aurkezpena (10 minutu)

- *Eztabaida-taldea aurkeztea*: Eztabaida-taldearen helburua azaltzea, baita helburu hori diagnosi-azterketan nola kokatzen den azaltzea ere. Denei eskerrak ematea boluntario gisa guztien onerako egindako lanarengatik.
- *Baimen informatua*: Informazio-orria irakurtzea eta baimen-sinadurak jasotzea.
- *Oinarrizko informazioa biltzea, eskerrak ematea eta konpentsazioa*. Izena, jatorrizko herrialdea eta EAEn daraman denbora erregistratzea (utzi amaierarako).

1. Migratzaileen elkarte-ehuna eraikitzen izeneko dinamika (15 minutu)

- *Xedea*: Parte-hartzaileek elkar ezagutzeko, esperientziak partekatzeko eta talde-kohesioa indartuko duten alderdi komunak aurkitzeko konfiantzazko espazio bat sortzea.
- *Iraupena*: 10 minutu.
- *Behar diren materialak*: Artilezko edo sokazko haril bat
- *Prozedura*:
 - Parte-hartzaileak biribilean jarriko dira. Bideratzaileak azalduko du jarduera horrek elkar hobeto ezagutzen eta konfiantzazko giroa sortzen lagunduko diela.
 - Armiarma-sarea ehuntzen: Bideratzaileak eskuan izango du artilezko harila, bere burua aurkeztuko du, bere izena esango du eta berari buruzko informazio pixka bat emango du (adibidez: “Maria dut izena eta Kolonbiakoa naiz. Migratzaileen elkarteetan parte hartu dut azken 3 urteetan”). Harila beste parte-hartzaile bati botako dio eta horrek ere bere burua aurkeztuko du aurrekoak egin duen bezala eta harila beste bati botako dio.
 - Taldeko Hausnarketa: Aurkezpen guztiak egin ondoren, bideratzaileak galdetuko du zer sentitzen duten sortu duten armiarma-sarea ikustean. Esan dezake hari bakoitza lotura baten, esperientzia partekatu baten edo komunean duten zerbaiten sinbolo dela. Espazio horretan elkarri lotuta daudela eta elkarlanean aritzeak eragin positiboa izan dezakeela taldean.
 - Armiarma-saretik askatzen: Kontrako prozesua egin daiteke: parte-hartzaile bakoitzak bere haria askatuko du, bere boluntariotzarekin zerikusia duen hitz bat esanez.

2. Ideien Elkartze Askea izeneko dinamika (15 minutu)

- *Xedea*: Migratzaileen elkarteetan parte hartzeari eta boluntario izateari buruzko pertzepzioak modu espontaneoan aztertzea.
- *Prozedura*:
 - Parte-hartze hitza esango da eta boluntario bakoitzak gogoeta egingo du eta hitz solte bat esango du. Hitz hori arbelean edo post-itetan idatziko dugu.

- Txartelak banatuko zaizkie parte-hartzaileei, eta txartel horietan, hitzak edo esaldiak idatziko dituzte. Hitz edo esaldi horiek **lotura izango dute parte-hartzaileek elkarrekin parte-hartzeari eta boluntario gisa jarduteari buruz duten esperientziarekin eta migratzaileek, orokorrean, parte-hartzeari buruz duten pertzepzioarekin.**
- *Eztabaida:*
 - Parte-hartzaileek beren txartelak partekatuko dituzte. Txartelak gai komunak arabera elkartuko dira. Beren esperientziei eta pertzepzioei dagokienez, dauden antzekotasunak eta desberdintasunak aztertuko dira. Indibidualak eta migratzaileenak, oro har. Parte-hartzaileetako batek azalduko du.
- Parte-hartzaileek parte-hartze sozialari buruz emandako definizio bat idazten saiatuko gara arbelean.

3. Eztabaida nagusia “Pilotaren jokoa” izeneko dinamikaren bidez (25 minutu)

- *Xedea:* Parte-hartze ekitatiboa sustatzea eta bertaratu diren guztiek beren iritzia eman dezaten laguntzea.
- *Prozedura:* Pilota txiki bat eta harea-erloju bat erabiliko dira hitz egiteko txanda arautzeko. Pilota duenak izango du hitz egiteko txanda.
- *Eztabaidatzeko funtsezko galderak:*
 1. Zergatik zara boluntario? Zein da arrazoia, zerk motibatzen zaizu? Edo zer ematen dizu boluntario izateak?
 2. Zure elkartean edo taldean nola bildu eta onartzen dira partaide berriak?
 3. Nola definituko zenuke emakume migratzaile boluntarioek duten parte-hartze soziala eta politikoa? Emakumeak gehiago al dira? Zer baldintzatan parte hartzen da?
 4. Zer iradokitzen duzu migratzaile gehiagok parte har dezaten?
 5. Nola lor dezakegu gazteenak elkarrekin sartzea edo erakartzea?
 6. Nola sor genitzake parte hartzeko espazio inklusiboagoak eta malguagoak?
 7. Zer iritzi duzu elkarrekin parte-hartze digitala edo birtuala izateari buruz? Zure ustez, parte-hartzea handiagoa izateko modu eraginkorra izan al daiteke?
 8. Zure ustez, migratzaileen elkarrekin, taldeek eta plataformek ba al dute eraginik erabaki politikoetan eta sozialetan?
 9. Zure ustez, zer mito daude migratzaileek elkarrekin eta boluntariotzan parte hartzeari buruz?

4. AMIA analisia eta parte-hartzea hobetzeko proposamenak (10 minutu)

- *Xedea:* Migratzaileen elkarrekin parte hartzearen indarrak, aukerak, ahuleziak eta mehatxuak (AMIA) identifikatzea eta parte-hartzea hobetzeko proposamenak egitea.
- *Prozedura:*
 - 4 atalak (Indarrak, Aukerak, Ahuleziak eta Mehatxuak) agertzen diren orriak horman jarriko dira:
 - Parte-hartzaileek txarteletan idatziko dituzte beren ideiak eta dagokien AMIAren atalean jarriko dituzte.
 - Txartel guztiak jartzen dituztenean, ondorio nagusiei buruz eztabaidatuko dute eta parte-hartzea hobetzeko lehentasuneko ekintzak aukeratuko dituzte.

5. Azken Gogoeta: Etorkizunerako Proposamenak (10 minutu)

- *Xedea:* Ideiak sortzea Euskadiko elkarte-ehuna eta migratzaileen epe luzerako parte-hartzea indartzeko.
- *Dinamika:*
 - Ideia-jasa bat egingo da migratzaileen boluntariotza eta parte-hartzea hemendik 5-10 urtera nola irudikatzen duten azaltzeko. Zer boluntariotza modu berri ezar litezke elkarteetan?
 - Proposamen garrantzitsu eta egingarrienak lehenetsiko dira, eta parte-hartzea aktibatzeke epe labur eta ertainean ezar daitezkeen ekintza zehatz batzuk sortuko dira.

Erabilitako Metodologia eta Tresnak

- Parte hartzeko teknikak: Hainbat teknika erabiliko dira, hala nola ideien elkartze askea eta pilotaren jokoa, parte-hartzea aktiboa eta ekitatiboa izaten laguntzeko.
- Ikuspegi kualitatiboa: Galdera irekiak eta interpretazio-ikuspegia erabiliko dira parte-hartzaileen esperientzietan sakontzeko.
- Genero-ikuspegia: Genero-ekitatea ziurtatzea parte-hartzean eta gai espezifikoetarako genero-ikuspegitik heltzea.

Behar diren materialak

- Pilota txiki bat hitz egiteko txandaren dinamikarako.
- Errotuladoreak elkartze askearen eta AMIA analisiaren dinamiketarako.
- Ideiak eta proposamenak idazteko txartelak.
- Orriak eta bolaluma.
- Post-itak.

Espero diren ondorioak

Eztabaida-taldeak bere lana amaitzen duenean, honako hauek jasota egongo dira:

- Euskadiko migratzaileen asoziazionismoaren errealitateari buruzko pertzepzioak eta iritziak.
- Proposamen zehatzak migratzaileen parte-hartzea eta boluntariotza indartzeko.
- Aurreiritziak desmitifikatzeko eta parte hartzeko espazio inklusiboagoak eta eraginkorrak sortzeko ekintzak eta estrategiak.
- Egitura honekin, informazio xehatua eta garrantzitsua lortzea espero da, migratzaileen elkarte-ehunari buruzko diagnostikoa egiteko eta ekintza zehatzak proposatzeko, elkarte-ehun hori Euskadiko eremu sozialean eta politikoan indartzeko eta aktibatzeke.

8. eranskina. Migrazioaren eta migratzaileen parte-hartzearen inguruan lan egiten duten eragileen mapa sortzeko jarraibideak

Ariketa harreman-mapa bat sortzean datza; hau da, eragileak eta horien arteko egitura-formak eta harremanak islatzen dituen irudikapen bat. Eragileak askotarikoak izan daitezke (sozialak, komunitarioak, administrazio publikoari lotutakoak...); baldintza bakarra da migrazioa eta migratzaileen parte-hartzearen inguruan lan egitea, Euskal Autonomi Erkidegoaren testuinguruan.

Mapa egiteko zuen esku izango duzue: kartulina bat, errotulagailuak eta baita orain aurkeztuko ditugun gako batzuk ere. Gako hauek askatasun osoz eta hobeto deritzozuen moduan erabili ahalko dituzue.

Taldeka lan egingo da (bost bat pertsona talde bakoitzeko). Talde guztiek 25 minutu izango dituzte mapa osatzeko.

Maparen eraketa

- Talde bakoitzak era autonomo eta independentean erabakiko du nola irudikatu eragileak, egiturak eta harremanak.
- Ideia talde bakoitzak egindako irudikapenak partekatzea da, epaiketa edo zuzenketarik gabe (ez da egongo mapa on edo txarrik).

Erabili daitezkeen elementuak

Oinarrizko ikono batzuk proposatzen dizkizuegu, eragileak irudikatzeko baliagarriak izan daitezkeelakoan. Ez dira zertan proposatutako ikono guztiak erabili behar, eta beste ikono batzuk ere sortu daitezke.

• Eragileak

Eragile sozialak	Eragile komunitarioak	Eragile publikoak	Beste batzuk
			

1. Pertsona migratuen elkarteak

2. Elkarte mistoak

3. Migrazio eta Asilo Zuzendaritza, eta bere zerbitzuak (adb: Biltzen)

4. Migrazioari lotutako plataformak eta kordinadorak

5. Pertsona emigranteekin lan egiten duten Entitate sozialak

6. Administrazioa: udaletxeak, aldundiak eta Eusko Jaurlaritza

7. Beste batzuk: eragile erlijiosoak, juridikoak...

- **Harremanak**

Konektore bakoitzak eragileen arteko harreman mota bat adierazten du.

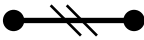
				
Bien arteko eragin positiboa Adb. Elkarlana	Eragin positiboa, norbide bakarrean Adb. babesa edo laguntza ematea	Apurtutako harremana Lotura hautsiak	Aldizkako harremana ("intermitentea")	Harremanik ez

Diagrama honek aktoreak nola konektatzen diren irudikatzea ahalbidetuko du, eta lagungarria izango da elkar-lanerako aukera berriak eta hobetu edo landu beharreko harreman-esparruak identifikatzeko

9. Eranskina. Banakako elkarrizketa sakonen profilak

Euskadiko migratuen parte-hartzeari eta asoziazionismoari buruzko ikerketa honen esparruan, elkarrizketa sakonak egin zitzaizkien hainbat motatako erakundeekin lotura duten pertsonen. Eranskin honetan, modu sistematizatuan agertzen dira ikerketa egin bitartean elkarrizketa egin zitzaizen 38 entitateak.

Lehenengo eta behin, “Teknikariak eta administrazio langileak” (9) kategoria agertzen da. Kategoria horretan, entitate publikoetako eta programa komunitarioetako immigrazioaren, harreraren, lankidetzaren eta bizikidetzaren arloetako profesionalak sartu dira, eta udalek eta immigrazio teknika-entitateek hainbat udalerritan duten zeregina nabarmendu da. Migratuei laguntzeko erreferentzia besterik ez dagoen beste baliabide batzuk ere sartu dira. Honako hauek dira kategoria horretan elkarrizketatutako entitateak: Gasteizko Udala, Begirune, Biltzen, Harresiak Apurtuz, Gasteizko Udaleko bizikidetzateknikaria, Bilboko Udaleko immigrazio-teknikaria, Durangoko Udaleko immigrazio-teknikaria, Eibarko Udaleko immigrazio-teknikaria, Tolosako Udaleko immigrazio-teknikaria eta Zarauzko Udaleko immigrazio-teknikaria.

Bigarrenik, “GKE, fundazioak, elkarteak eta entitate mistoak” (8) kategoria sortu da. Kategoria hori Euskadiko migratuei arreta ematea eta lan komunitarioa eta soziala elkartzen dituzten erakundeek osatzen dute. Hauexek dira erakundeak: Ellacuria Fundazioa, Goian, Ongietorri eskolara, Pertzonalde, Saregune, SOS Arrazakeria Errenteria eta Zehar.

Hirugarrenik, “Migratzaileen elkarten ordezkariak” (16) kategoria agertzen da. Kategoria hori migratzaileek sortu eta kudeatutako entitateek osatzen dute. Entitate horiek elkarri laguntzeko, parte-hartze komunitarioetako eta eskubideak defendatzeko ekimenak garatzen dituzte. Honako hauek dira kategoria horretan elkarrizketatutako entitateak: Agaharas, Bizkaiko migratuen guraso-elkartea, Aesan, ASME, Wayra Emakumeen Elkartea, Denbora Bankua, Bidez Bide, Colombia Euskadi, Emakume Migratu Feministak Zaintzaile Soziosanitarioak, Jatorkin, Malen Etxea, Emakumeak Aniztasunean, Mulisol, Prestaturik, Emakume Arrazializatuen Sarea eta Sortzen.

Azkenik, “adituak, irakaskuntza-arloko pertsonak edo funtsezko kontaktuak” (5) kategoria gehitu da. Kategoria horretan, Euskadiko migrazioen, parte-hartzearen eta esku-hartze komunitarioaren eremuan ibilbide garrantzitsua duten pertsonak eta entitateak sartu dira. Honako hauek dira kategoria horretan elkarrizketatutako entitateak eta kontaktuak: Biltzen, Matiz Fundazioa, Parte Hartuz, bi profil desberdinekin (parte-hartzea eta nortasuna) eta SOS Arrazakeriak.

Eranskin honetan era askotako profilak jaso dira; horrek erakusten du aniztasuna dagoela Euskadiko migratzaileen elkarte-ehunean eta parte-hartze sozialaren eremuan.

Banakako elkarrizketa sakonen profilak

KOD	Lurraldea	Pertsona kop.	Generoa	Kategoria
A1.1B	Bizkaia	1	Emakumea	Teknikariak eta administrazio langileak
A1.2B	Bizkaia	1	Emakumea	Teknikariak eta administrazio langileak
A1.3A	Araba	4	Mistoa	Teknikariak eta administrazio langileak
A1.4E	Euskadi	3	Emakumea	Teknikariak eta administrazio langileak

A1.5B	Bizkaia	1	Emakumea	Teknikariak eta administrazio langileak
A1.6G	Gipuzkoa	1	Gizona	Teknikariak eta administrazio langileak
A1.7A	Araba	1	Emakumea	Teknikariak eta administrazio langileak
A1.8B	Bizkaia	1	Gizona	Teknikariak eta administrazio langileak
A1.9G	Gipuzkoa	1	Emakumea	Teknikariak eta administrazio langileak
A2.1B	Bizkaia	1	Gizona	GKE, entitate mistoak eta/edo laguntza-entitateak
A2.2A	Araba	1	Emakumea	GKE, entitate mistoak eta laguntza-entitateak
A2.3G	Gipuzkoa	2	Emakumea	GKE, entitate mistoak eta laguntza-entitateak
A2.4A	Araba	1	Emakumea	GKE, entitate mistoak eta laguntza-entitateak
A2.5G	Gipuzkoa	2	Emakumea	GKE, entitate mistoak eta laguntza-entitateak
A2.6A	Araba	2	Mistoa	GKE, entitate mistoak eta laguntza-entitateak
A2.7B	Bizkaia	0	Gizona	GKE, entitate mistoak eta laguntza-entitateak
A2.8E	Euskadi	1	Emakumea	Teknikariak eta administrazio langileak
A3.1B	Bizkaia/Gipuzkoa	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.2G	Gipuzkoa	2	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.3E	Euskadi	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.4B	Bizkaia	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.5B	Bizkaia	1	Gizona	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.6G	Gipuzkoa	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.7B	Bizkaia	1	Gizona	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.8A	Araba	2	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.9B	Bizkaia	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.10E	Euskadi	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.11G	Gipuzkoa	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.12B	Bizkaia	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.13B	Bizkaia	1	Gizona	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.14B	Bizkaia	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.15B	Bizkaia	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
A3.16G	Gipuzkoa	1	Emakumea	Migratzaileen elkarten ordezkariak
B1.1E	Euskadi	1	Emakumea	Adituak eta lotura duten kontaktuak
B1.2B	Bizkaia	1	Emakumea	Adituak eta lotura duten kontaktuak
B1.3G	Gipuzkoa	1	Emakumea	Adituak eta lotura duten kontaktuak
B1.4B	Bizkaia	1	Gizona	Adituak eta lotura duten kontaktuak
B1.5B	Bizkaia	1	Emakumea	Adituak eta lotura duten kontaktuak

Konfidentzialtasuna arriskuan jarri gabe, elkarriketen trazabilitatea errazteko elkarriketak kategorizatzen erabilitako kodeak beheko egitura horri dagozkio. Egitura hori elkarriketatuen profilen eta elkarriketaren ordenaren eta aipatzen den lurraldearen arabera osatzen da. Beraz,

- **A1.X:** Teknikariek eta administrazio langileekin izandako elkarriketak
- **A2.X:** GKEekin, entitate mistoekin eta laguntza-entitateekin izandako elkarriketak
- **A3.X:** Migratzaileen elkarten ordezkariekin izandako elkarriketak
- **B1.X:** Adituekin eta kontaktuekin izandako elkarriketak

Azken hizkiak **lurraldea** adierazten du:

- **B:** Bizkaia
- **G:** Gipuzkoa
- **A:** Araba
- **E:** Euskadi (hiru lurraldeak barne hartzen baditu)

Kategorizazio horren bidez, elkarriketatutako profilak azkar eta proiektuaren analisi-matrize orokorraren arabera ordenatu, identifikatu eta aztertu daitezke.

10. Eranskina. Eztabaida-taldeetan parte hartu duten boluntarioen profilak

Euskadiko migratuen asoziazionismoari, parte-hartzeari eta boluntariotzari buruzko ikerketa honen esparruan, bi eztabaida-talde eratu ziren Euskadira migratu duten eta boluntario gisa jardun duten 18 pertsonarekin. Pertsona horiek profil, genero eta jatorri desberdinetakoak dira eta dagokien lurraldean laguntza soziala emateko, sentsibilizatzeko eta gizarteratzeko jarduerak egiten dituzten elkarte, GKE eta kolektibo komunitarioekin lotura dute.

Generoaren eta jatorriaren arabera

Eztabaida-taldeetako parte-hartzaileen % 56 gizonak ziren eta % 44 emakumeak; horrek erakusten du genero-aniztasuna dagoela.

Jatorriari dagokionez, % 22 Marokokoak eta Magrebekoak dira, % 17 Perukoak, % 6 Mauritaniakoak, % 6 Kongoko Errepublikakoak, % 6 Brasilgoak, % 6 Venezuelakoak, % 6 Ukrainakoak, % 6 Kolonbiakoak, % 6 Aljeriakoak eta % 6 Saharaz hegoaldeko Afrikakoak; horrek erakusten du parte-hartzaileak nazionalitate eta ibilbide askotakoak direla.

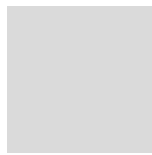
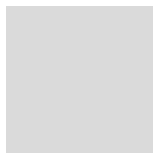
Parte hartzeko erakunde eta arlo motak

Parte-hartzaileen % 39k oinarri etnikoa eta nazionala duten migratzaileen elkarteetan laguntzen dute, % 39k hirugarren sektoreko GKEren batean parte hartzen dute eta % 22 kolektibo komunitarioetan, kulturaletan eta udal-arlokoetan aritzen dira elkarlanean, hala nola musika-taldeetan, elkartasun-sareetan eta udalaren laguntza-proiektuetan.

Parte hartzeko arlo nagusien artetik, % 28 laguntza soziala eta komunitarioa emateko jardueretan aritzen dira elkarlanean, % 22 sentsibilizazio- eta kulturartekotasun-arloan, % 17 adinekoei laguntzeko arloan eta harrera-jardueretan, % 11 haur eta gazte migratzaileen hezitzaile-jardueran, eta gainerakoak jarduera hauetan: laguntza psikologikoa, helduen alfabetatzea, musika komunitarioa eta gizarteratze-jardueren kudeaketa.

Parte-hartze profilen taula

Generoa	Erakunde mota	Parte-hartze arloa	Jatorria	Taldea
Gizonezkoa	Migratzaileen elkarte	Laguntza sozial eta komunitarioa	Maroko	Bilbo
Gizonezkoa	Migratzaileen elkarte	Sentsibilizazioa	Maroko	Bilbo
Gizonezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Adinekoei laguntzea	Peru	Bilbo
Gizonezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Laguntza sozial eta komunitarioa	Kongoko Errep. Demokrat.	Bilbo
Gizonezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Sentsibilizazioa	Berberea	Bilbo
Gizonezkoa	Kolektibo komunitarioa	Musika komunitarioa	Maroko	Bilbo
Emakumezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Laguntza administratiboa	Peru	Bilbo
Emakumezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Alfabetatzea	Peru	Bilbo
Gizonezkoa	Migratzaileen elkarte	Laguntza sozial eta komunitarioa	Magreb	Donostia
Emakumezkoa	Migratzaileen elkarte	Sentsibilizazioa	Peru	Donostia
Emakumezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Laguntza sozial eta komunitarioa	Kolonia	Donostia
Gizonezkoa	Migratzaileen elkarte	Kultura-jarduerak	Maroko	Donostia
Emakumezkoa	Migratzaileen elkarte	Laguntza psikologikoa	Ukraina	Donostia
Emakumezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Migratzaile gazteen hezitzaile	Brasil	Donostia
Gizonezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Ohiko boluntariotza	Saharaz hegoaldeko Afrika	Donostia
Emakumezkoa	Migratzaileen elkarte	Itzulpena eta laguntza soziala	Aljeria	Donostia
Emakumezkoa	Hirugarren sektoreko GKE	Laguntza sozial eta komunitarioa	Venezuela	Donostia
Gizonezkoa	Udal-kolektiboa	Migratzaileei laguntzea	Magreb	Donostia

**ikus
pegi** Immigrazioaren
Euskal Behatokia
Observatorio Vasco
de Inmigración